

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

ผู้ประสานงานเชิงสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรยั่งยืน^{ชั้น}
ในภาคเหนือตอนบน

โดย

นางสาวอรุณี เวียงแสง

มีนาคม 2548

ສັບສົນເລກທີ **RDC45N0013**

รายงานຈົບສມນູຮົນ

ໂຄຮງກາຣ

ຜູ້ປະກາດການເສີມສັງເຊິອ
ພູ້ປະກາດການເສີມສັງເຊິອ
ໃນກາດເໜືອດອນບນ

ຜູ້ປະກາດການ

ນາງສາວອຮູ້ລື ເວີຍັງແສງ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ส่วนที่ 1 รู้จักโครงการและกระบวนการทำงาน	
1.1 รายละเอียดโครงการ	1
1.2 กระบวนการทำงาน	7
ส่วนที่ 2 ผลการสังเคราะห์เกยตรยังยืนในระดับภาค ภาคเหนือตอนบน	
2.1 พัฒนาการของเกยตรยังยืนในภาคเหนือ	14
2.1.1 ทบทวนความหมายและคุณค่าของเกยตรยังยืน	14
2.1.2 พัฒนาการเกยตรยังยืนในภาคเหนือ	15
2.1.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเกยตรทางเลือก	20
2.2 ทบทวนลักษณะเฉพาะของการเคลื่อนงานเกยตรยังยืน	21
2.3 ภาพรวมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเกยตรยังยืนภาคเหนือ	24
2.3.1 จำนวนโครงการ	24
2.3.2 ประเด็นวิจัยเกยตรยังยืน	25
2.3.3 พื้นที่ดำเนินการวิจัย	27
2.3.4 สรุปภาพรวมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการจัดการองค์ความรู้	27
2.4 ข้อเสนอของนักวิชาการต่องานวิจัยเกยตรยังยืน	30
2.5 องค์ความรู้เกยตรยังยืนจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ตัวอย่าง)	33
2.6 สถานการณ์งานวิจัยเกยตรยังยืนของภาคส่วนอื่น ๆ	57
ส่วนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอน	
3.1 ประเมินสถานการณ์ปัญหาและศักยภาพด้านเกยตรยังยืน	73
3.2 เครือข่าย/ องค์กร/ แกนนำ ด้านเกยตรยังยืน	85
3.3 เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน	95
3.4 ประมาณข้อเสนอต่อแนวทางการพัฒนาเกยตรยังยืน จ.แม่ฮ่องสอน	99

เรื่อง	หน้า
ส่วนที่ 4 ผลการสังเคราะห์ระดับอាѓกอุนยวัม	
4.1 บุนชวนเมืองที่ขังอุดมสมบูรณ์	104
4.2 ทบทวนแนวคิดหลักการเกษตรยั่งยืน	106
4.3 องค์กร/ เครือข่ายที่ทำงานด้านเกษตรยั่งยืนในอ่าѓกอุนชวน	107
4.4 ปัจจัยที่อื้อและขัดขวางการขับเคลื่อนเกษตรยั่งยืนอ่าѓกอุนยวัม	114
4.5 วิสัยทัศน์เกษตรยั่งยืนอ่าѓกอุนยวัม	116
4.6 กลไกการขับเคลื่อนเกษตรยั่งยืนอ่าѓกอุนชวน	117
4.7 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน	124
4.8 แนวทางการทำงานในระยะต่อไป	128
ส่วนที่ 5 สรุปและวิเคราะห์ผล	
5.1 สรุปผลการดำเนินงาน	133
5.2 การวิเคราะห์ผล	139
5.3 ข้อเสนอแนะ	141
ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 การปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืนฯ	142
ภาคผนวก 2 กระบวนการพิจารณาโควงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของ สกอ. “ประดีนเกษตรกรรมยั่งยืน”	146
ภาคผนวก 3 ตัวอย่างฐานข้อมูลกลุ่ม/ องค์กร/ เครือข่าย	150
บรรณานุกรม	

ส่วนที่ 1

รู้จักโครงการและกระบวนการทำงาน

1.1 รายละเอียดของโครงการ

1.1.1 เหตุผลและความสำคัญของโครงการ

โครงการวิจัยเกย์ครรภ์รวมยังชีน ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค ชนถิ่นปัจจุบันมี จำนวน 18 โครงการ ทั่วประเทศ โดยมีในภาคเหนือ จำนวน 15 โครงการ ที่เหลือนอกจากนั้นเป็น โครงการจากจังหวัดขอนแก่น 2 โครงการ และชุมพร อีก 1 โครงการ ซึ่งนับว่ามี จำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่การเกย์ครรภ์ของประเทศไทย ทั้งยังจำกัดกระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ แต่โครงการเหล่านี้ สมควรจะมีการสังเคราะห์ และนำเสนอไปใช้ประโยชน์ เพราะจะได้มีข้อมูลประกอบ แนวทางในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเกย์ครรภ์ยังชีน และกำหนดประเด็นวิจัยในเรื่องนี้ให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบันในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับอำเภอต่อไป

การสังเคราะห์งานวิจัย เพียง 18 เรื่องข้างต้น คงไม่ได้ข้อมูล/ องค์ความรู้มากพอที่จะกำหนด แนวทางการดำเนินงานเพื่อวิจัยและพัฒนาเกย์ครรภ์รวมยังชีน ให้ดังนั้น การทบทวน “ทุนเดิม” ที่มีอยู่ ทั้งด้านการวิจัยและการพัฒนาเกย์ครรภ์รวมยังชีนในพื้นที่ รวมถึงการสร้างกลุ่ม/ เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จึงเป็น เรื่องที่จำเป็นเช่นกัน ทั้งนี้จะเป็นการศึกษา ทบทวนจากเอกสารมือสองเป็นหลัก หลังจากนั้นอาจต้องติดต่อ โดยตรงกับแหล่งข้อมูล เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์ขึ้น เพราะในช่วงปี 2539-2544 มีการดำเนินการด้าน เกย์ครรภ์รวมยังชีนในระดับภาคที่น่าบันทึกคิดตาม โดยอาจแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาดังนี้

ในช่วงปี 2539 – 2541 เป็นช่วงที่มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านเกย์ครรภ์รวมยังชีนอย่าง เข้มข้น เป็นปีที่ก่อตั้งสถาบันทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้สังกัดของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยเรื่องเกย์ครรภ์รวมยังชีนในภาคเหนือ ในส่วน สถาบันการศึกษา มีมหาวิทยาลัยพะเยา โดยที่มีประสานชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือ ได้มี การศึกษาทบทวน “สถาบันภาพ และแนวทางการวิจัยและพัฒนาด้านเกย์ครรภ์รวมยังชีนในภาคเหนือ” โดย แบ่งเป็น 5 กรณีศึกษา คือ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจการเกษตร และ องค์กรผู้นำริโภค นอกจากนี้ยังมีการวิจัยเรื่องการเกย์ครรภ์รวมยังชีนในภาคเหนือ โดยสำนักวิจัยและ พัฒนาการเกย์ครรภ์ที่ 1 ที่จัดให้มีการสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน เพื่อผลักดันแนวทางคิดเกย์ครรภ์ยังชีนสู่การ ปฏิบัติในปลายปี 2541 จนเกิดเป็นโครงการพัฒนาเกย์ครรภ์ยังชีนขึ้น ในปี 2542 – 2543

ในช่วงปี 2542-2543 มีโครงการวิจัย โครงการพัฒนา และเครือข่ายเกิดขึ้นหลายโครงการ ที่ได้มี การศึกษา ประเมิน “การดำเนินงานเกย์ครรภ์รวมยังชีนในภาคเหนือ” ไว้หลายรูปแบบ เช่น โครงการวิจัย แนวทางและนโยบายในการพัฒนาการเกย์ครรภ์แบบยังชีน : กรณีศึกษาภาคเหนือ โครงการพัฒนาเกย์คร

ยังยืนโอดความร่วมมือของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ DANCED เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ภาคเหนือตอนบน ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกอ.ภาค ที่มีทั้งข้อมูลและเครือข่ายคนทำงานที่บ้าง โครงการ ยังมีการดำเนินงานอยู่

ในปี 2544 รัฐบาล โอดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยทั่ว ประเทศ โอดข้อมูลดังนี้ ประจำปี 2544 จำนวน 633,000,000 ล้านบาท เป็นเวลา 3 ปี (ปี 2544 – 2546) แก่เกษตรกร 19 ภูมิภาค โอดมีเกษตรกรร่วมโครงการจำนวน 7,035 ครัวเรือน พื้นที่ดำเนินการ 27,100 ไร่ ซึ่งในจำนวน นี้เป็นของภาคเหนือ 4 ภูมิภาค โอดแก่ เชียงใหม่-ลำพูน น่าน พะเยา และ คกน. เกษตรกรร่วมโครงการ จำนวน 900 ครัวเรือน พื้นที่ดำเนินการ 4,500 ไร่

ข้อมูล/ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สมควรที่จะ ได้รับการสังเคราะห์ รายงานผล และเผยแพร่ เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าของงาน กลุ่มคน เครือข่าย ที่ได้ ขยายตัวจากโครงการตั้งกล่าว ตลอดจนบทเรียน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของ งาน และเกิดการประยุกต์ทั้งระบบ ไม่มีการทำซ้ำ แต่เป็นการต่อยอดจากฐานงานเดิม เพราะเป็นโครงการ ได้ลึกลับไปแล้วเป็นส่วนใหญ่

จากผลการสนับสนุนงานด้านเกษตรกรรมยังยืน ในช่วง กว่า 10 ปีที่ผ่านมา ของส่วนต่าง ๆ พบว่า การสร้างเครือข่ายระดับล่างเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะปัญหาด้านเทคนิคการผลิตเพื่อการลดละเลิก การใช้สารเคมีเกษตร เพื่อสร้างความมั่นใจแก่เกษตรกร และการปรับแนวคิดหลักการในวิถีการผลิต ยัง เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ดังนั้น การศึกษา ทบทวน เพื่อหาแนวทางการ ขับเคลื่อนงานในระดับจังหวัดและอำเภอ จึงเป็นสิ่งจำเป็น งานสังเคราะห์นี้ ได้เลือกพื้นที่จังหวัด แม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกรณีศึกษาควบคู่ไปกับการศึกษาในระดับภาค

1.1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1) เพื่อสังเคราะห์โครงการวิจัยเพื่อท่องถิ่น ที่ดำเนินการโดย สกอ.ภาค ที่ในเบื้องต้นประเด็นวิจัย ผลการวิจัย และกระบวนการวิจัย

ตัวชี้วัดความสำเร็จ : - รายงานผลการสังเคราะห์ฯ

- บทความเส้นอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมยังยืน เพื่อเผยแพร่ ทางสื่อสิ่งพิมพ์

2) เพื่อทบทวนและประเมินสถานการณ์การขับเคลื่อนงานด้านเกษตรกรรมยังยืนในภาคเหนือ ตอนบน ทั้งด้านงานวิจัย และงานพัฒนา

ตัวชี้วัดความสำเร็จ :

- เอกสารนำเสนอข้าสำหรับเวทีการคี้ผู้เกี่ยวข้อง ในประเด็น
 - สถานการณ์ งานวิจัย และงานพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
 - ฐานข้อมูลด้านหน่วยงาน/ องค์กรที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนภาคเหนือตอนบน
 - นโยบายด้านเกษตรกรรมยั่งยืนระดับประเทศ
- เอกสารสรุป ใน 3 เรื่องข้างต้น

3) เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนงานวิจัย ในภาคเหนือตอนบน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ : ได้โครงสร้าง/ กลไก การขับเคลื่อนงาน แผนงาน การประชุมทีมงานอย่างต่อเนื่อง

4) เพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานประเด็นเกษตรยั่งยืน และกลไกการจัดการในจังหวัดน้ำร่องได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอ率อง 1 อำเภอ คือ อำเภอขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ :

- ได้ทีมงาน/ โครงสร้าง/ กลไกการจัดการ เพื่อขับเคลื่อนงาน/ แผนงานร่วม/ การประชุมทีมงาน/ การดำเนินการ
- เอกสารนำเสนอข้าสำหรับเวทีการคี้ผู้เกี่ยวข้อง ในประเด็น
 - บริบทของพื้นที่ที่เป็นศักยภาพและข้อจำกัดในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
 - สถานการณ์ งานวิจัย และงานพัฒนาเกษตรยั่งยืนในพื้นที่
 - ฐานข้อมูลด้านหน่วยงาน/ องค์กรที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานเกษตรยั่งยืน
 - นโยบายด้านเกษตรยั่งยืนของจังหวัดและอำเภอเป้าหมาย
- เอกสารสรุป
 - แผนที่ทางสังคม (Social Mapping) ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ของพื้นที่เป้าหมาย

1.1.3 หน่วยการสังเคราะห์

ทำใน 3 ระดับคือ

- 1) ระดับภาค ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน
- 2) ระดับจังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน
- 3) ระดับอำเภอ ได้แก่ อำเภอขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

1.1.4 ระยะเวลาดำเนินการ

- ทั้งไว้เดือน 6 เดือน (ระหว่างเดือน มิถุนายน – พฤษภาคม 2545)
- ที่ดำเนินการจริง 2 ปี 9 เดือน (ระหว่างเดือน มิถุนายน 2545 – มีนาคม 2548)

1.1.5 กรอบในการสังเคราะห์งานวิจัย

ดูว่างานวิจัยตอบค่าตามแต่ละประเด็นในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

1) กระบวนการปรับเปลี่ยน สู่การผลิตเกษตรกรรมยั่งยืน

- การสร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบจากเกษตรกรรมแบบลักษณะ
- การศึกษาเจื่อนใจ/ ป้องกันสู่การปรับเปลี่ยน
- การสร้างความเข้าใจในแนวคิด/ หลักการเกษตรกรรมยั่งยืน
- ฯลฯ

2) การผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

- เทคนิค/ วิชาการทางเลือกในการผลิต เพื่อการลด-ละ-เลิก การใช้สารเคมีเกษตร เช่น การปรับปรุงบำรุงดิน การจัดการระบบน้ำในไร่นาเป็นต้น
- การผลิพื้นที่ปัญญาท้องถิ่นในการผลิต เพื่อการลด-ละ-เลิก การใช้สารเคมีเกษตร
- การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุกรรมพื้นบ้าน
- รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมในแต่ละบริบทของพื้นที่ (ที่ราบ – ที่คอน – ที่สูง)
- ฯลฯ

3) การตลาดในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

- รูปแบบ/ การจัดการค้านการตลาดที่เหมาะสมกับเกษตรกรรมยั่งยืน
- มาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมยั่งยืน
- การบริโภค/ องค์กรผู้บริโภค
- การปรับรูปแบบบรรจุภัณฑ์เกษตรกรรมยั่งยืน
- ฯลฯ

4) การพัฒนาอุปกรณ์และเครื่องข่าย

- กระบวนการกลุ่ม/ เครือข่ายที่สามารถสนับสนุน ส่งผ่านองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในทุกระดับ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน
- ฯลฯ

5) การส่งเสริม และการขยายผล

- รูปแบบ/ กระบวนการส่งเสริมที่เหมาะสมกับเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับต่าง ๆ
- การขยายฐานการผลิต/ การขยายผล
- การเผยแพร่แนวคิด หลักการ องค์ความรู้ บทเรียน เกษตรกรรมยั่งยืน สู่กลุ่มเป้าหมาย
- ฯลฯ

1.1.6 ผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

- 1) ได้ทราบว่ามีองค์ความรู้อะไรบ้างที่เกิดจากผลงานวิจัยของ สกอ.ภาฯ ในเรื่อง เกษตรชั้นในภาคเหนือตอนบน
- 2) ได้แนวทางการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อห้องถินในประเด็นเกษตรกรรมชั้นในอนาคต
- 3) มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การขับเคลื่อนงานด้านเกษตรกรรมชั้นของผู้เกี่ยวข้องหลัก ในระดับนหภาคของภาคเหนือตอนบนและในพื้นที่เป้าหมายทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา
- 4) ได้ประเด็นวิจัยที่เป็นโจทย์สำคัญ ที่จะสามารถตีความ มนุนเสริม การขับเคลื่อนการพัฒนา เกษตรชั้นในภาคเหนือตอนบนและในพื้นที่เป้าหมาย
- 5) ได้กลไกการจัดการร่วมกันในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรชั้นใน โดยใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อห้องถินทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด (แม่ช่องสอน) และระดับอำเภอ (บุนชุม)

1.1.7 จังหวะก้าวในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

ระดับภาค

- สังเคราะห์โครงการวิจัยเพื่อห้องถินที่สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จำนวน 21 โครงการ ในภาคเหนือ เพื่อประเมินองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และข้อสรุปต่าง ๆ โดยมีโครงการที่ ต้องสังเคราะห์ ในเรื่องดังนี้
 - เทคนิค “ทางเลือก” เพื่อสร้างความมั่นใจสู่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรกรรม ชั้นใน (6 โครงการ)
 - การพัฒนาศักยภาพกลุ่มและเครือข่ายฯ (4 โครงการ)
 - กระบวนการที่เหมาะสมสู่การปรับเปลี่ยน (1 โครงการ)
 - รูปแบบเกษตรชั้นในที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (1 โครงการ)
 - หลักสูตรเกษตรกรรมชั้นใน(2 โครงการ)
 - ชุดโครงการเกษตรชั้นใน จ.เชียงใหม่ (7 โครงการ) โดยแบ่งเป็น ด้านการตลาด (1 โครงการ)/ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมชั้นใน(2 โครงการ)/ ด้านองค์กรผู้บริโภค(2 โครงการ)/ การแปรรูป และด้านการส่งเสริม และการขยายผล (2 โครงการ)
- ศึกษาและประเมินสถานการณ์งานวิจัยและพัฒนาด้านเกษตรกรรมชั้นใน โดยภาพรวมของภาคเหนือ ซึ่งได้แบ่งเป็นภาคต่าง ๆ ได้แก่
 - องค์กรเกษตรกร (โครงการนี้ร่วมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมชั้นในของเกษตรกรรายย่อย)
 - องค์กรพัฒนาเอกชน (งานพัฒนา ส่วนงานวิจัยรับงบประมาณจากแหล่งทุนต่าง ๆ)
 - ภาครัฐ (กรมวิชาการเกษตร โครงการความหลากหลายทางชีวภาพ ฯลฯ)

- สถานศึกษา (ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตดีดี มช.)

(กระบวนการศึกษา หมายความให้ครุภาระครัวเรือนของบุตรเป็นหลัก เพราะในร่องรอยท่านมีการศึกษาไว้ก่อนหน้าก่อนหน้าแล้ว หลังจากนั้นจึงสรุปชื่อสกุล นำสกุลของพ่อเพิ่มเติมเข้าสู่สกุลโดยการจัดเรียง)

- ประถมงานผู้ที่เข้าชื่อ/ บัดเวลาเพื่อทำหน้าที่แนวทางการเข้ามาศึกษาครรภ์เมื่อเข้ามาระดับภาค
- ประถมเดินวิ่งที่สถาบันกีบบันพันพันนา
- ที่นั่งงาน/ โครงสร้างการทำงาน/ คลังไกการจัดการ/ แผนงาน

ระดับบัณฑิวัสดุ/ อุปกรณ์

- หน่วยงานทุนเดินทางเกย์ครรภ์รับชื่อในหนังสือ
- งานวิจัย/ พัฒนา ที่มีการดำเนินงานในพื้นที่
- ภรรยา/ ของที่รัก/ ครรภ์รับชัย ที่มีการบุบคลิกอ่อนโยนด้านนี้
- ภรุษ/ บุตรสาว/ ร่วมกับศักยภาพของพื้นที่ ของการบุบคลิกอ่อนโยนเกย์ครรภ์รับชัย
- จัดทำหนังสือเอกสารห่วงหุนเดินทางพื้นที่ เดินทางผู้ที่เคยชื่อช่อง เพื่อวิเคราะห์ช่องดู สถานการณ์ ปัญหา ลักษณะ ของพื้นที่ และกำหนดแนวทางการบุบคลิกอ่อนโยนร่วมกัน ทั้งด้านงานวิจัยและพัฒนา ร่วมกันกับหน่วยงาน ในการจัดการ พ. 2 ระดับ สนับสนุนภารกิจการจัดการให้สามารถดำเนินการได้

1.1.8 กลุ่มผู้อาชญาตทั่วไปและกลุ่มการตั้งติดต่อภัย

ผู้ที่ประโซนน์ ได้แก่ Node / กษัตริย์นาข / กษัตริย์นาข / เครื่องจักรยุทธ์ชั้นระดับต่างๆ / องค์กร สถาบันที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.1.9 จงประเสริฐ

1.2 กระบวนการทำงาน

1.2.1 วิธีการทำงาน

1) ทบทวนเอกสาร โดยศึกษาจากข้อมูลมือ 2 ตามประเด็นที่จะศึกษาทั้ง 3 ระดับ ในรูปของหนังสือ เอกสาร รายงานการประชุม/ เวที/ สัมมนา/ อบรม รายงานการวิจัย หรือข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ผ่าน Web Site , CD, VCD, VDO, จุลสาร แผ่นปัลวี เป็นต้น

2) ติดตามข้อมูลเพิ่มเติม ในพื้นที่วิจัย โดยการเข้าร่วมเวทีโครงการวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การร่วมเวทีนำเสนอผลงานวิจัยของภาคีพันธมิตร เป็นต้น

3) การเข้าร่วมเป็นทีมสังเคราะห์ความรู้ด้านเกย์ครรรมย์ชีน ในโอกาสต่างๆ เช่นการร่วมกิจกรรมในงานสมัชชาเกย์ครรรมทางเลือกครั้งที่ 4 ปี 2547 งานสมัชชาสุขภาพระดับภาค งานมหกรรมระดับจังหวัดของภาคประชาสังคม งานสืบสานประเพณีในระดับอำเภอ โดยทำหน้าที่เป็นผู้สังเคราะห์ประเด็นเกย์ครรรมย์ชีนตามที่ร่วมกันกำหนดสู่การสื่อสารสาธารณะในระดับต่างๆ รวมถึงจัดทำยุทธศาสตร์ด้านเกย์ครรรมย์ชีนของจังหวัด การสังเคราะห์เพื่อการนำเสนอต่อ สส. ในจังหวัด เป็นต้น

4) จัดเวทีทั้ง 3 ระดับ ตามแผนกิจกรรมโครงการสังเคราะห์ ดังนี้

ระดับภาค

ไม่มีการจัดเวทีโดยการใช้งบประมาณจากโครงการสังเคราะห์โดยตรง แต่จะใช้โอกาสจากเวทีของ สกอ. สำนักงานภาค เวทีของเครือข่ายพันธมิตร และการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรดัวทุกประสังค์ของงานระดับภาค ดังนี้

ส่วนที่ 1 เวทีของ สกอ. สำนักงานภาค

- งานประจำปี สกอ. สำนักงานภาค จัดเมื่อ 28-29 พย. 2545 ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูค้ำ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ซึ่งประเด็นเกย์ครรรมย์ชีนเป็นประเด็นหนึ่งที่จะต้องมีห้องย่อยในการนำเสนอผลงานวิจัย และนำเสนอแนวทางในการพัฒนางานวิจัยต่อเนื่อง จากนั้นนำผลจากกลุ่มย่อยเสนอต่อเวทีใหญ่ เพื่อเปิดรับข้อเสนอต่องานวิจัยด้านนี้และจากนักวิชาการคือ อ. พฤกษ์ ยิบมันตสิ จากศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการสังเคราะห์ จึงใช้โอกาสนี้ เตรียมประเด็น เตรียมทีมงาน นำผลการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเกย์ครรรมย์ชีนระดับภาคเข้าเวทีกลุ่มย่อย (ในรูปเอกสาร) และสรุปข้อเสนอทั้งหมดจากเวทีสื่อสารแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน

- งาน 10 ปี สกอ. สัญจร สังเคราะห์ข้อมูลที่ถือว่าเป็น “ประเด็นสำคัญ” ในกระบวนการขับเคลื่อนเกย์ครรรมย์ชีน ในเรื่องของปัญหาการขยายผล โดยสังเคราะห์ถึงเงื่อนไขปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ

ปรับเปลี่ยนสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเสนอในรูปของบทความ และแผ่นcharท เพื่อการเผยแพร่และสื่อสารสาธารณะ

- งานวันเกษตรภาคเหนือ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้สังเคราะห์ประเด็นเกษตรยั่งยืนเพื่อการสื่อสารสาธารณะโดยจัดทำร่วมกันกับทีมงาน เพื่อนำเสนอในวันงาน

ส่วนที่ 2 งานสมัชชาสุขภาพภาคเหนือ ปี 2546 ที่จัดขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก ได้ร่วมในทีมสังเคราะห์ประเด็นเกษตรที่อื้อ กับสุขภาพ เพื่อร่วมจัดทำข้อมูลและข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลในภาพของภาคเหนือ โดยร่วมงานกับสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน และเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข

ส่วนที่ 3 งานสมัชชาเกษตรกรรมทางเลือกภาคเหนือ ปี 2546 ที่ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่จัดในวันที่ 3-4 เมษายน 2546 โดยมีทีมงานจากเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้าร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเวทีวิชาการ ร่วมเสนอผลงานความก้าวหน้าของการทำงาน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งได้มีการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อร่วมในเวทีดังกล่าว

ส่วนที่ 4 การร่วมเป็นทีมประเมินผลในโครงการนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ภาคเหนือ ปี 2544-2547 ซึ่งใช้กระบวนการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อคิดตาม ประเมินงานแต่ละช่วงเวลา ทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ ทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา ของทั้ง 4 ภูมิภาค ภาคเหนือ เป็นประโยชน์ในการสังเคราะห์งานในระดับภาค เพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นครอบครัว กลุ่ม เครือข่ายหลักบนฐานการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของภาคเหนือ จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน พะเยา และน่าน รวมถึง คกน. ที่ครอบคลุมหลายจังหวัด

ส่วนที่ 5 เครือข่ายยุทธศาสตร์ด้านอาหารภาคเหนือ

ร่วมกับพันธมิตร คือ มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และทีมงานกระทรวงสาธารณสุข จัดเวทียุทธศาสตร์อาหารภาคเหนือ ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งประเด็นเกษตรยั่งยืนเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องอาหารปลอดภัย และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอาหาร

กล่าวโดยสรุปคือการสังเคราะห์และกำหนดแนวทางด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับภาค ได้ใช้โอกาสต่าง ๆ ที่ผู้สังเคราะห์มีความสัมพันธ์กับเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนมานานเป็นเว้นวัน ในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ ในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับภาคีพันธมิตร หรือร่วมกันทำงานเป็นทีม เชิงบูรณาการในกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานสังเคราะห์องค์ความรู้ และชุดความรู้ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะระดับต่าง ๆ และงานจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานในประเด็นย่อย ที่กำหนด โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวตนชัดเจน หรือสร้างกลไกใหม่ แต่ใช้ศักยภาพและประสบการณ์การทำงานด้านนี้ที่มีอยู่ เป็นหลัก โดยอิงกอก ไก่คินในทุกระดับ

ระดับจังหวัด

เวทีระดับจังหวัดที่ได้จัดขึ้น เป็นส่วนสำคัญทั้งในแง่ของการรวบรวมข้อมูล ในประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคีความร่วมมือทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ โดยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานและผลสรุปของงาน ดังนี้

1) ทบทวนทุนเดินด้านเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

- งานวิจัย/ พัฒนา ที่มีการดำเนินงานในพื้นที่
- กลุ่ม/ องค์กร/ เครือข่าย ที่มีการขับเคลื่อนงานด้านนี้
- ปัญหา/ ข้อจำกัด รวมถึงศักยภาพของพื้นที่ ต่อการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน

ผลของกิจกรรม

- เอกสาร สรุปผลการศึกษา ประกอบเวที (44 หน้า)

2) จัดเวที ครั้งที่ 1 เพื่อเสนอผลการทบทวนทุนเดินในพื้นที่ เสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ ข้อมูล สถานการณ์ ปัญหา ศักยภาพ ของพื้นที่ และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนร่วมกัน ทั้ง ด้านงานวิจัยและพัฒนา จัดเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2545 ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้เข้าร่วม 35 คน

ผลของกิจกรรม

- ได้เนื้อหาข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด
- ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถยกระดับความรู้ของตนเอง และสามารถดึงเอา ความรู้ที่ผ่านมาด้วยตัวคนอื่นมาบันทึก ได้ระดับหนึ่ง
- ได้จัดทำเอกสารสรุปเวที (30 หน้า) เพื่อบันทึกผลที่ได้ คืนสู่ผู้เข้าร่วมทุกคน

3) จัดเวที ครั้งที่ 2 “กลไกการจัดการและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน” เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ อ. บุนชุม ผู้เข้าร่วม 26 คน

ผลของกิจกรรม

- เอกสารสรุปเวที
- เกิด “เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน” มีคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ แผนงานของเครือข่าย 1 ปี (ปี 2546)
- กำหนดจัดการประชุมเครือข่ายครั้งที่ 1 ในวันที่ 21 มีนาคม 2546 ณ บ้านปางหมู อ.เมือง
- 4) จัดประชุมเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 1/2546
ในวันที่ 21 มีนาคม 2546 ณ บ้านปางหมู อ.เมือง

ผลของกิจกรรม

- รายงานการประชุมเครือข่ายฯ ครั้งที่ 1/2546
- ได้ทราบสถานการณ์ของเครือข่ายระดับอำเภอ รวม 6 อำเภอ (ยกเว้นแม่ลาน้อย)
- ได้กู้ะระเบียบเครือข่าย ฉบับร่าง
- ได้แนวทางในการเขียนโครงการ เพื่อเสนอของบประมาณ ดำเนินการเครือข่าย ต่อ พอช. ภาคเหนือ โดยมอบหมายให้ อ.วันเพ็ญ คงแคง เป็นผู้เขียนร่างเบื้องต้นเพื่อเสนอพิจารณาใน การประชุมเครือข่ายครั้งต่อไป
- ได้ทีมที่จะไปร่วมงาน “สมัชชาเกษตรกรรมทางเลือกภาคเหนือ” ที่จังหวัดน่าน จำนวน 4 คน

5) จัดประชุมเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 2/2546 ในวันที่ 10 - 11 พฤษภาคม 2546 ณ.ศูนย์ฯทอคเทศโน โลหิตการเกษตรประจำตำบล ต.แม่น้ำเติง อ.ปาย

ผลของกิจกรรม

- รายงานการประชุมเครือข่ายฯ ครั้งที่ 2/2546
- ได้告知ที่วิจัยที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ และแนวทางการเขียนโครงการที่สมบูรณ์ โดยนางสาว อรุณี เวียงแสง เป็นผู้ดำเนินการต่อ เพื่อเขียนโครงการ และได้นำเสนอผู้เกี่ยวข้อง เพื่อ เสนอแนะ เพิ่มเติมข้อมูล ก่อนนำเสนอ พอช. วันที่ 25 มิถุนายน 2546
- พิจารณาโครงการด้านเกษตรกรรมยั่งยืนอีก 2 โครงการ
- ทราบความคืบลื่น ให้ของเครือข่ายทุกระดับ

6) นำเสนอข้อมูล “สถานการณ์เกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน” ต่อที่ประชุม คณะกรรมการ บริหาร โครงการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์และตลาดนัดสินค้าชุมชน จังหวัด แม่ฮ่องสอน” โดย นางสาวอรุณี เวียงแสง ที่ปรึกษาเครือข่าย

ผลของกิจกรรม

- คณะกรรมการมีข้อมูลทุนเดินในเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนของจังหวัด และเสนอให้ส่งเสริม เกษตรอินทรีย์ ภายใต้ฐานงานเติมขององค์กร/ เครือข่ายที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก เป็นการต่อยอด โครงการส่งเสริมเรื่องนี้ เป็นเรื่องยาก ต้องใช้เวลา

นอกจากการจัดเวทีเรื่องแล้วยังได้ร่วมกับ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวกับ ศูนย์ฯ ที่ประชุม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เครือข่ายภาคประชาชน และภาครัฐ ดำเนินกิจกรรม/ งาน ที่เกี่ยวเนื่องกับการขับเคลื่อนประเด็น “เกษตรกรรมยั่งยืน” ทั้งในด้านงานวิจัย และพัฒนา ระหว่างปี 2545 - 2547 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) เวทีฯแนวทางและยุทธศาสตร์การจัดการและการใช้ประโยชน์งานวิจัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ 15 ม.ค. 2545 จัดโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมกับ สกอ. ในประเด็นเกษตรยั่งยืน เป็นการพูดคุยถึงแนวทางการผลักดัน/ขับเคลื่อนแนวคิดเกษตรยั่งยืนไปสู่การปฏิบัติจริงของจังหวัดแม่ฮ่องสอนว่าจะทำได้อย่างไร
- 2) เวทีวิชาการ “งานมหกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 2” เมื่อ วันที่ 1-3 ม.ค. 2545 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้
 - ประเมินสถานการณ์ ปัญหา และศักยภาพในการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งในระดับพื้นที่ และระดับกุฎุ์/ เครือข่าย/ จังหวัด
 - ได้แนวทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา การเคลื่อนต่อทั้งในด้านงานพัฒนาและงานวิจัย ทั้งในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ
 - ได้กต. ไกการเคลื่อนงานในแต่ละอำเภอ
- 3) เวทีวิชาการ “งานมหกรรมสิ่งคดี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 3” เมื่อ วันที่ 24-26 พ.ย. 2545 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้
 - แยกเปลี่ยนความก้าวหน้าการพัฒนางานเกษตรยั่งยืนของแต่ละอำเภอ
 - วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยภาพรวม
 - มีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืนแก่ผู้เกี่ยวข้อง
- 4) เวทีวิชาการ “งานสืบสานประเพณีของคีแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 4” เมื่อ วันที่ 27-29 ม.ค. 2547 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อำเภอแม่ลานอ้อ มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้
 - แยกเปลี่ยนความก้าวหน้าการพัฒนางานเกษตรยั่งยืนของแต่ละอำเภอ
 - ทบทวนเป้าหมายและยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืน
 - ทบทวนกต. ไกการจัดการ เสื่อนไห/ ข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยน
 - วิเคราะห์ความต้องการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน
 - กำหนดแผนงาน กิจกรรมดำเนินการ ในแต่ละด้าน
- 5) เวทีสาธารณะด้านเกษตรกรรมยั่งยืน จ. แม่ฮ่องสอน “กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน: เสื่อนไหปัจจัยสู่การปรับเปลี่ยน” เมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2547 จัดโดยโครงการเชื่อมประสานการพัฒนา โภคภัยพื้นที่เป็นตัวตั้ง (ชพพ.แม่ฮ่องสอน) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ฮ่องสอน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ส่วนราชการ, อบต., ผู้บริโภค, องค์กรชาวบ้าน, องค์กรสนับสนุน, นัก.
โดยมีผู้เข้าร่วม รวมทั้งสิ้น 98 คน แบ่งเป็นภาคราชการ จำนวน 39 คน และภาคประชาชน จำนวน 59
คน

เนื้อหาที่นำเสนอ

- สถานการณ์ด้านเกษตรกรรมยังยืน (เกษตรกรที่ทำ/ กลุ่มองค์กร)
- กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือก (SA)
- รูปธรรมในพื้นที่ (ฟาร์ม / ชุมชน) แบ่งเป็น ที่ราก ที่สูง ในระดับ ฟาร์ม และชุมชน
- โครงการธนาคารอาหารชุมชน (FOOD BANK)

รูปแบบของการนำเสนอ

- เอกสาร 4 เรื่อง 1) ทำเนียบองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรยังยืนในจังหวัด
2) ทำเนียบเกษตรกรที่ทำเกษตรยังยืน
3) รูปแบบการทำเกษตรที่เหมาะสม ในพื้นที่จังหวัด
4) กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยังยืน
- Power Point ประกอบการนำเสนอโดย ผู้รู้ นักวิจัย
- นิทรรศการ
- ขยายผลตัวตัว

6) เวทีการจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรยังยืน จ.แม่ส่องสอน

วันที่จัด จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 อ.เมือง และ อ.บุนชุม

จัดเมื่อวันที่ 17 มิ.ย. 47 เวลา 09.30 น. ณ ห้องประดิษฐ์องค์ค ศาลาก劳动จังหวัด

ครั้งที่ 2 อ.ปาย และ อ.ปางมะผ้า

จัดเมื่อวันที่ 13 มิ.ย. 47 เวลา 09.30 น. ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอปาย

ครั้งที่ 3 อ.แม่สะเรียง อ.แม่คลาน้อย และ อ.สบเมย

จัดเมื่อ วันที่ 14 มิ.ย. 47 เวลา 09.30 น. ณ สำนักงานเกษตรอำเภอแม่สะเรียง

องค์กรร่วมจัด

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแม่ส่องสอน (งบประมาณ/ การจัดการ)
2. สกอ.แม่ส่องสอน (กระบวนการในเวที)
3. เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ส่องสอน (ร่วมระดมสมอง)
4. คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแม่ส่องสอน

ผลคือมีขุธศาสตร์เกยตรอินทรีของจังหวัดที่เป็นขุธศาสตร์เชิงรุก เพื่อรับกับนโยบายด้าน
เกยตรอินทรีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ระดับอิ่มเกอ

มีกระบวนการทำงานไม่แตกต่างจากระดับจังหวัดมากนัก แต่ระดับของการเข้าถึงชุมชน
ท้องถิ่น สามารถเข้าถึงระดับกุ่ม ชุมชน และครัวเรือนเกยตรกร ได้มากขึ้น

(มีรายละเอียดในส่วนที่ 12 ผลการสังเคราะห์ อ. ชุมชน)

ส่วนที่ 2

ผลการการสังเคราะห์เกณฑ์ยังยืนในระดับภาค ภาคเหนือตอนบน

2.1 พัฒนาการของเกณฑ์กรรมยังยืนในภาคเหนือ

2.1.1 ทบทวน ความหมาย หลักการ และคุณค่าเกณฑ์กรรมยังยืน

เกณฑ์กรรมยังยืน หมายถึง ความสามารถของระบบที่จะรักษาอัตราของการผลิตให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายในระยะยาวคิดต่อ กันภายในตัวส่วนที่เกี่ยวข้องที่ เกิดขึ้น หรือไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ หรือเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ก็ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่ง เกณฑ์กรรมยังยืน เป็นการจัดการทรัพยากรากทรัพยากรที่ได้ผล สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ แต่ยังคงรักษาหรือส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้

หลักการของเกณฑ์กรรมยังยืน ประกอบด้วย 1) ผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว เหลือถึงค่าย แหล่งเปลี่ยนหรือขาย 2) เป็นการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายและเชิงระบบ 3) ใช้กระบวนการผลิตทางธรรมชาติ กล่าวคือ การไม่แทรกแซงธรรมชาติ (การไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด) 4) เป็นกระบวนการผลิตมากครั้ง โดยเป็นการหมุนเวียนอย่างเกือบถูกต้อง 5) ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 6) สามารถฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) เป็นการลดต้นทุนการผลิต 8) เป็นการทำการเกษตร ทั้งการผลิต การปรับปรุง ตลาดทางเดือก และน้ำยา 9) เป็นการรวมกลุ่มและเครือข่าย 10) ให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมของเด็กสตรี และผู้สูงอายุ 11) เป็นการพึ่งตนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชญากรรม ตัดสินใจและสิ่งแวดล้อม

คุณค่า หรือประโยชน์ของเกณฑ์กรรมยังยืน มีหลายประการ เช่น ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางด้านสังคม (การศึกษาและสาธารณสุข) ความยั่งยืนทางการเมือง และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

รูปแบบเกณฑ์กรรมยังยืน โดยทั่วไปไม่จำกัดรูปแบบ แต่รูปแบบที่นิยมกันโดยทั่วไป ประกอบด้วย 1) เกษตรกรรมธรรมชาติ 2) วนเกษตร 3) เกษตรอินทรีย์ 4) เกษตรอินทรีย์ 5) เกษตรชีวภาพพลวัตร 6) เกษตรผสมผสาน และ 7) ไร่หมุนเวียนเชิงอนุรักษ์

2.1.2 พัฒนาระบบภัยต่อกรรมยังยืนในภาคเหนือ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการระบบเกียรติกรรมยังเชื่อในภาคเหนือ ได้ว่าท่านอาจแบ่งพัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญออกเป็นระบบ ๆ ซึ่งได้ประมวลโดยศูนย์ชุมชน บุญธรรมย์ สถาบันชุมชนเกียรติกรรมยังเชื่อ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพิคคัน ทดสอบท่าระเบียบทรักรัฐธรรมนูญลือก (พ.ศ. 2529 - 2533)

ในช่วงปี 2529 ทาง โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ได้จัดสัมมนา ขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในงานสัมมนาดังกล่าว ได้มีการนำเสนอประสบการณ์งานพัฒนาชุมชนที่ หลากหลาย และเกี่ยวกับพัฒนาด้านเชิงเศรษฐกิจและการอุปโภคบริโภค เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ได้รับความสนใจจาก เกษตรกรภาคเหนือและผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นจากการสัมมนาในครั้งนั้นที่เกี่ยวกับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทาง โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม ได้เริ่มต้นคิดถึงการเดินทางสำรวจ ทางเลือกที่น่าสนใจ ซึ่งรูปแบบของระบบเกษตรกรรมอีกที่ เกษตรกร ได้คิดค้น ทดลองทำในไ นาในระยะนี้ ประกอบด้วย

- **การเลี้ยงป่าในนาข้าว หรือการเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming)** การเกษตรรูปแบบนี้ นำประสนการฟื้นฟูจากภาคอิสาณ (ที่คิดคันโดยสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสม) เกษตรกรที่ร่วมทดลองทำในพ่อนแรก ๆ คือ เกษตรกรรอบจังหวัดพะเยา และปัจจุบันการเกษตรแบบนี้ขยายไปทั่วจังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่
- **การปลูกพืชแนวระหว่างต้น (Alley Cropping)** การเกษตรรูปแบบนี้นำประสนการฟื้นฟูจากภาคอิสาณ ฟื้นฟูป่าป่าบิน น้ำดูดุประส่งค์หลาบประการ แล้วที่สำคัญคือการป้องกันการพังหลาบของหน้าดิน ในบริเวณพื้นที่ลาดชัน โดยเกษตรกรที่ทำทดลองแรก ๆ เช่น อุ่งอันคำ คำชา บ้านเด่นเมือง จังหวัดเชียงราย (โดยการส่งเสริมของสถาบันแม่คogeneเพื่อการฟื้นฟูสภาพ) รูปแบบการเกษตรแบบนี้ในระยะหลัง ได้ขยายไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ เช่น ที่บ้านหัวสันสุก ข้าวเคลื่อนพื้นที่ที่ทำงานของมูลนิธิศึกษาพัฒนาชุมชน และที่ดอยแม่สลอง พื้นที่ที่ทำงานของมูลนิธิพัฒนาการศึกษาในเขตภูเขา และเมืองกระหึ่งทางตอนพัฒนาที่คืนกีนีสู่สิ่งสิ่งที่มนุษย์
- **ไร่สวนผสม** หรือเรียกอีกชื่อว่าสวนกระปีดสะเปิด เป็นรูปแบบการเกษตร ทำให้ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอีกรูปแบบหนึ่ง ริเริ่มทำโดยคุณพัฒน์ อภัยมูล บ้านป่ามอต จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งหลังได้รับการขยายแนวคิดโดยโครงการพัฒนาองค์กรชุมชน

พัฒน์ อักษรบุตร
ศิริญาณิกาภรณ์ตรัชชัยน์

- วนเกยตร เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่นิยมทำกันบันทึกสูง อย่างกรณีส่วนของคุณสมฤทธิ์ ยอดสร้อย อำเภอแม่แตง ที่มีการปลูกพืชพื้นบ้านหลากหลาย เช่น มะแครง เมี่ยง มะม่วง ฯลฯ
- การปลูกพืชพื้นบ้านในสวนไม้ผล และการเลี้ยงวัว ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่นิยมกันในช่วงนี้

การคิดค้น วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศจากสมุนไพรเพื่อทดแทนสารเคมี เช่น การใช้สะเดา ข่า ตะไคร้หอม ฯลฯ ทางสถาบันแม่คเณเพื่อการพื้นฟูสภาพ ได้ร่วมกับโครงการพื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ในการศึกษาวิจัยและพัฒนา กีมิการคิดค้นกันมาในยุคนี้ ชั้งเทคโนโลยีที่เหมาะสมเหล่านี้ได้มีการใช้อย่างกว้างในปัจจุบัน

ในส่วนของการส่งเสริมเพื่อให้เกยตรกรได้คิดค้น ทดลองนั้น ในช่วงนี้องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมเนื่องจากเทคโนโลยีทุกอย่างได้ส่งเสริมด้านเกยตรกรรมทางเลือก โดยเกยตรกรเป้าหมายมีทั้งที่เป็นสมาร์ทของกลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มนราคายังไงในชุมชน และเกยตรกรรมปัจจุบันจากนี้ซึ่งมีการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบจากการทำเกษตรกรรมแบบใหม่ด้วย

อาจสรุปได้ว่าการค้นนินิการด้านเกษตรกรรมทางเลือกในระยะนี้ เป็นช่วงของการ “คิดค้น ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการ ไว้ร่าที่เหมาะสมกับสภาพภูมิภาควัฒนธรรม ในระดับครอบครัว มีการคิดค้นเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกระดับชาติ และเป็นช่วงของการเริ่มต้นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมทางเลือก ”

ระยะที่ 2 การก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรด้านเกษตรกรรมทางเลือก และการริเริ่มด้านตลาดทางเลือก (ปี 2534-2538)

ท่ามกลางการคิดค้นและพัฒนาด้านเกษตรกรรมทางเลือกนั้น พบว่ามีเกษตรกรที่สนใจทำด้านเกษตรกรรมทางเลือกเพิ่มมากขึ้น แต่เป็นการริเริ่มและทดลองเล็กๆ น้อยๆ ส่วนใหญ่ผลที่ไม่สามารถขยายผลได้มากนั้น มีสาเหตุหลายประการ เช่น เกษตรกรยังไม่มั่นใจในเทคโนโลยีการผลิต ยังไม่มั่นใจด้านการตลาด เพราะไม่มีตลาดรองรับผลผลิตด้านนี้ รวมทั้งเกษตรกรในพื้นที่ทำงานขององค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น

และในช่วงกลางปี 2534 ทางองค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมด้านเกษตรกรรมทางเลือกในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย โครงการพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบ โครงการพัฒนาองค์กรชุมชน (ภายใต้ชื่อ นักพัฒนาศักยภาพชุมชน) นักนิธิศึกษาพัฒนาชนบท สถาบันแม่คเณฯ เป็นต้น ได้ประชุมเพื่อหาแนวทางให้มีการขยายตัวด้านเกษตรกรรมทางเลือกให้มากขึ้น และเสนอให้มีการทำตลาดสินค้าเกษตรกรรมทางเลือก โดยในช่วงแรก ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน พบว่ามีผู้บริโภคสนใจมากและปี 2535 ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการผลิต และการตลาดสินค้าเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า รูปแบบการผลิตควรเริ่มจากการผลิตผักอินทรีย์ ส่วนรูปแบบการตลาดนั้นควรอยู่ในรูปแบบสหกรณ์ และขายตรง ขณะเดียวกันในปี 2535 นี้ องค์กรได้เกิด

ร้านค้าทางเลือกที่จังหวัดเชียงใหม่ขึ้นมาชื่อ “ร้านธรรมชาติ” เปิดดำเนินการทั้งอาหารและสินค้าทางเลือก โดยรับสินค้าจากเกษตรกรรมทางเลือกในภาคเหนือ

หลังจากการศึกษาวิจัยด้านการผลิตและการตลาดร่วมกับเกษตรกรในช่วงที่ผ่านมาแล้ว ทางผู้ร่วมศึกษาวิจัยจึงได้ร่วมกันจัดตั้ง “โครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคเกษตรกรรมทางเลือก” ขึ้นมา (สถาบันชุมชนเกษตรกรรมชั้นนำ - ในปัจจุบัน) และได้ทำให้เกิดกิจกรรมและองค์กร ที่สำคัญ ดัง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ตามมา เช่น

- การก่อตั้ง ศูนย์สินค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอินบุญ ขึ้นเมื่อเดือนเมษายน 2536 และการทดลองทำตลาดขายตรงตามหน่วยงาน ในช่วงปลายปี 2536 เช่นกัน ดำเนินการทำ “ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์” นั้น ได้เริ่มดำเนินการในปลายปี 2537 และได้ขยายไปอีกหลายจุด ในปัจจุบัน
- การก่อตั้ง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่บ้านบ้านอุด กิ่งอ.แม่อ่อน และบ้านนาฟาน อ.สะเมิง ในเดือนพฤษภาคม 2536 และการเกิดกลุ่มเกษตรอินทรีย์ใหม่ ๆ ขึ้นมาในระยะหลัง เช่น บ้านสันป่าชาบ บ้านหาดสันป้อช บ้านอมลอง บ้านท่าข้าม บ้านถ้ำดอกคำ บ้านล้านดอง บ้านดอนเจียง ฯลฯ และก่อตั้ง “กลุ่มเกษตรอินทรีย์จังหวัดเชียงใหม่” ขึ้นในปี 2537 และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน
- ได้มีการจัดสัมมนาทางเลือกในการบริโภคเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมขึ้น และในการสัมมนาดังกล่าวผู้เข้าร่วมได้มีการก่อตั้ง “ชุมชนผู้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่” ขึ้นเมื่อ ธันวาคม 2536 และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน
- การก่อตั้ง “องค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ” ขึ้นในปี 2538 โดยการร่วมมือของเกษตรกร ผู้บริโภค นักวิชาการ ข้าราชการ องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม และองค์กรดังกล่าวดำเนินมาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน
- นอกจากนี้องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดเชียงใหม่หลายองค์กรก็ยังมีการคิดค้นด้านเกษตรกรรมทางเลือกันอย่างต่อเนื่อง เช่น มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท มูลนิธิวิทยาลัยอี็มซีเอ สถาบันเมมคเคนเพื่อการพัฒนาฟูฟุสภาพ เป็นต้น

ในระยะนี้ที่จังหวัดอื่นในภาคเหนือ ก็มีการทำเกษตรกรรมทางเลือกันมากขึ้น อาจจะเรียกว่า เป็นช่วงของการขยายผลของเกษตรกรรมทางเลือกที่เป็นได้ เช่น

- ที่จังหวัด เชียงใหม่ ทางกลุ่มสักเมืองน่าน ก็ได้มีการส่งเสริมกันอย่างแข่งขัน มีการส่งเสริมอนุรักษ์พื้นฟูพิพารณพื้นบ้าน มีการก่อตั้งร้านค้าทางเลือก ชื่อ “ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านเมืองน่าน” มีการจัดสัมมนาทางเลือกในการบริโภคร่วมกันหน่วยงานรัฐ (ทางสาธารณสุข) หลายครั้ง

- ที่จังหวัดพะเยา ทางโครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกพะเยา ได้ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มเกษตรกรเกษตรกรรมทางเลือกหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน (ส่วนลึ้นๆ) กลุ่มเลี้ยงปลาในนาข้าว และก่อตั้งโรงสีข้าวอินทรีย์ ทางโครงการฯ ได้เป็นหลักในการประสานเชื่อมโยง ทั้งองค์กรพัฒนาอุปกรณ์ ข้าวราชการ นักธุรกิจ จนทำให้เกิดร้านค้าทางเลือก “เกือกุล” ขึ้นมา
- ที่จังหวัดเชียงราย ทางมูลนิธิพัฒนาการศึกษาในเขตภูเขา สมาคมสร้างสรรค์ชีวิตและสิ่งแวดล้อม สมาคมวิถีอีเมชีอ และองค์กรพัฒนาอุปกรณ์ขององค์กร ได้เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือก และได้มีการก่อตั้งร้านค้าทางเลือกขึ้นมาเช่นกัน
- ที่จังหวัดลำพูน ก็ได้มีการทำเกษตรกรรมทางเลือก ในรูปแบบเกษตรกรรมชุมชนชาติ และเปิดร้านจำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมชุมชนชาติในชื่อร้าน โง่สาละวิน และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน
- ที่จังหวัดแพร่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน ก็มีการทำเกษตรกรรมทางเลือก เช่นกัน แต่การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายอาจจะน้อย

ในระยะนี้การทำงานส่งเสริมระบบเกษตรกรรมทางเลือกในภาคเหนือ ค่อนข้างมีความร่วมมือที่ดีทั้งระหว่างองค์กรพัฒนาอุปกรณ์กับองค์กรพัฒนาอุปกรณ์ของ ระหว่างองค์กรพัฒนาอุปกรณ์กับหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานเกษตรภาคเหนือ รวมทั้งเกิดความร่วมมือที่มาจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ดังจะเห็นการจัดการสัมมนาระดับภาคเรื่องทางเลือกในการบริโภคเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เชียงใหม่เกือบทุกปี (ปี 2536, 2537, 2538)

ในส่วนของกิจกรรมระดับชาตินั้น ในปี 2535 ทางเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกร่วมกับพันธมิตร ได้จัดสัมมนาเกษตรกรรมทางเลือกรั้งที่ 1 ขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เช่นการสรุปประสบการณ์ การทำให้เกิดการขยายผล และการรณรงค์เพื่อให้สาธารณะนิยมเข้าใจ ตระหนักรู้ หันมาสนับสนุนเกษตรกรรมทางเลือกมากขึ้น ปรากฏว่าการสัมมนาครั้งนี้ได้รับความสนใจจากสาธารณะเป็นอย่างมาก

อาจสรุปได้ว่าพัฒนาการของเกษตรกรรมทางเลือกในระยะนี้ เป็นระยะของการก่อตั้งและพัฒนา “กลุ่มและเครือข่ายองค์กรเกษตร และองค์กรผู้บริโภค พัฒนาตลาดทางเลือก และเริ่มนี้ ตัวอย่างทั้งด้านการผลิตและการตลาด ซึ่งทำให้มีการเผยแพร่รั้งค์ ขยายแนวคิดสู่ข้าวราชการระดับภูมิภาคและสาธารณะมากขึ้น”

ระยะที่ 3 การผลักดันทางนโยบาย (2539 – 2546)

ตั้งแต่ต้นปี 2539 เป็นต้นมาที่ทางเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกเริ่มนี้มีการทำงานทางนโยบาย โดยจะเห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และสามารถทำให้มีการกำหนดเป้าหมายในแผนว่า “ให้มีการปรับระบบเกษตรไปสู่ระบบเกษตรกรรม

ยังยืนให้ได้ประมาณ 20 % ของพื้นที่การเกษตรทั้งประเทศ หรือประมาณ 25 ล้านไร่ “ และค่าว่า เกษตรกรรมยังยืนเริ่มนิการใช้มากขึ้นในช่วงหลังจากนี้ ”

ในขณะเดียวกันในปลายปี 2539 และเป็นระยะเริ่มต้นของการดำเนินการของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ทางเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกพบว่า ทางกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ไม่ได้ทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ 5 ปี ให้สอดคล้องกับเป้าหมายในแผนฯ 8 โดยเฉพาะ แผนด้านเกษตรกรรมยังยืน และที่ผ่านมาการดำเนินการของกระทรวงฯ ยังได้ทำให้เกิดปัญหาหลาย ประการ ดังนี้ดังต่อไปนี้ 24 มกราคม – 4 พฤษภาคม 2540 ทางเกษตรกรเกษตรกรรมทางเลือกจึงได้เข้า ร่วมชุมนุมกับสังคมชากันจน เพื่อยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลปรับปรุงและดำเนินการในหลายเรื่อง เช่น

- ให้ปรับปรุงแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้สอดคล้อง กับเป้าหมายของแผนชาติ ฉบับที่ 8 (ซึ่งคณะกรรมการต้องมีการปรับปรุง แนวทาง เกษตรกร องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม และข้าราชการ ได้ร่วมกันปรับปรุง)
- ให้กระทรวงเกษตรฯ จัดทำและดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อสนับสนุนเกษตรกรรมยังยืน และเกษตรกรยากจน (หรือเรียกว่าโครงการ 25 ล้านไร่ ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรฯ)
- ให้ยกเลิกระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างของกระทรวงเกษตรฯ (คณะกรรมการต้องมีการปรับปรุง)
- ให้มีการยกเลิกการโฆษณาการใช้สารเคมีในสื่อของกระทรวงเกษตรฯ (คณะกรรมการต้องมีการปรับปรุง)
- ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลโครงการของกระทรวงเกษตรฯ (คณะกรรมการต้องมีการปรับปรุง)
- ขออนุมัติงบประมาณเพื่อดำเนินงานโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยังยืนของ เกษตรกรรายย่อย ซึ่งเรียกชื่อโดยทั่วไปว่า “โครงการนำร่อง” (บริหารโครงการโดยองค์กร เกษตรกร) คณะกรรมการต้องมีการดำเนินการ แต่ให้ไปจัดทำโครงการฉบับสมบูรณ์ แต่ได้มี การปรับเปลี่ยนรัฐบาลจากพลเอกชวลิต ยงใจยุทธมาเป็นรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ทาง เครือข่ายต้องมาทำความเข้าใจกับรัฐมนตรีและคณะกรรมการต้องกันใหม่ ทำให้การพิจารณา อนุมัติล่าช้า และได้รับงบประมาณสำหรับดำเนินการเมื่อ มกราคม 2544
- ให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (คณะกรรมการต้องมีการ จัดทำใหม่ทั้งหมด)

ระหว่างนี้การเรื่องประสบ และความร่วมมือของเกษตรกรและองค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม ยังยืน เกษตรกรรมทางเลือกในระหว่างภาคและระดับชาติมีเข้มข้นมากขึ้น มีการกำหนดคุณภาพมาตรฐาน 3 เดือน รวมทั้งกระบวนการของเกษตรกรรมยังยืนกลับได้รับความสนใจ ทั้งจากสาธารณะ และรัฐบาลมากขึ้น และระบบเกษตรกรรมยังยืนกลับมาเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ

ของประเทศ เช่น มีการส่งเสริมโครงการเกษตรอุปถัมภ์ใหม่ มีการจัดทำโครงการเกษตรกรรมยั่งยืนของกระทรวงเกษตรฯ การจัดโครงการฝึกอบรมและวิจัยด้านเกษตรกรรมยั่งยืนของกระทรวงเกษตรฯ และกระทรวงมหาดไทย การสนับสนุนงบประมาณโครงการเศรษฐกิจชุมชน จากกองทุนเพื่อสังคม สถาบันการศึกษาเริ่มนิการร่าง-สร้างหลักสูตรเกษตรกรรมยั่งยืน การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค (สก.ภาค) เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรรมยั่งยืนในระยะนี้เป็นระยะการลดการประสบงานระหว่างองค์กรในท้องถิ่น แต่ไปขยายฐานการปฏิบัติด้าน "การผลิต – การตลาด" ทั้งระดับกระทรวงเกษตรฯ สาธารณชน และในระดับชุมชนที่เป็นพื้นที่ทำงานขององค์กรพัฒนาอุปชุมเพิ่มมากขึ้น

แต่การขยายตัวดังกล่าว หากเปรียบเทียบกับเป้าหมาย 20 % ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดิบบันที่ 8 แล้วซึ่งไปไม่ถึงไหน ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น เพื่อให้การทำเกษตรกรรมยั่งยืน ไม่ใช่เป็นเพียงกระแส แต่ให้เป็นวาระแห่งชาติ ทางเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกและสมัชชาคนจน จึงได้เสนอให้รัฐบาลชุดปัจจุบันจัดตั้ง"คณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน กรณีการพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน" จำนวน 23 คน โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะได้มีการแต่งตั้ง เมื่อ 25 เมษายน 2544 โดยรองนายกรัฐมนตรี และเริ่มประชุมครั้งแรก เมื่อ 2 กรกฎาคม 2544

อาจสรุปได้ว่าเกษตรกรรมยั่งยืนในระยะนี้เป็นระยะที่มี"แบบหนึ่งแบบอย่าง" ทั้งในด้านโครงสร้าง ผลิต ปรับปรุง ตลาด มาตรฐาน ผู้บริโภค การเผยแพร่ผ่านสื่อวงกว้าง กลุ่ม เครือข่าย และการทำงานทางนโยบาย ซึ่งการปฏิบัติการดังกล่าว มีการทำการวิจัยเพื่อให้สามารถนำไปใช้จริงและเป็นระบบมากขึ้น และกลายมาเป็นขบวนการของประชาชน ที่มีพื้นที่ยืนของเกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทยมากขึ้น

2.1.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก และพันธมิตร

1. มีไว้รันตัวอย่างที่เป็นระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งที่ร้าน ที่ค่อน ที่สูง มีผลิตภัณฑ์เป็นรูป มี ตลาดที่รองรับผลผลิต มีวิทยากรช่าวบ้าน มีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร มีองค์กรผู้บริโภค มีองค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (ถึงแม้ว่าการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ยังไม่บรรลุ วัตถุประสงค์เท่าที่ควร) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภค หรือ ชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน
2. องค์กรเกษตรกร ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลโดยตรง เพื่อดำเนินการ โครงการนำร่องเพื่อ พัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรรายย่อย จำนวน 633 ล้านบาท สำหรับดำเนินงาน ในช่วงปีงบประมาณ 2544-2546

- ผู้เข้าร่วมงานวนค่า (ห้องเกณฑ์รวมและผู้บริโภค) บางส่วนเริ่มมีความนั่นคงทางด้านอาหาร เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ได้เรียนรู้ มีความเข้าใจและให้ความสำคัญในการเข้า ไปทำงานทางนโยบายที่ระดับท้องถิ่นและชาติมากขึ้น
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เริ่มหันมาส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
- ห้องแผนชาติ (ฉบับที่ 9) และแผนแม่บทของกระทรวงเกษตรฯ ได้มีการระบุการส่งเสริม เกษตรกรรมยั่งยืนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- เกษตรกรเริ่มตระหนักในผลกระทบทางนโยบาย และเข้าไปมีส่วนร่วมทางนโยบายที่ระดับ กอุ่ม ชุมชน ท้องถิ่น และชาติ
- ผู้หญิงข้ามมีส่วนร่วมในขบวนการมาตั้งเรือฯ ฯ กอฯ

ฟาร์มตัวอย่างเกษตรยั่งยืน
ก้านแม่ท่า จ.เชียงใหม่

2.2 บทบาทนักกิจษะและพาร์ทナーของการเคลื่อนงานเกษตรยั่งยืน

ก่อนที่จะสังเคราะห์และจัดการความรู้ประเด็นนี้ จะด้องทำความเข้าใจสถานะของประเด็นกันว่า เกษตรกรรมยั่งยืน คือเป็น “ความเคลื่อนไหว” (Movement) ทางสังคมประเด็นหนึ่ง ของเกษตรกรรมและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ก่อตัวขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา มีลักษณะที่ควรพิจารณาบางประการ (อนุสรณ์ อุณ ไวน, 2547) ดังนี้

- การเคลื่อนไหวด้านเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาที่รากเหง้าของปัญหา โดยเสนอให้การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจาก “การเกษตรเพื่อใหม่” เป็นระบบ “เกษตรกรรมยั่งยืน” ด้วยจากการเคลื่อนไหวด้านการเกษตรช่วงก่อนหน้าและร่วมสมัยปัจจุบัน ฯ เพราะการเคลื่อนไหวด้านการเกษตรกรรมยั่งยืนได้ก้าวข้ามการเรียกร้องเพิ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่มีเป้าหมายเรียกว่าความช่วยเหลือชาติ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการประทับตราผลผลิต การเพิ่มงานดับสนมูลฝอยและการติดตราที่ SA

สนับสนุนปัจจัยการผลิตราคากูก การผ่อนผันพักษาระ และยกเลิกหนี้สิน รวมไปถึงการแก้ปัญหาค่าเช่า ที่ดินทำกินและปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ขณะเดียวกันก็ไม่ได้นำการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจ้างงาน่ายผลผลิต รับการสนับสนุนหรือซื้อปัจจัยการผลิตราคากูก หรือรับการสนับสนุนสินเชื่อจากสถาบันการเงินของรัฐ เพราะเห็นว่าแนวทางหรือวิธีการดังกล่าวเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและไม่ยั่งยืน ทราบเท่าที่เกษตรกรยังคงทำ"การเกษตรแผนใหม่" โดยองค์กรพัฒนาเอกชนและเกษตรกรได้เสนอแนวคิดและวิธีปฏิบัติ "เกษตรกรรมยั่งยืน" เป็นทางออกสำหรับการแก้ปัญหาความยากจน และหนี้สินของเกษตรกร และความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ขณะที่นโยบายพัฒนาด้านการเกษตรของรัฐเน้นการส่งเสริมเกษตรแนวใหม่ที่มีเกษตรกรปฏิบัติอยู่อย่างกว้างขวาง การเสนอเกษตรกรรมยั่งยืนขององค์กรพัฒนาเอกชนและเกษตรกรจำนวนนี้จึงเป็นการเสนอทางเลือกการพัฒนาการเกษตรที่ต่างไปจากนโยบายรัฐและวิธีการทำเกษตรโดยรวม

2. ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นระบบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากร

ในด้านของระบบไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว แต่จะต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ทั้งในฟาร์มและนอกฟาร์ม ที่ต้อง มีการจัดการทรัพยากรการเกษตรที่สอดคล้องกับระบบการผลิต และเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นแบบแผนการจัดการทรัพยากระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นในรูปของไร่หมุนเวียน วนเกษตร ไร่นาป่าผสม ฯลฯ ฉะนั้น การเสนอรูปแบบเกษตรยั่งยืนอิงสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรในสังคมไทย เป็นของมาตรฐานรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน เหล่านี้มักคำร้องอยู่ในเขตป่าซึ่งรัฐมุกขิดสิทธิและอำนาจในการจัดการภายใต้รูปแบบและวิธีการของตน อย่างเบ็ดเตล็ด หากรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนเหล่านี้ได้รับการยอมรับโดยไม่ถูกปรับแต่งก็หมายความว่า การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรในสังคมไทยได้เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3. เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นระบบคุณค่าและคุณภาพที่การใช้ชีวิตชุมชนนี้

ซึ่งต่างไปจากระบบคุณค่าและคุณภาพที่การใช้ชีวิตที่สังคมบริโภคนิยมโดยทั่วไปยึดถือ ดังกรณีพุทธเกษตรของนายคล้าย แก้วคง ซึ่งเป็นรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการ "นำเอาปรัชญาและวิถีแห่งพุทธศาสนาคริสต์เข้ามาอธิบายถึงความกลมกลืนในการทำเกษตรร่วมกับธรรมชาติ และปรัชญาการดำรงชีวิต" (นาย แก้วคง, สังกษายานีวิชูรย์ เลี่ยนจารูญ 2539:31) กล่าวอีกนัยหนึ่ง พุทธเกษตรไม่ใช่เทคนิคการทำเกษตร แต่เป็นระบบคิดที่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระบบเกษตรกรรม กับธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม และมีเป้าหมายที่การสร้างระบบเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิตที่ เอื้ออำนาจให้มนุษย์พัฒนาตนอย่างไปสู่อุบัติอันสูงสุด จากมนุษย์สัมบัติไปสู่สวรรค์สัมบัติและนิพพาน สัมบัติตามคำตบ (วิชูรย์ เลี่ยนจารูญ 2539:31) เช่นเดียวกับเกษตรกรรมชาติของมาชาโนนุ ฟุกิโอะ ที่เพร่หลาภในประเทศไทย ที่ไม่ได้เป็นเพียงเทคนิคหรือวิธีการทำเกษตร แต่เป็นวิถีแห่งการบ่มเพาะ ความสมบูรณ์ของมนุษย์และการเข้าถึงธรรมชาติ (กรณ์ ภูมิพันนา 2534: 22, วิชูรย์ เลี่ยนจารูญ 2535: 22)

27 และธุรูป เสน่ค่า 2539: 39-40) รวมไปถึงเกย์ตุรกรรมยังขึ้น แต่หากไม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและ พฤติกรรมการบริโภคให้สอดคล้อง ชีวิตและครอบครัวก็ไม่สามารถ “ยั่งยืน” ได้ ฉะนั้น การเสนอ แนวคิดและวิธีปฏิบัติเกย์ตุรกรรมยังขึ้นจึงไม่ได้หมายความเพียงการเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี วิธีการดำเนินการ หากยังหมายรวมถึงการเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนระบบคุณค่าและกฎเกณฑ์การใช้ชีวิต ไม่ในเวลาเดียวกัน

4. การให้ความหมายของระบบเกย์ตุรกรรมยังขึ้นของแต่ละกลุ่มยังแตกต่างกัน

นิ ก ลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเกย์ตุรกรรมยังขึ้นจำนวนมาก มีทั้งเกย์ตุรกร องค์กรพัฒนาอุปกรณ์ หน่วยงานรัฐ สถาบันวิชาการ หน่วยงานและองค์กรพิเศษต่าง ๆ กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ภาคธุรกิจอุปกรณ์ และสื่อมวลชน ทว่า กลุ่มเหล่านี้มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับเกย์ตุรกรรมยังขึ้นต่างกัน

เกย์ตุรกรและองค์กรพัฒนาอุปกรณ์มีเป้าหมายให้เกย์ตุรกรรมยังขึ้นเป็นทางออกสำหรับการแก้ปัญหาและผลกระทบจากเกย์ตุรกรรมใหม่

กลุ่มศาสนา มีเป้าหมายให้เกย์ตุรกรรมยังขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมเพื่อไปสู่การบรรลุธรรมหรือการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หน่วยงานรัฐ หน่วยงานและองค์กรพิเศษต่าง ๆ ภาคธุรกิจอุปกรณ์ และสื่อมวลชนเป็นในอีกด้วย แม้ว่าหน่วยงานรัฐไม่มีการกำหนดแผนงานและมาตรการส่งเสริมเกย์ตุรกรรมยังขึ้นในระดับนโยบาย แต่นอกจากนโยบายพัฒนาด้านการเกย์ตุรของประเทศไทยรวมยังคงส่งเสริมเกย์ตุรกรรมใหม่ เกย์ตุรกรรมยังขึ้นที่หน่วยงานรัฐดำเนินการส่งเสริมมีความแตกต่างจากที่เครือข่ายเกย์ตุรกรรมทางเดิมเสนอ ซึ่งนอกจากเป็นการปรับตัวต่อกระแสโลกและสังคม ไทยโดยรวมยังเป็นการโต้กลับการเคลื่อนไหวของเครือข่ายเกย์ตุรกรรมทางเดิมอย่างสำคัญ เพราะเป็นการเลือกหินใช้และตีความเกย์ตุรกรรมยังขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐซึ่งกระบวนการปรับตัวและโต้กลับดังกล่าวมีเกิดขึ้นในส่วนของภาคธุรกิจอุปกรณ์ สื่อมวลชน รวมทั้งหน่วยงานและองค์กรพิเศษต่าง ๆ ด้วย เพราะทั้งก่อนหน้าและปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้ส่งเสริมเกย์ตุรใหม่ การหันมาส่งเสริมและพูดถึงเกย์ตุรกรรมยังขึ้นของกลุ่มเหล่านี้จึงเป็นการเลือกหินใช้และตีความเกย์ตุรกรรมยังขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับศรัทธา และการเมืองของกลุ่มเป็นสำคัญ (อนุสรณ์ อุณ โน, 2547 ถ้าแก้ว)

2.3 ภาพรวมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็น “เกษตรกรรมยั่งยืน” ภาคเหนือ

2.3.1 จำนวนโครงการวิจัย

ในขณะนี้ มีโครงการวิจัยประเด็น “เกษตรกรรมยั่งยืน” ทั่วประเทศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกอ. สำนักงานภาค จำนวน ทั้งสิ้น 29 โครงการ (ข้อมูล ณ ปี 2547) ในจำนวนนี้ เป็นโครงการในพื้นที่ ภาคเหนือ รวม 21 โครงการ หรือคิดเป็นร้อยละ 72 ของโครงการทั้งหมด และเป็นโครงการในภาคเหนือ ตอนบน จำนวน 19 โครงการ หรือคิดเป็น ร้อยละ 66 ของโครงการทั้งหมด ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการ เสร็จสิ้นแล้วทั้งสิ้น ซึ่งโครงการ ซึ่งนักวิจัย ของโครงการในภาคเหนือตอนบน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ปัจจัยที่มีผลกระบวนการต่อการขยายเกษตรกรรมยั่งยืน ต.แม่ทา โดยคุณคุณนิคม ไชยวารณ
- 2) กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมกับเกษตรรายย่อยภาคเหนือ โดยคุณคุณนิคม ไชยวารณ
- 3) รูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสมสำหรับอาหารปลอดสารพิษในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยคุณประรงค์ อัญสุขสำราญ
- 4) รูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสมสำหรับอาหารปลอดสารพิษในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระยะที่ 2 โดยคุณแสงพิทย์ เบญราช
- 5) ระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน โดยคุณชนชวน บุญระหงษ์
- 6) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับเกษตรรายย่อยภาคเหนือ โดย พศ.คร.พิพัฒน์ ณัฐเดช
- 7) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับเกษตรรายย่อยภาคเหนือ ระยะที่ 2 โดย พศ.คร.พิพัฒน์ ณัฐเดช
- 8) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรยั่งยืน ส่วนที่ 1 : การเพิ่มประสิทธิภาพการ พลิตข้าวโดยใช้ปุ๋ยพืชสด โดย อ.พุกษ์ อิบมันตะศิริ
- 9) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรยั่งยืน ระยะที่ 2 : การเพิ่มศักยภาพชุมชน เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ โดย อ.พุกษ์ อิบมันตะศิริ
- 10) รูปแบบการเกษตรยั่งยืนบนที่สูงชาวอาข่าบ้านแม่เต้อและบ้านแม่จันหลวง อ.แม่จัน จ.เชียงราย โดยคุณพงษ์ธร ชาตุคลาด
- 11) รูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรบริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตรกร ในการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชนตำบลบ้านกาสะ อ.สูงเม่น จ.แพร่ โดย คุณสกิด เรือนคำ
- 12) ทางเลือกการผลิตทางการเกษตรเพื่อลดการใช้สารเคมีในพื้นที่ดันน้ำกัววันพะ夷า โดย คุณกรพิการ ชุมพุศรี
- 13) รูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่การลด ละ เลิก การใช้สารเคมีของชุมชน ต.เมืองปอน อ.บุนยวน จ.แม่ฮ่องสอน โดยคุณไพบูลย์ ภูมิศิริ

14) การใช้จุลินทรีย์ในห้องถัง (IMO) กับการขอรับของเกย์ตระกร อ.บุนยวัฒ จ.แม่ฮ่องสอน
โดย คุณวัลลก สุวรรณอาภา

15) การศึกษาและพัฒนาวัสดุห้องถังด้วยเทคโนโลยีการพัฒนาห้องถังเพื่อผลิตสารจุลินทรีย์ จ.เชียงราย
โดย คุณดำเนิน วงศ์วุฒิ

16) การพัฒนาระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดวิธีการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยกลุ่ม
เกษตรกรทำสวนบ้านดอนนุลพัฒนา จ.น่าน โดย คุณบุญแต่ง พิมพ์งาน

17) การบริหารจัดการกลุ่มการผลิตปลอดสารพิษ ต.แม่กรฟ อ.เมือง จ. เชียงราย
โดยคุณเบญจมิน พอแสง

18) การศึกษาทางเดือกที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพกระเทียม โดยไม่ใช้สารเคมีทาง
การเกษตรในกรณีบ้านแม่สุริน ต.บุนยวัฒ จ.บุนยวัฒ จ.แม่ฮ่องสอน
โดย คุณบุญสุข เดือนชัยวัลย์

19) การพัฒนาหลักสูตรเกษตรกรรมยั่งยืนในสถาบันการศึกษาในภาคเหนือระดับที่ 1
โดยดร.ไพบูลย์ สุทธสุภา (สกอ.สำนักงานภาคอีดี ไว้ในหมวด "การศึกษา")

20) กระบวนการจัดทำหลักสูตรห้องถังเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บุนยวัฒ
จ.แม่ฮ่องสอน โดย คุณสังเวียน ดวงสุภา

21) การจัดการองค์ความรู้และการขยายผลการผลิตและการประรูปน้ำมันงาปลอดสารพิษสู่
วิสาหกิจชุมชนพื้นที่หนอง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดย คุณสุคนัน คำดี (สกอ.สำนักงานภาคอีดี
ไว้ในหมวด "เศรษฐกิจชุมชน")

หมายเหตุ เกินมา 2 โครงการ คือโครงการ ที่ 19) และ 21) เพราะ สกอ.สำนักงานภาคอีดี ไว้ในหมวด
อื่น แต่งานสังเคราะห์นับรวมเพริ่ง โจทย์มีฐานมาจากเกษตรยั่งยืน ที่เป็นจุดเน้นของ
โครงการ

2.3.2 ประเด็นวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืนภาคเหนือ

เป็นการยกที่จะแบ่งประเด็นวิจัยย่อย หรือจัดกลุ่ม โครงการวิจัยในแต่ละด้าน แม้ว่าในโจทย์วิจัย
จะระบุชัดเจนว่าจะทำเรื่องนี้ ๆ แต่เมื่อคุณเนื้อหาในรายละเอียดของแต่ละโครงการแล้วจะพบว่า มี
กิจกรรมที่หลากหลาย ที่ส่วนใหญ่ เน้น กิจกรรมเพื่อให้เกิดความตระหนักในพิษภัย/ ผลกระทบจากระบบ
เกษตรกรรมสมัยใหม่ ผ่านกระบวนการ เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม และการค้นหา
ภูมิปัญญาห้องถังด้านการผลิต พิธีกรรม เพื่อเป็นฐานในการกำหนดทางเดือกในการแก้ปัญหา ตาม
แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ประเด็นการวิจัยจาก 21 โครงการสามารถแบ่งได้ดังนี้

1) ด้านเทคโนโลยีการผลิต (เทคนิคทางเลือก) จำนวน 6 โครงการ : ร้อยละ 30 ของโครงการทั้งหมด

แม้ว่าการวิเคราะห์พัฒนาระบบเกษตรกรรมยังขึ้น จะบอกว่า ยุคนี้เป็นยุคการผลักดันเชิงนโยบายแล้วก็ตาม แต่สำหรับเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ยังทำเกษตรกรรมแบบเดิม ยังเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในยุคเริ่มต้นอยู่ คือจะต้องแสวงหาเทคนิคทางเลือกในการผลิต ที่สามารถทดแทนการใช้สารเคมีทางการเกษตรให้ได้ก่อน เพื่อลดความเสี่ยง และสร้างความมั่นใจให้กับคนของ โดยมีการทดลองทดสอบ เทคนิคชี้การร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการเรียนรู้ร่วมกัน บางคนสามารถฝึกทักษะ พัฒนาตนเองเป็นวิทยากร ชาวบ้าน ที่พร้อมจะถ่ายทอดความรู้ ด้านเทคนิคทางเลือก แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ ได้ ซึ่งมีทั้งหมด 6 โครงการ ในจำนวนนี้เป็นโครงการที่ใช้วิธีการทดลองทดสอบ ในเชิงลึก 2 โครงการ ได้แก่ คุณวัลลก สุวรรณอาภา (แม่ของสอน) และคุณดำเนิน วงศุวนิช (เชียงราย) เป็นโครงการทดลองทดสอบในริมทางของ เกษตรกร รวม 2 โครงการ คือ อ.พุกษ์ ยิบมันตศิริ (เชียงใหม่) อีก 2 โครงการที่เหลือ เป็นโครงการที่มุ่ง หาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาคุณภาพน้ำในกรีนพะ夷า (พะ夷า) และคุณภาพกระเทียมของหมู่บ้าน (แม่ของสอน)

2) ด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม – เครือข่าย และการประสานความร่วมมือกับ องค์

โครงการในประเทศนี้มีจำนวน 4 โครงการ (ร้อยละ 20) ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่ดำเนินการ ในปี 2544-45 เป็นที่น่าสังเกตว่า จะเป็นกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ คุณเบญจ มิน คงแสง (เชียงราย) คุณสติ๊ฟ เรือนคำ (แพร่) คุณบุญญา แต่ง พิมพ์งาน (น่าน) อีก 1 โครงการเป็นเรื่องการจัดการองค์ความรู้และขยายผลงานปลอดสารพิษ (คุณสุดาภิ คำดี/ จ.แม่ของสอน)

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่พบในโครงการ จะเป็นการนำเทคนิคการผลิตทางเลือกต่าง ๆ มาทดลอง ใช้ และอบรมทักษะการใช้ให้แก่ผู้ผลิตแบบทุกโครงการ ส่วนใหญ่จะเป็นการทำป้ายน้ำเชือกภาพ

3) ด้านรูปแบบเกษตรกรรมยังยืน มี 1 โครงการที่ดำเนินการเสริมสร้าง ที่เป็นรูปแบบนี้ ที่สูง ของชุมชนอาข่า โดยคุณพงษ์พิ ชาดุลชาต (เชียงราย) เป็นโครงการที่คัดเลือกเกษตรกรอาสาเข้าร่วมโครงการ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คนเพื่อทดลองรูปแบบเกษตรยังยืนบนที่สูง และวิเคราะห์ปรับปรุงเทียบ หาข้อดี ข้อเสีย ของรูปแบบที่ได้ โดยทดลองทำ 2 รูปแบบ

4) ด้านการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต มี 1 โครงการ โดยคุณ ไพบูลย์ ญาติศรี (แม่ของสอน) ซึ่งพบว่าการสร้างความมั่นใจในเทคนิคทางเลือกเป็นปัจจัยสำคัญ จึงมีการจัดทำแปลงสาธิต และอบรมเกษตรกรในการผลิตชุดินทรีย์ในห้องดิน เป็นต้น

5) หลักสูตรเกษตรกรรมยั่งยืน มี 2 โครงการ ค่าดำเนินการสร้างสิ่นแส้ฯ โดย อ.ไพบูลย์ สุทธาสุภา (เชียงใหม่) เป็นการพัฒนาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา และคุณสังเวียน ดวงสุภา เป็นหลักสูตรโดยชุมชน เน้นเรื่อง “ธนาคารอาหารชุมชน”

6) ชุดโครงการ “เกษตรกรรมยั่งยืน” จ.เชียงใหม่-ลำพูน จำนวน 7 โครงการ (4 ด้าน) มีรายละเอียดในส่วนที่ว่าด้วยเนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

2.3.3 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

ครอบคลุม พื้นที่ 7 จังหวัดในภาคเหนือ 21 โครงการ ซึ่งสามารถแยกเป็นรายจังหวัด ได้ดังนี้

- จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 โครงการ
- จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 5 โครงการ
- จังหวัดเชียงราย จำนวน 3 โครงการ
- จังหวัดแพร่/ จ.น่าน/ จ.พะ夷า จังหวัดละ 1 โครงการ รวม 3 โครงการ

2.3.4 สรุปภาพรวมงานวิจัยเพื่อห้องถูนและแนวทางการจัดการองค์ความรู้

ภาพรวมโครงการวิจัยเพื่อห้องถูนที่ สกอ.สำนักงานภาคสัมบูรณ์ในช่วงปี 2542-2547 นั้น หากจะยึดชุมชนวิจัยเป็นหลักในการแบ่งการสนับสนุน จะแบ่งเป็น สองส่วน คือ การสนับสนุนงานวิจัย แก่ ชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน และการสนับสนุนแก่ชุมชนใหม่ ซึ่งแน่นอนว่า การแบ่งตามฐานชุมชนนั้น จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในกระบวนการสังเคราะห์และใช้ประโยชน์จากการวิจัย เพราะฐานชุมชนทั้งสอง แบบจะเป็นตัวแปรสำคัญในการจัดการความรู้ เพราะมีรูบที่แตกต่างกัน

ชุมชนเกษตรยั่งยืน

มีประวัติศาสตร์อันยาวนานในการเคลื่อนงานเกษตรยั่งยืน โดยมองเกษตรยั่งยืนเชิงระบบ ที่เป็นการขับเคลื่อนทางสังคม ที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง กับการเกษตรด้วย มีการเคลื่อนงานมาวัน 10 ปี แต่ขั้นตอนการบันทึก สรุปบทเรียนอย่างเป็นระบบ และมีจุดติดขัดที่เป็นโจทย์ใหญ่ของเครือข่ายทุกส่วนที่สัมพันธ์กันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การตลาด ผู้นำริโ哥ด และการขยายผล จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ

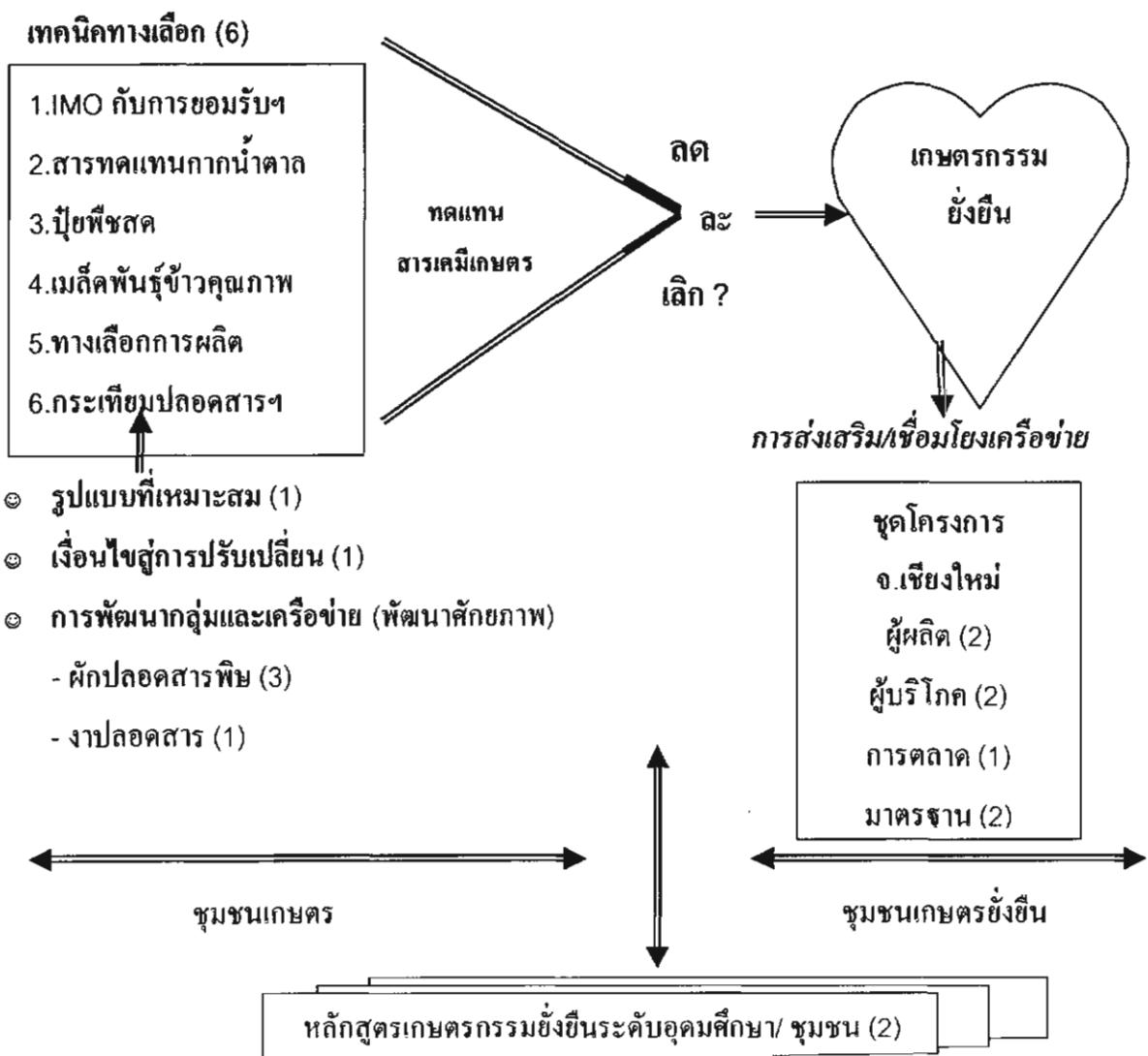
ชุมชนเกษตรกรจะแสลง

เป็นชุมชนทั่วไป ที่ทำเกษตรตามกรอบแสลงเป็นส่วนใหญ่ อาจมีบางชุมชนที่เริ่มหันมาสนใจเกษตรยั่งยืน โดยส่วนใหญ่ชั้นมองเกษตรยั่งยืนเพียงเพื่อเป้าหมายการลดต้นทุนการผลิต และความปลอดภัยด้านอาหารและสุขภาพ เป็นหลัก

กลุ่มนี้มีเป้าหมายการขับเคลื่อนงานเกษตรยั่งยืนผ่านงานวิจัยเพื่อห้องถูน (ลค ลະ การใช้สารเคมี ทางการเกษตร) แนวทาง กิจกรรมที่ออกแบบในงานวิจัยจะครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ เช่น

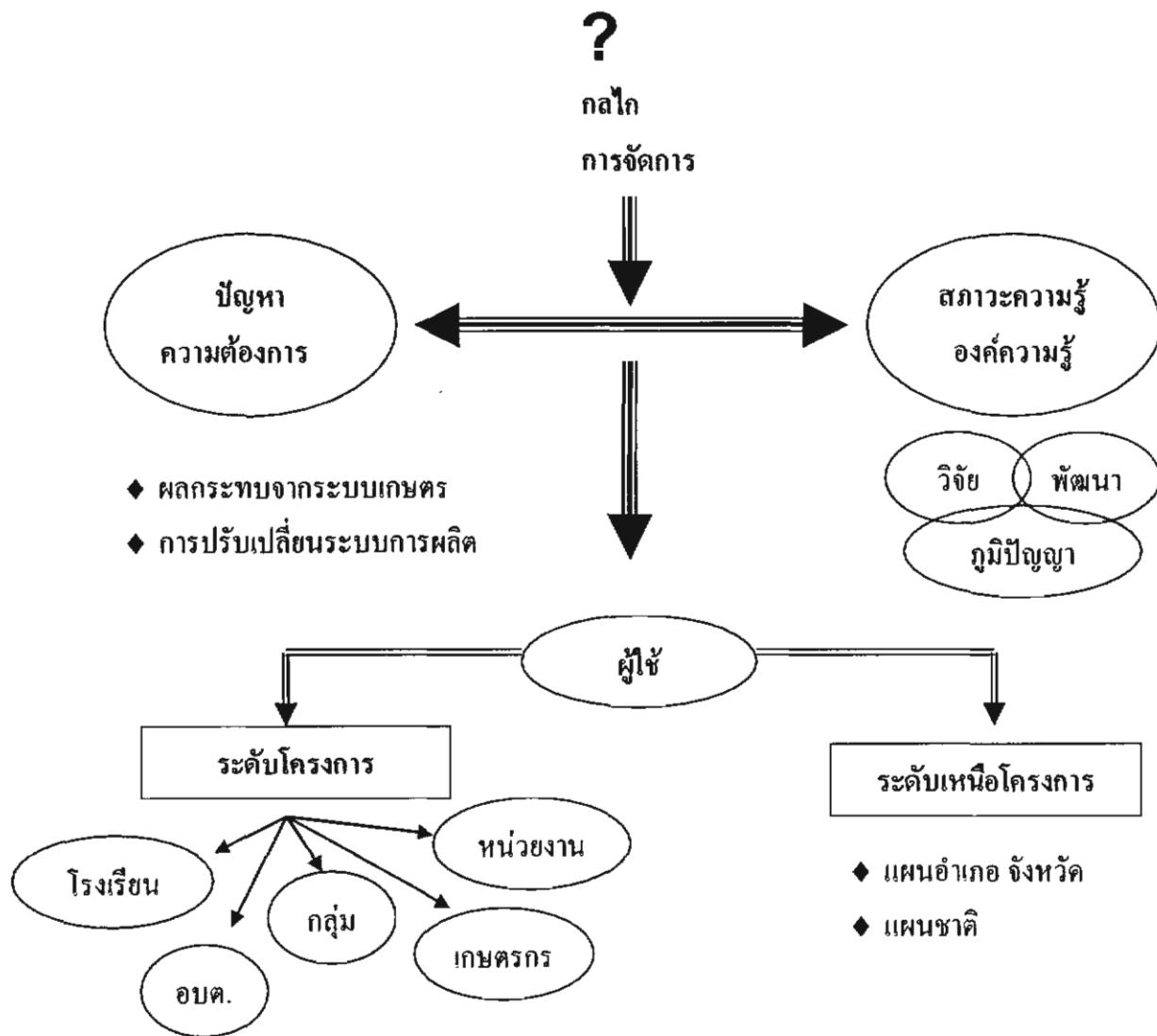
- ให้โอกาสสัมผัสทางเลือกผ่านการใช้เทคโนโลยี/กีฬา/ ทศกองท่า
- สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม/ สร้างความตระหนัก
- จุดประกายความคิดแก่ผู้นัก ผู้เรียน เพื่อหาแนวทางการเคลื่อนงานต่อ
- ร้อยรัศมีรือข่าย/ ผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือ

ภาคที่ 1 สรุปโครงการวิจัย 21 โครงการ (ภาคเหนือ)

ที่มา : เวทีประชุมกลุ่มย่อยประเด็นเกยตบรรณยั่งยืน ในงานประจำปี สกอ.สำนักงานภาค ครั้งที่ 2 วันที่ 28-29 พฤศจิกายน 2545 (อรุณี เวียงแสง และคณะ)

ภาคที่ 2 การจัดการความรู้เพื่อพัฒนา“เกษตรกรรมยั่งยืน”

คำถามหลัก

- จะต้องมีฐานข้อมูลอะไรบ้าง ที่จะสามารถสนับสนุนการจัดการความรู้เกษตรยั่งยืน
- จะใช้สื่ออะไร สื่ออย่างไร แก่ใคร จึงจะสามารถขยายผล สู่ผู้ใช้ทั้ง 2 ระดับ
- จะกำหนดกลไกการจัดการอย่างไร จึงจะอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ในการขับเคลื่อน ไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: เวทีประชุมกลุ่มย่อยประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน ในงานประจำปี สกอ.สำนักงานภาคครั้งที่ 2
วันที่ 28-29 พฤศจิกายน 2545 (อรุณี เวียงแสง และคณะ)

2.4 ข้อเสนอแนะของนักวิชาการต่องานวิจัยเกย์ตกรรมยังยืนภาคเหนือของ สกอ.ภาค

อ.พฤกษ์ ชินมันตะศิริ รองผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยเกย์ตกรรมยังยืนของ สกอ. สำนักงานภาค ว่า ในช่วง 3 ปี (2542-44) สามารถแบ่งงานวิจัยด้านเกษตรกรรมยังยืนที่สกอ. ภาค สนับสนุน ออกได้เป็น 5 กลุ่ม ที่มี การเชื่อมโยงกันพอสมควร ที่ทำให้เราพบว่าเทคโนโลยีด้านการเกษตรนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ การผลิต หรือระบบการผลิตเท่านั้น แต่ครอบคลุมเนื้อหาด้านอื่น ๆ ด้วย อ忙าง เช่น

- ระบบการผลิตและเทคโนโลยีด้านการผลิตของเกษตรกรรมยังยืน มีงานวิจัยทั้งหมด 13 โครงการ
- การตลาดและองค์กรผู้บริโภค มี 3 โครงการ การขยายผล มี 2 โครงการ และการกำหนด มาตรฐาน มี 2 โครงการ
- การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรและการร่วมมือระหว่างองค์กร 5 โครงการ

ความก้าวหน้าของแต่ละโครงการมีความแตกต่างกัน สาระและประเด็นสำคัญในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และเทคโนโลยีเกษตรยังยืน

มีความพยายามที่จะลด ละ เลิก การใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิง และทดสอบด้วยสารสกัดชีวภาพ การใช้สมุนไพร การใช้จุลินทรีย์ในห้องอิน การใช้วัสดุดินในห้องอิน การใช้ปุ๋ยพืชทดแทนการใช้สารเคมีใน พื้นที่นาข้าว งานเหล่านี้เข้าคลุมถึงพื้นที่สูง ที่ดอน ที่อาดีน้ำฝน และที่ลุ่มของภาคเหนือ เป้าหมายส่วนใหญ่ นำไปสู่การลดการพึงพิงปัจจัยภายนอก ลดต้นทุนการผลิต และพื้นที่สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ในหลาย ๆ โครงการประสบผลและได้มีการขยายผลโดยเฉพาะการลดต้นทุนการผลิต

2) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตลาดและองค์กรผู้บริโภค

เป็นกลุ่มที่มีโครงการ ไม่นานนัก ที่เป็นที่ท้าทายต่อการยังยืนในระยะแรก ๆ ที่ได้รับการ สนับสนุนจาก สกอ.ภาค และเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวขององค์กรพัฒนาเอกชน กับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ใน กลุ่มนี้เชื่อว่าการผลิตต้องนำการตลาด และมีการมองว่าตลาดทางเดียวมีหลาຍระดับ ได้ทบทวนและศึกษา เรื่องตลาดทางเดียวในประเทศไทย เช่น ด้วย จุดเน้น คือ ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ใน ขณะเดียวกันก็เสนอกำหนดรูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่หลากหลาย เช่นเดียวกัน โดยเน้นให้ผู้ผลิตเป็นผู้ ขับเคลื่อนในการขยายผลเกษตรกรรมยังยืน และพยายามจะสร้างความเข้าใจเรื่อง แนวคิดหลักการเกษตร ยังยืนแก่ผู้บริโภค เพื่อให้สนับสนุนและมีส่วนร่วมพัฒนาเกษตรยังยืนในระดับพื้นที่ด้วย และมองอีกว่า การเชื่อมโยงด้านการตลาด กรณีศึกษาองค์กรผู้บริโภคได้สร้างความมั่นใจให้ผู้ผลิตพอสมควร

3. การขยายผล

เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ของคนทำงานด้านนี้ และกระบวนการสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กร ที่เน้นได้จากการขยายผลสู่วงกว้างออกไป อย่างไรก็ตาม จากตัวชี้วัดของโครงการที่เน้นการขยายผลของผู้ปฏิบัติการเกษตรยั่งยืน (เกษตรกร) เช่น ผู้ที่ทำไปแล้ว 1-2 ปี มีสามารถงานหนาแน่นได้ แต่การขยายผลอาจจะมีมากกว่าการขยายผลในระดับสมนาคุณ เช่น การขยายบทบาทของกลุ่ม รวมถึงการขยายความรับผิดชอบของกลุ่ม ความคุ้มไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เห็นได้ชัดคือ ที่บ้านแม่ท่า ที่พัฒนาเป็นสถาบันเกษตรกรรมยั่งยืน และมีสหกรณ์รองรับ

4. การกำหนดมาตรฐาน

การกำหนดมาตรฐานเกษตรกรรมยั่งยืนนี้ ได้เน้นเฉพาะการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กลุ่มนี้มีความเข้มข้นมาก และแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากที่อื่น คือการกำหนดมาตรฐานไม่ได้มองไปที่หน่วยงานของรัฐ แต่ว่าพิพากษากฎหมายให้เกิดการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย การรับผิดชอบของชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานร่วมกัน องค์ประกอบของกลุ่มมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มาจาก ตัวแทนผู้ผลิต ผู้บริโภค นักวิชาการ ราชการ และกลุ่มนี้ ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ภาคเหนือ

5. การเสริมสร้างศักยภาพระหว่างองค์กร

งานนี้เป็นงานใหม่ แล้วก็ไม่ได้พูดกันมากนักในเวทีแต่ร่วมกับในเอกสาร มีงานอยู่ชิ้นหนึ่งที่พิพากษา ทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้เกี่ยวข้องหลายระดับ ตั้งแต่ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ซึ่งก็ประสบความสำเร็จในการกำหนดบทบาทในแต่ละองค์กรระดับต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ในส่วนผู้ปฏิบัติคือเกษตรกรที่ร่วมกันปลูกปักปลดสารพิษ กรณีโครงการนี้เน้นผลิตผักปลดสารพิษเป็นสำคัญ ซึ่งมองว่า กระบวนการการเสริมสร้างศักยภาพระหว่างองค์กรนั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญในอนาคต

องค์ความรู้ที่เราได้จากการวิจัย 2 – 3 ปีที่ผ่านมานี้ จากการประเมินแล้ว ที่ประชุมก่อตั้งมา ว่า ในกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน ได้มีความเข้าใจในความหมายและขอบเขตของเกษตรยั่งยืน ได้ดีขึ้นกว่าเดิม และที่สำคัญคือการ ได้เห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรม ทำให้เห็นความเป็นระบบของเกษตรกรรมยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งไม่ได้มองเกษตรยั่งยืนแยกส่วนอย่างที่ทำนั้น ได้เห็น นอกจากนั้นเกษตรยั่งยืนไม่ได้ทำเพียงแค่ 26 โครงการ (หัวประเทศ : ข้อมูล ณ ปี 2545) โดย สกอ.ภาค เท่านั้น ในกระบวนการเกษตรและสหกรณ์เอง เช่น กรมวิชาการเกษตร ในมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ทำกระจายกันไปมากพอสมควร

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีกรณีศึกษาที่แสดงความสำเร็จของชุมชนเกษตรยั่งยืนเกิดขึ้นทุกภาค เราได้เห็นข้อมูลเหล่านี้ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ชุมชนสามารถจัดการ ได้ด้วยตนเอง หรือองค์กรระดับล่าง (ห้องถัก) ซึ่งแม้ว่า นโยบายหรือแนวทางของรัฐยังไม่ชัดเจนก็ตาม โดยเฉพาะ การขยายผลทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึงการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างเช่น การใช้สารสกัดชีวภาพ การใช้ประโยชน์จาก

ฤดูน้ำท่วมที่มีน้ำท่วมทั่วไปในประเทศไทย ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คน ทำให้ต้องมีการจัดทำแผนการจัดการน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงานทั้ง 2 โครงการนี้ จะเห็นได้ว่าเน้นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การวางแผน การปฏิบัติ การประเมิน การติดตาม การปรับใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ เกษตรกรรมรายย่อย และพัฒนาศักยภาพความสามารถของเกษตรกร และนักวิจัยร่วมกัน ในวิธีการนี้สามารถจัด ได้เป็น 3 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเป็นปึกแผ่น การไปดูงาน หรือมีรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกรรมดับต่าง ๆ การวางแผนและการจัดการแบบมีส่วนร่วม มองว่าทิศทางในการเคลื่อนงานในอนาคตจะขยายไปเรื่อง “การขยายผล”

กลุ่มที่ 2 เรื่องของการขยายผล อันนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิจัยและพัฒนา หรือเรียนรู้จากกรณีวิจัยที่สำเร็จหรือล้มเหลว วิจัยทางเดื่อกองผู้บริโภคเกษตรยังชีน งานที่เกี่ยวกับ เสริมศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น งานที่สนับสนุนเชิงนโยบาย พฤกษา และการมีส่วนร่วม

กลุ่มที่ 3 การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน และพัฒนาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และทรัพยากรัฐกรรณาทางพืชและสัตว์ เพราะอันนี้เป็นสิ่งสำคัญในระดับท้องถิ่น

ตามในกลุ่มว่าเรามีความเข้าใจถึงการจัดการความรู้ที่เป็นอิสระอย่างไร ในกลุ่มได้ช่วยกันมองว่า ผลกระทบของการวิจัยช่วยให้เกิดการจัดการความรู้โดยอิสระได้ คือ สามารถปลดแอกจากการถูกครอบงำ มี ศักยภาพในการพัฒนาองค์ความรู้เก่า และองค์ความรู้ใหม่ มีอิสระในการตั้งโจทย์ ผลงานวิจัยออกแบบ ที่ตรงเป้าหมาย ที่สำคัญคือเกิดการจุดประกายทางความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ และสามารถ กระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงในเวลาอันสั้น เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ และชี้ให้เห็นการเชื่อมโยงของ เครือข่ายความรู้ และการเรียนรู้ เช่นระบบเกษตรยังชีนสู่ระบบอาหาร เป็นต้น และที่สุดก็เห็นว่าการ ลงทุนด้านนี้ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จะให้กำไรมหาศาลต่อสังคมในระยะยาว

2.5 เนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยเพื่อห้องอิน

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่นำเสนอในรายงานนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งหมดเท่านั้น เพราะมีข้อสรุปรวมกันของผู้เกี่ยวข้องว่า องค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้จะต้องมีการสังเคราะห์ร่วม ต่อไปอีก โดยกำหนดคุณลักษณะเป้าหมายที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้นั้น ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดสื่อที่จะนำเสนอข้อมูลความรู้ร่วมกัน ในเมืองต้น ได้ร่วมกันกำหนดเนื้อหาองค์ความรู้ที่ต้องจัดทำเป็นเอกสาร ดังนี้

- 1) กระบวนการส่งเสริมเกณฑ์กรรมยังชีนในเกษตรรายย่อย
- 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนสู่ระบบเกษตรกรรมยังชีน
- 3) เทคโนโลยีเกษตรยังชีนเพื่อเกษตรรายย่อย

ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้ภาคีผู้เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการร่วมกันเชิงบูรณาการ โดยมีทีมจาก สกอ. พอช. วชส. สรพ. สสส. และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เป็นเจ้าภาพร่วมกัน โดยใช้ข้อมูลจากการสังเคราะห์เมืองต้นของโครงการนี้ เป็นฐานในการจัดทำเอกสารเผยแพร่ต่อไป

โครงการวิจัยทุกโครงการที่ดำเนินการเสร็จลืนแล้ว ได้รับการสังเคราะห์ ตามกรอบประเด็นสังเคราะห์ที่กำหนดในหน้า 4 เป็นฐานข้อมูลหนึ่งของ การจัดการองค์ความรู้เกษตรกรรมยังชีน ซึ่งพร้อมที่จะดึงมาใช้ประโยชน์ หรือปรับรูป ผ่านสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานทุกรายดับ ซึ่งขณะนี้ ได้ทำการสังเคราะห์ไปแล้ว หลายระดับ

องค์ความรู้งานวิจัยจาก “โครงการวิจัยชุดเกษตรกรรมยังชีน จ.เชียงใหม่” (ตัวอย่างผลการสังเคราะห์ความเป็นมา

เป็นชุดโครงการวิจัย ที่มาจากการประสนควรณ์ของการพัฒนา เกษตรกรรมยังชีน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ โดยเข้าไปเกี่ยวพันกับฐานคน ที่หลากหลาย ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค หน่วยงาน องค์กร เครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชาวบ้าน ที่มีการดำเนินงานร่วมกันมากกว่า 10 ปี แต่ยังคงมีความซึ้งพนักว่า ไม่สามารถขยายผลได้ตามคาดหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายฐานการผลิต รวมถึงงานแต่ละด้านที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับมีปัญหาการเชื่อมโยงกระบวนการทำงานของส่วนต่าง ๆ ที่ยังคงเป็นลักษณะต่างกันต่างทำอยู่

ทีมงานจาก 4 ประเด็นหลัก จึงได้หารือกันว่า น่าจะมีการหันกลับมาทบทวนการดำเนินงานทั้งกระบวนการอ่างทองจัง กอร์ปั้น สกอ.ภาค กำลังก่อตัวขึ้น และมองว่า สามารถเป็นเครื่องมือ / กลไก สำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการวิเคราะห์คุณของอย่างเป็นระบบ และสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่ต้องอยู่บนฐานของข้อมูลความรู้อย่างแท้จริง จึงมีการพัฒนาโครงการนี้ขึ้น โดยใช้เวลาเกือบ 2 ปี จึงเกิดชุดโครงการ “เกษตรกรรมยังชีน” ขึ้น จำนวน 4 ด้านด้วยกัน โดยได้เริ่มดำเนินการ เมื่อต้นปี 2542 ดังนี้

1. ด้านผู้ผลิต “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายกิจกรรมยั่งยืนในระยะที่ 1” และ “กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมกับกิจกรรมรายปี ในระยะที่ 2”

โดยคุณนิคม ไชยวารณ

2. ด้านผู้บริโภค “รูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสมสำหรับอาหารปลดปล่อยไข่ในระบบกิจกรรมยั่งยืน ระยะที่ 1 และระยะที่ 2” โดยคุณประسنศ อยู่สุขสำราญ และคุณแสงทิพย์ เบญราช

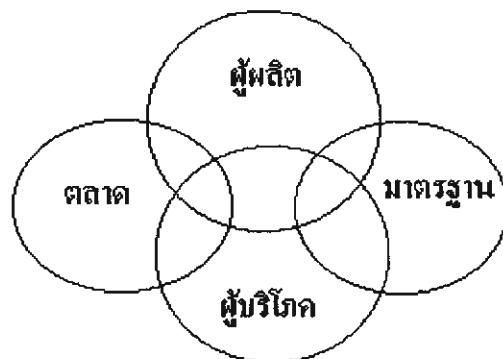
3. ด้านการตลาด “ระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสินค้ากิจกรรมยั่งยืน”

โดยคุณชนวน บุญระหงษ์

4. ด้านมาตรฐานกิจกรรม “มาตรฐานกิจกรรมที่เหมาะสมกับกิจกรรมรายปี ภาคเหนือ ระยะที่ 1 และระยะที่ 2” โดย ดร.กิพย์รัตน์ มนีเลิศ

การดำเนินงานของทั้ง 4 โครงการนั้น มีรายงานฉบับสมบูรณ์ออกมารายบุคคลแล้ว ได้ทั้งองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ทิศทางการขับเคลื่อนงานในระยะต่อไป รวมถึงกิจกรรมที่ต้องมุ่งคุณ เครื่องข่าย ต่าง ๆ ที่ร่วมในการบูรณาการวิจัยในการทบทวนตัวเอง เข้าใจเรื่องราวของกิจกรรมยั่งยืน เกิดการเชื่อมโยงกันของส่วนต่าง ๆ และปรับบทบาทการทำงาน ได้ดีขึ้น

รูปแบบความสัมพันธ์ของทั้ง 4 โครงการ ดังภาพ

ผลการสังเคราะห์ชุดโครงการกิจกรรมยั่งยืนเป็นดังนี้

เงื่อนไขเฉพาะของชุดโครงการ

- นักวิจัย/ทีมวิจัย นักวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชนเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งเป็นผู้ที่ทำงานด้านเกษตรกรรมยังยืนอยู่แล้ว มีองค์กรสังกัดที่มีเนื้องานเกี่ยวกับการพัฒนาด้านเกษตรกรรมยังยืน ซึ่งสามารถทำงานด้านพัฒนาควบคู่ไปกับงานวิจัยได้เลข รวมถึง โครงการด้านมาตรฐานที่อยู่ในกระบวนการการทำงานด้านนี้มาหมุนกัน แม้ว่าจะเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนที่มีวิจัยเป็นทั้งเกษตรกร และคนทำงานด้านเกษตรกรรมยังยืน

- ชุมชนวิจัย ส่วนนี้ประสบการณ์ในการดำเนินงานแต่ละด้านมาแล้ว ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค การตลาด และมาตรฐาน ยกเว้นชุมชนใหม่ ๆ ที่เข้ามาร่วมในโครงการ ตามแผนกิจกรรมปฏิบัติการ (Action) ในระยะที่ 2 เช่น กลุ่มผู้บริโภคโรงเรียนต่าง ๆ กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นเกษตรสมัยใหม่เต็มรูปแบบ เพื่อการศึกษาปรับปรุงเทียบกับกลุ่มเดิม เป็นต้น

- ลักษณะโครงการ เป็นงานวิจัย “แบบต่อข้อความพัฒนา” เพื่อทบทวนดูองค์ความรู้ ปัญหาในการทำงานที่ผ่านมา หาทางเลือกในการทำงานที่ดีขึ้น ทดลองทางเลือกบนพื้นฐานของข้อมูลที่ค้นพบ และทดสอบองค์ความรู้ในเรื่องกระบวนการทำงาน และเนื้อหาตามวัตถุประสงค์โครงการที่ตั้งไว้

- ทุนเดิม ด้านองค์กรและเครือข่าย มีชุมชนผู้ผลิตที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม ประมาณ 5 – 6 กลุ่ม มีชุมชนผู้บริโภค (เริ่มปี 2536) มีคาดันด์ / สูนย์สินค้าปลดสารพิษอิ่มบุญ (เริ่มปี 2537) มีการดำเนินงานด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาตั้งแต่ปี 2538 ถึงแม้การดำเนินการขององค์กร/เครือข่ายที่มีอยู่นั้นจะยังไม่เข้มแข็ง แต่มีบทเรียนในการทำงานสูง

เนื้อหาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรมยังยืน

การวิจัยเพื่อหา “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรมยังยืนของแม่ท่าฯ” ได้เลือกดำเนินแม่ท่า กิ่งอำเภอแม่อ่อน จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจทำการเกษตรกรรมยังยืน ภายใต้เครือข่ายองค์กรชุมชน และศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย ภายใน - ภายนอก ที่มีผลต่อกระบวนการยอมรับและขยายตัวของระบบเกษตรกรรมยังยืน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 เกษตรกรรมยังยืนในชุมชน : จุดเริ่มการยอมรับและการปรับเปลี่ยน

เกษตรกรรมยังยืนในชุมชนนี้ เริ่มขึ้นจากผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์และบทเรียนจาก การทำเกษตรแผนใหม่ ดินเสื่อมคุณภาพ และปัญหาหนี้สินพอกพูนจากการปลูกพืชชิงเดียว เช่น ยาสูบ

ข้าวโพดฝักอ่อน ความสนใจในการทำเกษตรกรรมยังยืนจากความเจ็บป่วย ไม่สบาย และจากการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยเข้าไปกระตุ้นให้ชาวบ้านทำการเกษตรกรรมยังยืนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เน้นการให้ความช่วยเหลือเรื่องการรวมกลุ่ม การผลักดันแนวคิด การพื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม และสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน อุดเด่น ที่ทำให้เกิดการขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากมีระบบการทำงานผ่านกลุ่มและเครือข่าย มีทรัพยากรที่เอื้อให้สามารถใช้ประโยชน์ รวมถึงผลประโยชน์ในเชิงผลิตของเกษตรกรรมยังยืนที่มีอยู่หลากหลายประเภท

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขภายนอก-ภายใน กับการยอมรับและขยายตัวของเกษตรกรรมยังยืน^{เงื่อนไขภายใน}

1) ตัวเกษตรกร เป็นอุปสรรคต่อการขยายและยอมรับเกษตรกรรมยังยืน เพราะ ขาดความรู้ กรณีกลุ่มเกษตรกรทั่วไป เนื่องจาก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย ไม่มีการรวมกลุ่ม ไม่มีเวทีพูดปะพูดคุย เวลาส่วนใหญ่ใช้ไปกับการผลิตข้าวโพด ขาดความเชื่อมั่นในแนวทางเกษตรกรรมยังยืน ไม่ยอมรับวัฒนธรรม เกิดกับกลุ่มเกษตรกรที่กำลังปรับเปลี่ยน หมายความว่า เทคนิค วิธีการผลิตของเกษตรกรรมยังยืนไม่สามารถสร้างความมั่นใจแก่เกษตรกรได้ ว่าจะสามารถหาทางการใช้สารเคมีที่เกษตรกรใช้อยู่เดิมได้

2) การถือครองที่ดิน / กรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และขนาดที่ดิน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กับ การทำเกษตรกรรมยังยืน ส่วนในเรื่องของที่ดังที่ดินนั้นพบว่า มีความสำคัญอย่างมากต่อการขยายตัว เนื่องจากความเกี่ยวพันไปถึงเรื่องของแหล่งน้ำ การใช้น้ำ น้ำหมายถึงเกษตรสามารถปัจจุบันพึ่งพาได้ตลอดช่วงฤดูแล้ง

3) เงินทุนและแรงงาน มีความจำเป็นต้องลงทุนจัดระบบน้ำ และปัจจัยการผลิต เข้ามานำไปร่วมส่วน เงื่อนไขด้านแรงงานในครอบครัวไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญของการขยายผล

4) องค์กรและเครือข่าย พนับว่ามีผลต่อการขยายผลการทำเกษตรกรรมยังยืนเป็นอย่างมาก เพราะสามารถทำกิจกรรมด้านการผลิตและการตลาด ได้ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ เทคนิค วิธีการ กองทุนหมุนเวียน รวมไปถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

เงื่อนไขภายนอก

1) ตลาดและผลผลิต เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีผลต่อการผลิต เพราะชุมชนมองว่าตลาดต้องอยู่นอกชุมชน ผลผลิตที่จะส่งสู่ตลาดนั้นจะต้องผลิตและส่งออกครั้งละมาก ๆ เพื่อให้คุ้มค่าขนส่ง (ในวิธีคิดของกลุ่มที่ไม่ได้ทำเกษตรกรรมยังยืน) ในขณะที่วิธีการผลิตแบบเกษตรกรรมยังยืน เกษตรจะต้องเริ่มนองจากตลาดภายใน ภายใต้เงื่อนไขของผลผลิตที่มีไม่นานกับแต่ไม่มีความหลากหลาย (วิธีคิดของกลุ่มที่ทำ

เกย์ตุรกรรมยังยืน) หมายความว่าตลาดเป็นทั้งตัวกำหนดการผลิต และผลผลิตก็เป็นตัวกำหนดตลาดได้ เช่นกัน

2) องค์กรส่งเสริม กระบวนการส่งเสริมที่ต่อเนื่อง การประสานอาความรู้เข้าไปในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายผล รวมไปถึงการเข้าไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจสร้างความสำันต์และยอมรับในระดับชุมชน

เนื่องในทั้งหมดในช่วงต้น สามารถระบุได้แต่เพียงการเป็นเงื่อนไขที่น่าจะเป็นเหตุนั้น มิอาจระบุชัดว่าเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอ ต่อการตัดสินใจของเกย์ตุรกรรมที่เลือกทำการผลิตแบบเกย์ตุรกรรมยังยืน การศึกษา ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก และในตัวเงื่อนไขนั้น มีความสัมพันธ์กันอยู่ การสรุปเงื่อนไขอย่างโดย ๆ เพียงตัวเดียว จึงมิอาจเกิดขึ้นได้

1.3 บทสังเคราะห์จากพื้นที่ศึกษา การศึกษา “ปัจจัยที่มีผลกระทุบต่อการขยายเกย์ตุรกรรมยังยืน ของแม่ท่า” พบว่าประเด็นที่มีความสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเกย์ตุรกรรมยังยืน มีดังนี้

1) การนำเสนอเกย์ตุรกรรมทางเลือก ว่าเป็นยุทธศาสตร์หรือทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาให้กับเกย์ตุรกรายย่อย เป็นสิ่งที่น่ายกย่อง และน่าชื่นชม ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวอย่างน้อยก็ได้รับการพิสูจน์ และขึ้นชันด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ จากประชุมผู้ช่วยบ้านหลาย ๆ คน ที่ได้ผ่านทางเลือกนี้มาแล้ว

2) ในส่วนของเทคนิคิวธีการผลิตในพื้นที่ศึกษา ยัง พบว่า มีเทคนิคิวธีการผลิตที่จะนำมาใช้ ทดสอบวิธีการผลิตแบบเดิมอยู่น้อยมาก เพราะองค์การส่งเสริมจากภายนอก ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญ กับเรื่องการรวมกลุ่ม/ การจัดการ โดยละเอียดพัฒนาเทคนิคิวธีการจากพื้นที่ แต่กลับนำความรู้จากภายนอกเผยแพร่ การพัฒนาเทคนิคิวธีการผลิตขึ้นมาจากพื้นที่ศึกษาซึ่งน่าจะเป็นทางออกที่องค์กร ส่งเสริม ควรให้ความสำคัญควบคู่ไปกับกระบวนการสร้างกลุ่ม และเครือข่าย

3) งานส่งเสริมเกย์ตุรกรรมยังยืน มิอาจทำได้กับเกย์ตุรกรายก่อน หรือไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีพอ เนื่องจากการทำเกย์ตุรกรรม เป็นวิถีการผลิตที่ต้องใช้เงินลงทุน การคาดหวังให้เกย์ตุรกรปฏิบัติโดยไม่มีการสนับสนุนเงินลงทุนในเบื้องต้น เพื่อให้เกย์ตุรรสามารถตั้งตัวได้ในระยะแรกเริ่มก่อนนั้น ดูจะ เป็นความคาดหวังที่ไกลเกินไป

4) ความสำคัญในเรื่องของระบบนิเวศวิทยา และทรัพยากรชุมชน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่พบว่ามี ความสำคัญมากต่อการขยายตัวของการทำเกย์ตุรกรรม ผสมผสานอย่างเช่น ในเรื่องของการมีระบบสนับสนุน การใช้น้ำ อย่างไรก็ตาม การมีระบบน้ำในไร่นาก็คงมิอาจใช้เป็นประเด็นของการขยายผลได้ หากไม่ได้ พิจารณาเรื่องของการใช้น้ำของพืชที่ปลูกด้วยของพื้นที่ที่ใช้น้ำว่าเป็นที่ดอนหรือที่ดุ่ม ซึ่งมีความ เกี่ยวเนื่องไปถึงปริมาณน้ำที่จะได้รับแต่ละครั้งจากฝนที่ตกลงมา

5) องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม เปลี่ยนรูปแบบการทำงานแบบส่งเสริมชาวบ้าน มาเป็นการทำงาน กับชาวบ้านให้มากขึ้น ใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ให้มากขึ้น พร้อมกันนั้น องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมควร

ทำการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านเพื่อหาปัญหาของพื้นที่ให้ได้ รวมไปถึงการทำการศึกษา เทคนิควิธีการที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมทางเลือกเพื่อ การพัฒนาอย่างต่อไป

2. กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนกับเกษตรกรรมอยู่ในภาคเหนือ

2.1 สรุปผลการทดสอบกระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน 8 ขั้นตอน

1) ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน

เพื่อค้นหาทั้งส่วนที่เป็นศักยภาพ และ ข้อจำกัดของชุมชนทั้งระดับครอบครัว และระดับ ชุมชน ค้นหาภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ ที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งค้นหาผู้นำที่แท้จริง เริ่มต้นจากการศึกษา จากข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการเข้าไปศึกษาและจัดกระบวนการเรียนรู้ ในรูปของเวที ประชุม เพื่อชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานของโครงการ ฯ การวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลกระทบการทำเกษตรแผนใหม่ กับระบบเกษตรยั่งยืน เช่น ด้านระบบการผลิต สุขภาพ เศรษฐกิจ ชีวิต ครอบครัว สังคมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ-สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะได้ผู้นำที่มีความ สนใจและอยากร่วมในกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน โดยสรุปแล้วขั้นตอนนี้จะเป็นการ วิเคราะห์ให้เห็นภาพโดยรวม และการเปลี่ยนแปลง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ

2) ขั้นตอนการยกระดับองค์ความรู้ร่วมกับผู้นำ

หลังจากได้ผู้นำที่มีความสนใจแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะให้ความสำคัญกับการอุดหนุนที่จะเข้าไป ผลกระทบของชุมชน ประสบการณ์เดิมของผู้นำในด้านการทำเกษตร ดังนั้นบทบาทของเจ้าหน้าที่จะเข้าไป แลกเปลี่ยนกับผู้นำที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ถึงวิธีการ รูปแบบ ในการทำเกษตรยั่งยืน โครงการเข้าไป เยี่ยมชมในไร่-สวน เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบที่แท้จริง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ เกิดความใกล้ชิด ความเป็นกันเอง แบบพื้นอ่องระหว่างชาวบ้าน และโครงการ ฯ สิ่งที่ได้รับจะเป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่ง ที่จะ นำไปสู่การวิเคราะห์และวางแผนงานต่อ เพื่อสร้างรูปแบบของเกษตรยั่งยืนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ สภาพพื้นที่หรือภูมินิเวศน์นั้น ๆ

3) ขั้นตอนการพัฒนากลุ่ม-เครือข่าย

นักส่งเสริมจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการพัฒนากลุ่ม-เครือข่าย บนพื้นฐานความเชื่อว่า “คนสร้างกลุ่ม กลุ่มสร้างผู้นำ” ดังนั้นการสร้างกลุ่มก่อการรวมกลุ่มจึงเป็นเรื่องสำคัญ การออมเงินเป็นเพียง ยุทธศาสตร์หนึ่งที่ทำให้คนมานอกัน แต่ที่มากไปกว่านั้นคือ โอกาสในการแลกเปลี่ยน การประชุมกลุ่ม กี ฬามีนเวทีการเรียนรู้ของสมาชิก รวมทั้งกระบวนการติดตาม ตรวจสอบในเรื่องต่าง ๆ การกำหนด กฎเกณฑ์ข้อบังคับ ล้วนแล้วแต่ผ่านจากเวทีการประชุมกลุ่มทั้งสิ้น และจากบทเรียนที่ผ่านมาอันอาจและ

ผลัังในการต่อรองจะมากขึ้นก็ต่อเมื่อมีการรวมกลุ่มค่าย ๆ เข้าด้วยกันในรูปของเครือข่าย และเครือข่ายนี้ อาจจะช่วยกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์รวมทั้งการอนุสิริมรภ่วงกลุ่มค่าย ๆ ให้เข้มแข็งได้

4) ขั้นตอนการเสริมกระบวนการเรียนรู้

ในขั้นตอนนี้หลังจากได้ข้อมูล ความชัดเจนระดับหนึ่งแล้ว จะนำไปสู่การเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้นำในด้านแนวคิด เทคนิคการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การจัดการฟาร์มและผลผลิต โดยผ่านกระบวนการศึกษาดูงานร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในพื้นที่ต่าง ๆ และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สมมนา ต่าง ๆ เพื่อขยายระดับองค์ความรู้เดิมของผู้นำ ให้ผู้นำได้มีการคิด วิเคราะห์ได้กว้างขวางขึ้น เป็นการสร้าง ผู้นำให้เข้มแข็งโดยพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า “คนเป็นศูนย์กลางพัฒนา” บทบาทของเจ้าหน้าที่ เป็นผู้จัด กระบวนการหรือเป็นผู้ชี้แจงทำให้เกิดเวทีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เป็นผู้ที่ส่งผ่านข้อมูลที่เข้าใจได้ง่าย และกี สำคัญตัวคนทำงานจะต้องชัดเจนในข้อมูล ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นส่วนสำคัญ

5) ขั้นตอนการส่งเสริม – สนับสนุนปัจจัยการผลิต

เป็นการดำเนินการหลังจากที่เกย์ตระร่มีความสนใจ นักส่งเสริมและชุมชนมีความมั่นใจว่า เกย์ตระร่มานั้น ๆ มีความมั่นใจที่จะปรับเปลี่ยนการผลิต การสนับสนุนมีทั้งด้านที่เป็นปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น กล้าพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่จำเป็น ฯลฯ ซึ่งปัจจัยทั้งหมด ไม่ใช่ให้ฟรีแต่จะอยู่ใน รูปของกองทุนหมุนเวียน ผ่านระบบการจัดการกลุ่ม ที่รับผิดชอบร่วมกัน ในการตรวจสอบ กำหนด ระเบียบและกระบวนการวางแผนโดยกลุ่มเอง

โดยสรุปการสนับสนุนและส่งเสริมในแต่ละครั้ง จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะอนุสิริมรภ่วงกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติกรรม ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น การมองถึงความซึ้งขึ้นของ กิจกรรมนั้น ๆ จะอื้อให้ระบบเกย์ตระยั่งยืนขยายผลไปได้ต่อไป

6) ขั้นตอนการสรุปบทเรียนและกระบวนการทำงานร่วมกับผู้นำ

โดยจะแบ่งเป็น 2 ระดับ ระดับที่หนึ่ง สรุปร่วมกับผู้นำชุมชน เช่น เวทีประชุมประจำเดือนของ กลุ่มเป็นรายงานความคืบหน้าของกิจกรรมที่ผ่านมา รวมทั้งการเข้าไปคุยกับผู้นำที่เกิดขึ้นใน ฟาร์ม ว่ามีความก้าวหน้า หรือมีความหลากหลายมากน้อยแค่ไหน บทบาทของคนทำงานเป็นผู้ที่ต้องคำนึง ให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำ การบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้น รวมทั้งการช่วยสรุปผล นำไปสู่การจัดทำ แผนการดำเนินงานโดยชุมชน

ระดับที่สอง สรุปร่วมกับเจ้าหน้าที่ในองค์กรหรือโครงการ ๆ เช่น เวทีประชุมประจำเดือน (Mtg) เป็นการรายงานความก้าวหน้าของการทำงาน วิเคราะห์ผลของการทำงาน โดยอาสาพหุหรือข้อสรุปจากเวที ร่วมกับชาวบ้านที่เป็นเนื้อหาหนึ่ง ซึ่งอาจจะเห็นข้ออ่อน ข้อบกพร่องของการทำงานชัดเจนขึ้นและตรงนี้ อาจจะนำไปสู่กระบวนการอนุสิริมรภ่วงของคนทำงาน เหมือนการทำงานเป็นทีม แม้กระทั้งการเสริมความรู้ ให้แก่คนทำงานในเรื่องนั้น ๆ

7) ขั้นตอนการเขียน

จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีรูปธรรมหรืออว่าตัวอย่างความสำเร็จขึ้นແຕ้วยระดับหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การเขียนผลให้กับเด็กครั้งแรกยิ่งๆ ไป ให้ผ่านกระบวนการผลกไปสู่นี่ เรียนรู้ ระหว่างผู้สอนทางระบบเครือข่าย การศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นสูตรที่พบคือการยอมรับของทุกคนคือตัวผู้สอนนี้้อย เนื่องจากครอบคลุมความเชื่อและวัฒนธรรมในด้านการยอมรับของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นี้ที่ไม่เป็นการการ

ดังนั้นบทบาทของนักส่งเสริมจะต้องเป็นผู้ที่ชักชวนให้เกิดการผลกไปสู่นี่ในเวลาที่ประชุม ให้เฉพาะตัวผู้นี้ สร้างพื้นที่และความชื่อมั่นให้กับผู้นี้ หรือเป็นวิชากรชาวบ้าน อีกประการหนึ่งจะต้องเป็นผู้สรุปข้อมูลต่างๆ ให้กับผู้นี้หรือสร้างเครื่องมือช่วยในการนำเสนอ และจะต้องมีการประเมินผล ทบทวนการทำงานร่วมกับผู้น่าหลอดเวลา เพื่อปรับวิธีการและยุทธศาสตร์ในการทำงาน

8) ขั้นตอนการสรุปเป้าเรียนและการเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ

เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและกว้างขวาง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยๆ ในลักษณะของการประسانให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ที่มีพื้นที่ทางบ้าน ชุมชน การ นัดพัฒนา และบุคคลที่สนใจทั่วไป ในรูปแบบของการจัดเดินที่ลับบันนาทีในระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับชาติ ให้ของที่กรุชุมชน สร่วมมือกับเครือข่ายของที่กรุชุมชน ทั่ว กลุ่มเกษตรกรรวมชั้นชั้น นอกจากระบบงานให้เกิดการพัฒนาขั้นการประسانเพื่อให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูล โดยผ่านสื่อต่างๆ เป็นต้น

2.2 เนื่องในที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

จากการศึกษาวิจัยเพื่อหาปัจจัยเสี่ยง ไปที่มีผลผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรมยั่งยืนแม่ท่า พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการยอมรับและเกิดการขยายในระดับพื้นที่ คือ กระบวนการส่งเสริมขององค์กร พัฒนาอ哥ชน ซึ่ง การจำแนกกลุ่มเป้าหมาย เป็นประเด็นแรกที่ต้องคำนึง เพื่อกำหนดกระบวนการ ส่งเสริมที่สอดคล้องกับแต่ละกลุ่ม แนวทางการวิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมในกระบวนการส่งเสริม โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายออกเป็น ทั้ง 3 ระดับ สรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มที่ปฏิบัติอยู่ในแนวทางเกษตรแผนใหม่ทั้งหมด ซึ่งขาดความรู้ด้านการพัฒนาระบบ เกษตรกรรมยั่งยืน คือ ความรู้ด้านเทคนิค การตลาด มาตรฐาน และองค์กรผู้บริโภค นำไปสู่ความไม่ เชื่อถือในแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน ผลของการทดสอบกระบวนการส่งเสริม จะเห็นได้ว่า การให้ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เห็นปัญหา และวิกฤติของปัญหาโดยเฉพาะผลกระทบของ เกษตรแผนใหม่ที่ผลิตอยู่ในบ้าน เบรียบเที่ยงกับการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นกิจกรรมที่ จำเป็นต้องทำ และพบว่าการใช้วิชาการชาวบ้าน เข้ามาร่วมนำเสนอ ถ่ายทอดประสบการณ์ จะได้ผลดี หลังจากนั้นการเสริมความรู้ในเชิงการแลกเปลี่ยน พาไปศึกษาดูงาน การฝึกอบรม ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อ กระตุ้นให้เกิดความสนใจ และกระหนักในวิกฤติมากขึ้น

โดยสรุปแล้วการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนกับเกษตรกรรมใหม่ จะต้องให้ความสำคัญ เรื่อง ของการกระตุ้นให้เห็นวิกฤติปัญหาจากเกษตรแผนใหม่ ควบคู่ไปกับการขัดกระบวนการเรื่องกลุ่ม เพื่อ สร้างโอกาสให้สมاشิกได้เรียนรู้ร่วมกัน และการให้ผู้นำที่มีประสบการณ์เข้าไปแลกเปลี่ยน รวมทั้ง การศึกษาจากตัวอย่างจริงประกอบ ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด

2) กลุ่มที่ปฏิบัติอยู่ในแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนและเกษตรแผนใหม่ควบคู่กันไป หรือเรียกว่า “กลุ่มปรับนปรับเปลี่ยน” ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในแนวทางการผลิต และการตลาด หรือ แหล่งที่จะจำหน่าย ไม่แน่ใจว่าถ้าผลิตได้แล้วจะขายได้หรือไม่ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้ปรับเปลี่ยนเกือบทั้งหมด จะมีการรวมกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยน หรือประชุมกันอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การออมทรัพย์ ธนาคารช้า ธนาคารวัว ร้านค้าชุมชน ฯลฯ มีการรวมกันเป็นเครือข่ายที่บุนเดริมระหว่างกลุ่ม มี กองทุนในระดับต่างๆ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การสร้างความเชื่อมั่นโดยเฉพาะเทคนิคการผลิต ที่ไม่ใช้ ปุ๋ย ไม่ใช้ยา และการป้องกันโรคแมลง เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำ เพื่อสร้างความมั่นใจในการทดสอบ สารเคมี โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ที่เน้นการปฏิบัติจากของจริง และการให้ผู้นำที่ชัดเจนด้านเทคนิค เข้ามาร่วมถ่ายทอดและนำเสนอ สาธิค และฝึกปฏิบัติ น่าจะได้ผลมากที่สุด จากนั้นกระบวนการติดตาม ในระดับพาร์น เพื่อเสริมความรู้ทักษะเฉพาะเรื่องที่ขาดหาย และนำผลความคืบหน้ามาแลกเปลี่ยนในเวที ประชุมของกลุ่ม ซึ่งจะพักกันทุกเดือน เพื่อประเมินภาพรวม ทำให้เราทราบปัญหาในระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม และเครือข่าย นำไปสู่การวางแผนการอนุรุณเสริม หรือแผนงานร่วมกัน

3) กลุ่มที่ปฏิบัติอยู่ในแผนทางเกณฑ์ครรรมยังยืนทั้งหมด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กลุ่มย้อนรับ” จากพัฒนาของกลุ่มจะเห็นได้ว่านี้มีการรวมกลุ่มกันมานาน คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 โดยเริ่มแรกมาจากการวิเคราะห์ในผลกระทบของเกณฑ์ครรรมใหม่ และตอกยันแนวคิดเกณฑ์ครรรมอีกครั้ง ว่าจะเป็นทางเลือกทางออกสำหรับครอบครัว ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่า กลุ่มจะขยายและแพร่ความคิดและวิธีการปฏิบัติไปยังครอบครัว

นำเสนอ รวมทั้งการจัดทำเนื้อหา หลักสูตร ให้เหมาะสมกับวาระและกิจกรรมเป้าหมาย สะท้อนพัฒนาร่างกาย ผู้นำ การค้นหาศักยภาพและความต้นดดของแต่ละคน

นอกจากนี้การพัฒนาของทุนระดับก่อตุ้น เพื่อหนุนเสริมงานเกียรติกรรมชั้นเยี่ยม ค่อนข้างจะยากที่สุด ทุนการศึกษาในกลุ่มของการสอนฯ และทุนการศึกษาที่เป็นทุนหมุนเวียน น่าจะใช้เพื่อการประชุม ผลักดัน ทำกิจกรรม ดังนั้นความรู้เรื่องของการจัดกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษาทุน การจัดการผลักดัน หลังเก็บเกี่ยวจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ให้ความสำคัญ ซึ่งถ้ามองในเชิงยุทธศาสตร์แล้ว จะเห็นว่าก่อตั้งกล่าวสามารถเป็นตัวอย่างและรองรับก่อตุ้นใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2.3 บทเรียน

การกำหนดโจทย์ของกระบวนการส่งเสริมไว้เฉพาะ 8 ขั้นตอน เป็นการสร้างกรอบ หรือทางตันได้ ซึ่งอาจหมายความกับพื้นที่ใดพื้นที่ที่หนึ่งเท่านั้น

2.4 ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอต่อการทาวิจัยเชิงปฏิบัติการในประเด็นต่าง ๆ ของเกษตรกรรมยั่งยืนให้มากขึ้น โดยที่สนับสนุนให้เกษตรกรหรือกลุ่มองค์กรชาวบ้านเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยด้วยตนเอง
- 2) ข้อเสนอต่อการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม การประยุกต์ความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ด้านนิเวศวิทยาและสาขาอื่น ๆ ผสมผสานเข้ากับองค์ความรู้พื้นบ้าน เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเกษตรกรรมยั่งยืน
- 3) ข้อเสนอต่อการพัฒนาและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ โดยการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้ขึ้นของชุมชน ที่มีการบริหารจัดการ โดยองค์กรชุมชน ส่วนองค์กรภายนอก จะเป็นเพียงผู้ช่วยหรือที่ปรึกษา ช่วยจัดกระบวนการและอื่นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเท่านั้น

2. ด้านผู้บริโภค

การวิจัยเรื่องรูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสมสำหรับอาหารปลอดสารพิษ ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเกษตรกรชุมชนผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนผู้บริโภคอาหารปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ และผู้บริโภคในโรงเรียนมัธยมและชุมชนของอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน และการวิจัยระยะนี้เป็นการวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะของการทดลองรูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่น่าจะเป็น ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนผู้บริโภคอาหารปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ จากการวิจัยรูปแบบองค์กรผู้บริโภคอาหารปลอดสารพิษที่เหมาะสมสำหรับอาหารปลอดสารพิษในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในปัจจุบันนั้นพบว่า

1. การศึกษาและดำเนินการก่อตั้งองค์กรผู้บริโภคด้านเกษตรกรรมยั่งยืนที่มีขนาดเล็กในโรงเรียนและในพื้นที่ชุมชนเมืองของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน สรุปได้ว่า การทำงานกับโรงเรียนค่อนข้างประสบผลสำเร็จกว่าในชุมชนเมือง สาเหตุอาจจะเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ในโรงเรียนมีการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวพันกับคุณค่าของอาหารและสิ่งแวดล้อม
- 2) ในโรงเรียนจะมีชุมชนคุ้มครองผู้บริโภค ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนพุกฤษศาสตร์
- 3) มีครุภารย์ที่รับผิดชอบชุมชนชัดเจน

4) ทุกคนมีธรรมชาติของกรรมการตัวจริงชีวิตที่ใกล้เคียงกัน นารีนีความถี่ในการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้น้อยๆ ๆ

5) อุทุ่นขอบเขตพื้นที่เดียวกันและมีขนาดเดียวกันให้ง่ายในการพบปะด้วยปีชั้นต่างๆ หนาแน่นที่การสร้างความตระหนักรึงเป็นไปได้จ่าย ส่วนการพื้นของชุมชนเมืองค่อนข้างจะรวมกันเป็นกลุ่มตัวมาก พระยาตัดสินใจที่จะรับน้ำดื่มชีวิตที่ต่างกัน ที่งานต่างหน่วยงานกัน ไม่ว่าพบปะกันน้อย ท่าให้ถูกในการสร้างความตระหนักรังการเปลี่ยนแปลงพุทธิกรรมนานาเริ่โภคผลหลักที่ยากตามไปด้วย

2. ศึกษาและดำเนินการก่อตั้งเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ชุมชน
เมืองของจังหวัดเชียงใหม่และล้านพูน ผลการวิจัยพบว่าการก่อตั้งเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคนั้น ขึ้นเป็นพิจารณาการเริ่มต้น ควรอย่างไร ทั้งนักเรียนที่เริ่มรักกัน ต้องใช้เวลาพยายาม ไม่สามารถจัดตั้งได้

3. ภาระน้ำผักภารติกาญจน์

ปรับใช้ในการต้านทานของชุมชน
ผู้บริโภคอาหารป้อดสารพิษ
จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย
ว่า จากการต้านทานของชุมชน
ผู้บริโภคอาหารป้อดสารพิษ
จังหวัดเชียงใหม่ที่ผ่านมาค่อนข้าง
จะมีปัญหาในเรื่องความไม่พึง
พอใจของผู้บริโภคและกระบวนการที่

គ្រឿង
សេចក្តី

ร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทำให้ชุมชนไม่มีความทึบเที่ยง ลดลงของชุมชนอย่างได้มาตรฐานดูของความไม่พร้อมเพียงว่าอาจมาจาก ธรรมชาติในการดำเนินชีวิตที่เด็กค้างกันของศาสนาและกรรมการ ที่มีวันร่างที่เด็กค้างกัน ทำให้การประชุม หรือรวมรวมคนเป็นไปได้ลำบาก ขณะเดียวกันศาสนาคริสต์ที่เป็นศาสนาในนวนครก็ ทำให้มีพลังในการขับเคลื่อนอย่างมาก

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมุติฐานว่า ชั้นเรียนผู้บุริโภคจะเข้มแข็งได้สามารถจะขออยู่ในรูปขององค์กร แกะองค์กรที่มีน่าจะไปร่วมท่างานและน่าจะมีศักยภาพมากที่สุดเรียน ซึ่งพฤติกรรมวิจัยสรุปว่า ผู้อ่อนช้ำจะเป็นช่วงที่สมมุติฐาน ถึงเมื่อว่าจะยังไม่เกิดภูมิใจหรือขยับด้านผู้บุริโภคเกย์ครรภ์รวมถึงยังเชื่อที่ชัดเจนที่น่าจะร่วมโรงเรียน แต่ก็เป็นการเริ่มต้นที่ดี จากผลการวิจัยดังกล่าว ได้กล่าวมาเป็นอย่างมาสตร์การ ท่างานด้านผู้บุริโภคของชั้นเรียนผู้บุริโภค ชั้นเรียนผู้ผลิตเกย์ครรภ์อินทรีเชียงใหม่ และโครงการนี้ร่วมเพื่อพัฒนาระบบทรัพยากรัฐรวมถึงขั้นของกยศครรภ์อย่าง (ซึ่งได้เจ็บประนาพจากกระหายน้ำและสาการน์ ได้พยายามกลับบ้านครรภ์รวมถึงยัง) โดยองค์กรต้องถ้ารู้สึกว่าชั้นเรียนได้ดำเนินการปฏิบัติการต่อเนื่องจาก

โครงการวิจัย ทดลองนักศึกษาปีหกภาคไปสู่โรงเรียนนักขอนในระดับอุ่น ก่อ และเป็นอุ่นก่อที่นี่การทำ
ก่อกรรมชั้นนักศึกษา เช่น อุ่นก่อเมือง อุ่นก่อพิริวต์ อุ่นก่อสันก์แพะ เป็นต้น

การศึกษาวิจัยขั้นตอนว่า ห้ามมีการตั้งองค์กรผู้บุริโภคที่มีรูปแบบองค์กรเหมาะสมสู่การรับ
อุ่นการปลดปล่อยสารพิษแล้ว อุ่นเริ่มต้นจากการกำหนดอุ่นเป็นหุนยาต่อน ซึ่งก่อปีหกภาคที่น่าจะ
เหมาะสมที่สุด กลุ่มคนที่มีวิธีการค่าแรงซึ่งต้องที่หนึ่งกันที่รือคัลล์กัน มีความที่ในการพนประดิษฐ์เปลี่ยน
เรื่องรู้เรื่องๆ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันที่สุด มีความเป็นที่น้องกันมาก อุ่นในข้อมูลที่นี่ที่เดิมกัน
ซึ่งปัจจุบันก่อตัวทำให้จ่ายในการจัดกิจกรรม และสร้างความตระหนัก ให้คนที่ก่อปีหกภาคในโรงเรียน
ทดลองเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้ก่อปีหกภาคเป็นอันดับแรก สำนักก่อปีหกภาคในโรงเรียนควรเริ่มที่
ก่อปีหกภาคและนักเรียนผู้รับผิดชอบด้านอาหาร ทุกคน และสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลรักษาขององค์กร
ควรจะต้องดำเนินการในช่วงเวลาต่อมาไม่ชั้นรุ่นต่างๆ เริ่มมีความเข้มข้นมากขึ้น

การวิจัยที่ดำเนินมาได้ทำให้เกิด
องค์ความรู้ เกิดความเปลี่ยนแปลง
และเกิดความยั่งยืนต่อเนื่องมาจนถึง
ปัจจุบัน ดังนี้ที่ได้จาก คณาจารย์ที่
โรงเรียนครัววิทยาลัย กล่าวเป็นแหล่ง
ศึกษาดูงาน มีผู้คุ้มมาศึกษาทั้งในและ
ต่างประเทศ คณาจารย์ที่สนใจ
เกย์ตระกรรมชั้นนักศึกษา ได้เริ่มนี้เป็น
โรงเรียนมาศึกษาและไปดำเนินการ
เช่นที่โรงเรียนปรินต์ร้อยเอ็ดวิทยาลัย
นักเรียน คณาจารย์ อาจารย์ในโรงเรียน
ปีหกภาคชั้นต่อมาในโรงเรียน
ที่เกี่ยวพันกันและครับชั้นนักศึกษา
ต่อเนื่อง เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลง
ที่สำคัญคือความเป็นหุนยาของชุด
โครงการวิจัยก่อกรรมชั้นนักศึกษา ใน
ระหว่างการวิจัยได้มีการขยายกลุ่ม
เกย์ตระกรรมชั้นนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น

ผู้บุริโภคในโรงเรียน สุ่มตัวตรวจสารพิษในพืชผัก

4. บทเรียนจากการทำงานอาจสรุปได้คร่าว ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การสร้างความตระหนักเป็นเรื่องสำคัญ และกระบวนการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักด้วยการสัมผัสของจริง การได้ลงมือปฏิบัติเอง เป็นเรื่องสำคัญมาก หลังจากนั้นการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การซื้อ การขาย จึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากในภายหลัง
- 2) สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในกระบวนการส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จคือ การติดตาม ขั้นตอนกับลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
- 3) คณาวิจัย จะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความเชื่อ มีวิธีคิด ในเรื่องการพัฒนาที่ยังยืน ระบบการค้าที่เป็นธรรม ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน รวมทั้งแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม เป็นเรื่องสำคัญมากต่อการบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย
- 4) การเริ่มต้นทำงานในโรงเรียน อาจเริ่มจากอาจารย์ที่รับผิดชอบด้านโภชนาการ การคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสิ่งแวดล้อม หรือด้านวิทยาศาสตร์ ก่อน และหากอาจารย์กู้นี้ได้รับรู้/ ข้อมูลที่ดีแล้ว ความร่วมมือก็จะเกิดได้ง่าย

5. ข้อเสนอแนะ จากการวิจัย มีหลายระดับ ประกอบด้วย

ข้อเสนอแนะต่อคู่มุ่งเกษตรกรที่จะทำงานกับกลุ่มผู้บริโภค

- 1) ผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายควรจะเริ่มในระดับครอบครัวก่อน หากผลผลิตเหลือจึงค่อยมองหาผู้บริโภคที่อยู่ใกล้สุดก่อน และโรงเรียนในชุมชนของตนเองน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายถัดมา
- 2) ที่ผ่านมาเกษตรกรยังอธิบายกระบวนการผลิตยังไม่ชัดเจนแก่ผู้บริโภค ดังนั้นเกษตรกรที่ทำการตลาดต้องพัฒนาการอธิบายกระบวนการผลิตของตนเอง และปัญหาของชุมชนแก่ผู้บริโภคให้ได้
- 3) เกษตรกรไม่ควรมองผู้บริโภคเป็นเพียงผู้ซื้อ ควรมีการสร้างจิตสำนึกร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกร่วม เช่น การพาผู้บริโภคไปเยี่ยมชมไร่นาของตนเองเป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนชี้กันและกัน
- 4) การประชุมประจำเดือนของคู่มุ่งเกษตรกร ควรเรียบด้วยแทนของนักเรียนหรืออาจารย์ ผู้รับผิดชอบด้านการตลาดเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงปัญหา เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบตลาดทางเลือก และร่วมกันกำหนดราคาสินค้า ตามเจตนารย์ของระบบตลาดทางเลือก หรือระบบการค้าที่เป็นธรรม

ข้อเสนอแนะต่อคู่มุ่งองค์กรที่จะทำงานส่งเสริมด้านผู้บริโภค

- 1) ไม่ควรสร้างเครือข่ายผู้บริโภคที่มีสมาชิกมาจากรายบุคคลและแตกต่างอาชีพ เพราะเมื่อสมาชิกมาอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่ายแล้วทำให้สมาชิกทำกิจกรรมร่วมกันค่อนข้างยาก

- 2) ในระยะแรกองค์กรที่ส่งเสริมด้านผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายที่การนิองค์กรผู้บริโภคที่เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงการมีระเบียบ การมีโครงสร้าง การมีคณะกรรมการ การมีกองทุน แต่องค์กรที่ส่งเสริมควรจะทำงานกับกลุ่มผู้บริโภค ที่เป็นกลุ่มแบบหลากหลาย ๆ ก่อน แล้วค่อยพัฒนาให้เข้มแข็งทีหลัง
- 3) กลุ่มผู้บริโภคที่มีพลัง มีศักยภาพน่าจะเป็นที่โรงเรียน เพราะโรงเรียนมีเด็กนักเรียน เป็นการปลูกฝังแนวคิดที่ดีตั้งแต่อาชีวัชั้นน้อย นอกจากนี้ยังมีครุ อาจารย์ พนักงาน และผู้ปกครอง อีกด้วย

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

- 1) นโยบายที่ส่งเสริมในเรื่องระบบเกณฑ์ตรัษัทยังยืนเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว แต่จะต้องทำให้มีรูปธรรม ในพื้นที่ให้นำกันขึ้น
- 2) ศินค้าเกษตรกรรมยังยืนเป็นศินค้าที่ดีต่อผู้บริโภค รัฐควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนในประเทศบริโภคศินค้าเกษตรกรรมยังยืน และชี้อีวศินค้าเกษตรกรรมยังยืนโดยตรงจากกลุ่มเกษตรรายย่อย และควรชี้อีวศินค้าจากกลุ่มที่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพ่าน้ำ
- 3) รัฐควรจะจัดสรรงบประมาณ และสนับสนุนงบประมาณให้แก่โรงเรียน ชุมชน องค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนที่ส่งเสริมด้านเกษตรกรรมยังยืนและตลาดทางเลือก

การวิจัยเรื่องระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับศินค้าเกษตรกรรมยังยืนครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัย และพัฒนารูปแบบ และระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับศินค้าเกษตรกรรมยังยืน (ผัก ข้าว พืชไร่บางชนิด) โดยมีรูปแบบและระบบตลาดที่ง่ายต่อการจัดการและอี้ประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้บริโภคเป้าหมาย โดยมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยังยืนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนผู้บริโภคอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ขณะเดียวกันในส่วนของศินค้าน้ำดื่ม ประกอบด้วยพืช ผัก ข้าว และพืชไร่บางชนิด โดยมีพืชผักเป็นศินค้าที่ใช้ทดลองในตลาดเป็นส่วนใหญ่ และค่อนข้างจะเป็นพืชผักตามฤดูกาล ซึ่งผลการวิจัยทำให้ได้ประโยชน์และกิจการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายหลายประการดังต่อไปนี้

1. ได้ข้อมูลและเอกสารที่จำเป็นด้านแนวคิด โครงสร้างองค์กร การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน จุดอ่อน จุดแข็ง และบทเรียนของตลาดทางเลือกที่มีอยู่ทั้งในและนานาชาติ

- ทำให้ทราบ ความหมายของระบบตลาดทางเลือก โดยอาจสรุปได้ว่า “ระบบตลาดทางเลือก หมายถึงความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่มองค์กรและผู้บริโภค ที่ร่วมมือกันในการจัดการผลผลิตสินค้า เกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม”
- ทำให้ทราบ หลักการตลาดทางเลือก ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้
 - ต้องให้การผลิตนำการตลาด ไม่ใช่ให้ตลาดนำการผลิต
 - ให้ความสำคัญในการจำหน่ายผลผลิต หรือสินค้าแก่ผู้บริโภคในชุมชนเดียวกันก่อนเป็นอันดับแรก หากยังคงมีสินค้าเหลืออยู่ จึงค่อยขายในชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง หรือห้าง ไกลที่ละน้อย
 - จำหน่ายสินค้าที่ใช้กระบวนการผลิตทางธรรมชาติ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไม่ใช้สารเคมีในกระบวนการปรับรูปและการตลาด รวมทั้งไม่เอาไปรีไซค์และขายต่อ
 - ใช้หีบห่อที่เน้นความสะอาด ประยุกต์ใช้วัสดุท้องถิ่น และอนุรักษ์ธรรมชาติ
 - ซื้อและจำหน่ายสินค้าในราคายุติธรรม
 - เกษตรกรเป็นเจ้าของจุดจำหน่าย มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการตลาด
 - ลดหรือใช้ค่าใช้จ่ายในการตลาดให้น้อยลง
 - เน้นรูปแบบการตลาดแบบขายตรง
 - ส่งเสริมการซื้อสินค้าจากกลุ่มเกษตรกรรายย่อยโดยตรง
 - บริโภคคือเพื่อน ไม่ใช่เพื่อเจ้าหรือเทวคุณที่มานำหนดทุกอย่าง
- ทำให้ทราบ คุณค่าหรือประโยชน์ของตลาดทางเลือกสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้
 - ช่วยสร้างสังคมใหม่ที่เป็นสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและได้เพื่อนใหม่ โดยเฉพาะการเกิดความสัมพันธ์ที่ระหว่างเกษตรกรกับผู้บริโภค ระหว่างเมืองกับชนบท เพราะตลาดทางเลือกจะเน้นการขายตรงระหว่างเกษตรกรกับผู้บริโภค ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรกับผู้บริโภค
 - ช่วยให้เกษตรกรมีโอกาสที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชน การที่คนมีโอกาสออกไปเรียนรู้นอกชุมชนทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น ทำให้เกิดความรู้ และทำทันกับคนอื่นที่จะมาอาเจริญได้
 - ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการเกษตรแก่ผู้บริโภค และทำให้เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในไร่นา เพาะปลูกพืชผักตามชื่อผลผลิตที่ไม่สามารถปลูกได้ในฤดูกาลนั้นเกษตรกรก็จะให้ความรู้แก่ผู้บริโภค ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนาบริโภคผลผลิตตามฤดูกาลและเดียวกันความต้องการของผู้บริโภคจะมีผลทำให้เกษตรกรกลับไปศึกษาพืชนาไร่นาของคนอื่นให้มีความหลากหลายมากขึ้น เป็นการพื้นฟูระบบอนุรักษ์ในไร่นา

- ทำให้เกิดกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร เพื่อการบริหารและจัดการตลาดทางเลือกนั้นเกษตรกร จะเป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งการจัดการนั้นจะต้องอยู่ในรูปของกลุ่มและเครือข่าย นอกจากรากที่ตลาดทางเลือกขึ้นเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรเกษตรกรรายย่อยด้วย
- ทำให้เกษตรกรได้มีโอกาสเรียนรู้ในการบริหารจัดการองค์กรทางตลาด ทางธุรกิจ เช่น การนี้ โอกาสเป็นผู้บริหารธุรกิจชุมชน เป็นต้น
- ทำให้เกษตรกรมั่นคงทางรายได้ เพราะเกษตรกรสามารถกำหนดราคาได้เอง รู้ว่าอย่างน้อยในดิจิตอลเพาะปลูกนั้นๆ เขาสามารถจ้างนาข่ายผลผลิตในราคาน่า喜ไว้หรือ คุ้มค่าหรือไม่ สามารถคำนวณรายรับและรายจ่ายได้เลย นอกจากนี้ตลาดทางเลือกบางรูปแบบ เช่น ชีอสโซ่ เกษตรกรซึ่งที่จะ ขอรับเงินเพื่อนำไปลงทุนก่อนถูกกลุ่มผู้ผลิต หรือนำไปใช้จ่ายในครอบครัว แล้วค่อยใช้คืนในรูป ผลผลิตแก่ผู้บริโภคในช่วงเก็บเกี่ยวได้อีกด้วย ขณะเดียวกัน ตลาดทางเลือกยังทำให้เกษตรกรมี รายรับเกือนทุกวัน เพราะสามารถขายได้ทุกวันมีรายรับที่หลากหลาย เช่นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี เป็นต้น
- ทำให้ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าในราคายุติธรรม มีความมั่นคงทางอาหาร ทำให้ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคน ชน หรือคนรวยก็สามารถเข้าถึงสินค้าปลอดสารเคมีได้
- ทำให้เกษตรกรและผู้บริโภค มีสุขภาพดี ปลอดภัยสารเคมีทางการเกษตร เพราะตลาด ทางเลือกเน้นการจำหน่ายสินค้าที่ใช้กระบวนการผลิตทางธรรมชาติ
- ทำให้สิ่งแวดล้อมดี เพราะวัสดุที่ใช้ทำการทีบหอยจะเป็นวัสดุทางธรรมชาติ
- ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษาและ สิ่งแวดล้อม

5. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่ารูปแบบตลาดทางเลือกสินค้าเกษตรกรรมยังขึ้นนั้นมีหลากหลาย รูปแบบและเกษตรกรควรจะทำการตลาดในหลากหลายรูปแบบ โดยที่ไม่ควรซัดติดกับรูปแบบ ใดรูปแบบหนึ่ง ส่วนการที่จะใช้รูปแบบไหนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักๆ ดังนี้คือ

- ชนิด ปริมาณและความหลากหลายของสินค้า
- ความยากง่ายของการคมนาคม ต้นทุนในการขนส่ง และความคุ้มทุน
- ความแตกต่างของราคาที่ได้รับ
- การปฏิสัมพันธ์ทางการตลาดที่มีความยุติธรรมและแสดงถึงความเป็นเพื่อน (ไม่ใช่เพียงผู้ซื้อกับ ผู้ขายเท่านั้น)

6. การวิจัยเรื่องตลาดครั้งนี้ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจต่อการเกษตรกรรมยังขึ้นมากขึ้น และ พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากเกษตรเคมีมาสู่เกษตรกรรมยังขึ้น นอกจากนี้เกษตรกร ยังบอกว่าการทำการตลาดนักจากทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ใน

เรื่องที่นักหนែนจากชุมชน ทำให้เกิดความกล้า พร้อมที่จะแยกเป็นคู่วันคืนกับคนนอกชุมชนมากขึ้น

7. ผู้บริโภคหลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน เช่นผู้ปักธงชัย นักเรียน ครู อาจารย์นักเรียนเรียนรู้กระบวนการคัดแยกผลิต จากเกษตรกรรมชั้นดีที่หักพื้นบ้าน และหันมาบริโภคผลผลิตจากเกษตรกรรมชั้นดีมากขึ้น
8. การทำวิจัยคาดการณ์เดิมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์กรด้านดภาคันคัดสินค้าเกษตรกรรมชั้นดีในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งมากขึ้น และคาดว่าในอนาคตอันใกล้ต้องจะเกิด “ฯหรือข้าวตากน้ำดันคัดสินค้านเกษตรกรรมชั้นดีเช่นเชียงใหม่ล้ำพูน”
9. มีความเป็นไปได้ว่าในอนาคตอันใกล้กันนี้ “ตลาดนัด” จะเป็นรูปแบบคาดการณ์เดิมของสินค้าเกษตรกรรมชั้นดีที่นิยมทั่วไปทั่วไปในแต่ละประเทศ

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานตลาดทางเลือก มีดังนี้

1. หลักท้องถิ่นหรือคลาดในชุมชน เป็นรูปแบบคลาดที่กฎหมายครุภัณฑ์เป็นอันดับแรก
2. หลักนัด เป็นรูปแบบคลาดที่ทางศาสนาอิกรูปแบบหนึ่ง แต่หมายสำคัญรับกฎหมายครุภัณฑ์ที่อยู่ใกล้กันนี้อย่าง
3. หลักเดิมที่ครุภัณฑ์ เป็นหลักที่สร้างความเข้มข้นกับเกย์ครุภัณฑ์ได้มากที่สุด

ใช้กระบวนการ
ผลิตทางชุมชนชาติ
และนอกรากนี้ดัง
หมายสำคัญ
เกย์ครุภัณฑ์ที่อยู่ทาง
ใกล้เมืองและไม่
สามารถมาเดินทาง
ได้

4. หลักเดินทางและ
หลักท้องถิ่นเพื่อเป็น

พากาดยาสั่งสินค้าเกย์ครรภร์มีจังหวะ น้ำจะเท่านะ สมกับสินค้าเกย์ครรภร์มีจังหวะในระยะเวลาอันใกล้กันนี้ ดังนั้นจึงขอเสนอแนะดังนี้

4. ต้านมาตรฐาน

1. กระบวนการทำงาน

องค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ มีความประสงค์จะจัดทำ มาตรฐานการผลิตพืชผักอินทรีย์ ของเกษตรกรภาคเหนือ เพื่อให้เป็นคุณภาพสำหรับแนะนำและเป็นแนวทางการปฏิบัติ โดยได้รวบรวม จากเกษตรที่มาตรฐานที่ใช้ในประเทศไทย ที่ได้ทำเกษตรระบบอินทรีย์ และจากเกษตรที่มาตรฐานของแต่ละองค์กรภาคในประเทศไทย

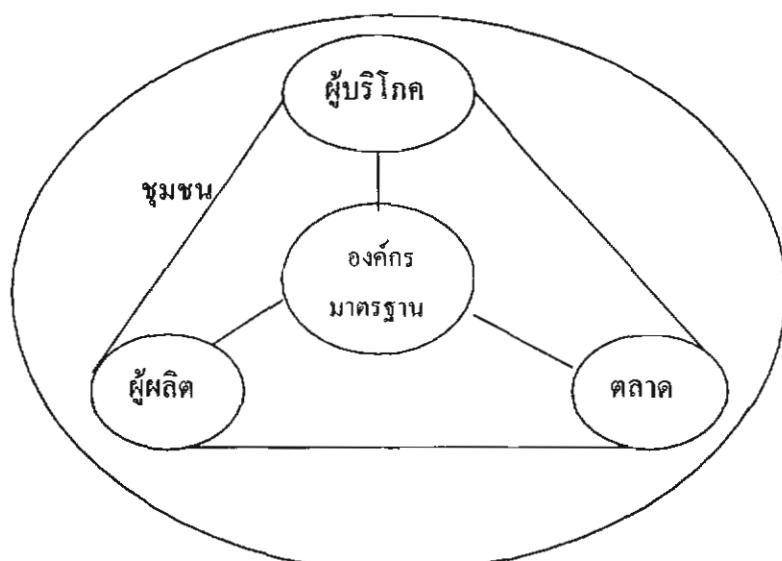
นอกจากนี้ได้ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรจากหลายแห่งที่ได้รับแนวทางเกษตรอินทรีย์ โดยชี้ด้วยแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้ และเหมาะสมกับท้องถิ่น และนำเสนอในการประชุมเรื่องปฏิบัติการให้เกษตรกรผู้ผลิต ผู้บริโภค นักวิชาการด้านการเกษตร และสาขาที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาไว้ร่วมกัน เพื่อปรับปรุงแก้ไขชี้แนะ ความเหมาะสมทั้งทางด้านวิชาการ และสามารถนำไปปฏิบัติได้

หลังจากนี้ ได้ร่างกฎหมายมาตรฐานที่เหมาะสมสำหรับเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ ในเรื่องของการจัดการด้านดิน น้ำ ปุ๋ย การป้องกันและควบคุมศัตรูพืช วัชพืช การจัดการด้านแมลงศัตรูพืชตลอดจนการป้องกันการปนเปื้อนจากสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ที่ทำการเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงใช้กับเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบเกษตรอินทรีย์ในเขตที่อยู่บ้านแม่ท่า จังหวัดเชียงใหม่

2. องค์ความรู้/ผลการดำเนินงาน

ผลของการวิจัยพบว่า การที่จะพัฒนาโครงสร้างและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรนี้ จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

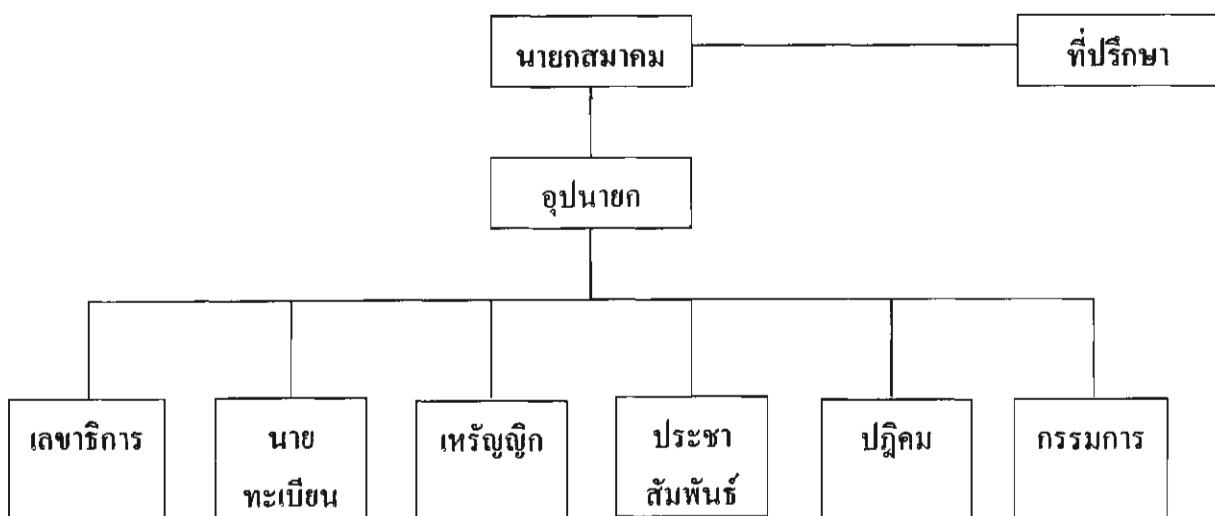
2.1 ความร่วมมือกับทีมงานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์

ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเกณฑ์อินทรีที่เหมาะสมเพื่อการนำไปปฏิบัติให้ได้ผลนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรของเกษตรกรผู้ผลิต จะต้องได้ความร่วมมือในการปฏิบัติ มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในการทำเกษตรอินทรีและวิถีการทำธุรกิจที่มีคุณภาพ ผู้บริโภค ที่รวมตัวกันในรูปของชุมชนผู้บริโภคที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึง ผลิตภัณฑ์ระบบเกษตรอินทรีต่อสุขภาพ มีความเชื่อมั่นในกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตร อาทิเช่น สารกำจัดแมลงศัตรูพืช หรือน้ำยาเคมีสังเคราะห์ต่าง ๆ อันจะส่งผลต่อสุขภาพ และ ด้านการตลาด ได้ทคลองจักรูปแบบตลาดทางเลือกสำหรับผลผลิตเกษตรอินทรีออกเป็น 3 แบบ คือการขายตรงแบบตลาดนัด การขายตรงแบบสั่งซื้อถ่วงหน้า และการขายส่งซึ่งได้ผลสรุปว่า การขายตรงแบบตลาดนัดเหมาะสมกับการผลิตพืชผักในปัจจุบันที่สุด ซึ่งเป็นเพราะผลผลิตที่ได้ไม่คงที่และไม่หลากหลาย และเป็นโอกาสที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคจะได้พนักเพื่อซื้อขายผลผลิตได้โดยตรง และสามารถเชื่อมั่นได้ในการใช้เกณฑ์มาตรฐานการทำเกษตรอินทรีของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีรายได้พอดำรงชีวิตอยู่ได้ พอมีพอกิน เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจะเห็นว่าการเชื่อมโยงประสานงานกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ นั้น ทำให้การขายแนวคิดการทำเกษตรอินทรีไปยังกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกลุ่มอื่น ๆ และผู้บริโภคเป็นไปอย่างมีระบบ และมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน โดยมีกฎเกณฑ์มาตรฐานเกณฑ์อินทรีเป็นแนวทางในการเพาะปลูก ผู้วิจัยจึงได้เขียนรูปแบบแนวคิดความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องขององค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีและองค์กร หรือชุมชนต่าง ๆ ดังรูป

2. โครงสร้างสมาคมมาตรฐานเกษตรอินทรีภาคเหนือ

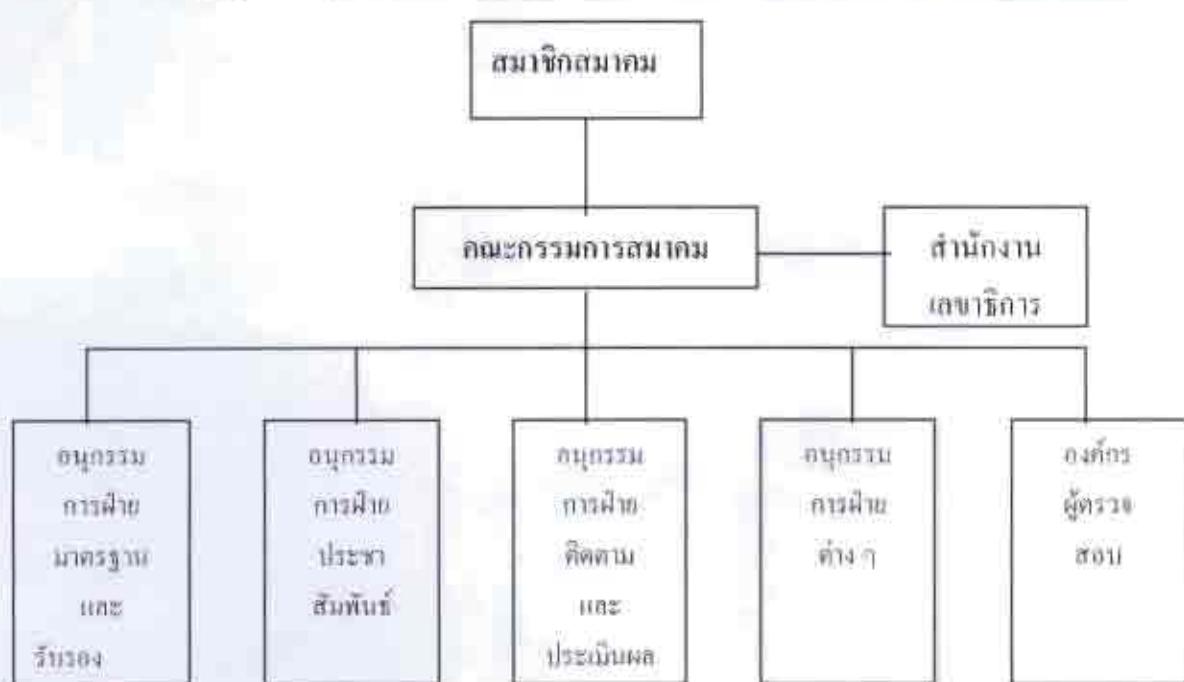
จากการวางแผนด้านการพัฒนาโครงสร้างและเสริมความเข้มแข็งขององค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีภาคเหนือนี้นั้น ทางคณะกรรมการ ได้ร่วมประชุมและได้ตกลงในการปรับรูปแบบโครงสร้าง องค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีเปลี่ยนเป็น “สมาคมมาตรฐานเกษตรอินทรีภาคเหนือ”

องค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ

- ประเภทของผู้ปลูกจำนวน 36 องค์กร
- ประเภทปัจจุบุคคลจำนวน 85 คน

หลังจาก การประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิกแล้ว ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ และวางแผนการบริหารงานขององค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารดำเนินงาน สำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการมาตรฐานและรับรอง คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์ และคณะกรรมการ โดยมีแผนการปรับเปลี่ยนองค์กรเป็นสมาคม ดังรูป

ในการจัดตั้งสมาคมนี้ จะต้องมีระเบียบข้อบังคับของสมาคม หรือที่เรียกว่าธรรมนูญของสมาคม และตราของสมาคม ซึ่งทางคณะกรรมการสมาคมได้ร่วมกันเขียนร่างข้อบังคับสมาคมมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ ตามข้อ 3

3. ข้อบังคับสมาคมมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ (มีรายละเอียด 14 หมวด 8 หน้า)

4. การนำเกณฑ์มาตรฐานไปปฏิบัติร่วมกับเกย์ครกร

การนำเกณฑ์มาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ที่ได้จากการศึกษาร่วมรวม และยอมรับจากเกย์ครกร ผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้สนใจ นำไปอ่อนน้อมให้ความรู้ในรายละเอียดตลอดจนนำไปปฏิบัติร่วมกับเกย์ครกร ทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

เกย์ครกรกลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่ได้ทำการเกย์ครอินทรีย์มาแล้วในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 3 ปี

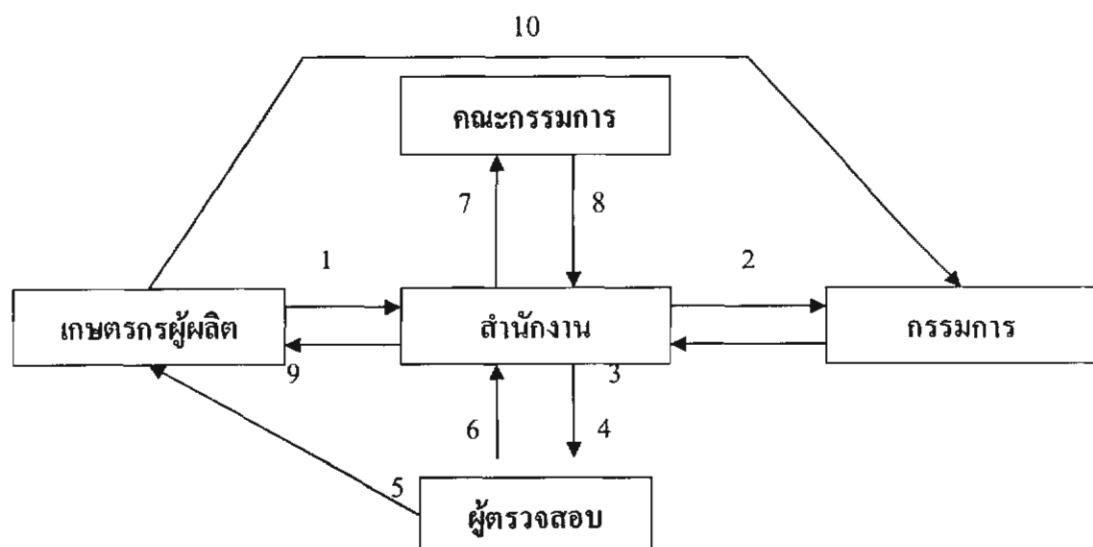
เกย์ครกรกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่ได้ทำการเกย์ครรในระบบเกย์ครอินทรีย์มานั่งแล้ว แต่ได้เลิกปฏิบัติ เป็นบางส่วน เหลือไว้เป็นบางส่วนที่ยังคงทำในระบบเกย์ครอินทรีย์

เกย์ครกรกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มเกย์ครกรที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านเกย์ครอินทรีย์ และไม่เคยทำเกย์ครรในระบบเกย์ครอินทรีย์มาก่อน

5. ผู้มีผู้ตรวจสอบมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ

6. การพัฒนาระบวนการรับรองมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ

กระบวนการรับรองมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือนั้น จะต้องรับต้นด้วยเกย์ครกรผู้ผลิต สมัครขอรับการตรวจสอบ พร้อมทั้งส่งประวัติการทำ ไว้ นา สวน และแผนผังของ ไว้ นา สวน มากยัง สำนักงานมาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ โดยที่คณะกรรมการได้ร่วมพัฒนาขั้นตอนการทำงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เกย์ครกรผู้ผลิตยื่นใบสมัครเพื่อรับการตรวจสอบไว้ นา สวน ต่อสำนักงานประสานงาน มาตรฐานเกย์ครอินทรีย์ภาคเหนือ

ขั้นตอนที่ 2 สำนักงานประสานงานยื่นใบสมัครของเกย์ครกรให้แก่คณะกรรมการดำเนินงาน

เพื่อพิจารณาກลั่นกรอง และเสนอแนะ ให้สำนักงานประสานงานกับผู้ตรวจสอบที่คณะกรรมการค่าเนินงานเห็นว่าเหมาะสมกับการไปปฏิบัติหน้าที่การตรวจสอบ ไว้ นำเสนอในครั้งนี้

ข้อตอนที่ 3

คณะกรรมการค่าเนินการ แจ้งซื่อของผู้ตรวจสอบที่จะต้องไปตรวจสอบ ไปยังสำนักงานประสานงาน สำนักงานประสานงานจะติดต่อไปยังผู้ตรวจสอบที่คณะกรรมการค่าเนินงานได้เลือก แล้ว และเสนอแนะให้ไปทำการตรวจสอบไว้ นำเสนอ

ข้อตอนที่ 5

ผู้ตรวจสอบจะไปตรวจสอบไว้ นำเสนอ ของเกษตรกรผู้ผลิต เพื่อตรวจสอบไว้ นำเสนอ ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ข้อตอนที่ 6

ผู้ตรวจสอบจะส่งรายงานการตรวจสอบไว้ นำเสนอ ไปยังสำนักงานประสานงาน สำนักงานประสานงานส่งรายงานการตรวจสอบไว้ นำเสนอ ไปยังคณะกรรมการมาตรฐานและรับรอง ให้พิจารณาตัดสินว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือไม่

คณะกรรมการรับรองฯ ส่งผลการตัดสิน การรับรองไปยังสำนักงานประสานงาน

ข้อตอนที่ 9

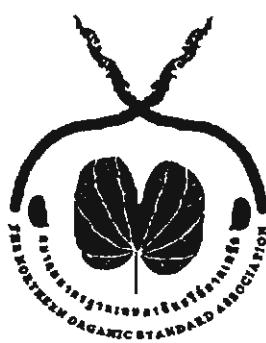
สำนักงานประสานงานแจ้งผลการตัดสิน ไปยังเกษตรกรผู้ผลิต

ข้อตอนที่ 10

ถ้าเกษตรกรผู้ผลิตไม่พอใจในผลการตัดสินของคณะกรรมการรับรองฯ สามารถอุทธรณ์ ไปยังคณะกรรมการค่าเนินการได้

7. การจัดทำตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ

หลังจากได้จัดการประกวดตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ และคณะกรรมการตัดสินแล้ว ได้ตราดังนี้

รูปแสดง ตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ

สำหรับรูปสัญลักษณ์ในตรา มีความหมายดังนี้

กาแล เป็นสัญลักษณ์ของบ้านเรือนในภาคเหนือ

ผักเสี้ยว เป็นผักพื้นบ้านภาคเหนือที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และนิยมรับประทานอย่างแพร่หลาย

สีเขียว เป็นสีของความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

2.6 สถานการณ์งานวิจัยและพัฒนาจากภาคส่วนอื่น ๆ

เป็นการประเมินผลเบื้องต้น ตั้งแต่การรวมด้านนโยบาย แผนงาน กิจกรรม และการดำเนินงานของภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา หน่วยสนับสนุนการวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน ในช่วงปี 2544-2547 เป็นสำคัญ

1) เกษตรกรรมยั่งยืนในแผนชาติ

นโยบายด้าน “เกษตรกรรมยั่งยืน” ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงการสนับสนุนให้มีการทำการเกษตรแบบยั่งยืนประเภทต่าง ๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544) โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทโดยตรงกับการพัฒนาการเกษตร แต่นโยบายดังกล่าวไม่สามารถแปลงไปเป็นแผนงานโครงการได้ หรือมีแผนงานแต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุน พอนามาในช่วงแผนฯ 9 (2545 – 2549) การดำเนินงานของภาครัฐระบุถึง การเน้นกระบวนการทำงานและการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งให้เกิดการประสานภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันวิชาการ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายให้มีการบูรณาการโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีและ การขยายผลไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกร และให้มีการระดมทรัพยากรบุคคล งบประมาณลงไปสู่พื้นที่ ในการดำเนินการมากขึ้น

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานพัฒนาการเกษตรในแผนฯ 9

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพคนและองค์กรในภาคเกษตร โดยมีกลยุทธ์ 7 ประการ คือ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เสริมสร้างหลักประกันสังคม แก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร เพิ่มโอกาสและความสามารถในการประกอบอาชีพ เพิ่มศักยภาพการออมในชนบท เพิ่มทักษะและความสามารถของบุคลากรภาครัฐ ลดความเสี่ยงและจัดระบบประกันภัยสินค้าเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพื่อขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตร มี 5 กลยุทธ์ คือ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต พัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตร ปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ และเพิ่มศักยภาพการจัดการตลาด

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งแนวเศรษฐกิจพอเพียง มี 4 กลยุทธ์ คือ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิตในรูปแบบทำการเกษตรแบบยั่งยืน พัฒนาการผลิตตามแนวแบบเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างความเข้มแข็งแก่ทรัพยากรดูแลชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มี 4 กลยุทธ์ คือ รักษาสถานภาพของทรัพยากรไม่ให้เสื่อมโทรม ไปกว่าปัจจุบัน และพัฒนาระบบธรรมชาติที่เสื่อมโทรม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกระบวนการคิดและการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากร บริหารและจัดการทรัพยากรใน 5 สาขา ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำและอุ่นน้ำ ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากระดับและชายฝั่ง ความหลากหลายทางชีวภาพ และปรับปรุงการจัดการที่ดินทำกินให้เกษตรกร

2) การแปลงแผนสู่การปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ถูกระบุกอยู่ในยุทธศาสตร์การดำเนินการพัฒนาการเกษตรในแผนฯ 9 ในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโดยปกติหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงเกษตรฯ จะดำเนินโครงการพัฒนา ส่งเสริม และวิจัยต่างๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและแนวทางการที่ทำงานของหน่วยงานตามปีงบประมาณ โดยมีกิจกรรม/โครงการที่แทรกอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงเกษตรฯ หลายหน่วยงาน ซึ่งพอกจะประมวลโครงการต่างๆ ที่มีนัยยะเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน ดังนี้ (ทรงพล เอกนาวัฒน์และคณะ, 2546)

2.1) กรมส่งเสริมการเกษตร

- มีการส่งเสริมเรื่อง “อุท SAY พัฒนา” โดยให้เกษตรกรผลิตพักที่มีในชุมชนตามแนวทางการเกษตรพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์และร่วมร่วมพัฒนาพักที่พื้นบ้าน บนพื้นที่ 100 ไร่ ในทุกภาคของประเทศไทย รวม 17 จังหวัดในส่วนของภาคเหนือ ได้แก่ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เชียงราย กำแพงเพชร อุทัยธานี
- โครงการส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานและการควบคุมศัตรูพืชโดยชีวภาพ เพื่อพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการศัตรูพืชด้วยการใช้วิธีการป้องกันหลาย ๆ วิธีร่วมกัน ทั้งนี้ได้อาศัยกระบวนการด้วยทดสอบความรู้สู่เกษตรกรในลักษณะที่เรียกว่า “โรงเรียนเกษตรกร” ซึ่งมุ่งให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีส่วนร่วมในการทดสอบ สาธิต วิเคราะห์ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและปฏิบัติร่วมกันในไร่ส่วนของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลเพาะปลูก

ทั้งนี้ต่อมากรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดตั้ง สถาบันส่งเสริมเกษตรชีวภาพและโรงเรียนเกษตรกร ขึ้น โดยรับผิดชอบในการดำเนินงานส่งเสริมการใช้จุลินทรีย์ที่มีประโยชน์และสารธรรมชาติอื่นๆ ที่ปลดปล่อยต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้มีการดำเนินการผลิตยาพันธุ์ศัตรูธรรมชาติ ได้แก่ ตัวห้า ตัวเป็น เสื้อจุลินทรีย์ นำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรใช้ควบคุมศัตรูพืช โดยวิธีผสมผสานตามระบบโรงเรียนเกษตรกร ในพืชเศรษฐกิจ 5 กลุ่มพืช ได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ผลไม้ยืนต้น พืชพัก และไม้ดอกไม้ประดับ

- การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การผลิตและขยายพันธุ์พืช โดยเฉพาะการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชสายพันธุ์ดี โดยศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่มีอยู่ 23 ศูนย์ และการผลิตกึ่งพันธุ์ไม้ผล ไม้ยืนต้นพันธุ์ดี โดยศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์พืชสวนจำนวน 12 ศูนย์ เพื่อสนับสนุนโครงการส่งเสริมการเกษตรต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรใช้เมล็ดพันธุ์ดีและเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อใช้เพาะปลูกเอง

- โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (Capacity Building for Sustainable Agriculture) ทั้งนี้โดยได้รับเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ภายใต้แผนขัดความยากจน มีระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี (2542 – 2544) มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการรับและประสานกับแหล่งทรัพยากร ทั้งด้านวิชาการและอื่น ๆ ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถให้กับเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงเกษตรฯ ในด้านความรู้ ทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพในแนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน
นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวได้มีการทำงานวิจัย “การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง” โดยเน้นในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้สูงขึ้น ทั้งในด้านการวางแผน การบริหารจัดการ และ อื่นๆ รวมทั้งขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน ในพื้นที่ 16 จังหวัด ทั่วประเทศ ในภาคเหนือ ได้แก่ น่าน พะเยา พิษณุโลก อุตรคิตติ์ ลำปาง และนครสวรรค์
- โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน ที่มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการพัฒนางานด้านถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่เป็นระบบ โดยการจัดตั้ง “ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” ขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์รวมในการพัฒนางานด้านการเกษตรภายใต้การปฏิบัติงานร่วมกันของเกษตร และทุกหน่วยงานในลักษณะบูรณาการ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เทคโนโลยีการเกษตร ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงในการพัฒนาการเกษตร เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งและพึงคุณรองได้ ซึ่งส่วนใหญ่นักศึกษาที่องค์กรบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้มีการจัดตั้งจุฬาธิศ หรือจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อเป็นที่สำหรับให้เกษตรกรเรียนรู้ ดูงาน และเกิดการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะ “เกษตรกรสอนเกษตรกร” โดยมีจุฬาธิศ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง การพัฒนาที่ดิน และอื่น ๆ ตลอดจนการอบรมเกษตรกรเพื่อเป็นวิทยากรเกษตรกร ให้เป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาวิชาการเกษตร และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้
- โครงการดังกล่าวมีระยะเวลาดำเนินการ 3 ปี ระหว่างปี 2544 – 2546 ดำเนินการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อเป็นตัวอย่างและเผยแพร่ข่ายในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 6 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมชุมชน 2) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตำบล (ซึ่งแผนประกอบด้วยแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ แผนธุรกิจชุมชนด้านการเกษตรเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หลักของตำบล และแผนการปรับปรุงพื้นที่ที่พัฒนา รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดความรู้) 3)

การปฏิบัติตามแผน 4) การจดทะเบียนและบริการ 5) การตั้งศูนย์บริการ และ 6) E-Commerce (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,2544)

- โครงการผลิตอาหารเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัยโดยวิธีการเกษตรอินทรีย์ ดำเนินการในปีงบประมาณ 2543 เพื่อส่งเสริมเพิ่มรั้งค์การผลิตอาหารเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษ โดยเทคนิคชลินทรีย์ เป็นการสนับสนุนโดยนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการฝึกอบรมเช้าชันเกษตรในเขตรับผิดชอบของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (น้ำร่อง) ทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นแกนนำและจุดสาธิตการผลิตอาหารเกษตรที่มีคุณภาพและขยายผลต่อชุมชนต่อไป

2.2) กรม การพัฒนาที่ดิน

- มีการดำเนินโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยได้รับงบช่วยเหลือเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูอาชีวเกษตรกรหลักพักชำราห์นี้ ให้มีความรู้เรื่องที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตลอดจนความเหมาะสมของคนในการเพาะปลูกพืช โดยกรมพัฒนาที่ดินเข้าไปสนับสนุนเรื่องข้อมูลดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การวางแผนการผลิตพืชของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรดินเดื่อมโตรน ฯลฯ ผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล นอกจากนี้ นโยบายของกรมฯ ยังระบุถึงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยนำสารเร่ง พค.2 ซึ่งนักวิชาการของกรมพัฒนาที่ดินคิดค้นขึ้น นำมาผลิตเป็นปุ๋ยน้ำเพื่อใช้ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยมีการทดสอบในแปลงเกษตรกรผ่านทางสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตและสถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดต่าง ๆ เพื่อขยายผลสู่เกษตรกรต่อไป

2.3) กรมวิชาการเกษตร

- โครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน (SADP) อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร (สวพ.) เขตที่ 1 และ 2 ทั้งนี้กุ่นเกษตรกรเป้าหมายภายใต้การดำเนินงานของ สวพ. เขตที่ 1 มีทั้งหมด 8 กลุ่มในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ พะเยา แพร่ และเชียงราย รวมเกษตรกรเป้าหมายในการดำเนินงานระหว่างปี 2543 – 2544 รวม 182 ราย ประกอบด้วยเกษตรกรที่เป็นตัวแทนของระบบนิเวศน์เกษตรรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ระบบนิเวศน์เกษตรบนพื้นที่ราบและพื้นที่นาในเขตชลประทาน ระบบนิเวศน์เกษตรที่อยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งทำระบบเกษตรที่เรียกว่า “วนเกษตร” ทั้งนี้โดยกิจกรรมของโครงการมีทั้งการศึกษา พัฒนาและทดสอบเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านระบบการใช้น้ำ ด้านการปรับปรุงดิน การควบคุมวัชพืช การเพาะเห็ด การผลิตผักอินทรีย์ ฯลฯ การพัฒนาการเพาะเห็ดหอน โดยใช้วัสดุในห้องถัง การผลิตผักพื้นบ้าน การผลิตผักปลอด

สารพิย การพัฒนาระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ การปลูกไม้ผลต่างระดับมีลางสาดเป็นพืชหลัก การผลิตส้มเขียวหวานปลดปล่อยสารเคมี (โครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืน, 2545)

- ในปี พ.ศ.2544 กรมวิชาการเกษตร เป็นแกนกลางดำเนินการจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนา เกษตรอินทรีย์ ในปีงบประมาณ 2545 – 2546 ซึ่งเป็นโครงการเงินถูกเพื่อปรับโครงสร้างภาคเกษตร เนื่องจากการผลิตเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ดังนั้นเพื่อเป็น การเพิ่มคุณภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก จึงมุ่งเน้นที่จะผลักดันเฉพาะพืช ที่ได้ผ่านการวิเคราะห์โดยกรมส่งเสริมการส่งออกแล้วว่ามีศักยภาพในการส่งออก 7 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดฝักอ่อน กระเจี๊ยบเขียว หน่อไม้ฟรัง กล้วยไช ลับปะรด และขิง เป็นพื้นฐาน โดยการสร้างต้นแบบ (Model Farm) ของระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ที่นำหลักการของทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งแก่ชุมชน และพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้านพืช สัตว์ และประมง

2.4) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- สำนักทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ได้ร่วมกับภาควิชาเศรษฐศาสตร์ เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน” ขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อทำความเข้าใจในรูปแบบต่าง ๆ ของการเกษตรแบบยั่งยืน อันจะช่วยให้มองเห็นถึงแนวทางในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ให้เป็นทางลือกแก่เกษตรกรอย่างแท้จริง
- โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ปี 2542-2544 สนับสนุนให้เกษตรกรทั่วประเทศทำเกษตรรูปแบบทฤษฎีใหม่ โดยสนับสนุนรายครัวเรือน เป็นเงินสุดครัวเรือนละ 5,000 บาท อย่างน้อยต่ำสุด 1 ครัวเรือนในปีแรก นอกจากนี้ยังสนับสนุนการขุดสระน้ำในไร่นา ด้านความรู้วิชาการและการสร้างเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ในปีต่อ ๆ มาสนับสนุนการเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิตของเกษตรกร เป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

2.4) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

- โดยกองประเมินผล ได้จัดทำรายงานผลการศึกษาโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อนำเสนอ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการประกอบกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรขนาดเล็กของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 ภายใต้มาตรการการบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติอันเนื่องมาจากการเศรษฐกิจชะลอตัว และงานนโยบายของกระทรวงเกษตรฯ ที่ต้องการให้เกษตรกรมีรายได้อย่างน้อย ครัวเรือนละ 10,000 บาทต่อเดือน หรือ 120,000 ต่อปี โดยไม่ต้องมีพื้นที่ทำการเกษตรมากนัก

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจังหวัดทำการคัดเลือกเกษตรกรที่มีเนื้อที่ประกอบการเกษตรไม่เกิน 25 ไร่ และมีรายได้เป็นเงินสดจากการทำการเกษตรไม่น้อยกว่า 10,000 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน เพื่อศึกษารูปแบบการประกอบการทางการเกษตรว่ามีลักษณะใดบ้าง สำหรับใช้เป็นตัวอย่างในการแนะนำส่งเสริมให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ทำการศึกษาเกษตรที่เข้าร่วมโครงการระหว่างปี 2541 – 2542 โดยการดำเนินการครอบคลุมทั้ง 4 ภาค คือ ในส่วนของภาคเหนือ จำนวน 12 จังหวัด รวม 39 ราย

- กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมชั้นชีน (จากการปรับส่วนราชการใหม่ตามกฎกระทรวงเบ็ดส่วนราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้การสนับสนุนภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเชื่อมโยงของความหลากหลายในภาคเกษตรกรรมต่อการพัฒนาการเกษตรแบบชั้นชีนในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์และศึกษาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากบทบาทอันหลากหลายของระบบเกษตรกรรมชั้นชีน ทั้งในด้านมูลค่าที่ผ่านระบบตลาด และมูลค่าที่ไม่ผ่านระบบตลาด (ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546)
- เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 1 เชียงใหม่ ได้ทำการศึกษาวิจัย “ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับระบบเกษตรกรรมชั้นชีน กรณีศึกษาจังหวัดน่าน” โดยใช้วิธีการศึกษาโดยจัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้านและข้อมูลบริบทครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งเป็นข้อมูลในภาพลักษณ์ ลักษณะข้อมูลในภาคกรีวิชั่นการจัดเก็บข้อมูลเกษตรกร 100 ตัวอย่าง เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐมิตรโดยใช้แบบจำลองโลจิท (Logit Model) มีตัวแปรที่ใช้ศึกษาทั้งหมด 19 ตัวแปร ผลการศึกษาพบว่า ความพร้อมด้านปัจจัยแวดล้อมทางภาคภาพหรือทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตรของชุมชน อาชีวการเกษตรซึ่งเป็นอาชีวภาพหลักของรายภูริในชุมชน สถาบัน/องค์กร/กลุ่ม/ผู้นำ/บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน องค์ความรู้ของชุมชน เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการบริหารกลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และคตินิยมแบบดั้งเดิม เรียนรู้ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญที่ทำให้เกิดการยอมรับปรับเปลี่ยนข้าสู่แนวทางเกษตรกรรมชั้นชีน รวมทั้งปัญหาและความต้องการของชุมชนและเกษตรกร อันเกิดจาก การปลูกพืชเชิงเดียว การใช้ปุ๋ย ยาสารเคมี ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน ผลผลิตลดต่ำลง ราคายอดผิดตกต่ำ เกิดความต้องการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแรงขับที่สำคัญทำให้ต้องการทางทางเดือกใหม่ที่ดีกว่า

ในประเด็นของโอกาสที่เกย์ตระรัฐยอมรับเข้าสู่แนวทางเกย์ตระรัฐยังคงขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมของครัวเรือน ทางด้านแรงงาน เงินทุน ปัจจัย แวดล้อมทางภาษาภาพ ขนาดของพื้นที่เกย์ตระ ความเป็นเจ้าของที่ดิน และอยู่กับเพศของเกย์ตระโดยอาชุน้อย เพศหญิงมีโอกาสยอมรับง่ายกว่า

แนวทางดำเนินการส่งเสริม ขยายผล มีกรอบแนวคิด และวิธีการโดยนำจุดที่ได้เปรียบของชุมชน โอกาสและช่องทางที่มีอยู่ของชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ มาปรับใช้พัฒนาชื่อมโยงต่อเนื่องกัน พร้อมกับปรับแก้จุดอ่อนหรือปัญหาของชุมชนซึ่งเป็นอุปสรรคกีดขวางการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนเกื้อหนุนกันระหว่างจุดที่ได้เปรียบกับจุดอ่อน เป็นการปรับจุดอ่อนให้เป็นแรงเสริม

2.5) กรมส่งเสริมสหกรณ์

- โครงการพัฒนาเกย์ตระอินทรีย์ในสถาบันสหกรณ์ ดำเนินการในปี 2544 โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกย์ตระ ด้วยการส่งเสริมการทำเกย์ตระอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกย์ตระ ผ่านสถาบันสหกรณ์ โดยมีการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ในการทำ การเกย์ตระอินทรีย์ รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วิธีการเกย์ตระอินทรีย์แก่สมาชิกสหกรณ์ ตลอดจนการพัฒนาการพัฒนาตลาดสินค้าเกย์ตระอินทรีย์ในระบบสหกรณ์

3) สถาบันการศึกษา และหน่วยสนับสนุนงานวิจัย

3.1) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.)

* งานวิจัยเพื่อห้องถูน (สกอ.ภาค) เน้นสนับสนุนให้ชาวบ้านทำวิจัย ซึ่งโจทย์มาจากชาวบ้านร่วมกันคิด ทั้งนี้มีการสนับสนุนการวิจัยตามที่ได้เสนอไปแล้ว

* โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สกอ. ที่มีบทบาทในการประสานให้เกิดเวทีการศึกษาความร่วมมือเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเด็นเกย์ตระยังยืนด้วย

* ฝ่ายเกย์ตระ (ฝ่าย 2) สกอ. สนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกย์ตระยังยืน เช่น การผลิตปุยอินทรีย์ – ชีวภาพ เพื่อเพิ่มชาติอาหารพืช, การศึกษาผลการดำเนินงานจากกลุ่มสมาชิกโครงการพัฒนามั่ยปลดสารพิษ และการศึกษาความเป็นไปได้ของร้านเจ้าหน่ายผัก และระบบการตลาดปลดภัยจากสารพิษเพื่อพัฒนาไปสู่การส่งเสริมค้านการผลิต การตลาด และการเจ้าหน่าย เป็นต้น รวมทั้งการสนับสนุนชุดโครงการนโยบายเกย์ตระ ที่เป็นความร่วมมือในการสนับสนุนโครงการวิจัยระหว่างฝ่ายเกย์ตระและฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) ของ สกอ. โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้พื้นฐาน เพื่อนำไปสู่

กระบวนการกำหนดโจทย์ชิงโภบต ได้แก่ ชุดโครงการวิจัยฐานคิดเพื่อการพัฒนาภาคเกษตร เช่น โครงการการศึกษาเชิงวิพากษ์ : สถานภาพและทิศทางของการศึกษาเกษตรในประเทศไทย, ไทย, จากปฏิวัติเบื้องต้นทุวิศวกรรม ประโภชน์และผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมไทย, น้ำภาคติดและช่องทางความรู้ของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาการเกษตรและชนบทไทย

3.2) โครงการวิจัยการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นการศึกษาเกษตรกรผู้ศึกษาจำนวน 10 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การทำการเกษตรแบบยั่งยืนก่อให้เกิดรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าการทำเกษตรแบบดั้งเดิมทั้งเกิดประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม และพบว่าพื้นที่ภาคเหนือนี้มีศักยภาพในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ทั้งที่รกร้าง ที่ดอน และที่สูง นอกจากนี้กระบวนการการกลุ่มและเครือข่ายก็มีศักยภาพในการสนับสนุนการขยายผลของเกษตรยั่งยืน เนื่องจากมีประสบการณ์ในการทำงานที่หลากหลายในระดับเครือข่าย ที่สามารถประสานเชื่อมโยงกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ตลอดจนมีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับศักยภาพทางการท่องเที่ยว (โครงการวิจัยการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544 ก)

3.3) ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานสำคัญในการวิจัยด้านการเกษตร โดยมีโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนจาก ศกอ.ภาฯ จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวในพื้นที่รกร้างสูงเชียงใหม่โดยใช้โซนอัฟริกัน และระบบการผลิตผักแบบไม้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนของศูนย์ฯ อีกด้วย โครงการ ดังรายละเอียดใน website ของศูนย์ฯ

3.4) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) มีงานที่อาจกล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ โครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบท ที่ให้การสนับสนุนด้านทุนวิจัย พัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนและรวบรวมองค์ความรู้ / สังเคราะห์เทคโนโลยีในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เกี่ยวกับการปรับปรุงผลผลิตทางการเกษตรและวิสาหกิจชุมชน โดยดำเนินงานผ่านสถาบันการศึกษาในภูมิภาค เช่นการศึกษาระบบการจัดตั้งหน่วยคุณคุณมาตรฐานและคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, การพัฒนาศักยภาพการผลิตและการปรับปรุงสัตว์น้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ โดยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,

การพัฒนาชุมชนวิจัยน้ำมักชีวภาพ หัวน้ำผลไม้เข้มข้นที่สกัดด้วยวิธีธรรมชาติและผลต่อการบริโภค เป็นต้น นอกจากนี้มีการผลิตสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับความรู้พื้นบ้านการผลิตด้านการผลิตพื้นบ้านอีสาน ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำจีดเทศโนโลยีการแปรรูปพื้นบ้านอื่น ๆ การผลิตไวน์ระดับชุมชน งานหัตถกรรม และสมุนไพร

3.5) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ได้ให้การสนับสนุนดำเนินโครงการวิจัยด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร อาทิ การพัฒนาสุขภาพประชาชาติไทยโดย “การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอาหารสุขภาพ : ระบบและกระบวนการผลิตศักยภาพพิเศษในจังหวัดเชียงใหม่” หรือ “โครงการการพัฒนาแนวทางวิธีประเมินผลกระทบทางสุขภาพ กรณีศึกษาการทำเกษตรแบบทำสัญญาของเกษตรกรกับบริษัทเอกชน (Contact Farming)” เป็นต้น ซึ่งการเขื่อมโยงประเด็นเรื่องสุขภาพกับการเกษตรนั้น ได้รับความสำคัญมากขึ้นเมื่อมองในระบบสุขภาพองค์รวม รวมทั้งประเด็นเรื่อง “จิตวิญญาณการเกษตร” ด้วย ซึ่งในเวทีประชุมวิชาการ หนึ่งทศวรรษสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ครั้งที่ผ่านมาที่มีการนำเสนอในประเด็นดังกล่าวและตอกย้ำอีกครั้งในการเสวนาเนื่องในวาระครบรอบ 80 ปี ศ.รพ.สากริก เรื่อง “จิตวิญญาณ การเกษตรในศตวรรษที่ 21”

3.6) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ให้การสนับสนุนชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดศักย์สูตรนําเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศระบบการผลิตพืชอินทรีย์ในระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต, การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อควบคุมแมลงศัตรูพืชเพื่อเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ การวิจัยและพัฒนาวิธีการผลิตสารน้ำมักชีวภาพเพื่อการปรับใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์และผลกระทบต่อจุลินทรีย์ดิน เป็นต้น

3.7) นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอีกหลายส่วนที่ดำเนินกิจกรรม / โครงการเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ยังอีก อาทิ

- * “โครงการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง” มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดำเนินงานภายใต้แนวทางการพัฒนาระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ (จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง) และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชนบทด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น โดยเริ่มนั้ตติ้งแครปปี 2544 ซึ่งส่วนหนึ่งมีการดำเนินกิจกรรม “โครงการเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ” ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรลด ละ เลิก ใช้สารเคมี อันจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมหันมาใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมร่วมกับการจัดการที่ดีเพื่อให้ได้ผลผลิตที่

ปกลอดภัย และเน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในศักขภาพของ
ตนองในการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิต

* วิชาลักษณะกรรมและเทคโนโลยี ต่าง ๆ มักมีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและ
นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะมีการฝึกอบรมและบริการวิชาชีพให้กับเกษตร โดยจะมีการ
สอนแทรกเรื่องเกษตรขึ้นเข้าไปบ้าง นอกนั้นค่าเนินกิจกรรมในลักษณะการจัดทำแปลงสาธิต
โครงการส่งเสริมและเผยแพร่หลักการทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ การส่งเสริมให้เกษตรกร
ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ที่มีแนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมี และ
การปลูกพืชหลากหลายชนิดเป็นต้น

* กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ มีศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ
รายภูมิในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นกลไกในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม ในลักษณะ “ศูนย์
ศึกษาและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมชาติ” โดยเฉพาะการผลิตผักปลูกด้วยน้ำพิษ มีการดำเนิน
กิจกรรมฝึกอบรมการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และสารไอล์แมลงชีวภาพ เป็นต้น จึงถือเป็นหน่วย
ทางสังคมอีกหน่วยหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการขยายการทํางานเกษตรกรรมชาตินากขึ้น

4) หน่วยงานอื่น ๆ

นอกเหนือจากการดำเนินงานของหน่วยงานหลัก ๆ ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้ว
อาจกล่าวได้ว่า มีการดำเนินงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอีกหลายส่วน ซึ่งอยู่ในวิถีทางของการพัฒนา
เกษตรกรรมยั่งยืน อาทิ

4.1) สำนักงานสนับสนุนการพัฒนาอุทยานศาสตร์แห่งชาติด้านอาหาร (สขอ.) ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน
ราชปี 2544 ทําหน้าที่รวบรวมผู้คนที่สนใจศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับปฎิบัติการและเคลื่อนไหว
เกี่ยวกับอาหารหรือระบบอาหารทุก ๆ ส่วน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ ประสบการณ์ ความ
เคลื่อนไหว ที่เกี่ยวเนื่องด้วยอาหาร และร่วมกันพัฒนาไปสู่การกำหนดหรือการปรับตัวในเชิงยุทธ
ศาสตร์ของชาติเรื่องอาหาร ตลอดจนการติดตามการนำอุทยานศาสตร์ไปปรับเปลี่ยนเป็นแผนงานและการ
ปฏิบัติการต่าง ๆ (สำนักงานสนับสนุนการพัฒนาอุทยานศาสตร์แห่งชาติด้านอาหาร, 2545)

ทั้งนี้ในช่วงปี 2545 ที่ผ่านมา สขอ. ได้สนับสนุนให้มีการประมวลสังเคราะห์สถานการณ์ระบบ
อาหารและการจัดเวทีพัฒนาอุทยานศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารในทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ รวมทั้งวิถีตามประเดิมเนื้อหา ได้แก่ เวทีการผลิต
เวทีภาคการแปรรูปและการอนุรักษ์อาหาร เวทีภาคการกระจายและการตลาด เวทีภาคผู้บริโภค ตลอดจน
เวทีระดับนโยบาย ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพัฒนาชุดโครงการในการดำเนินงานระยะที่สอง เพื่อ
ดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาอุทยานศาสตร์แห่งชาติด้านอาหารตามโจทย์ที่ได้จากการสังเคราะห์ในการ

ทำงานระดับที่ 1 ทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ การขับเคลื่อนทางสังคม และกระบวนการผลักดันทางนโยบายไปพร้อมกัน

4.2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาระดับที่ 1 เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระการซาระหนี้สินของเกษตรกร และเป็นโอกาสให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการได้พิเศษการประกบอนอาชีพของตนเอง ดังนั้นจึงได้ร่วมมือ กับสถาบันเพื่อพัฒนาการเกษตรและชนบท จ.นนทบุรี สาระน่าค (สสส.) และเครือข่ายสิกรรมไว้สารพิษ แห่งประเทศไทย (คกร.) จัดการพื้นที่การประกบอนอาชีพเกษตรกรภายใต้ “โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตเกษตรกร” ขึ้น ทั้งนี้เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วิธีคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ภายใต้ยุทธศาสตร์พอเพียง สามารถพื้นฟูอาชีพของตนเองให้ดีขึ้น โดยการท้ากสิกรรมไว้สารพิษ และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ลดการพึ่งพาของเกษตรกร (วิสาหกิจชุมชน)

5) องค์กรพัฒนาอุปกรณ์

5.1) เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เป็นการรวมตัวขององค์กรพัฒนาอุปกรณ์ที่ได้ทำงานพัฒนาในเรื่องนี้มาอย่างยาวนาน โดยทำงานทั้งงานพัฒนาและงานผลักดันในเชิงนโยบายเรื่องเกษตรกรรม ยังเช่น โดยอนุเสธินให้ชาวบ้านหันไปสู่ระบบการผลิตที่เน้นการพึ่งตนเอง เป็นระบบการผลิตที่อึดอ่อน – ครอบครัว ชุมชน สังคม และธรรมชาติ เกษตรกรส่วนหนึ่งได้ปรับเปลี่ยนจากการผลิตพืช เชิงเดียวไปสู่การปลูกพืชที่หลากหลาย จนมีผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และเหลือไว้เจือจานกับคนในชุมชน รวมทั้งชาวบ้านมีการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตและมีการร่วมกันสร้างตลาด ขึ้นมา อย่างที่เรียกว่า “ตลาดทางเลือก” เน้นการพึ่งของภาคเหนือที่ริเริ่มทำตลาดเป็นศูนย์รวมของศิริค้า เกษตรปลดล็อกสารของสมาชิกในชื่อ “ตลาดอินบูต” เป็นต้น

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกมีหลายระดับ ทั้งระดับประเทศ ระดับภาค และระดับจังหวัด ซึ่งแต่ละระดับให้น้ำหนักกับบทบาทที่แตกต่างกันออกไป งานที่เนื้องอกน้ำหนักที่ระดับคืองานด้านการสาธารณสุข ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งเพื่อเป็นการผลักดันเชิงนโยบายประเทศไทย จังหวัด อําเภอ ตำบล และระดับสังคมเพื่อให้เกิดผลกระทบของเกษตรสมัยใหม่ และเข้าใจแนวคิดหลักการเกษตรกรรมยังเช่นในฐานะระบบเกษตรที่เป็นทางออกของปัญหาช้าๆ ขาดของเกษตรกรไทยและผู้บริโภค วิธีการสื่อสารมีทั้งการจัดงานสมัชชาประจำปี เวทีเครือข่าย การจัดทำเอกสาร และสื่อสื่อสื่อฯ ตามความเหมาะสม โดยทำงานเชิงบูรณาการกับภาคพื้นที่เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกยังได้เคลื่อนไหวร่วมกับสมัชชาคนจน เพื่อผลักดันให้เกษตรกรรมยังเช่นเป็นนโยบายรัฐ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาตนเอง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศไทย ทั้งนี้โดยได้ผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาให้กับพื้นที่ของเกษตรกรในหลายเรื่องที่เชื่อมโยงกับเรื่องเกษตรกรรมยังเช่น โดยเฉพาะเรื่องฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ความ

หลักหลาดทางชีวภาพ เนื่องจากที่ผ่านมา พบว่าในนโยบายเกษตรกรรมยังยึดที่รากฐานประการเป็นแนวทางกลักในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและระบบการผลิตเพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงยั่งยืนของสถาบันเกษตรกรรมอย่าง ชุมชนและสังคมในแผนฯ 8 (โดยกำหนดให้มีพื้นที่เกษตรกรรมยังยึดร้อยละ 20 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งประเทศ หรือประมาณ 25 ล้านไร่) ไปไม่ถึงไหน เพราะการดำเนินงานหลายส่วนไม่สอดคล้องและขาดมาตรฐานในการสนับสนุนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงได้เรียกร้องให้มีการทบทวนแผนการทำงานของกระทรวงเกษตรฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้เสนอ “โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยังยึดของเกษตรกรรายย่อย” เพื่อสร้างรูปแบบของระบบเกษตรกรรมยังยึดของประเทศต่อไป ซึ่งต่อมาคณะกรรมการได้มีมติเห็นชอบให้ดำเนินโครงการดังกล่าวในปีงบประมาณ 2544 – 2546 รวมระยะเวลา 3 ปี กางในวงเงิน 633 ล้านบาท เมื่อวันที่ 16 พ.ค. 2543 ในพื้นที่ 19 จังหวัดทั่วไป ทั้ง 4 ภาค

5.2) องค์กรเฉพาะเพื่อสนับสนุนงานเกษตรกรรมยังยึด

5.2.1) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หรือ นกท.

มีบทบาทในการจัดทำระบบการรับรองและตรวจสอบสินค้าเกษตรอินทรีย์ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2538 โดยร่วมมือของกลุ่มองค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม สถาบันวิชาการ หน่วยงานรัฐ องค์กรผู้บริโภค และเครือข่ายร้านค้าสีเขียว และได้ยกร่าง “มาตรฐานเกษตรทางเลือก” ขึ้น ซึ่งปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็น “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” เพื่อให้บริการตรวจสอบและให้การรับรองแก่ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ กิจการแปรรูปผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนถึงร้านค้าสีเขียวที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ที่ปฏิบัติตามเกณฑ์ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” ของ นกท. โดยสนับสนุนให้มีการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นระบบการเกษตรที่ปลดจากสารเคมีทางการเกษตรและการใช้ปุ๋ยเคมี และเป็นระบบที่เกือบถูกต่อสั่งแวดล้อม ให้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย และทำให้ผู้บริโภคมั่นใจว่า ได้บริโภคผลผลิตที่มาจาก การปลูกและแปรรูปอินทรีย์อย่างแท้จริง

5.2.2) ชั้นรุ่มเกษตรกรรมชาติใหม่ประเทศไทย

ก่อตั้งขึ้นเมื่อช่วงต้นปี พ.ศ. 2540 โดยเป็นการรวมตัวกันของนักวิชาการ เกษตรกร ผู้ผลิต และผู้บริโภค โดยได้รับสนับสนุนจาก กองพัฒนาการบริหารการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรฯ มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมเผยแพร่วิธีการทำเกษตรกรรมชาติด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล หรือท้องถิ่น ให้แก่เกษตรกร และผู้สนใจ เพื่อให้เกษตรกรรมชาติเป็นทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งของเกษตรกรไทย รวมทั้งใช้ประโยชน์ในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้มีการผลิต จำหน่าย และบริโภคพืชผักไสรสารพิษให้แพร่หลาย ซึ่งการทำเกษตรกรรมชาติด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลนี้ เป็นการทำเกษตรอินทรีย์อีกแนวทางหนึ่ง ที่ไม่ใช้สารเคมี เน้นการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสัด ในการปรับปรุงบำรุงดิน และใช้เทคนิคดิจิทัลที่ผลิตได้เองในไร่นาสวน ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักชีวภาพ

ใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินและใช้เป็นช่องเพิ่มผลผลิต โดยใช้เศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา สวน และเศษอาหารจากบ้านเรือนมาหมักด้วยหัวตาล ซึ่งเป็นวิธีการที่ปรับประยุกต์มาจากวิธีของประเทศเกาหลี

5.2.3) ชุมชนเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย

ได้ก่อตั้งขึ้นในปี 2544 โดยความร่วมมือของเกษตรกร นักวิชาการ และนักธุรกิจการเกษตรที่ประกอบการทางเกษตรอินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการร่วมมือและประสานงานระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค องค์กรของรัฐ เอกชน และองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์เพื่อเผยแพร่สามารถและสู่สนับทั่วไปตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนางานด้านเกษตรอินทรีย์ การรวมรังค์ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน และมีการตรวจสอบรับรองคุณภาพที่ถูกต้อง

5.2.4) กลุ่ม องค์กรอื่น ๆ

ได้ก่อรูปขึ้นมาเพื่อดำเนินงานในร่องเกษตรกรรมยั่งยืนโดยตรง ได้แก่ สมาคมเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ชุมชนผู้บริโภคเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย, มูลนิธิสายใยแห่งนิติ และชุมชนผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมา เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี เชียงใหม่ เป็นต้น ขณะที่ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนหน่วยอื่น ๆ ทำงานเคลื่อนไหวในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การรวมรังค์ร่องจี อีม โอดกรีนเพชรเชิดช่วงวันออกเสียงได้ โครงการวิทยาลัยข้าวไทย โดยความร่วมมือของมูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสมาคมระดับฐานราก และประเด็นร่อง “เกษตรกรรมยั่งยืน” ก็เป็นส่วนหนึ่งของประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมในการช่วยเหลือ “ชุมชนเข้มแข็ง” นั้น หล่ายพื้นที่กล้ายเป็น “ศูนย์การเรียนรู้” เกษตรกรรมชาติ เกษตรกรรมทางเลือก หรือในชื่อ อื่น ๆ รวมทั้งในช่วงหลังของการ SIF ได้มีการผลิตเอกสารเผยแพร่ เพื่อนำเสนอรูปแบบ บทเรียน ของกลุ่ม ชุมชนต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมภายใต้แนวคิดร่องชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเอง ทุนทางสังคม แม้ไม่ได้นำเสนอในประเด็นร่องเกษตรกรรมยั่งยืนโดยตรง แต่ก็เป็นการสืบทอดให้เห็นภาพวิถีของชุมชนเข้มแข็ง บนฐานของเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งหล่ายกลุ่ม ชุมชน ได้ใช้เครื่องมือ บางอย่างในมิติของเกษตรกรรมยั่งยืน มาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่ม โดยมีจุดตั้งต้นจากการพัฒนาอาชีวกรรมเกษตร อาทิ กรณีการรวมรังค์ใช้ปุ๋ยชุมชนหรือขยะของกลุ่มสังคมสามพรัพย์ จ.ตราด และใน จ. จันทบุรี สร้างแก้ว รับรอง ของภาคตะวันออก กรณีศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมชาติต่าง ๆ ในภาคเหนือ ตอนล่าง เป็นต้น

6) องค์กรภาคประชาชน

6.1) โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย

โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจาก การผลักดันของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกร่วมกับสมัชชาคนจน โดยการนำเสนองต่อรัฐบาลในการ สนับสนุนการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน นีองจากที่ผ่านมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นแผนที่เกิดจากความคิดเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวาง ได้ระบุข้อถึงการ สนับสนุนและการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยกำหนดให้มีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนร้อยละ 20 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งประเทศ หรือเป็นพื้นที่ทำการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 25 ล้านไร่ การ เสนอโครงการนำร่อง 1 จึงถือเป็นการพยายามผลักดันเพื่อให้นำนโยบายสามารถลงสู่การปฏิบัติได้ ทั้งนี้ คณะกรรมการได้มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 มีระยะเวลา 3 ปี (2544 – 2546) ภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)” เป็นองค์กร รับผิดชอบในการบริหารจัดการ โครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ในการสร้างแบบอย่าง การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อความมั่นคงทางอาหารให้ครัวเรือน ชุมชน ตลอดจนความยั่งยืน ของระบบนิเวศน์และความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

เกษตรยั่งยืนภาคเหนือในโครงการนำร่อง 1 มีการดำเนินงานใน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภูมิภาคเชียง ภาคเหนือ – ลำพูน ภูมิภาคภาคกลาง ภาคเหนือ ทั้งนี้ในส่วนของ ภาคเชียงและพัฒนาแบบนี้ส่วนร่วมของภูมิภาคเชียง ภาคเหนือ ได้แก่ การทดลองปลูกข้าวป่าอดสาร การ ปรับปรุงและร่วบรวมพันธุ์พืชพื้นบ้าน การทดลองปลูกกลินิจ์โดยไม่ใช้สารเคมี การแปรรูปผลไม้ หนึ่สิน เป็นต้น ส่วนงานวิจัยของ ภูมิภาคเชียงใหม่ – ลำพูน ได้แก่ การพัฒนาสูตรเต้าเจี๊ยบและซีอิ๊วขาว การศึกษาทดลองผลิตอาหารวัวป่าอดสาร การอนุรักษ์สิ่ง สถานการณ์การใช้สารกำจัดศัตรูพืชทางการ เกษตร หนึ่สินเกษตรกร การผลิตอาหารโภชนา หนึ่สิน เป็นต้น ภูมิภาคภาคกลาง ภาคเหนือที่เกี่ยวข้องกับ ไช่ หมุนเวียน ผลกระทบจากโครงการภายนอกต่อชุมชนบนพื้นที่สูงและแบบแผนการจัดการทรัพยากร พลวัตภูมิปัลลูช่าในการจัดการพันธุ์กรรมพื้นบ้านในแปลงเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ของเครือข่ายเกษตรกร ภาคเหนือ (คกน.) และภูมิภาคเหนือ มีประเด็นวิจัยเกี่ยวกับ กระบวนการผลิตและบริโภคป่าอดสาร พิษ พลกระหนบการใช้สารเคมี หนึ่สินเกษตรกร พันธุ์กรรมพื้นบ้าน รูปแบบเกษตรที่เหมาะสมและ ทางรอดของชุมชน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนโครงการวิจัยในโครงการน่าร่องเกษตรกรรมยั่งยืนฯ ปี 2544-47

ประเด็นวิจัย	รวม	ชน. - ล้ำพูน	น่าน	พะ夷า	คกน.	อีสาน	กลาง	ใต้	รวม
	เหนือ								ทั้งหมด
1. การปรับปรุงบำรุงดิน	2	-	1	1	-	11	2	7	22
2. ผลกระทบจากสารเคมี เกษตรและการใช้สมุนไพร ทดแทนสารเคมี	3	1	1	1	-	5	1	3	12
3. พัฒนาระบบพื้นบ้าน	2	-	1	1	-	10	3	4	19
4. เกษตรกรรมยั่งยืน ^{ที่เหมาะสม}	2	1	1	-	-	9	-	3	14
5. การเดี่ยวสัตว์ในระบบ เกษตรกรรมยั่งยืน	2	1	1	-	-	3	-	3	8
6. การปรับรูปผลผลิต เกษตรยั่งยืนและการตลาด/ ธุรกิจชุมชน	5	4	-	1	-	7	1	3	16
7. กระบวนการเข้าสู่ เกษตรกรรมยั่งยืน	-	-	-	-	-	4	-	-	4
8. หนี้สินเกษตร/ หนี้สิน ในระบบเกษตรยั่งยืน	3	1	1	1	-	5	2	1	11
9. การบริหารจัดการและ พัฒนาเกษตรยั่งยืน ^{โดยองค์กรชุมชน}	3	1	1	1	-	5	-	2	10
10. เกษตรกรรมยั่งยืนกับ ^{การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ} ^{และสิ่งแวดล้อม**}	3	-	-	1	2	3	-	14	22
รวม	25	9	7	7	2	62	9	40	136

** ประเด็นวิจัยนี้ มีอีก 1 โครงการที่ทำทุกภูมินิเวศน์

ที่มา: สรุปจาก “สถานะรัศมีความรู้สู่เกษตรยั่งยืน ดำเนินงานวิจัยในโครงการน่าร่องเพื่อพัฒนา^{เกษตรกรรมยั่งยืนฯ ปีงบประมาณ 2544-45”}

6.2) สถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน

ก่อตั้งขึ้นจากฐานงานของโครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคภาคเหนือตอนบน ตั้งอยู่ที่ อำเภอสันทราย จ.เชียงใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนการก่อสร้างจากสถานทูตญี่ปุ่น เป็นที่ตั้งขององค์กร ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น โครงการน้ำร่องเพื่อพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนฯ สำนักมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคภาคเหนือตอนบนฯ ฯลฯ และยังเป็นสถานที่ฝึกอบรมเกษตรกร และผู้เกี่ยวข้องในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเดือกภาคเหนืออีกด้วย

ส่วนที่ 3

ผลการสังเคราะห์ระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.1 ประเมินสถานการณ์ ปัจจุบัน และศักยภาพในการดำเนินงานที่ผ่านมา

3.1.1 ประเมินภาพรวมของการเกษตรในพื้นที่

ความสำคัญและสภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

การผลิตสาขากิจกรรมการเกษตรของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีความสำคัญอันดับที่ 1 เมื่อเทียบกับส่วนแบ่งในผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ของสาขาอื่น ๆ แต่เมื่อคิดเป็นตัวเงินจะไม่สูงนัก ในปี 2539 มูลค่า GPP ของสาขานี้มีเพียง 1,214 ล้านบาท และมีอัตราเพิ่ม 3.5 ชั่งต่ำสุดเช่นกัน แสดงว่าพื้นที่การเกษตรของจังหวัดยังมีการขยายตัวน้อยมาก

การใช้พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี 2544 มีพื้นที่ทั้งหมด 7,925,787 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตรจำนวน 249,025 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.15 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยแยกเป็นพื้นที่นา ร้อยละ 1.73 ที่พืชไร่ ร้อยละ 0.74 ของพื้นที่ทั้งหมด ที่สำหรับไม้ยืนต้น ร้อยละ 0.34 ที่สำหรับไม้ผล ร้อยละ 0.19 และพื้นที่การเกษตรอื่น ๆ (เช่น ไม้ดอก พืชผัก ปศุสัตว์และประมง) ร้อยละ 0.15 มีครัวเรือนเกษตรกร ปี 2544 จำนวน 35,534 ครัวเรือน และมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 7 ไร่ / ครัวเรือน ด้วยเหตุนี้สินค้าเกษตรราย ๆ ชนิดยังไม่เพียงพอที่จะใช้บริโภคภายในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะข้าวซึ่งต้องสั่งซื้อมาจากจังหวัดอื่น

ลักษณะของการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินคือ จำนวนประมาณร้อยละ 42.04 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด เกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเอง และมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีอยู่เพียงร้อยละ 54.80 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด และเช่าผู้อื่นทำการเกษตร มีจำนวนร้อยละ 3.16

การจำแนกชั้นความเหมาะสมหรือสมรรถนะของที่ดิน พบว่า ที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ 93.88 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงช้อนมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นพื้นที่ป่าไม้ ส่วนที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร ได้ มีที่ดินที่เหมาะสมต่อการทำการท่านร้อยละ 0.83 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่เหมาะสมต่อการทำไร่ ร้อยละ 0.94 ไม้ผล ร้อยละ 1.15 และทุ่งหญ้าดีงสัตว์ ร้อยละ 2.42 ของพื้นที่จังหวัด

แหล่งน้ำอุปทาน ประกอบด้วย แหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่ และขนาดกลาง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนและโครงการขนาดเล็ก ที่สร้างเสร็จแล้วถึงสิบปีในปี พ.ศ. 2542 รวม 220 โครงการ สามารถเก็บกักน้ำได้ 11,688 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 103,870 ไร่ หรือร้อยละ 41.83 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

บริษัทฯ จำกัด ข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาและส่องสอน ระหว่างปี 2535 - 2544 ระบุ
ในช่วง 934.20 หมก ที่ 1,617.60 หมก ฟันด์มากที่สุดในปี 2543 วัดได้ 1,617.60 หมก จำนวนวันฟันด์
146 วัน ส่วนในต่อหน่วยที่สุด ในปี 2541 วัดได้ 934.20 หมก จำนวนวันฟันด์ 110 วัน

มีประชารัฐที่สุดในภาคเหนือ ณ เดือนมีนาคม 2545 มีประชากรทั้งสิ้น 237,660 คน
ประชากรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ร่วมชั่งส่วนใหญ่เป็น คนไทยเชื้อสายไทย
ใหญ่หรือคนไทย และกลุ่มชาวไทยเชื้อชาติ ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานภาคภูมิที่สูง ได้ประชากรทั้ง 2 กลุ่มนี้
จำนวนพอ ๆ ตัน ทำงานภาคภูมิทุกอาชีวะ ประกอบด้วย 5 ผู้ คือ เกษตรกร บุชช์ ลีช ลีด ลีด และแม่ร
หรือแม่ โภชนาศรีนากที่สุด (ร้อยละ 79.3)

ระบบการผลิต

เกษตรพื้นที่ร่วมและที่ดอน

การทำการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ร่วมเชิงชาติ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตในเชิงพาณิชย์
ผลิตเพื่อขาย โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลัก ๆ เช่น กระเทียม ถั่วเหลือง ตะไคร้ เป็นต้น ประกอบกับ
นโยบายการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ สำหรับให้กิจการปลูกพืช
เชิงพื้นที่มากขึ้น

จากการมุ่งผลิตเพื่อขายของเกษตรกร ทำให้ต้องมีการเพิ่งพากยานอกจากขึ้น ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์
เทคโนโลยีด้วย ๆ เช่น ขยายเนื้อที่ ขยายแมลง ขยายพืชพืช ปุ๋ยเคมี และสอร์ใน รวมถึงการนำพืชใหม่ ๆ มา
ทดลองพื้นที่พืชพื้นเมือง เพื่อสนับสนุนความต้องการของตลาด

ในปี 2546 มีการเข้ามาของ

บริษัทเอกชน เพื่อ
ส่งเสริมระบบการผลิต
แบบมีสัญญาภูมิพัน...

Contract Farm" เป็น
การปลูกพืชเชื่อมต่อ
เกษตรกรสนับสนุนร่วม
จากทุกอาชีวะ

ระบบการเกษตร

จะเริ่นตัวยังการปลูกพืชในปี ตามด้วย

สกุลพ
กา
นา
ขบ
เมือง
แม่ด
ลีด

กระเทียม หรือถั่วเหลือง และพืชตัก ส่วนพืชไว้ อัน ๆ หลังนี้ นิการปลูกน้อย ในปี 2542 – 2544 นี้
เกษตรกร จำนวน 92 ราย ทำฟาร์มเกษตรอุตสาหกรรม ที่มีการขุดสร้างน้ำในไว้ น้ำ การเดินทางไป และ ไม่ผล

บ้างส่วน เพิ่มไปในระบบ ท่าให้เกิดความหลากหลายในพื้นทุกกรุน ที่สามารถเป็นฐานการผลิตที่ดีที่จะสามารถพัฒนาสู่ระบบการเกษตรแบบยั่งยืนมากขึ้น

เกษตรที่สูง

พื้นที่สูง บ้านนี้ชาวเขา ตั้งแต่เด็ก ๆ อยู่ 5 ถึง 6 แห่ง และจะทำเรื่องเป็นผู้ที่มีนากระดูก (ร้อยละ 79.3) จึงมีผลทำให้ นิรระบบการเกษตรเริ่งอนุรักษ์อยู่น้ำดิน รูปแบบสำคัญ คือ “ไร่หมูนิยม” ซึ่งก็คือเป็นระบบเกษตรกรรมทั้งอินทรุปแบบหนึ่งที่อิงค่าในอนุรักษ์น้ำดินที่ชีวิต ความชื้อ แล้วระบบการผลิตแบบพอเพียงของชนเผ่านี้ ตัวอย่างที่ที่นี่ได้ตั้งเงิน คือ ห.ท.หัวอยปิง อ.เมือง ที่เป็นผู้ดูแลเรื่องทั้งที่เบก ซึ่งมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์

แต่อย่างไรก็ตาม บังมีระบบการผลิตเพื่อตลาด อยู่อีกหลายพื้นที่ เช่น ที่ ต.แม่ท่า อ.แม่สะเรียง ต.แม่อุคอ อ.ชุมชุม เป็นดิน ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ปลูกมะล่าปลี ครอบคลุม พื้นที่ดิน มะเขือเทศ ฯลฯ เป็นการเพาะปลูกในที่ซึ่งขาดความร้อนต่อที่มีความลาดชันสูง

ประกอบกับภัยเกษตรกร ซึ่งให้เกิดขาดขาดขาดด้วย ไม่มีความรู้หรือมีความประมีดในการเพาะปลูก จึงมีให้มีนาครการรักษาหน้าดิน ทำ ให้เกิดการขาดด้านของหน้าดินและทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์

ระบบเกษตรที่สูงบ้านปางดอย

อย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดผลลัพธ์ ด้วย เกษตรกรท้องที่จะใช้ปุ๋ยมากขึ้น

รวมทั้งใช้สารปรับน้ำดินมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งทำให้ดินทุนสูงขึ้น สำหรับการปลูกต้นไม้ เกษตรกรก็ใช้ยาฆ่าแมลงกันมาก รวมถึงยาฆ่าแมลงที่ยาคุนวิชที่ซึ่ง เพราะใช้จ่าย สะดวก อีกทั้งมีปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ (หาขาก ค่าจ้างเพง) ทำให้เป็นอันตรายแก่เกษตรกรเองและผู้บริโภค และทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การใช้ตารางคณิตทางการเงินและผลของการใช้ตารางคณิต

สถานการณ์ด้านการเกยตัวในภาพรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการวิเคราะห์ปัญหาระบบทดลองและแผนใหม่ ซึ่งสรุปผลจากการประชุมกุ่มยอ เรื่อง “แนวทางยังอีบ” ในวิธีจังหวัด ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2545 พบว่า เป็นระบบการผลิตเพื่อการค้า ใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตและมีแนวโน้มเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ ทั้งแนวโน้มขึ้นขั้น เดิมการพึ่งพิง ใช้ปัจจัยจากภายนอกสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงไปด้วย อย่างยิ่งกับระบบสินเชื่อ ผลผลิตราคากลางต่ำหรือราคายาคงทน ไม่แน่นอนทำให้เกิดผลกระทบ มีหนี้สินมากขึ้น นำไปสู่ภัยจัดของความยากจน ผลผลิตปานเปื้อนสารพิษ ลั่งผลกระบวนการต่อสุกภาพผู้ผลิต และตัวบุรีโภค

สถานการณ์การเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นักจากนี้ขึ้นมีปัญหาอีก ๆ อีก เช่น
เป็นการปูกพืชชิงตีซอ เน้นพืชเศรษฐกิจเป็น
หลัก ทำให้พืชที่ปูกไม่หลากหลาย พืชพืช
พื้นเมืองที่มีคุณภาพดีให้สูญหายไปมาก ปัญหา
แรงงานไม่พอเพียง เครื่องมือเครื่องจักรทาง
การเกษตรไม่เพียงพอและปัญหาน้ำอ่อน (เอกสาร
ประกอบการประชุมข้อ กลุ่มที่ 2 หัวหัวการ
ขับเคลื่อนเกษตรกรรมแบบขั้นอิน จังหวัด

ມັງກອນ, 2545:5)

การท่ามกลางนักศึกษา ที่ใช้สารเคมี ก่อให้เกิดผลกระแทกที่รุนแรงตามมาอีกมากน้อย จากการศึกษาวิจัย โครงสร้างของกระแทกต่อการใช้สารเคมีทางการแพทย์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ลดลง เสีย การใช้สารเคมี ในพื้นที่บ้านเมืองป้อมและบ้านป่าช้าง ต.เมืองป้อม อ.บุนช่วน จ.แหนมส่องสอน ช่วงเดือน มกราคม-กันยายน 2544 ของน้ำดื่มตราด ญาติศรีบึงกอกคันธ พนวจ

เช่น หนองไยฝึก และเพลี่ยกระโดดสีน้ำตาล ถ้าศัตรุพีชทั้ง 2 ชนิดนี้จะทำความเสียหายให้แก่พืชหลายชนิด

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม เมื่อใช้สารเคมีบางอย่างแล้วไม่สามารถกำจัดได้ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีชนิดอื่นที่มีราคาแพงขึ้น และใช้ปริมาณมากขึ้น เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่มีการแข่งขันในด้านการผลิต จึงได้นำอาสารเคมีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตอย่าง มากนาย ทำให้ดันทุนการผลิตสูงขึ้นตามไปด้วย เมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับจากการขายผลผลิตทางการเกษตรแล้ว เกษตรกรแทบจะไม่ได้อะไรเลย หน้าซากลับทำให้เป็นหนี้สินผูกพันอยู่ตลอด มีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายของครอบครัวอยู่เสมอ ทำให้คุณภาพชีวิตแย่ลงและไม่มีเวลาให้กับส่วนรวม ในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (อ้างถ้า, 2545:14-15)

ผลกระทบต่อสุขภาพคน ทั้งตัวเกษตรกรเองและคนในชุมชน เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในวิธีการใช้และวิธีการป้องกัน จากการตรวจสอบสถานะอนามัยในหลาย ๆ พื้นที่พบว่า เกษตรกรมีระดับ/ปริมาณ สารเคมีในร่างกายของเกษตรกรที่อยู่ในระดับที่สูง (ตารางที่ 1) และหากมีสารเคมีตกค้างอยู่ในร่างกายทำให้เกิดการเจ็บป่วย โดยมีอาการต่างๆ เช่น มือสั่น ใจสั่น หายใจผิดปกติ เป็นหืดหอบ ตาฝ้าฟาง เป็นผื่นคัน แพล้อกเสบคิดเหื้อ เป็นอัมพฤกษ์ หากได้รับสารเคมีเกินขนาดในทันทีทันใด จะมีอาการมึนเมา หน้ามีคีเป็นลมชักหมดสติและเสียชีวิตในที่สุด ซึ่งมีกรณีตัวอย่างของเกษตรกรหลายรายในชุมชนที่มีอาการเจ็บป่วยดังกล่าว บางรายเกือบเสียชีวิตก็มี

แม้ว่าระบบเกษตรกรรมสมัยใหม่ จะก่อให้เกิดผลกระทบมากน้อย แต่ก็ไม่สามารถทำให้เกษตรรกรส่วนใหญ่เกิดความตระหนัก พอที่จะหันหลังให้ระบบนี้ได้ ทั้งนี้อาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น

- ไม่มีเวลาพอที่จะหันมาทบทวนผลกระทบร่วมกันอย่างเป็นระบบ จึงไม่รู้ปัญหาที่แท้จริง
- เข้าสู่วงจรหนึ่นสิ้นแล้ว จึงยากที่จะถอนตัว
- ขาดผู้กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนแก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบ
- การส่งเสริมในพื้นที่ยังน้อย เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งในแนวคิด หลักการเกษตรยั่งยืน ผลกระทบจากสารเคมีเกษตร เทคโนโลยีการผลิตเพื่อการลดแทนสารเคมี เช่น วิธีการใช้สารชีวภาพต่าง ๆ ระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม การวางแผนการผลิต เป็นต้น
- ยังไม่มีสื่อโฆษณา หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านนี้ที่เข้มข้น และเป็นรูปธรรมพอ
- ยังขาดความรู้ในระบบเกษตรทางเลือกอื่น ๆ เป็นต้น

การใช้ระบบการผลิตทางเลือกอื่น ๆ เช่น ใช้สารชีวภาพ หรืออินทรีย์วัตถุต่าง ๆ ยังมีน้อย เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ที่แท้จริง และยังไม่เข้าใจว่า จะได้ผลตอบแทนที่เพียงพอเมื่อมีการใช้สารเคมี หรือไม่ การใช้ส่วนใหญ่เป็นความสนใจเฉพาะบุคคล กลุ่มที่ทำเป็นรูปธรรมยังมีน้อย ไม่มากพอที่จะรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสังเคราะห์งานวิจัย SA 77 สรุนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ระดับจังหวัดแม่ช่องสอน

สร้างความเชื่อมั่นให้เกษตรกรรายอื่น ๆ อีกทั้งการใช้สารชีวภาพส่วนใหญ่ เป็นการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านอื่น มากกว่าใช้เพื่อการเกษตร เช่น น้ำยาสารพอน น้ำยาด่างงาน เป็นต้น และสามารถกำจัดที่ไม่ได้รับความสนใจจากเกษตรกร คือ การใช้สารดังกล่าวหันผลช้า ไม่รวดเร็วทันใจ ต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะเห็นผล ทำให้เกษตรกรขาดความมั่นใจที่จะใช้

ระบบการตลาด

- ยังต้องพึ่งพาห่อค้าคนกลางเป็นหลัก ตลาดกลางที่เป็นของเกษตรกรเองมีน้อย เช่น มีตลาดสินค้าชุมชน แต่ไม่ค่อยได้รับความสนใจ
- มีตลาดนัดสินค้าปลดสารพิษ ที่เดียวเท่านั้นในจังหวัด คือ ที่ต่ารถ อ.บุนยวน ที่ดำเนินการโดยเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนชุมชนในปี 2545 และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เอง จนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังมีปัญหาที่ด้านการจัดการผลผลิต และการจัดการค้านตลาด
- มีการดำเนินงานตลาดสีเขียว โดยเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกในปี 2547 แต่ก็ยังหาจุดลงตัวไม่ได้ ทั้งด้านการจัดการผลผลิต การจัดการตลาด

3.1.2 บทบาทการดำเนินงานด้านเกษตรกรรมยังยืนที่ผ่านมา จ.แม่ส่องสอน

การดำเนินกิจกรรม/ งาน ที่เกี่ยวเนื่องกับการขับเคลื่อนประเด็น “เกษตรกรรมยังยืน” ทั้งในด้านงานวิจัย และพัฒนา ระหว่างปี 2543 - 2547 ประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ

ส่วนที่ 1 ด้านแนวทางการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมผ่านเวทีใหญ่ฯ 6 เวที ได้แก่

- 1) เวที “สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาแม่ส่องสอน” เมื่อ วันที่ 20 ก.ค. 2543 จัดโดยประชาชน แม่ส่องสอน ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค (สก.ภาค) มีประเด็นการพูดคุยถึงแนวทางการพัฒนาสู่เกษตรยังยืนในจังหวัดแม่ส่องสอน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - การวิเคราะห์ปัญหาเกษตรแม่ส่องสอน
 - เสื่อนไหสู่ความสำเร็จที่ทำให้เกิดเกษตรยังยืน
 - เทคนิค/วิธีการ และทางเลือกที่เหมาะสม
 - การเชื่อมโยงเครือข่าย ความรู้/ข้อมูล
- 2) งานมหกรรมชุมชนเข้มแข็งจังหวัดแม่ส่องสอน เมื่อวันที่ 15-17 พ.ค. 2544 ที่จัดโดยเครือข่ายเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ส่องสอน โดยมีการพูดคุยถึงประเด็นเกษตรยังยืนในเรื่อง
 - สถานการณ์ด้านการเกษตรในอดีต
 - สถานการณ์ด้านการเกษตรในปัจจุบัน

- แนวทางการทำการเกษตรที่องค์กรชุมชนต้องการ

3) เวที “แนวทางและยุทธศาสตร์การจัดการและการใช้ประโยชน์งานวิจัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” เมื่อวันที่ 15 ม.ค. 2545 จัดโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องคืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมกับ สกอ. ในประเด็นเกษตรยั่งยืน เป็นการพูดคุยก็จะแนวทางการผลักดัน/ขับเคลื่อนแนวคิดเกษตรยั่งยืน ไปสู่การปฏิบัติจริงของจังหวัดแม่ฮ่องสอนว่าจะทำได้อย่างไร

4) เวทีวิชาการ “งานนักกรรมภูมิปัญญาห้องคืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 2” เมื่อ วันที่ 1-3 ม.ค. 2545 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้

- ประเมินสถานการณ์ ปัญหา และศักยภาพในการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งในระดับพื้นที่ และระดับกลุ่ม/เครือข่าย/ จังหวัด
- ได้แนวทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา การเคลื่อนต่อทั้ง ในด้านงานพัฒนา และงานวิจัย ทั้งในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ
- ได้กลไกการเคลื่อนงานในแต่ละอำเภอ

5) เวทีวิชาการ “งานนักกรรมสิ่งศิลป์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 3” เมื่อ วันที่ 24-26 พ.ย. 2545 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้

- แยกเปลี่ยนความก้าวหน้าการพัฒนางานเกษตรยั่งยืนของแต่ละอำเภอ
- วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยภาพรวม
- มีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืนแก่ผู้เกี่ยวข้อง

6) เวทีวิชาการ “งานสืบสานประเพณีของดีแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 4” เมื่อ วันที่ 27-29 ม.ค. 2547 จัดโดยเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อำเภอแม่ลาน้อย มีการระดมความคิดและมีข้อสรุปในประเด็นเกษตรยั่งยืนดังนี้

- แยกเปลี่ยนความก้าวหน้าการพัฒนางานเกษตรยั่งยืนของแต่ละอำเภอ
- ทบทวนเป้าหมายและยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืน
- ทบทวนกลไกการจัดการ เนื่อง ไป / ข้อจำกัด ในการปรับเปลี่ยน
- วิเคราะห์ความต้องการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน
- กำหนดแผนงาน กิจกรรมดำเนินการ ในแต่ละค้าน

5) เวทีสาธารณะห้องเรียน “กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน: เสื่อสารปัจจัยสู่การปรับเปลี่ยน” เมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2547 จัดโดยโครงการเชื่อมประสานการพัฒนาโดยมีพื้นที่เป็นตัวตั้ง (ชพพ.แม่ฮ่องสอน) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องคืน จ.แม่ฮ่องสอน และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเดือก จ.แม่ฮ่องสอน

เนื่องจากมีหลายภาคส่วนที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเกษตรกร ซึ่งมีฐานคิด และกระบวนการทำงาน ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน” ที่ต้องมีลักษณะการส่งเสริมเฉพาะ เพาะาะเป็นเรื่อง “การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต ควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนวิธีคิด และวิธีชีวิต ของเกษตรกรไปพร้อมกันด้วย” จึงจะประสบผล ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ที่เกี่ยวพันน์ เสื่อมโยงไปกับเรื่องอื่น ๆ อีกมาก เช่น เรื่องดิน น้ำ ป่า ไม้ เรื่องการผลิต การตลาด การบริโภค เรื่องการศึกษาเรื่องศุภภาพ ฯลฯ

ประกอบกันในปี 2547 นี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ กว่า 8 ล้านบาท ผ่านโครงการ Food Bank ในพื้นที่ 12 หมู่บ้าน ตามแผนยุทธศาสตร์ผู้ว่า CEO ซึ่งโดยแนวคิดหลักการของ Food Bank แล้ว ก็เป็นแนวทางเดียวกันกับเกษตรยั่งยืนนั้นเอง ซึ่งจะเป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานที่จะเข้าไปสนับสนุนชุมชน ให้เป็น “ธนาคารอาหารชุมชน”

ดังนั้น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจ มีข้อมูล องค์ความรู้ต่าง ๆ ในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมเกษตรยั่งยืน” และข้อมูล “ทุนเดิม” ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็น องค์ความรู้ ผู้รู้ ชุมชนเกษตรยั่งยืน กลุ่มและเครือข่ายต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่ เพื่อให้สามารถเชื่อมประสานศักยภาพ จากส่วนต่างๆ มาสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน ให้เกิดพลังในการผลักดันให้แม่ฮ่องสอนสามารถผลิตอาหารที่ปลอดภัย และเพียงพอต่อการบริโภคในจังหวัดให้ได้ ซึ่งได้จัดให้มีเวทีใหญ่ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2547 ณ ศาลาก่อจั่งหวัดชั้นที่ 4 ที่ผ่านมาเป็นเวทีสาธารณะที่ขับเคลื่อนประเด็น เกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีผู้เข้าร่วม 98 คน

7) การจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน

โดยจัดร่วมกับเชิงบูรณาการ จำนวน 3 ครั้ง แบ่งเป็นกลุ่มอ่ำเกอ 3 โซน เหนือ กลาง ใต้ ผลคือมี ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ของจังหวัดที่เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก เพื่อร่วมกับนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มีรายละเอียดในส่วนที่ 1 หน้า 12)

ส่วนที่ 2 ด้านงานวิจัยเพื่อห้องถูนีประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีทั้งหมด 5 โครงการ และมีพื้นที่ดำเนินการอยู่ใน อ.บุนยวัม จำนวน 4 โครงการ และอ.เมือง 1 โครงการ ได้แก่

- 1) การใช้จุลทรรศน์ในห้องถูน (IMO) กับการยอมรับของเกษตรกร อำเภอบุนยวัม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมี อ.วัลลภ สุวรรณอากา เป็นหัวหน้าโครงการ (2544 – 2546 สิ้นสุดโครงการ)
- 2) รูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่การลด ละ เลิกการใช้สารเคมีของชุมชน ดำเนิน เมืองปอน อ่ำเกอบุนยวัม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคุณไพบูลย์ ญาติศรี เป็นหัวหน้าโครงการ (2544 – 2546 สิ้นสุดโครงการ)

- 3) การศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพกรรเที่ยม โดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรในการพื้นที่บ้านแม่สุริน อำเภอชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคุณบุญสุข เดือนช่วงปี เป็นหัวหน้าโครงการ (2545 – 2546 สิ้นสุดโครงการ)
- 4) กระบวนการจัดทำหลักสูตรห้องถันเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บุนยวน จ.แม่ฮ่องสอน มีคุณสังเวียน คงสุก้า เป็นหัวหน้าโครงการ (เริ่มดำเนินการ กรกฎาคม 2546)
- 5) การจัดการองค์ความรู้และการขยายผลการผลิตและการแปรรูปน้ำมันงาปลดสารพิษสู่ วิสาหกิจชุมชนพื้นดินเอง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดยมีคุณสุคนธี คำดี เป็นหัวหน้าโครงการ (เริ่มดำเนินการ สิงหาคม 2546)
- 6) การศึกษาเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างกลไกการจัดการองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนประเด็น เกษตรกรรมยั่งยืน เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน (เริ่มดำเนินการ สิงหาคม 2546)

ส่วนที่ 3 โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืนภาคเหนือตอนบน (ได้รับการสนับสนุนจาก สกอ. ภาค) โดยมีกิจกรรมในระดับจังหวัด (แม่ฮ่องสอน) ดังนี้

- 1) ทบทวนทุนเดินด้านเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 - งานวิจัย/ พัฒนา ที่มีการดำเนินงานในพื้นที่
 - กลุ่ม/ องค์กร/ เครือข่าย ที่มีการขับเคลื่อนงานด้านนี้
 - ปัญหา/ ข้อจำกัด รวมถึงศักยภาพของพื้นที่ ต่อการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน

ผลของกิจกรรม

 - เอกสาร สรุปผลการศึกษา ประกอบเวที (44 หน้า)
- 2) จัดเวที ครั้งที่ 1 เพื่อเสนอผลการทบทวนทุนเดินในพื้นที่ เสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ ข้อมูล สถานการณ์ ปัญหา ศักยภาพ ของพื้นที่ และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนร่วมกัน ทั้ง ด้านงานวิจัยและพัฒนา จัดเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2545 ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้เข้าร่วม 35 คน
- 3) จัดเวที ครั้งที่ 2 “กลไกการจัดการและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน” เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ อ. บุนยวน ผู้เข้าร่วม 26 คน
- ผลของกิจกรรม
- เอกสารสรุปเวที (30 หน้า)

- เกิด “เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน” มีคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ แผนงานของเครือข่าย 1 ปี (ปี 2546)

- กำหนดจัดการประชุมเครือข่ายครั้งที่ 1 ในวันที่ 21 มีนาคม 2546 ณ.บ้านปางหมู อ.เมือง

4) จัดประชุมเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 1/2546

ในวันที่ 21 มีนาคม 2546 ณ.บ้านปางหมู อ.เมือง

ผลของกิจกรรม

- รายงานการประชุมเครือข่ายฯ ครั้งที่ 1/2546

- ได้ทราบสถานการณ์ของเครือข่ายระดับอำเภอ รวม 6 อำเภอ (ยกเว้นแม่ล้าน้อย)

- ได้กฎระเบียบเครือข่าย ฉบับร่าง

- ได้แนวทางในการเขียนโครงการ เพื่อเสนอของบประมาณ ดำเนินการเครือข่าย ต่อ พอช. ภาคเหนือ โดยมอบหมายให้ อ.วันเพ็ญ คงแคง เป็นผู้เขียนร่างเบื้องต้นเพื่อเสนอพิจารณาใน การประชุมเครือข่ายครั้งต่อไป

- ได้ทีมที่จะไปร่วมงาน “สมัชชาเกษตรกรรมทางเลือกภาคเหนือ” ที่จังหวัดน่าน จำนวน 4 คน

5) จัดประชุมเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 2/2546 ในวันที่ 10 - 11 พฤษภาคม 2546 ณ.ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ต.แม่น้ำดึง อ.ปาย

ผลของกิจกรรม

- รายงานการประชุมเครือข่ายฯ ครั้งที่ 2/2546

- ได้โจทย์วิจัยที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ และแนวทางการเขียนโครงการที่สมบูรณ์ โดยนางสาว อรุณี เวียงแสง เป็นผู้ดำเนินการต่อ เพื่อเขียนโครงการ และได้นำเสนอผู้เกี่ยวข้อง เพื่อ เสนอแนะ เพิ่มเติมข้อมูล ก่อนนำเสนอ พอช. วันที่ 25 มิถุนายน 2546

- พิจารณาโครงการค้านเกษตรกรรมยั่งยืนอีก 2 โครงการ

- ทราบความเคลื่อนของเครือข่ายทุกระดับ

6) นำเสนอข้อมูล “สถานการณ์เกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน” ต่อที่ประชุม คณะกรรมการ บริหาร โครงการส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์และตลาดนัดสินค้าชุมชน จังหวัด แม่ฮ่องสอน” โดย นางสาวอรุณี เวียงแสง ที่ปรึกษาเครือข่าย

ผลของกิจกรรม

- คณะกรรมการมีข้อมูลทุนเดิมในการเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนของจังหวัด และเสนอให้ส่งเสริม เกษตรอินทรีย์ ภายใต้ฐานงานเดิมขององค์กร/ เครือข่ายที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก เป็นการต่อยอด เพื่อการส่งเสริมเรื่องนี้ เป็นเรื่องยาก ต้องใช้เวลา

3.1.3 ทุนเดินที่เป็นศักยภาพ/ ปัจจัยอื่นในการขับเคลื่อน

จากการนำเสนอข้อมูลของกลุ่ม องค์กร หน่วยงานต่างๆ และจากข้อมูลเดินที่มีอยู่ สามารถสรุปให้เห็นถึงทุนเดิน ในภาพรวมที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

ด้านกายภาพ

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการผลิต

- ดิน,น้ำ,ป่า ยังอุดมสมบูรณ์
- พันธุกรรมพืชที่หลากหลาย
- วัตถุดินในท้องถิ่น สำหรับทำปุ๋ยอินทรี - ชีวภาพ ยังมีมาก

ปัจจัยการผลิตของเกษตรกร

- การผลิตเพื่อยังชีพยังมีอยู่มาก
- ยังมีการผลิตพื้นที่น้ำมีปัญญาในการผลิต

ด้านการปฏิบัติการ

ฐานการผลิต

- มีองค์ความรู้และการถ่ายทอด เทคนิค/ทางเดี๋ยวกัน (IMO, EM) เพื่อการลด ละ เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตร กระจายอยู่ในทุกอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อ.บุนยวน และ อ.ปาย
- มีความหลากหลายในการผลิต (ชนิดพืช/ สัตว์) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการผลิตบนพื้นที่สูง ซึ่งชันเพ่าต่างๆ เช่น กะเหรียง ญูเชอ ลิวะ ยังคงรูปแบบการผลิตแบบ “ไร่หมุนเวียน” อยู่
- มีการบุคลากรน้ำในไร่นาสวนผสม ที่มีหน่วยงานสนับสนุนเป็นจำนวนมาก

เครือข่าย/องค์กร (ด้านการผลิต)

- กลุ่มแปรรูปการผลิตอาหารปลดสารเคมี ต.ปางหมู อ.เมือง
- กลุ่มระยะเที่ยมปลดสารพิษ บ้านหัวยีโป่ง อ.เมือง
- กลุ่มผลิตกาแฟปลดสารพิษบ้านหัวยีห้อม อ. แม่ค้าน้อย
- กลุ่มผู้ใช้สาร EM อ.ปาย
- เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ อ. บุนยวน
- กลุ่มเกษตรกรนาทึกแดง อ.บุนยวน
- มีเครือข่ายวิทยากรชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเทคนิคมากพอ

ด้านการสนับสนุน

หน่วยงานรัฐ สนับสนุนด้านเทคนิควิชาการและ ปัจจัยการผลิต

สถานีการศึกษา ผลิตหลักสูตรท้องถิ่น

NGO

- ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ อ.ชุมแสง
- โครงการคุณน้ำยวน อ.ชุมแสง
- โครงการ COERR อ.ชุมแสง
- เครือข่ายพัฒนาส่วนราชการความเข้มแข็งองค์กรชุมชน (กศช.) ระดับอาเภอ ประพันธ์ เกษตรกรรมชั้นนำ

งานวิจัยชาวบ้าน (ศศว./พอช.)

- หนึ่งดอนบน 17 โครงการ
- เมืองสตอน 6 โครงการ
- โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมชั้นนำ
- การสนับสนุนงานวิจัยชาวบ้าน/หน่วยงานวิชาการ ตลอดจนศักวิชาภูมิปัญญา

ปัจจัยภายนอก

ประมวลภาพเคลื่อนงาน เกษตรยั่งยืน แม่สอดเชียงใหม่

- วิถีดิบป่าลูนาที่เกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งทำให้เกย์ตระกร คุ้ยขังตัวนกนาสนใจเกษตรกรรมชั้นนำ เพื่อเป็นทางออกของวิถีดิบติดต่อ ฯ และความทั่วถ้วนของอาหาร
- กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติ กระแสการบริโภคสีเขียว

- ผลกระทบจากการใช้สารเคมี เผื่อนหนึ่งสิน ทุกภาค ที่ไม่เวลล้อม

3.2 เครือข่าย/ องค์กร/ กสุน/ แกนนำด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

3.2.1 กสุน/ องค์กร/ เครือข่าย เกษตรกร หรือ ผู้ผลิต

กสุน เครือข่ายด้านการผลิต ที่ได้รวบรวมรายละเอียดและบันทึกไว้ในฐานข้อมูล มีจำนวน 12 กสุน และได้มีการบันทึกเพิ่มเติมเข้ามาเรื่อยๆ เพราะเกิดกสุนใหม่ๆ มากขึ้นในช่วงปี 2547-48 นี้ รายชื่อกสุนต่างๆ ดังรายละเอียดในตาราง ส่วนตัวอย่างรายละเอียดของแต่ละกสุนในฐานข้อมูล

ลำดับ	ชื่อฟาร์ม/ กสุน/ องค์กร และที่อยู่	กิจกรรม	ผู้ดำเนินการหลัก
1.	กสุนแบบรูปแบบปลดปล่อย เกษตรอินทรีย์ 255/1 บ้านปางหมู ต.ปางหมู อ.เมืองช.แม่ส่องสอน	-เกษตรอินทรีย์ (จา/ตัวเหลือง)	นส. สุดาภี คำดี 053 – 612534 09 - 5576420
2.	กสุนเกษตรกรรมไว้สารพิษบ้านหัวข้อไป 52/2 ม.1 ต.หัวข้อไป อ.เมือง	-กระเทียม ปลดปล่อยพิษ	นายบุญเชิด อุดหนุนเพ่าพงษ์
3.	เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ อ.บุนยวัน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ อ.บุนยวัน	-ผักปลดปล่อยพิษ -เกษตรผสมผสาน -ศินค้าแบบรูปแบบปลดปล่อย	นาบัวลักษณ์ สุวรรณอาภา 01 - 9509754
4.	กสุนเกษตรธรรมชาติอีกอปาย บ้านแม่น้ำเดิง อ.ปาย	ทดลองใช้สาร EM ในการผลิต/ ลดละเลิกสารเคมี	นายยรรยง ชาดี 09 - 2622282
5.	กสุนทฤษฎีใหม่ แม่สะเรียง 263 บ้านท้าข้าน ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง	เกษตรผสมผสาน (พืช/สัตว์/ประมง)	นายแก้ว ปัญญา
6.	กสุนเกษตรทฤษฎีใหม่แม่ล้านอ้อ บ้านท่าสองแคว ต.แม่ล้านอ้อ อ.แม่ล้านอ้อ จ.แม่ส่องสอน	เกษตรผสมผสาน (พืช/สัตว์)	นายแดง เมืองขาว 053 – 619212
7.	ฟาร์มเมืองใหม่ 850 หมู่ 1 ต. บุนยวัน อ.บุนยวัน จ.แม่ส่องสอน	เกษตรผสมผสาน	นายสมปอง วงศ์พิม 01 – 9501007
8.	ฟาร์มตัวอย่างเกษตรอินทรีย์ บ้านท่าสองแคว	เกษตรอินทรีย์ (พืช/สัตว์)	ผอ.ณรงค์ แหล่งกาลี
9.	สวนบ้านใหม่ บ้านหนองบิน 4 ถนนสิงห์นาดบารุง ซอย 3 ต.จองคำ อ.เมือง	เกษตรอินทรีย์ (ผสมผสาน)	นายวิน ศิริรัตน์
10.	โรงเรียนพุทธเกษตร หมู่ 1 ต.บุนยวัน อ.บุนยวัน	เกษตรอินทรีย์ เพื่อบริโภค	อาจารย์แพง คุรุจินดา 053 – 622190
11.	โรงเรียนประชาบุรุษ kraatz บ้านปางหมู ต.ปางหมู อ.เมือง	เกษตรอินทรีย์ (พืช/สัตว์)	อ. สรรพวุฒิ อินทร์ 053 – 611233
12.	โรงเรียนประชาบุรุษ kraatz 21 บ้านแม่ล้านอ้อ อ.แม่ล้านอ้อ	ผลิตปุ๋ยหมัก พื้นที่ 60 ไร่	อ. งานนท ไชยวัฒน์ 01-9610688/ 053-372554

3.2.2 กลุ่ม/ องค์กร/ เครือข่าย ผู้สนับสนุน (พี่เลี้ยง)

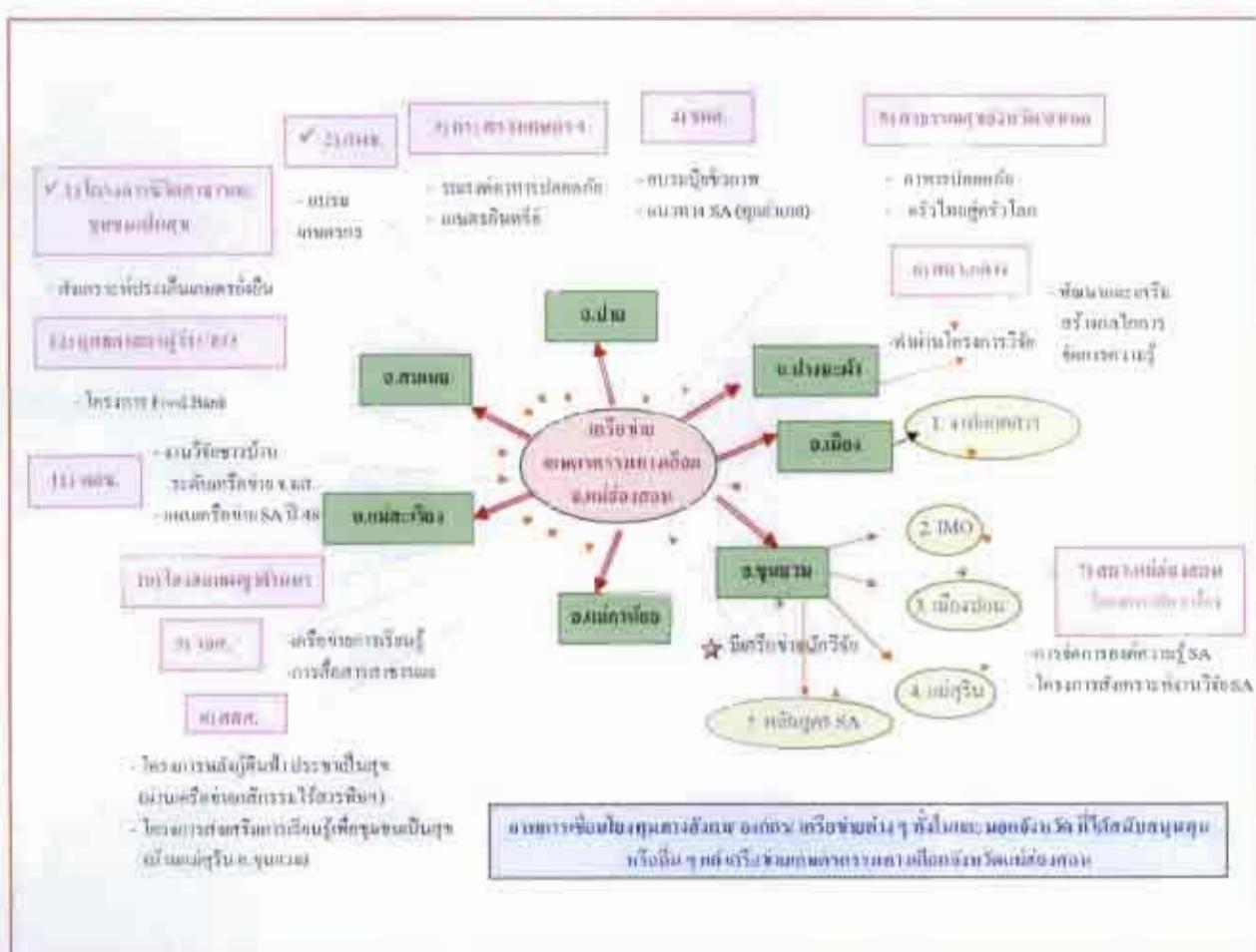
ลำดับ	กิจกรรม/องค์กร/เครือข่าย	กิจกรรม	ผู้ให้ข้อมูล
1.	ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาหมู่ 1 ต.บุนยวน อ.บุนยวน	- เกษตรอินทรีย์ (พืช)	คุณสมชัย แซ่คัน คุณวัลลก สุวรรณอาภา
2.	สถานีความคุณไฟฟ้าเมืองสุริน	- ผลิตปุ๋ยหมักจากใบไม้	นายโภมินทร์ แก้วเมือง 053 – 847270
3.	โครงการอุ่นน้ำข่วน ต.บุนยวน อ.บุนยวน	- อบรมเทคนิคทางเลือกเพื่อลดละเลิก การใช้สารเคมี	นายทวี อินวนา
4.	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.เมืองส่อน ศala ศala จังหวัดชั้น 4 ต.ปางหมู อ.เมือง	- สนับสนุนโครงการวิจัย - สังเคราะห์/จัดการองค์ความรู้	นางสาวอรุณี เวียงแสง 09 – 8503389 053 - 614165
5.	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดศala จังหวัดชั้น 2	- โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (92 ราย) - โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์	นายไนมทรี นันกี๊จันทร์ 053 - 613482
6.	สำนักงานเกษตรจังหวัด ถนนบุนคุณประพัส อ.เมือง	- โครงการรรบรงค์พิชปลดสารพิษ แห่งชาติ (2546) - ธนาคารอาหารชุมชน (Food bank) - โครงการเกษตรเชิงอนุรักษ์ (กาแฟ) - โครงการส่งเสริมพิชสมุนไพร ฯลฯ	เกษตรจังหวัด
6.	ศูนย์ไฮบริด เมืองส่อน ต.อุดมชوانนิเทศ อ.เมือง	- ผักเมืองหนาว - ศูนย์จำหน่ายจุกินทรีย์ EM	นางบังอ่อน มุ่งปัญญา
7.	โครงการเกษตรอินทรีย์ มว. นธส. ร้อย ตชด. 337 อ.เมืองสารคerner	- เกษตรสมพسان	คต.เกษตร บุญพรหม 053 – 681502
8.	ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมช้าวนาฯ จ.มส. ต.เมืองสารคerner แม่สะเรียง	- ผักปลูกสารพิษเริ่มปี 2542 เพื่อใช้บริโภคเอง	อุทัยวัฒน์ ข้าวตี

ที่มา : จากการสำรวจของคณวักลก สุวรรณอาภา เครื่องข่ายเกณฑ์อินทรี จ.มส. (ปี2544)แก้ไขเพิ่มเติม 2546

3.2.3 โครงการต่าง ๆ ที่หนุนเสริมงานเกษตรยั่งยืนในจังหวัด

3.2.3 โครงการต่างๆ ที่หนุนเสริมงานเกษตรชั้นเชิงในจังหวัด

ในช่วงปี 2545-2548 มีหน่วยงาน องค์กร กลุ่ม เครือข่าย ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญด้านการพัฒนาระบบทุกรูปแบบที่เข้มแข็งขึ้นตามลำดับ เพราะหลายฝ่ายเริ่มตระหนักในผลกระทบของระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง จึงมีการจัดตั้งองค์กรและกิจกรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการดำเนินการที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ซับซ้อน ทำให้การดำเนินการต้องมีความระมัดระวังและต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ก็มีความตั้งใจที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่放棄

ตารางสรุป โครงการต่าง ๆ ของภาคประชาชน และ ผู้ว่า CEO ที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมยังดีน
จ.แม่ส่องสอน ระหว่างปี 2544 - 2548

ที่	ชื่อโครงการ/ แหล่งงบฯ	ผู้ประสานงาน/ หน่วยงานรับผิดชอบ	พื้นที่/ เวลา	งบประมาณ
1.	โครงการพัฒนาดินฟ้าประชาเป็น สุข (สสส.)	คุณสมชัย แซ่ตัน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.บุนยวน อ.บุนยวน	ทุกอำเภอ (ปี 2547)	1,127,706
2.	แผนการดำเนินงานเครือข่าย เกษตรกรรมยังดีน จ.แม่ส่องสอน ปี 2548 (พอช.)	นาวาลักษ สรุวรรณอาภา เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ส่องสอน (โทร. 01-9509754)	ทุกอำเภอ (ปี 2547-48)	2,000,000
3.	โครงการพัฒนาพื้นที่รุ่ปธรรม “การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อ ลดการใช้สารเคมีสู่เกษตรกรรม ยังดีน” กรณีศึกษา : บ้านแม่สุริน ต.บุนยวน (สรส./ สสส./ วจส.)	นายสาคร ทانا บ้านแม่สุริน ต.บุนยวน อ.บุนยวน (โทร.01-7065523)	บ้านแม่สุริน ต.บุนยวน (กพ.47-เมษ.48)	200,000
4.	โครงการวิจัยชาวบ้าน “การศึกษาเพื่อพัฒนาและ เสริมสร้างกลไกการจัดการ องค์ความรู้ในการขับเคลื่อน ประเด็นเกษตรกรรมยังดีน เครือข่ายเกษตรทางเลือกจังหวัด แม่ส่องสอน”(พอช.)	นายบุญสุข เตือนชัยวัลย์ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ส่องสอน (โทร.06-1838013)	ทุกอำเภอ (กค.46-ชค.47)	380,000
5.	โครงการวิจัยเพื่อท่องเที่ยว ของ สก. ภาค จำนวน 5 โครงการ (ระหว่างปี 2544 – 2547)			
	5.1 การใช้จุลทรรศน์ในท่องเที่ยน (IMO) กับการยอมรับของ เกษตรกร อำเภอชุมยวน	นายวัลลก สรุวรรณอาภา โทร.09-9509754	3 หมู่บ้าน 17 เดือน สิ้นสุดโครงการ	300,000
	5.2 รูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบ การผลิตสู่การลด ละ เลิกการใช้ สารเคมีของชุมชน ตำบลเมือง ป่อน อ. บุนยวน	นายไพบูล ญาติศรี นายสาวาท วงศ์แพทย์ นายสุวิทย์ วรินทร์ (เกษตรกรบ้านเมืองป่อน)	2 หมู่บ้าน 18 เดือน สิ้นสุดโครงการ	300,000
	5.3 การศึกษาทางเลือกที่ เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพ กระเทียม โคบไม้ใช้สารเคมีทาง การเกษตรในกรณีบ้านแม่สุริน	นายบุญสุข เตือนชัยวัลย์ โทร.06 – 1838013 (เกษตรกรบ้านแม่สุริน อ.บุนยวน)	บ้านแม่สุริน 12 เดือน สิ้นสุดโครงการ	200,000

ที่	ชื่อโครงการ/ แหล่งมา	ผู้ประสานงาน/ หน่วยงานรับผิดชอบ	พื้นที่/ เวลา	งานประมวล
	5.4 การจัดการองค์ความรู้เพื่อการขยายผลการผลิตและปรับปรุงน้ำมันงา (อิคิว) ปลอดสารเคมี สู่วิสาหกิจชุมชนที่คุณทอง อ.เมือง ระยะที่ 1	น.ส.สุคนธิ์ คำดี น.ส.จินตนา โพธิพิพ นางจันทร์ สุธรรม	2 หมู่บ้าน 6 เดือน (สิ้นสุดโครงการ)	115,000
	5.5 กระบวนการจัดทำหลักสูตรห้องเรียนเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอชุมวัน	นายสังเวียน ดวงสุภา ^{โทร.09 - 2643031}	3 หมู่บ้าน 1 ปี 6 เดือน (ดำเนินการ)	297,500
6.	โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืนภาคเหนือตอนบน	นางสาวอรุณี เวียงแสง ^{โทร. 09 – 8503389} (สิ้นสุดโครงการ)	ภาคเหนือตอนบน แม่ส่องสอน ชุมวัน 6 เดือน	191,000
		รวม งบจากภาคประชาชนสังคม		5,111,206
7.	โครงการตามแผนยุทธศาสตร์ผู้ว่า CEO “ โครงการธนาคารอาหารชุมชน : Food Bank”	นายไนครี นันต์ชัยันทร์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก ดำเนินการ ที่มูลนิธิการคุณทำทำงาน Food Bank (โทร. 053-613482) หน่วยงานดำเนินการ 15 หน่วยงาน	12 หมู่บ้าน ทุกอำเภอ ปีงบประมาณ 2547	8,378,270
		รวมงบประมาณทั้งสิ้น		13,489,476

สำหรับโครงการในส่วนของภาคประชาชนที่ร่วมสนับสนุนงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ รายละเอียดโครงการ นิดเดงนี้

①

โครงการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพชีวิตเกษตรกร

ที่มาของกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากน โยบายพัฒนาศักยภาพชีวิตเกษตรกรรายย่อย 3 ปี ของรัฐบาล และมติอนุมาติให้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับสนองนโยบายโดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนให้แก่ทางธนาคารแทนเกษตรกร ทางธนาคารจึงได้จัดงบประมาณจำนวนหนึ่ง เพื่อพัฒนาศักยภาพชีวิตเกษตรกรภายใต้โครงการ “พัฒนาคุณภาพและศักยภาพชีวิตเกษตรกร” โดยร่วมกับ สถาบันเพื่อพัฒนาการเกษตร และชนบท จำนวน 19 แห่งทั่วประเทศ (ปัจุบันเพิ่มอีก 3 ศูนย์) โดยมีเป้าหมายช่วยเหลือเกษตรกรที่เข้า

โครงการนี้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลด ละ เลิก อนามัย ลดการใช้จ่าย ในสิ่งที่ไม่จำเป็น ดำเนินชีวิต ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำกิจกรรม “ริ้วสารพิย ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้สารเคมี” จำกัดศัตรูพืชหรือวัชพืช สามารถทำปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดจากธรรมชาติทดแทน จากเดือนพฤษภาคม 2544 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2545 ได้ทำการอบรมไปแล้ว 320 รุ่น มีผู้เข้ารับการอบรม ตามทั่วประเทศรวม 29,000 สำหรับปี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดแผนการอบรมจำนวนประมาณ 350 รุ่น เกษตรกรเข้ารับการอบรมจำนวนประมาณ 30,000 คน

หลังจากอบรมแล้ว ได้มีการติด ตามประเมินผลโดยกุ่มพี่เลี้ยงประจำศูนย์ของแต่ละภาค พบว่าเกษตรกรที่ผ่านการอบรม “สังชธรรมชีวิต” ส่วนหนึ่ง ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิต เช่น ลด ละ เลิก อนามัย พัฒนาอาชีพ ทำปุ๋ยชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต ทำน้ำยาอเนกประสงค์ และของใช้ประจำวัน เพื่อลดค่าใช้จ่าย ในครัวเรือน และกิจกรรมรวมกุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่เริ่มดีขึ้น

โครงการถูกดินฟ้าประชาชนเป็นสุขจะเป็นโครงการต่อเนื่อง โดยมีกุ่มเป้าหมายคือเกษตรกรที่ผ่านการอบรมหลักสูตร “สังชธรรมชีวิต” จำนวน 30,000 คน ใน 568 หมู่บ้าน และเกษตรกรกุ่มใหม่ ในหมู่บ้านตั้งถาวรอีก 55,300 คน 4 ภาค ทั่วประเทศ

งบประมาณ จำนวนรวมทั้งโครงการ 36,279,275 บาท แหล่งงบประมาณ ได้แก่ สสส.

จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1,127,706 บาท

ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.บุนยวน อ.บุนยวน จ.แม่ฮ่องสอน

- 1) นายสมชัย แซ่ดี้น
- 2) นายพัฒนา ไชยพันโท (โทร.09 - 8505089)
- 3) นางสาววิไกรวรรณ ศรีทราธรรม
- 4) นายวัลลก สุวรรณอาภา (โทร. 01-9509754)

แผนงาน/กิจกรรม

ทั้งประเทศแบ่งเป็น 12 แผนงาน แม่ฮ่องสอน มี 4 แผนงาน ได้แก่

1. กิจกรรมสร้างผู้นำกิจกรรม

เป้าหมาย/กลุ่มนบุคคล 4 รุ่น

ระยะเวลา รุ่นละ 4 คืน 5 วัน

งบประมาณ จำนวน 405,404 บาท

สถานที่ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.บุนยวน อ.บุนยวน

2. กิจกรรมอบรมเยาวชนคนสร้างชาติ

เป้าหมาย/กลุ่มบุคคล 7 รุ่น
ระยะเวลา 4 คืน 5 วัน
งบประมาณ 694,750 บาท

สถานที่ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.บุนชุม

3. กิจกรรมประชุมแกนนำเชื่อมโยงเครือข่าย

เป้าหมาย/กลุ่มบุคคล กลุ่มแกนนำที่เกิดขึ้นจากแผนงานเสริมพลังภูดินพ้า ครั้งละ 30-40 คน
ระยะเวลา 1 วัน
งบประมาณ 16,701 บาท/ครั้ง
สถานที่ สัญจรไปตามหมู่บ้านต่างๆ โดยผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ

4. กิจกรรมสัมมนาศิกร ในหมู่บ้าน

เป้าหมาย/กลุ่มบุคคล ศิกรในหมู่บ้านหมู่บ้านละ ประมาณ 50 คน
ระยะเวลา หมู่บ้านละ 1 วัน
งบประมาณ แม่ร่องสอน ครั้งละ 10,851 บาท
สถานที่ ในศูนย์ของกลุ่ม ในชุมชน เช่น ศูนย์ผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด เป็นต้น

②

การดำเนินงานเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ร่องสอน ปี 2547-48

องค์กรดำเนินการ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ร่องสอน
ผู้ประสานงาน นายวัดลอก สุวรรณอาภา
ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ
ต.บุนชุม อ.บุนชุม (โทร. 01-9509754)
งบประมาณ ประมาณ 2,000,000 บาท
จาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

แผนงานตามยุทธศาสตร์หลัก

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการพัฒนาการผลิต การแปรรูป และการตลาดเกษตรกรรมยั่งยืน

แผนงานที่ 1.1 การเสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
แผนงานที่ 1.2 การพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
แผนงานที่ 1.3 การพัฒนาการแปรรูปผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์

แผนงานที่ 1.4 การพัฒนาคุณภาพผลผลิตและผลิตภัณฑ์

แผนงานที่ 1.5 การพัฒนามาตรฐานเกย์ตรอินทรีร์

แผนงานที่ 1.6 การพัฒนาระบบการตลาด

แผนงานที่ 1.7 การอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุกรรมพื้นบ้านในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนงานที่ 2.1 เสริมสร้างการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนงานที่ 2.2 การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

แผนงานที่ 2.3 การพัฒนาฟาร์มดันแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง

แผนงานที่ 3.1 เสริมสร้างการเรียนรู้การพัฒนาทรัพยากรบุคคล

แผนงานที่ 3.2 การจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรและเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์

แผนงานที่ 4.1 เครือข่ายข้อมูลข่าวสาร

แผนงานที่ 4.2 การรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แผนงานที่ 4.3 การบริหารจัดการโครงการ

③

โครงการพัฒนาพื้นที่รูปธรรม

“การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อผลการใช้สารเคมีสู่เกษตรกรรมยั่งยืน”

กรณีศึกษา : บ้านแม่สุริน ต.บุนยวัม อ.บุนยวัม

หัวหน้าโครงการ ว่าที่ร้อยโทสาร ทانا และกลุ่มเกษตรกรบ้านแม่สุริน

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชน ให้สามารถจัดการองค์ความรู้และจัดกระบวนการส่งเสริมเรียนรู้สู่การลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- เพื่อยกระดับศักยภาพของคนในชุมชนในการเสริมสร้างรูปธรรมทางเลือกในการแก้ไขปัญหา การจัดการทรัพยากร การพัฒนาแบบแผนการผลิตจากประสบการณ์เดิมสู่การจัดการชุมชนแบบพึ่งตนเองได้
- เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายผล กระบวนการผลิตในรูปแบบการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่เป็นรูปธรรม โดยใช้ตัวบุคคล เครือข่ายในชุมชนเป็นฐานการถ่ายทอดองค์ความรู้ เผยแพร่สู่สังคม

พื้นที่ดำเนินการและก่อจมื้าบ้านฯ

หมู่บ้านแม่สูริน ต.บุนชุม อ.บุนชุม จ.แม่ฮ่องสอน จำนวนประชากร 216 คนบนครัว พื้นที่ทำเกษตรกรรมประมาณ 1,080 ไร่

ระยะเวลาดำเนินการ

เริ่มต้น ฤกษ์พันธ์ 2547 สิ้นสุด แมฆาน 2548 (รวมเวลา 15 เดือน)

แผนการดำเนินงาน ผู้ร่วมดำเนินงานโครงการ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ

1. กลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจเข้าร่วมงานโครงการจำนวน 10 คน
2. เทศตระกรที่ร่วมให้ข้อมูลประสบการณ์การทำการเกษตรแบบใหม่ปัจจุบัน จำนวน 5 คน
3. กลุ่มชาวชนบทรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
4. คณะที่ปรึกษาร่างโครงการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน

แผนกิจกรรมโครงการ

กระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติการจริง ของพื้นที่โครงการ เพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

1. กระบวนการศึกษาประเมินชุมชน แบบมี ผู้ร่วม
2. กระบวนการคัดค่องค่าวัฒนธรรมสู่ชุมชนแบบมี ผู้ร่วม
3. กระบวนการพัฒนาชาวชนบทรุ่นใหม่
4. กระบวนการถ่ายทอดการเพื่อเพาะเพลื่อต่อ ความมีส่วนร่วม
5. องค์ความรู้ปัจจุบันในกระบวนการจัดการ ใช้สารเคมีในพื้นที่ปัจจุบัน
6. สถานการณ์ชุมชนที่ลังเลกระจาก กระบวนการประเมินชุมชน ทั้งดีด - ป้องกัน และอนุรักษ์

งบประมาณ จำนวนทั้งหมด 200,000 บาท

พื้นที่โครงการบ้านแม่สูริน

แหล่งสนับสนุน ได้แก่ สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็น (สวส) ภายใต้ สนง. องค์กรพัฒนา ได้แก่ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อพัฒันจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดกิจกรรมเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่สามารถจัดการองค์ความรู้ และจัดกระบวนการส่งเสริมการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน 10 คน
2. มีรูปธรรมทางเลือกที่เกิดจากกระบวนการตัวสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการศึกษาวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา การจัดการทรัพยากร การพัฒนาแบบแผนการผลิตจากฐานประสบการณ์ เดิมสู่การจัดการชุมชนให้เป็นสุข ได้
3. เกิดการขยายผลในกระบวนการผลิตรูปแบบการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่เป็นรูปธรรม โดยคนในชุมชนอย่างน้อยจำนวน 10 ราย และเครือข่ายในชุมชนเป็นฐานของการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพย์แพร์สู่สังคม

④

โครงการชีวิตสาธารณะและชุมชนเป็นสุข

- สนับสนุนทุนโดย สสส. ผ่านการจัดการโดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI)
- ผู้ประสานงาน คุณ โสรัช ป่วงคำคง สนง.สาธารณสุขจังหวัด โทร. 06-1819985
- สังเคราะห์องค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมขั้นพื้นฐาน ระดับอำเภอและจังหวัด
- ระยะเวลา 3 ปี 2546 – 2547
- ปี 2546 สังเคราะห์ความรู้ ร้อยรัคเครือข่าย ปี 2547 ประยุปข้อมูลองค์ความรู้สื่อสารต่อสาธารณะ สร้างการยอมรับจากสังคม (Social Credit) ปี 2548 สร้างตัวอย่างสู่การเป็นองค์กรจัดการองค์ความรู้ โดยอิสระของจังหวัด โดยมีภาคประชาชนสังคมเป็นฐาน
- ทำงานผ่านเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชน จ.แม่ฮ่องสอน (คสช.) ที่มีเครือข่ายทำงานในระดับอำเภอเป็นตัวหลักในการทำงาน

⑤

ໂຄງຄອມພญาล้านนา จ.เชียงใหม่

- สนับสนุนทุนโดย วชส. ภาคเหนือ (สถาบันการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสังคม)
- ผู้ประสานงาน เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน (คุณบุญสุข เตือนชัวลย์ คุรวัลลก สุวรรณอาภา โทร. 09-9509754)
- สนับสนุน ประเด็นเกษตรกรรมขั้นพื้นฐาน ในเรื่อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมขั้นพื้นฐาน (แม่ฮ่องสอน ยังไม่ได้เสนอโครงการที่ชัดเจน)

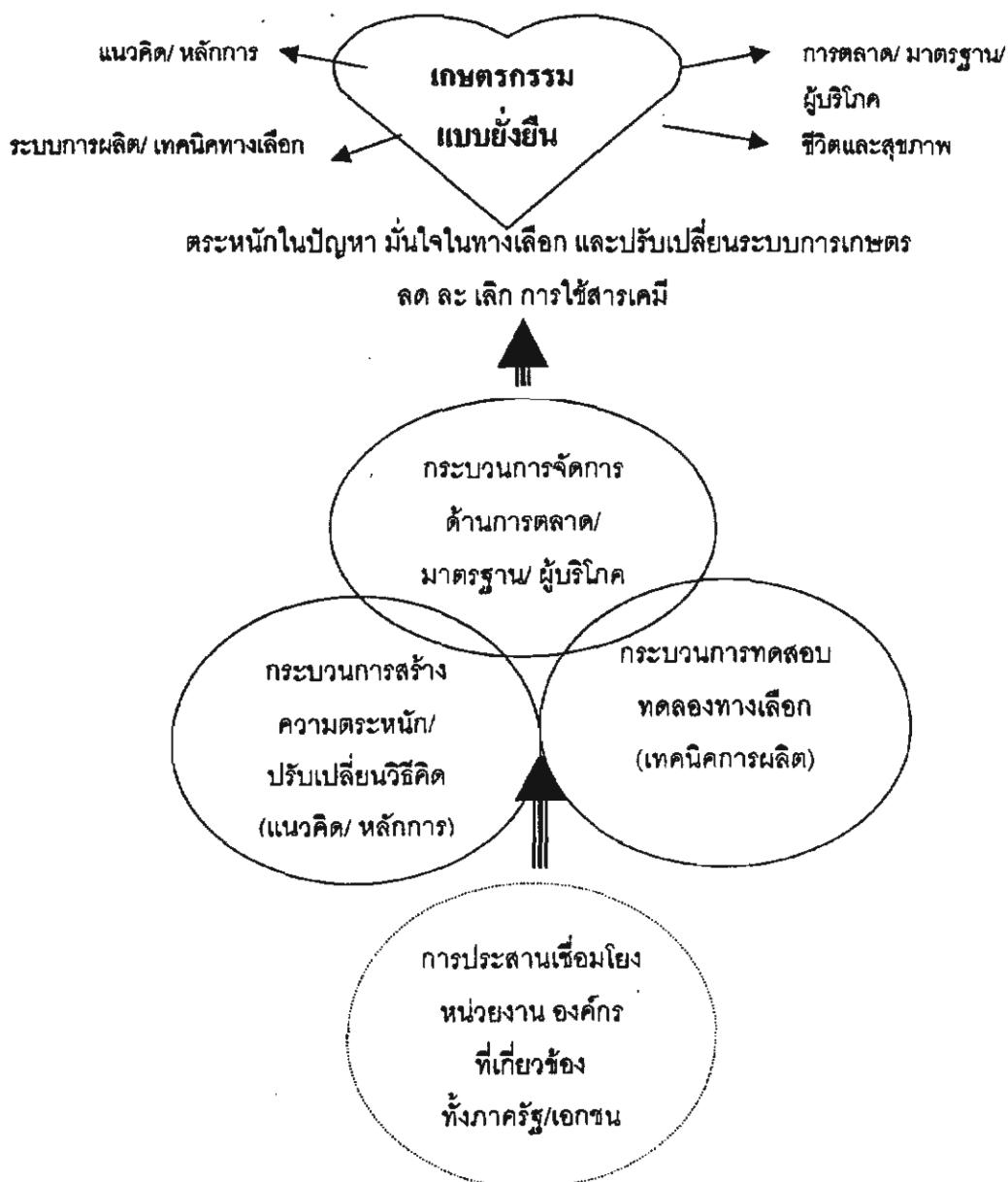
3.3 เป้าหมาย/ แนวทางการดำเนินงาน

3.3.1 เป้าหมายสุดท้าย (สูงสุด)

เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนในการพัฒนาองค์กรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งในด้านการพัฒนา และงานวิจัย โดย เป้าหมายสุดท้ายมุ่งเน้นไปสู่ระบบการผลิต ในรูปแบบ “เกษตรกรรมแบบยั่งยืน” ที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเองมากที่สุด โดยให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านระบบการผลิต ยั่งยืนในความคิด ยั่งยืนในการตลาด และยั่งยืนในชีวิต/สุขภาพ ดังภาพ

เครื่องข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ฮ่องสอน เป็น กลไกหลักในการจัดการ

เป้าหมายการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน

3.3.2 แนวทางการดำเนินงาน

จากสถานการณ์และข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมด ได้นำไปสู่การกำหนดแนวทางพิสัยทางในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมว่าควรจะเป็นอย่างไร จะใช้อะไรบ้างที่เป็นตัวขับเคลื่อนต่อไปข้างหน้า และแก้ปัญหาที่มีอยู่ โดยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุด มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องจากหลายภาคส่วน ทั้งองค์กรชาวบ้าน องค์กรพัฒนาอุตสาหกรรม องค์กรภาครัฐ และองค์กรที่สนับสนุนทุน เช่น สกอ. พอช. สสส. เป็นต้น การเขื่อนโยงการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเหล่านี้ มี

3.3.3 กลไกการจัดการในระดับจังหวัด

มีกลไกการจัดการ คือ “เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ฮ่องสอน” ซึ่งได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2546 ผ่านมาที่ “กลไกการจัดการและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน” มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ มีการประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอตามแผนกิจกรรมของเครือข่าย โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. เป็นหลัก ปัจจุบันมีกรรมการเครือข่าย ดังนี้

ประธาน	นางสาวสุดานี คำดี	ติดต่อ โทร. 0-9557-5420 , 0-5361-2534
รองประธาน	1. นายวัลลก สุวรรณอาภา ² 2. นายบุญฤทธิ์ เตือนชัวร์	ติดต่อ โทร. 0-1950-9754
เลขานุการ	นายยรรยง ยาดี	ติดต่อ โทร. 0-9262-2282
ผู้ช่วยเลขานุการ	นายศรัณ คงแแดง	ติดต่อ โทร. 0-5368-1285
เหรัฐยูนิค	นายรัศ ลังษ์สุทธิ์	
ผู้ช่วยเหรัฐยูนิค	นางจันทรี สุธรรม	ติดต่อ โทร. 0-5361-3106
ประชาสัมพันธ์	อ.เกรียงศักดิ์ คำหอม	ติดต่อ โทร. 0-61896968 , 0-5369-8149
ที่ปรึกษา	1. นางสาวอรุณี เวียงแสง ³ 2. นายสมชัย แซ่ดี้ 3. นายไนครี นันตีจันทร์	ศูนย์ประสานงานวิชาเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน โทร. 053-614165 หรือ 09-8503389 ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ อ.บุนยวน สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จ.แม่ฮ่องสอน

ตัวแทนเครือข่ายในระดับอำเภอ มีดังนี้

อำเภอปาย

1. นายยรรยง ยาดี

2. นายเกรียงศักดิ์ คำหอม

อำเภอเมือง

1. นางสุดานี คำดี

2. นางจันทรี สุธรรม

อ้าเกอขุนยวน

1. นายบุญสุข เตือนชัวลัย
2. นายวัลลก สุวรรณอาภา
3. นายวัฒนา สุวรรณเขตนิคม
4. นายสุวิทย์ วารินทร์

อ้าเกอแม่สะเรียง

1. อาจารย์ศรัณ คงแดง
2. นายศร้ายทธิ วงศ์คำ
3. นางจันทร์เพ็ญ คงแดง

อ้าเกอปางผ้า

1. นายสมศัก กักดี
2. นายเสือ สร้างสันติ

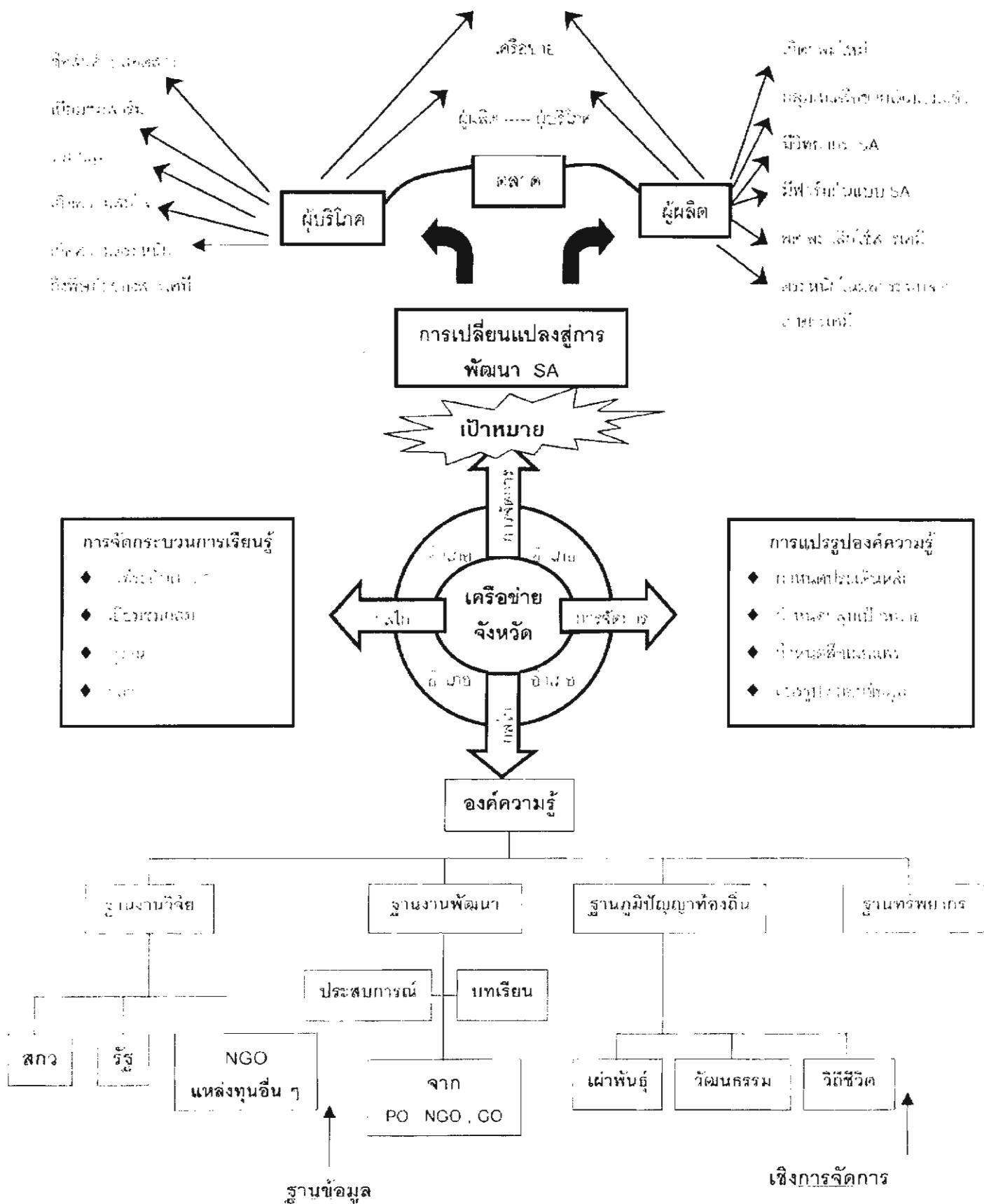
อ้าเกอสนมเย

1. นายชูชัย ศรัทธาธรรม

สำหรับการดำเนินงานของเครือข่ายเกษตรทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะ ปี 2547-49 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในปี 2547 ได้รับงบประมาณจำนวน 1,105,400 บาท โดยมีทีมงานจัดทั้ง 4 ตำแหน่งคือ

1) นายวัลลก สุวรรณอาภา	ผู้ประสานงานเครือข่าย
2) นายชูชัย ศรัทธาธรรม	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี
3) นายชนกร พรหมรัตน์	เจ้าหน้าที่ธุรการ
4) นส.วิไลวรรณ ศรัทธาธรรม	เจ้าหน้าที่ธุรการ

การจัดการองค์ความรู้ทางการเงินยั่งยืน โดยมีเครือข่ายจังหวัดเป็นกลไก

3.4 ประมวลข้อเสนอต่อแนวทางพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

3.4.1 ทิศทางนโยบายในระดับจังหวัด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (แผน 5 ปี)

มีมาตรการที่สนับสนุนหรืออื่อต่อการขับเคลื่อนงานทางด้านเกษตรยั่งยืน เช่น

- มีมาตรการที่สนับสนุน การพัฒนาเกษตรยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีปัจจุบันท่องถิ่น
- ส่งเสริมสถาบันการเกษตรให้มีความเข้มแข็ง
- สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง

แต่ในทางการปฏิบัติยังไม่เป็นรูปธรรม เช่นแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กรทางภาครัฐ ยังไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ตั้งกล่าว

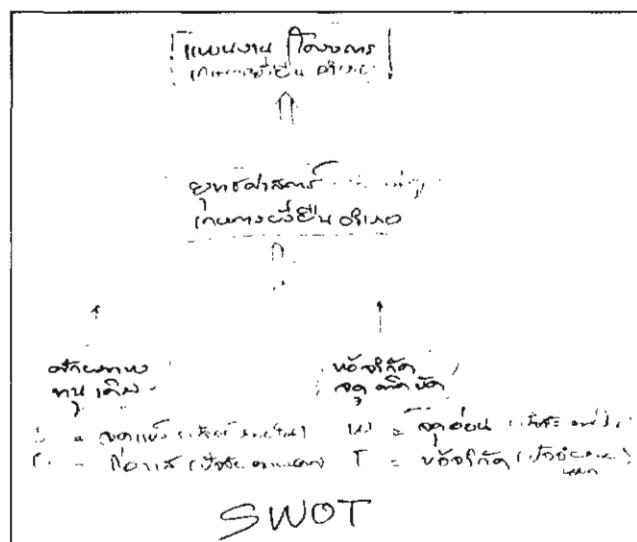
ยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนของจังหวัด

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมกับ สภา.แม่ฮ่องสอน และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ได้ร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์เชิงรุก ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนขึ้น ในช่วงปี 2547 โดยมีการจัดทำที่ขึ้น 3 ครั้ง ได้ยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนรายอ่ำก่อ จำนวน 7 อ่ำก่อ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

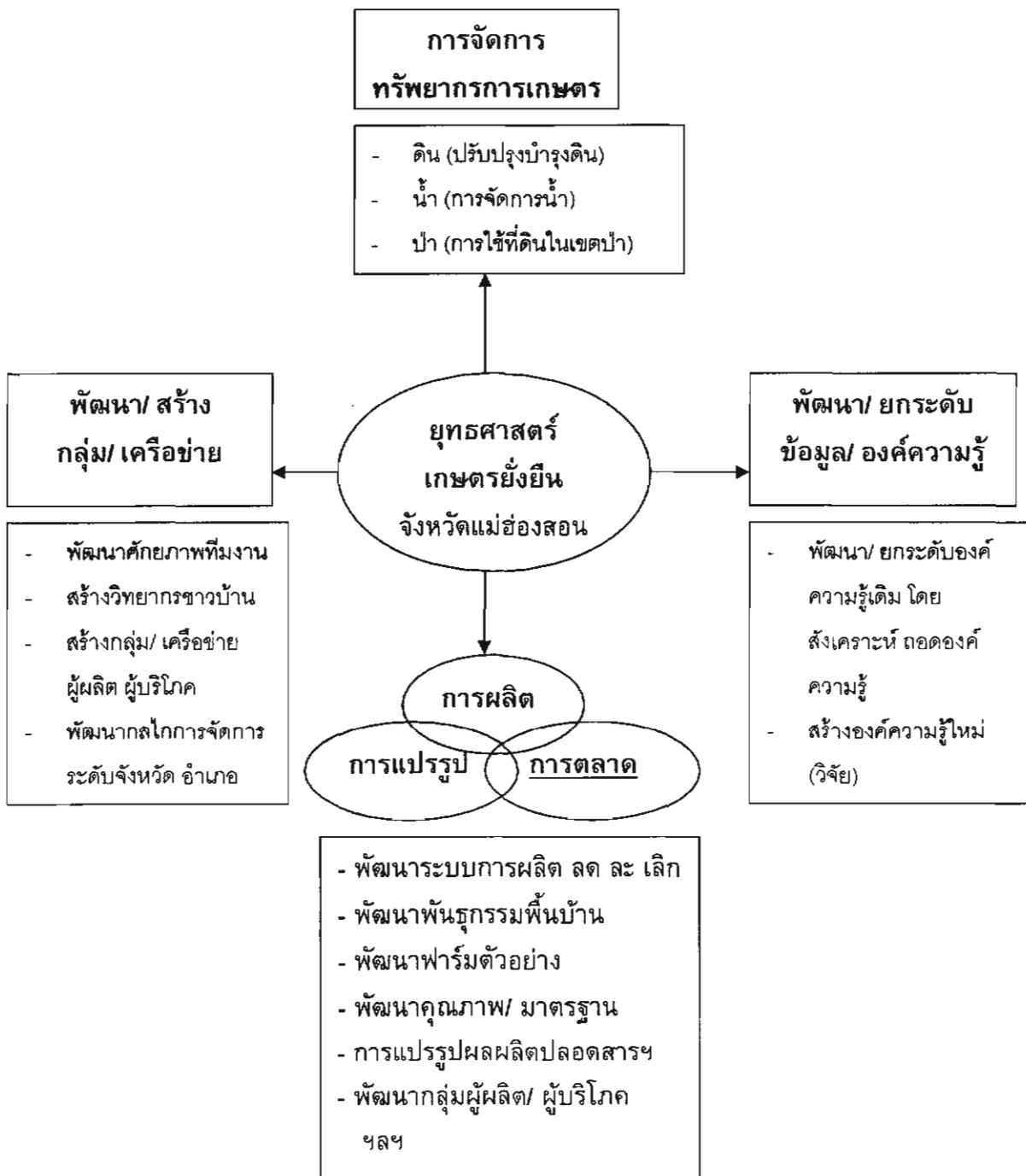
กระบวนการในเวที

การทำการเกษตรแบบยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆ ด้าน โดยเริ่มจากการค้นหา ตั้งตีๆ ที่เป็นปัจจัยอื่น ให้การทำการเกษตรยั่งยืนบรรลุผล หรือที่เรียกว่า การทบทวนศักยภาพและ ทุนเดิมในพื้นที่ที่จะช่วยสนับสนุนการทำเกษตรแบบยั่งยืนให้มีความเป็นไปได้ และวิเคราะห์ สถานการณ์ด้านการทำเกษตร หรือปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การ พัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ในระดับอ่ำก่อ ที่ใช้ฐานข้อมูลความรู้ ต่อไป

กรอบแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืนระดับอ่ำก่อ

ภาพแสดงยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืน จ.แม่ฮ่องสอน โดยภาพรวม

สรุปยุทธศาสตร์หลักของจังหวัด

จากการสังเคราะห์เบื้องต้น สามารถสรุปประเด็นยุทธศาสตร์หลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านการผลิต จะเน้นในเรื่องของการแปรรูปและการตลาด เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการวางแผนการผลิต การพัฒนาคุณภาพ/ มาตรฐาน ของผลผลิต การรักษาไว้ซึ่ง

พัฒนารูปแบบพื้นบ้านและสามารถพัฒนาให้เป็นฟาร์มตัวอย่างได้ โดยจะมีหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาและสนับสนุนได้คือ เกษตรฯ เกษตรฯ และปศุสัตว์ เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนาบุคคล / กลุ่ม / เครือข่าย เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ให้เกิดวิชากรชาวบ้านและเป็นการสร้างกลุ่ม / องค์กร ผู้ผลิต ผู้บริโภค โดยจะมีหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงได้คือ สาขาวิชา เกษตรและสาขาวิชาจังหวัด ศูนย์การศึกษาอาชีวศึกษา เป็นต้น
3. ด้านข้อมูลความรู้ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาภาระด้านทางด้านการเกษตรของจังหวัด แม่ฮ่องสอน ได้ มีการสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นและนำความรู้เดิมมาใช้ โดยหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำได้คือ กรมวิชาการเกษตร และ สำนักงานกองทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัย เป็นต้น
4. ด้านทรัพยากร เป็นการจัดการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการปรับปรุงบำรุงดิน การจัดระบบน้ำ และการใช้ที่ดินในเขตป่า ซึ่งหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาและได้คือ พัฒนาที่ดิน ชลประทาน และป่าไม้ เป็นต้น

3.4.2 แนวทางในการดำเนินงาน เพื่อการเคลื่อนต่อ

- 1) กระบวนการสร้างความตระหนักรู้เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดของเกษตรกร
 - การสร้างโอกาสให้เกษตรกร ได้มีเวลาที่แยกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่อง
 - ผลักดันกระบวนการทั้งงานพัฒนาและงานวิจัยให้สนับสนุนการดำเนินงานของเกษตรกร และเครือข่ายเกษตรกรอย่างต่อเนื่องในการที่จะนำไปสู่การ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตร
 - สนับสนุนการรวมกลุ่ม/เครือข่ายของเกษตรกร โดยมีเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางและเป็นพี่เลี้ยง
 - การพัฒนาระบบการทำงานที่ดิน เฟื่องฟู ยืด ประเพณี พิธีกรรม (ภูมิปัญญา) ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร
 - การขยายแนวคิดและสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน นักเรียน โดยผลักดันให้เกิดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการปลูกฝังความคิดตั้งแต่เด็ก
- 2) กระบวนการทดสอบทดลองเพื่อสร้างความมั่นใจในทางเลือก
 - สนับสนุนให้เกษตรกรมีการ ทดสอบการทำเกษตรกรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ การใช้ระบบการผลิต โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น สารชีวภาพ คัวขบวนอง
 - ขยายผลการทดสอบ ทดลอง ทั้งในด้านงานพัฒนาและงานวิจัยสู่เกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

- การอนุรักษ์พื้นที่ขยายการผลิตโดยใช้พื้นที่เพิ่มเมื่อ
- การสนับสนุนการทำการเกษตรแบบคึ้งคืน ใช้วัสดุ แพนเครื่องจักร ซึ่งสามารถลดการใช้สารเคมี เช่น ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง เพราะเป็นอาหารของวัสดุอิฐทั้งยังได้ป้องกันศัตรุ ลดการใช้ปุ๋ยเคมีไปในตัว และประหยัดพลังงานเชื้อเพลิง
- เสริมองค์ความรู้ด้านเทคนิคการผลิตต่างๆ ให้กับเกษตรกร
- มีสถานที่ศูนย์การทดสอบทดลองเพื่อให้เกษตรกรสามารถดูงานได้

3) กระบวนการจัดการด้านการตลาด

- เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวนำร่องในการจัดการด้านตลาดที่เน้นสินค้าปลอดสารพิษ
- การผลิตสื่อเพื่อแบ่งขั้นกับสื่อที่โฆษณาสารเคมี ให้เกิดผลทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติในพื้นที่อย่างทั่วถึง
- ตอบบทเรียน การจัดการของเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป
- เชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมสนับสนุนในการสร้างและหาตลาดรองรับผลผลิต

4) การเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เกิดการร่วมมือสนับสนุน

- หน่วยงานทางภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตร สาธารณสุข โรงเรียน อบต. และอื่นๆ
- สื่อภาคประชาชน ประสานร่วมมือกันเพื่อผลิตสื่อต่อสู้กับสื่อภาคธุรกิจสารเคมี
- ประเด็นทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (ป่าชุมชน) โดยเฉพาะในเรื่องเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินของเกษตรกร
- สุขภาพองค์รวมในการสร้างความเข้าใจผลจากการทำการเกษตรต่อสุขภาพ
- การห้องเรียนนิเวศ ด้านการเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมและพร้อม
- สกอ. สร้างงานวิจัยเพื่อรับรองภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน
- สร้างศูนย์ข้อมูลเผยแพร่ข่าวสาร องค์ความรู้สู่เกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐอย่างทั่วถึง

5) ด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารงานด้านเกษตรยั่งยืน

- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
- ประสานและแสวงหาความร่วมมือจากสื่อมวลชนท้องถิ่น

แนวทางที่สามารถผลักดันแนวคิดเกษตรกรรมแบบยั่งยืน สู่การปฏิบัติการจริงของจังหวัดสามารถทำได้ โดยที่แบบค่อนข้างเป็นค่อนข้างไปขั้นแรกนั้น คือ การสร้างการยอมรับทั้งในระดับด้วยเกษตรกร และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด โดย

- เกษตรกรทำเป็นตัวอย่าง แล้วขยายผลไปยังเกษตรกรรายอื่นๆ ให้เป็นวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ

- จัดเวลาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับเกษตรกรโดยเฉพาะ โดยเชิญเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรระดับตำบล/ อำเภอ และจังหวัดเข้าร่วมเวที โดยมีเวลาที่หลากหลาย (ตำบล/ อำเภอ/ จังหวัด เน้นผู้เข้าร่วมเวทีเป็นกลุ่มที่หลากหลาย) ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง
- การอนุเครื่องก่อตั้งเกษตรกรทุกระดับ โดยมีหน่วยงานที่อนุเครื่อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการเกษตร / อบต. / งานวิจัย ฯลฯ

ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้สถานการณ์/ ปัญหาทางด้านการเกษตรในปัจจุบัน

- เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีคิด เน้นผลิตเพื่อบริโภค เหลือจึงค่อยขายผลผลิต (ไม่เป็นไปตามกระแสบริโภคในปัจจุบัน)
- การรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นเครือข่าย และพัฒนาเกลุ่มให้เข้มแข็ง เน้นฐานแน่น/ แข็งแกร่ง
- ผลักดันงานด้านเกษตรยั่งยืน เป็นแผนแม่บทของชุมชนและ อบต.
- การสร้างวิทยากรชุมชนด้านเกษตรขึ้นยืนเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่
- การหาตัวตัวเพิ่มเติมด้วยตัวเกษตรกรเอง เช่น ในโรงเรียน หรือการเชื่อมโยงตัวตัวระหว่างกลุ่มเกษตรกรในแต่ละกลุ่ม
- การแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ/เอกชน
- เชื่อมโยงองค์ความรู้จากภายนอกสู่ชุมชน และการจัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์
- การสร้างถ่ายทอดคนรุ่นใหม่ คือเยาวชน โดย
- การให้การศึกษาด้านเกษตรขึ้นในโรงเรียน เน้นทางด้านหลักสูตรการเรียนพัฒนาที่มีภาคปฏิบัติด้วย
- การปลูกจิตสำนึกรักให้แก่เด็กและเยาวชน
- มีการผลิตสิ่งทดลองปุ๋ยเคมี/สารเคมี เช่น ทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยมูลสัตว์/ปุ๋ยพืชสด

ส่วนที่ 4

ผลการสังเคราะห์ระดับอ่างเก็บขุนน้ำ

งานสังเคราะห์โดยรวมถั่งชินในพื้นที่อ่างเก็บขุนน้ำนั้น เป็นส่วนหนึ่งของงาน "ขั้นตอนที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการอ่างเก็บขุนน้ำ" และเป็นการที่งานร่วมกับเชิงบูรณาการระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยมี การแบ่งบทบาทกันอย่างชัดเจน งานสังเคราะห์ที่ยังเข้าไปจัดการในช่วงแรกๆ โดยขั้นตอนที่ 4 ครั้งที่ 1 ได้แก่เดือนสิงหาคม 2545 เพื่อทบทวนสถานการณ์ แนวคิดหลักการเก็บรวบรวมชั่งชิน ทุนเดิน วิธีขุดตัน และสร้างความเข้าใจการสังเคราะห์ชั่งประเด็น ที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนงาน หลังจากนั้นที่มีการวางแผน งานร่วมกันในการขับเคลื่อนงาน โดยมีเครือข่ายเก็บรวบรวมทั่วถือ ก. บุนชวน เป็นองค์กรหลักในการ ขับเคลื่อน

4.1 บุนชวนมีองค์ประกอบที่ยังอุดมสมบูรณ์

ที่ดัง บุนชวนเป็นอ่างเก็บที่ตั้งอยู่ด้านเหนือของแม่น้ำแม่แคน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือสุดของประเทศไทย ให้ทั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นระยะทาง 67 กิโลเมตร ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งตระหง่านต่อกับทิศทางที่แม่น้ำแม่แคน แม่น้ำแม่แคนเป็นแม่น้ำที่มีความยาว 600 เมตร มีพื้นที่ของอ่างเก็บที่จัดสรรค่าประมาณ 2,365 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,478,125 ไร่ โดยมี ลักษณะพื้นที่ร่วนป่าและ 162,500 ไร่ กิดเป็นร้อยละ 11 ของพื้นที่

ที่ดังนี้ แมกออกเป็น 2 ประจกที่อยู่ๆ ดังนี้

1) ที่ดังนี้ กรรมชาติ "ได้แก่

- น้ำฟ้า ได้แก่ น้ำฝน ไอน้ำ น้ำดื่ม น้ำดัก น้ำอุ่น และอุ่นที่บีบ เมื่อจากสภาพภูมิประเทศ ของอ่างเก็บขุนน้ำเป็นอย่างมาก ปัจจุบันตัวพื้นที่ไม่นานาภินิช จึงเป็นปัจจัยให้มีน้ำ ที่สามารถคงความ

- น้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำลำธารและห้วยต่าง ๆ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของอ่าาเกอ บุนยวนเป็นภูเขาสูงมีพื้นที่ไม่นานาชนิด จึงทำให้สภาวะของไอน้ำ หมอก น้ำค้าง ถูกเห็น และน้ำฝนมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้บุนยวนอุดม ไปด้วยดินน้ำลำธารหลายสาย ได้แก่แม่น้ำชุม แม่น้ำแม่สุริน แม่น้ำปอน แม่น้ำเงา เป็นต้น

2) แหล่งน้ำจากการวิจัยการของนุชญ์ ได้แก่น้ำจากการชลประทาน ฝันเทียม อ่างเก็บน้ำ ในอ่าาเกอบุนยวนมีการสร้างอ่างเก็บน้ำดังนี้

- อ่างเก็บน้ำห้วยผ่าน อยู่ในตำบลแม่เงา
- อ่างเก็บน้ำห้วยสอดดือ อยู่ในตำบลบุนยวน

- อ่างเก็บน้ำห้วยปู อยู่ในตำบลเมืองปอน
- อ่างเก็บน้ำห้วยของ อยู่ในอ่าาเกอบุนยวน บ้านบุนยวนหมู่ 2
- อ่างเก็บน้ำห้วยบง อยู่ในอ่าาเกอบุนยวน บ้านบุนยวนหมู่ 2

3) ระดับน้ำได้ดินเนื่องจากสภาพพื้นที่อ่าาเกอบุนยวนเป็นที่ภูเขาสูงระดับน้ำได้ดินอาจแตกต่าง กันออกไปตามสภาพพื้นที่

ดิน ที่ดินส่วนใหญ่ของอ่าาเกอบุนยวนเป็นพื้นที่ที่พ่อจะใช้ทำการเกษตรได้ แต่ส่วนใหญ่พื้นที่ ร่วนที่ใช้ทำการเกษตรอยู่ในทุ่นเขา ซึ่งมีเขาสูงชันล้อมรอบ สำหรับพื้นที่ที่จะใช้ปลูกพืชไว้มีพื้นที่ แต่พื้นที่ที่เหมาะสมจะใช้ปลูกข้าวนาคำมีน้อยมาก

ชุดดิน อ่าาเกอบุนยวนส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยกุ่มดินหมายเลข 62 ซึ่งหมายเป็นกุ่มดิน ประกอบด้วยที่อุ่น เป็นพื้นที่ภูเขาสูงมีความลาดชันมากกว่า 35% ดินกุ่มนี้ไม่สามารถใช้ทางการเกษตร แต่ควรส่วนไว้เป็นป่าธรรมชาติ เพื่อเป็นป่าดินน้ำลำธาร กุ่มดินหมายเลข 62 นี้ มีเนื้อที่ประมาณ 2,105 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 89% ซึ่งกระจายอยู่ในตำบลบุนยวน แม่เงา แม่กี้ เมืองปอน แม่ขวนน้อย แม่อุคอก ส่วนพื้นที่เหลือเป็นที่ร่วนมีพื้นที่ประมาณ 260.2 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 11% ประกอบด้วยกุ่มดินนี้ประกอบด้วย กุ่มดินที่ 5, 15, 29, 29, 29, 30, 47, 48, 48, 48, 59, และ 62 ซึ่ง กระจายอยู่ในตำบลบุนยวน แม่เงา เมืองปอน แม่กี้ แม่ขวนน้อย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2538:91)

ป่าไม้ ด้วยภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นป่าและภูเขางานวน 2,105 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 89% ของพื้นที่ทั้งหมด มีที่ร่วนน้อย มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมคงที่ บริเวณที่ร่วนที่มีอยู่เป็นบริเวณที่มีชุมชน อาศัยอยู่ หรือเป็นที่ทำการเพาะปลูก สำหรับส่วนที่เป็นภูเขานั้นเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย และเป็น ที่อยู่อาศัยของชาวเขาผ่าต่าง ๆ

สัตว์ป่า สัตว์ป่าที่มีได้แก่ วัวกระทิง (วัวป่า) เก้ง กาวง หมูป่า เกียงมาตรฐาน ค่าง ลิง ไก่ป่า กระต่ายป่า ตะ瓜ด อีเห็น เม่น กระรอก ค้างคาว เต่าดอย เต่าน้ำ และนกประเภทต่าง ๆ

ของป่า ไಡ้แก่ น้ำดื่ม ขี้ผึ้ง เปลือกนง เปลือกก่อ หวย ขี้ค้างคาว หน่อไม้ช้าง หน่อไม้บง เห็ด ชนิดต่าง ๆ ยอดผักกุด และกล้วยไม้

แร่ธาตุ ในเขตท้องที่อำเภอขุนยวมมีแร่ชนิดต่าง เช่น ดินก ผลว

ประชากร ประชากรทั้งสิ้น 21,399 คน แบ่งเป็นชาย 11,171 คน หญิง 10,228 คน โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 9 คน / ตารางกิโลเมตร ประชากรประกอบได้ด้วยชาวไทยใหญ่ 46.66% ชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง 46.34% ชาวไทยภูเขาเผ่ามัง (แม้ว) 4.67% อื่นๆ 2.33%

4.2 ทบทวนแนวคิด หลักการ เกษตรกรรมยั่งยืน

ก่อนที่จะเริ่มต้นประเมินสถานการณ์ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องได้ช่วยกันระคุณความคิดผ่านเวทีจำนวน 3 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึง แนวคิดหลักการเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ได้ข้อสรุปดังนี้

1) การพึ่งตนเอง และความพอเพียง

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ต้องใช้สัดส่วนที่ถูกต้องกับการผลิต หลีกเลี่ยงการซื้อขายภายนอกให้มากที่สุด ทั้งนี้การเพิ่มความหลากหลายในฟาร์ม ตามฐานคิดที่ว่า “ปลูกในสิ่งที่กิน กินในสิ่งที่ปลูก” เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ลดรายจ่าย และอาจจัดการฟาร์มโดยวางแผนการผลิตอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถมีผลผลิตเหลือขาย ตามความจำเป็นของแต่ละครอบครัวที่ต้องการเงินสดในการใช้จ่ายได้

คนทำมีความพอเพียง ทั้งนี้เป้าหมายคือ เพื่อให้เกิด “ความเป็นไทย” อย่างแท้จริง เช่น ผลิตโซ่ ตรวจสอบในดีตัวตึงแต่ปฏิรูปเชิงวิเคราะห์ ตัวตนของความเป็นทางสหกุรุปแบบ ในเรื่องการคำนึง ฯ เป็นต้น

2) กระบวนการผลิต

หลักการคือ คนไร้สารพิษ ผลผลิตไร้สารพิษ เก็บหบุนสิ่งแวดล้อม ประยุกต์และปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่ โดยในขุนยวมส่วนใหญ่จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในท้องถิ่น รูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สารไอล์เมลังซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิจัย ทั้งโดยส่วนตัว ชาวบ้านโดยตรง กระบวนการผลิตยึดหลักความเกื้อกูลกันของกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบการผลิต โดยมีเป้าหมายสู่ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี

3) ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

โดยมองโลกแบบองค์รวม สร้างความรู้ความเข้าใจว่าทุกอย่างเชื่อมโยง สัมพันธ์กันและกัน ทั้งแนวร่วมและคู่ โดยให้ความสำคัญกับการสร้าง “ดินที่มีชีวิต” ทำการฟื้นฟูดิน หรือเพิ่มอินทรีย์ตัดต่อลงในดินตามสภาพที่เหมาะสม รวมถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการเกษตรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้และน้ำ เพื่อการพื้นฟูระบบนิเวศน์ที่สมดุลย์และยั่งยืน การมองความยั่งยืน ไม่มองแต่ผลผลิต (ผลได้) อย่างเดียว มองทั้งด้านสิ่งแวดล้อม (ผลกระทบ) และมองด้านสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภคด้วย

4) ยึดหลักความหลากหลาย

เน้นความหลากหลายของพืชและสัตว์ในระบบเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิศาสตร์ ทั้งที่ร่วม ที่ค่อน และที่สูง ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบ ไร่นาสวนผสมในพื้นที่ร่วนและที่ค่อน และ ไร่หมุนเวียนในพื้นที่สูง

นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานวิธีการ เทคโนโลยีการผลิตทั้งจากภูมิปัญญาและจากภายนอกด้วย ทางภูมิปัญญาอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาของพื้นที่ได้

นิยามที่ได้จากเวทีครั้งที่ 1 เกษตรยั่งยืน คือ “การเกษตรที่ไม่สร้างผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม มีวิถีชีวิตที่คิงาน – สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยใช้ทكنิคที่อ่อนโยน ป้องกันภัย ไม่เป็นภัย ให้กับชีวิตที่อาศัยธรรมชาติ มีความพอเพียง ไม่เกิดผลกระทบสู่ส่วนต่างๆ การทำการเกษตรและการดำเนินชีวิตที่ต้องดูแลความเป็นท่าส ทุกกระบวนการ ผลิตต้องใช้วัสดุดีจากธรรมชาติเป็นหลัก มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแต่โบราณ ประسانความรู้ ใหม่ ไม่ใช้สารเคมี

เป็นไทย หมายถึง พื้นดินของ ทั้งปัจจัยภายใน ภายนอก ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสาน การดำเนินชีวิตแบบชาวบ้าน โดยพึ่งปัจจัยนักน้อยที่สุด รวมถึงวิถีชีวิตที่อาศัยธรรมชาติ มีความพอเพียง ไม่เกิดผลกระทบสู่ส่วนต่างๆ การทำการเกษตรและการดำเนินชีวิตที่ต้องดูแลความเป็นท่าส ทุกกระบวนการ ผลิตต้องใช้วัสดุดีจากธรรมชาติเป็นหลัก มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแต่โบราณ ประسانความรู้ ใหม่ ไม่ใช้สารเคมี

4.3 องค์กร/ เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง ที่ดำเนินงานด้านเกษตรยั่งยืนในอ.บุนยวน

4.3.1 องค์กรด้านการผลิตและปฏิบัติการ

1) เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่

มีจำนวนสมาชิกแรกตั้ง 38 ครอบครัว กระจายอยู่ใน 4 ตำบล คือ ต.แม่อูคอ ต.เมืองป่อน ต.แม่เงา และต.บุนยวน มีการก่อตั้งในปี 2541 โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ โดยสนับสนุนในรูปเงินทุนรายละ 5,000 บาท น่างรายก็ได้รับสาร์นาในไร่รนา นอกจากนี้ยังมีการพาไปศึกษาดูงานและอบรมแนวคิดเกษตรยั่งยืนและเกษตรทฤษฎีใหม่แก่สมาชิก

เมื่อสิ้นสุดการสนับสนุนในช่วงแรกในปี 2544 เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ อ.บุนยวน ยังคงความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการตนเองในรูปคณะกรรมการ มี กฎ ระเบียบของกลุ่มที่ชัดเจน จึงได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนเพื่อสังคม (SIF) ในปี 2545 โดยมีกิจกรรมด้านการตลาดเป็นหลัก

ขณะนี้ เครือข่ายฯ มีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยได้รับการสนับสนุนหลักจาก พอช. งานที่กำลังเข้มข้น คือการพัฒนาพาร์ทเนอร์ด้านแบบ และการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุกรรมพืช โดยทำร่วมกับ สกอ. แม่ร่องสอน และศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาเป็นหลัก

กิจกรรมของเครือข่ายนี้ดังนี้

- อบรมทรัพย์ประจำเดือน (มีเงินกองกลาง โดยสมาชิกสมทบ 10 % จากสินค้าที่นำมาฝึกขาย)
- การบริหารจัดการเงินหุ้น
- การจัดประชุมประจำเดือนของสมาชิก

- อบรม เทคนิค/ กระบวนการ เพื่อทดสอบการใช้สารเคมีในการผลิต รวมทั้งแนวคิด หลักการ เกษตรยั่งยืน แก่スマชิก และผู้สนใจ
- มีการเพาะชำ ขยายพันธุ์ กล้าไม้ ชื่อขายนอกเปลี่ยน
- สร้างทีมวิชากรชาวบ้าน ปัจจุบันมี 15 คน โดยอบรมทั้งเทคนิค / กระบวนการและปฏิบัติการ
- การแปรรูปผลผลิต มีไว้ และขนมต่าง ๆ
- ทำการผลิตสิ่งที่ดี เช่น ปูยีวิภัท ออร์โนน สมุนไพรขับไก่แมลง ฯลฯ
- มีการผลิตของใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำชาล้างจาน สบู่ น้ำยาสารพน เป็นต้น
- มีตลาดนัดที่ทำร่องบุญยานทุกวันศุกร์ และส่งขายยังกอเมืองทุกวันอาทิตย์
- เพิ่มศักยภาพน้ำชิก โดยการศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ หากความรู้ ข้อมูลเพื่อย่างต่อเนื่องผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น ศึกษาดูงานที่ ต. แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และเชียงราย โศก

2) กลุ่มเหมืองฝ่ายนาอีกแดง

มีสมาชิกจำนวน 42 คน ครอบครัว หมู่ที่ 2 ต.บุญยาน ก่อตั้งเมื่อ ปี 2500 เป็นกลุ่มที่ขังคงมีกิจกรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง ฐานการผลิตเดิมยังเป็นเกษตรแบบพื้นดินเอง และมีสมาชิก จำนวน 10 รายเข้าร่วมโครงการวิจัย “การใช้จุลินทรีย์ในห้องถังกับการยอนรับของเกษตรกร อ.บุญยาน” จากการได้เข้าร่วมโครงการวิจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มหันมาใช้สารอินทรีย์ ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทดสอบสารเคมีมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในระยะทดลอง ละ เท่านั้น มีเพียง 2 รายเท่านั้นที่เลิกใช้สารเคมี

กิจกรรมหลัก ๆ ของกลุ่มนี้ดังนี้

- การประชุมกลุ่ม
- การรักษา ประเพณีการอาภาร (ลงแขก) แบบดั้งเดิม
- จัดทำแปลงวิจัยในพื้นที่เกษตรกร การใช้จุลินทรีย์ในพื้นที่ (IMO)
- การจัดการธนาคารข้าว
- การผลิตปูยีวิภัท สารขับไก่แมลง ร่วมกันในกลุ่ม
- การผลิตพืชผักปลอดสารพิษ และทำตลาดร่วมกับเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่

3) ชุมชนวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โดยได้รับการสนับสนุนจาก สกอ. สำนักงานภาค ผ่าน สกอ.แม่ฮ่องสอน โดยมีโครงการวิจัยด้านเกษตรยั่งยืน จำนวน 5 โครงการ ได้แก่

- 1) ผลกระทบการใช้สารเคมีทางการเกษตรและปัจจัยที่อื้อต่อการปรับเปลี่ยนสู่การ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี ต.เมืองป่อน อ.บุญยาน
- 2) การใช้จุลินทรีย์ในห้องถัง IMO กับการยอนรับของเกษตรกร อ.บุญยาน
- 3) การพัฒนาคุณภาพกระเทียมบ้านแม่สุริน ต.บุญยาน อ.บุญยาน

4) ทางเลือกที่เหมาะสมในการผลิตกระเทียมคุณภาพ บ้านแม่สุริน อ.บุนยวน

5) การจัดทำหลักสูตรเกษตรอินทรีย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บุนยวน

โดยครอบคลุมพื้นที่ 10 หมู่บ้าน กิจกรรมค้าง ฯที่ดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง ให้สามารถเป็นกำลังสำคัญในการ ขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนของอำเภอ และจังหวัด อ่างทอง ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเกิด ความรู้ที่ตอบค่าความวิจัยแต่ละโครงการ เกิดกุ่ม เครื่องข่าย และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เข้มแข็งมากขึ้น

4) โรงเรียนพุทธเกษตร

เป็นโรงเรียนที่มุ่งผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงดูตนเอง (นักเรียนและครุ) โดยมีระบบการผลิตแบบ อินทรีย์ ที่เหลือบริโภคกันนำไปอุดมอาหารในพื้นที่ มีนักเรียนประมาณปีที่ 1-6 จำนวน 163 คน ก่อตั้งปี 2531 ที่อยู่ เลขที่ 842 หมู่ 1 ต.บุนยวน อ.บุนยวน จ.แม่ฮ่องสอน

กิจกรรมหลักที่เกี่ยวกับเกษตรยั่งยืนมีดังนี้

- จัดอบรมเกษตรกรรมชาติ
- อบรมอาชีพหลักสูตรระยะสั้น เช่น การเพาะเห็ด
- ปลูกพืชอินทรีย์เพื่อการบริโภคและจำหน่าย
- เด็กและเยาวชน ทำงานกับเครื่องข่ายเด็กและเยาวชน อ.บุนยวน
- โรงสีข้าวกล้อง มีการสีข้าวกล้องเพื่อบริโภค และรับจ้างสีข้าวกล้อง
- การผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- การเพาะเห็ดเพื่อบริโภคและจำหน่าย

4.3.2 องค์กรเครือข่าย ฝ่ายสนับสนุนและประสานงาน เกษตรกรรมยั่งยืน

1) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา

มีสมาชิกและกรรมการ จำนวน 14 คน เป็นองค์กรภาคประชาชน ก่อตั้งมีปี 2542

กิจกรรมหลัก มีดังนี้

- จัดทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ จำนวน 6 ไร่
- ฝึกอบรมขยายองค์ความรู้ เกษตรอินทรีย์
 - ปี 2542 จำนวน 3 รุ่น
 - ปี 2543 จำนวน 10 รุ่น
 - ปี 2544 จำนวน 10 รุ่น
 - ปี 2545 จำนวน 15 รุ่น
 - ปี 2546 จำนวน 15 รุ่น

- ปี 2547 ร่วมกับเครือข่ายสิกรรม “รัสรารพิยแห่งประเทศไทย” ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจาก สสส. อย่างมากทั้งค่าทางดูแลครรภ์ ทางดูแลเด็ก ทางดูแลสุนัข

- ประมาณสามเดือน เดือนละ 3 – 4 ครั้ง

- จัดทำคู่มือข้อมูลเกี่ยวกับอินทรีย์ และห้องสมุดสอน

สร้างชาติ

- คู่มือประชุม/อบรม ศูนย์พัฒนาระบบชั้นชีว

- อัลก์ท่านออกสาร องค์ความรู้/ เทคนิค วิชาการพัฒนา
เพื่อสังคม ด้วย การใช้สารเคมีเกษตร
(ร่วมกับ ศก.และ สสส.)

- ปรับปรุงและขยายพื้นที่พืช

ปลูกอุดารเมือง

- สนับสนุนงานด้านเด็กและเยาวชน

- เสริมบทบาทกระบวนการการทำงาน ภาคประชาชน

ศูนย์ส่งเสริม
การศึกษา
เพื่อการพัฒนา

2) ศูนย์ความคุ้มไฟป่าที่ วส. 2 (แม่สุริน)

พื้นที่ก่อขึ้นทุกหมู่บ้านในเขต อ.ชุมชน ก่อตั้งปี

2542 กิจกรรมด้านเกษตรชั้นชีวนี้มีดังนี้

- พลัดปูชีบี/ไม้หมัก ปีชูบันเป็นน้ำยาของกรมป่าไม้ในการห้ามปูชีบีไม้

- พลัดหัวเชื้อปูชีรากพ (จุลินทรีย์) สมุนไพร พลัดพื่อเพาะพันธุ์และจ้าวน้ำ

- ห้ามน้ำดูนิปปัญญา (ไวรัส)

- เริ่งไก่พื้นบ้าน / หมูป่า / หมูพันธุ์ มีการทดสอบเลือด

- อุดอบรมเกษตรชั้นชีวนี้

3) โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชดำริ

พื้นที่ด้านมนุษย์ ด้านกิจกรรม หมู่ 2, หมู่ 3 ก่อตั้งปี 2539 กิจกรรมด้านเกษตรชั้นชีวนี้มีดังนี้

- จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ศูนย์น้ำของเขต ถนนฟัก

- อบรมผู้นำเกษตรกรด้านพัฒนาที่ดิน

- ปรับปรุงบำรุงดินด้วย ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยகอก ปุ๋ยหมัก

4) โครงการลุ่มน้ำชาว

พื้นที่ 19 หมู่บ้าน ในเขตแม่เอาม้อ และด้านล่างแม่เอาม้อ ก่อตั้งเมื่อปี 2543 กิจกรรมด้านเกษตรชั้นชีวนี้มีดังนี้

- อบรมเทคนิคกระบวนการ การลด ละ เลิกการใช้สารเคมี
- ส่งเสริมอาชีพ เช่นนาครา โโค กระเบื้อง
- ประสานความร่วมมือการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรประชาชน

5) โรงเรียนบุนยวนวิทยา

พื้นที่/เป้าหมาย นักเรียนนักเรียนปี 1 – 6 จำนวน 799 คน ครุ 38 คน เริ่มกิจการเกษตรยังบ้านปี 2543
มีกิจกรรม ดังนี้

- ทำปุ๋ยหมักด้วยเศษวัสดุอินทรีย์ในโรงเรียน เช่น ใบไม้ ใบพืช
- ร่วมกิจกรรมกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา เช่นกิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพ การเพาะเห็ด

7) สำนักงานเกษตรอีกบุนยวน

ดำเนินงานสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ตามโครงการของกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรจังหวัด
แม่ฮ่องสอน ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น การรณรงค์อาหารปลอดภัยครัวไทยสู่ครัวโลก (ปี 2546) โครงการ
เกษตรทฤษฎีใหม่ (ปี 2541-44) โครงการธนาคารอาหารชุมชนภายในตัวบ้านผู้ว่า CEO (ปี 2547) เป็นต้น

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ในสำนักงานเกษตรอีกบุนยวนยังเข้าไปเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อ
ท่องถิ่นด้านเกษตรยังบ้าน โดยสนับสนุนด้านวิชาการบางประเด็นเพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจเลือก
มาปรับใช้ในโครงการวิจัย

8) คณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (คปส.)

เข้ามาเชื่อมประสานพื้นที่ เพื่อแก้เปลี่ยนเรียนรู้ และจัดทำกรณีศึกษาเพื่อการเผยแพร่สาระน่า
เช่น กรณี ของ นายสนันต์ มหาบุรุษ เสนอในรายการ “คนดันคน” ในตอน เกษตรกรไม่ตามสั่ง รวมถึง
การจัดเวทีขุทศาสตร์ด้านอาหารก์ได้เชิญสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกเข้าร่วมเวที เป็นต้น

9) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

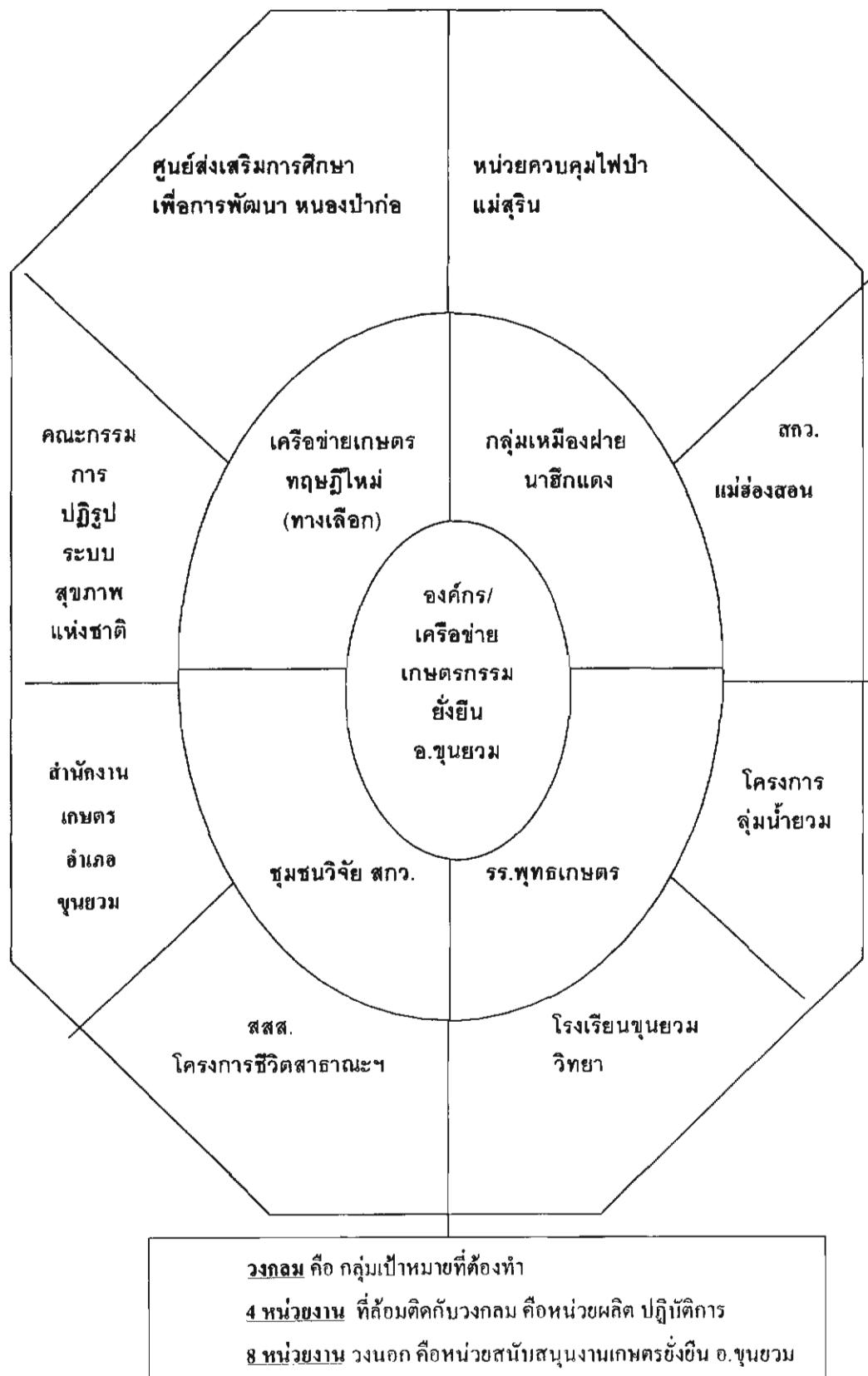
เฉพาะในพื้นที่ อำเภอบุนยวน ได้ให้บ้านประมานสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- 1) โครงการชีวิตสารานุรักษ์และท่องถิ่นน่าอยู่ โดยสนับสนุนเรียนการจัดคลาสสีเขียว การ
สนับสนุนฟาร์มต้นแบบ และการสอนบทเรียนด้านเกษตรกรรมยังบ้าน (ปี 2547-48)
- 2) การจัดเวทีสุขภาพ และสังเคราะห์ประเด็นเกษตรกรรมยังบ้าน

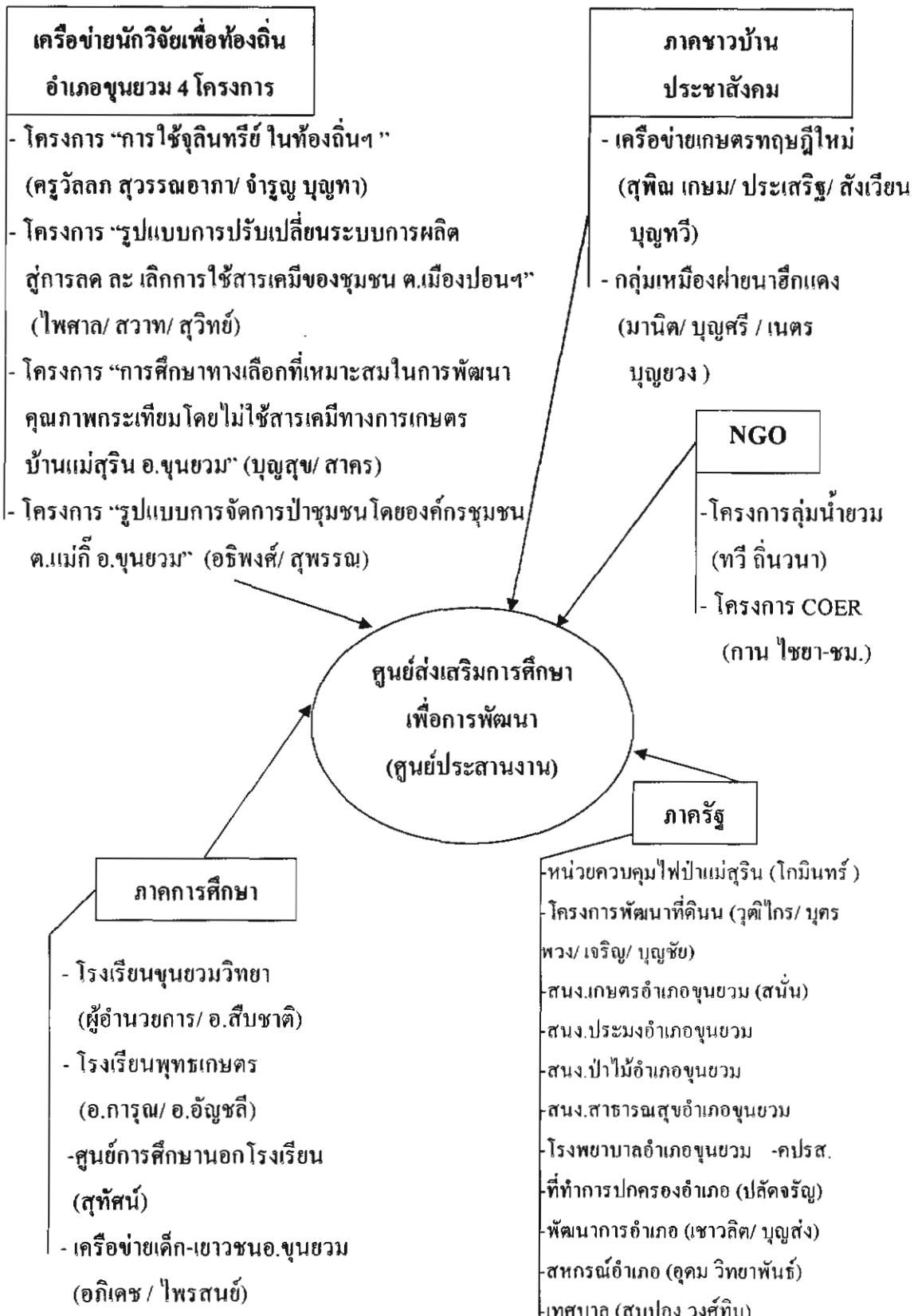
10) เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.บุนยวน

จัดตั้งเมื่อปี 2545 โดยใช้ฐานความเชื่อมของเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ อ.บุนยวน อิงอุ่งกัน
เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นที่ตั้งของเครือข่ายจังหวัดที่ตั้งอยู่ภายในศูนย์
ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา ดำเนินกิจกรรมแผนยุทธศาสตร์หลัก 4 ด้าน

กรุงเทพมหานครเพื่อสันดุลแห่งชีวิต

โครงข่ายการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง

11) สก.แม่ร่องสอน

นิบทนาหาเป็นที่เลี้ยงงานวิจัย และที่ปรึกษากลุ่มและเครือข่ายองค์กรชุมชนต่าง ๆ ด้านเกษตรกรรมยังขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ศูนย์ประสานงานวิจัยฯ ยังจัดการความรู้ด้านเกษตรกรรมยังขึ้น โดยเป็นผู้อื่นอำนวยให้เกิดเวทีต่าง ๆ ในพื้นที่และเชื่อมประสานภาคส่วนต่าง ๆ ระดับเหนือชุมชนเพื่อเป็นสะพานเชื่อมสู่การพัฒนาความรู้จากภายนอกพื้นที่ ให้ชุมชนเลือกใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบัน และเพื่อการนำรูปธรรม ที่เป็นบทเรียนสำคัญในพื้นที่ออกสู่พื้นที่ทางสังคม และนโยบายทุกระดับอีกด้วย

4.4 ปัจจัยที่เอื้อ และขัดขวางต่อการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน อ.บุนยรุ่ง

4.4.1 ปัจจัยเอื้อ

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลมือสอง การจัดเวทีระดมความคิดในโอกาสต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยที่อี๊ดต่อการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน หรือศักยภาพและทุนเดินในพื้นที่ มีดังนี้

1) มีกุญแจรีโมทป้ายภาคประชาชนสังกม สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

รายละเอียดของกลุ่มและเครือข่าย ทั้งที่ลงมือทำการเกษตรยังชีน และกลุ่ม หน่วยงาน ที่สนับสนุน มีในข้อ 4.3

หน่วยงานประชาสัมพันธ์และองค์กรชาวบ้าน

- ◆ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ
- ◆ เครือข่ายเกษตรอุปถัมภ์ใหม่ อำเภอบุนช่วม
- ◆ โครงการพัฒนาคุณน้ำယวน
 - สนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร
 - ฝึกอบรมองค์ความรู้เกษตรอินทรีย์
- ◆ ชุมชนอนุรักษ์ป่าแม่กີ
- ◆ ฟาร์มตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม (เทียนผล)
- ◆ โรงเรียนเกษตรอินทรีย์ (ชาวนา)
- ◆ ศูนย์การเรียนรู้ระดับอำเภอ , จังหวัด
- ◆ บุษราศาสตร์ผู้ว่า CEO (โครงการ Food Bank)
- ◆ บุษราศาสตร์การพัฒนาจิตวิญญาณของศูนย์สิกรรม ไร่สารพิม

หน่วยงานภาครัฐ

- ◆ เกมตรรำกao
- ◆ พัฒนาทีคิน

- ◆ องค์กรส่วนท้องถิ่น
- ◆ ประเมณ
- ◆ กลุ่มแปรรูปภายใต้การดูแลขององค์กรส่วนท้องถิ่น

2) ระบบการผลิตที่ยังเป็นแบบดั้งเดิมอยู่มาก

- ยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกระบวนการผลิต+ ประยุกต์ เช่นเริบกหัวข้อข้าว
- มีตลาดรองรับ
- ผลิตแบบหลากหลาย ผสมผสาน

3) ภูมิอาณาจ

- เป็นพื้นที่โล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก
- ฝนตกต้องตามฤดูกาล

4) ภูมิศาสตร์

- เป้าไม้อุดมสมบูรณ์
- น้ำ มีน้ำที่สมบูรณ์และหลายสาขา
- ดินสภาพดีและสมบูรณ์
- มีอ่างเก็บน้ำ แม่น้ำ ฝ่าช

5) สังคม วัฒนธรรม

- รวมเป็นองค์กร / เครือข่าย
- มีการรวมกลุ่ม / เครือข่าย
- มีการประสานงานต่อเนื่อง
- ความเจริญยังมีไม่น่าจะ (ใช้วิธีดั้งเดิมอยู่)

4.4.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค/ ตัวขัดขวางเกณฑ์กรรมยังยืน

มีการระดมความคิดของผู้เข้าร่วม โดยใช้ เทคนิค ระดยากร์ด และแผนที่ความคิด ผลของการขัดลำดับตามความสำคัญ โดยใช้ สติกเกอร์ สรุปได้ดังนี้

- งบประมาณในการสนับสนุน (น้อย)
- ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค(ยังไม่เชื่อว่าปลอดสารพิษ)
- ค่านิยมในการบริโภค (ชอบกินของสวยงาม ฟุ่มเฟือย)
- ขาดการวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้สารเคมีต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (การมองแบบองค์รวม)
- นโยบายขององค์กรรัฐ (ทำน้ำเพื่อหวังผลประโยชน์)

- เกษตรกรรมอย่างมุข ทำให้เกิดผลกระทบทางด้าน (สิ่งสภาพติด, การพนัน, เที่ยวกลางคืน, กีฬาครรภ์)
- การปลูกพืชเชิงเดียวซ้ำซาก (ดินเสื่อม, ขาดธาตุอาหาร)
- ขาดพื้นที่ทำกินของคนเอง (เสียค่าเช่า, ไม่สามารถวางแผนผลิตระยะยาวได้)
- ขาดการประชาสัมพันธ์ (ขาดงบ, ไม่สามารถอุปกรณ์ที่ต้องการได้)
- ผู้นำชุมชน (ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ในการศึกษา สนับสนุนให้ความรู้)
- ความโลภของมนุษย์ (ไม่รักษาพืช, ทำลายทุกอย่างเพื่อเงิน)
- เห็นผลช้า (ในระยะแรก) เกษตรกรรมยังอ่อน
- ขาดสถานบันส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมยังอ่อน
- เน้นการปลูกเพื่อขาย (ลืมอุดาระย่าง)
- ราคาต่ำกว่าดินทุน (ไม่แน่ชัด, ยังไม่มีข้อสรุป)
- นักการเมืองที่เป็นนาทุน (ออกกฎหมายกีดกัน)
- สภาพหนี้สิน, สภาพเศรษฐกิจและความเชื่อมโยง (ไม่เปลี่ยนมาทำเกษตรยังอ่อน)

4.5 วิสัยทัศน์ เกษตรกรรมยังอ่อนอำเภอขุนยวม

มีการระดม วิสัยทัศน์ (ภาพฝัน) เกษตรกรรมยังอ่อนขึ้น Mind Map แล้วเลือก วิสัยทัศน์ที่ตรงใจที่สุด หัวข้อและประเด็นที่ถูกเลือกเรียงตามความสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1) การขยายผล

- เกิดโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ (หลักสูตร)
- สร้างชุมชนเกษตรกร เกษตรกรรมยังอ่อน
- ขุนยวมเป็นเกษตรอินทรีย์ทั้งอันกอ
- มีการคุณนาคที่ดี

2) การผลิต

- มีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ, ปุ๋ยชีวภาพ
- มีการจัดกิจกรรมปัจจัยด้านการเกษตรของเกษตรกรไทย
- มีการพัฒนาพื้นที่, เทคนิคการผลิต, เครื่องทุนแรง
- มีชุมชนต้นแบบ ฟาร์มต้นแบบกระจายอย่างครอบคลุม

3) การตลาด

- ผู้บริโภค ได้บริโภคผลผลิตคุณภาพดี, สุขภาพดี
- สิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

4) เศรษฐกิจและสังคม

- มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ กินเป็นใช้เป็น
- พึงคนเอง , ปลดออกบานยมุข , คนไร้สารพิษ
- ไม่มีหนี้สิน

สรุป วิสัยทัศน์เกษตรยั่งยืนอีกอุบัติใหม่

** ผลผลิตปลดออกพิษ ทุกชีวิตปลดอกภัย ใช้ปุ๋ยชีวภาพยับโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ มีทักษะทักษะเกษตร ชุมชนเป็นของเกษตรอินทรีย์ถ้วนหน้า **

การขยายผลถูกใจให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการจัดให้มีโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ เชื่อมโยง ถึงสร้างชุมชนเกษตร (ทาขາ) เพื่อเป็นฐานสู่เป้าหมาย เป็นเกษตรอินทรีย์ถ้วนหน้าอีกอุบัติใหม่ เป็นการ มองภาพใหม่เป็นองค์รวม มองถึงผลผลิตปลดออกพิษ ผู้บริโภคปลดอกภัย พึงคนเองได้ ไร้สารพิษ (ปลดออกบานยมุข) ยังมีประเด็นรองคือการคุณความ เทคนิคทันสมัย การเป็นชุมชน/ ฟาร์มดันแบบ

4.6 กลไกการขับเคลื่อนเกษตรยั่งยืนอีกอุบัติใหม่

4.6.1. บทบาทของกลไกอีกอุบัติใหม่

- กำหนด ทิศทาง แนวทางการทำงานร่วมกันในการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนใน อีกอุบัติใหม่
- ประสานแผนงานของแต่ละองค์กรร่วมกันแบบ “บูรณาการ” ทั้งด้านพื้นที่ ด้านคนทำงาน ด้านกลุ่มเป้าหมาย และด้านงบประมาณ
- ผลักดันประเด็นร่วม เพื่อให้อีกอุบัติใหม่เป็นเกษตรอินทรีย์ถ้วนหน้า
 - หลักสูตรท้องถิ่น เกษตรกรรมยั่งยืน
 - เทคนิคทางเดือก
 - ตลาดเชิงรุก / องค์กรผู้บริโภค
- ติดตามช่วยเหลือกันและกันของทุกเครือข่าย

4.6.2 แนวคิด/ หลักการพื้นฐาน

- 1) ไม่สร้างองค์กร/ กลไก ใหม่ แต่จะใช้กลไกเดิมที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้วในพื้นที่
- 2) เป็นการรวมตัวกันหลวม ๆ ไม่มีโครงสร้าง แต่จะต้องมี ตัวคน จากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องเข้าร่วมในกลไกที่กำหนด
- 3) ไม่เป็นการงานใหม่สำหรับคนทำงานเดิม ที่มีงานการขับเคลื่อน หลายประเด็นในระดับ ท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ เป็นกลไกที่ช่วยเสริม สนับสนุน การทำงานเดิมให้ชัดเจนร่วมกันมากขึ้น

4) เน้นการรับรู้ข่าวสารซึ่งกันและกัน ของคนทำงานด้านนี้ ในเชิง “บูรณาการโครงการ” เพื่อ ไม่ให้เกิดความสับสนโดยเฉพาะกับชุมชนที่เกี่ยวข้อง

4.6.3 เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.บุนยวัม กลไกหลักในการเคลื่อนงาน

ความเป็นนาของเครือข่าย

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.บุนยวัม ถือว่าเป็น “กลไกการจัดการ” หลัก ที่จะรวมพลังผู้คน ไว้มีการสร้างความรู้ในห้องถิ่น ผ่านงานวิจัย และงานพัฒนา ที่ได้รับการสนับสนุนตลอดช่วง 4 ปี ที่ผ่านมา รวมถึง การเกษตรที่เกี่ยวความรู้จากที่ต่าง ๆ มาปรับใช้ ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีแนวทางเดียวกัน ทั้ง โฆษณา ของผู้ผลิต ล้านนา เครือข่ายเกษตรทางเลือกนอกพื้นที่ เครือข่ายนักวิจัยเพื่อห้องถิ่น ศูนย์ประสานงาน วิจัยเพื่อห้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่พยาบาล “จัดการองค์ความรู้เกษตรชั้นเชิง” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ ได้กำหนดร่วมกันไว้

มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธีการ ที่จะยกระดับองค์ความรู้ระหว่างผู้คนที่ หลากหลายที่เกี่ยวกันอยู่ สู่ความชัดเจนร่วมกัน ทั้งเกษตรกร เครือข่ายระดับต่าง ๆ ภาครัฐ และพี่เลี้ยง ผ่านเวทีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเวทีสาธารณะเกษตรชั้นเชิงระดับจังหวัด เวทีระดับอำเภอ เวที เครือข่าย เวทีในโครงการวิจัย เพราะประเด็นที่ต้องเกี่ยวพันนี้ เชื่อมโยง สู่เป้าหมายนั้นมีความซับซ้อน หลากหลาย จากระดับฟาร์มถึงระดับโลกและจักรวาล ความรู้ที่ต้องสร้าง ถอด ปลูก คุกคาม ต่อสาร ที่มี ตั้งแต่ จากเมล็ดพันธุ์ ถึงการตลาด ที่ต้องใช้ทักษะด้านเทคนิค วิธีการ ทักษะ และจิตวิญญาณที่ไม่ สามารถอธิบายได้อย่างโดยเดียว แต่จะต้องไปเชื่อมโยงความรู้อื่น ๆ ประดานีที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นประเด็นที่ ต้องเรียนรู้ไปตลอดชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุดท้าย คือ เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถปรับเปลี่ยนระบบ การผลิต ได้ทั้งระบบ ซึ่งมิอาจกำหนดเวลาการขับเคลื่อนงานได้ในขณะนี้

องค์กรที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.บุนยวัม มาจากกลุ่มเกษตรกร และองค์กร เครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่อำเภอบุนยวัม เช่น (มีรายละเอียดในฐานข้อมูลเครือข่าย)

- เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ ก่อตั้งเมื่อปี 2542 มีสมาชิก 38 คน
- กลุ่มเหมืองฝาขนาธิกแดง ก่อตั้งเมื่อปี 2500 มีสมาชิก 42 คน
- กลุ่มเกษตรทางเลือกบ้านแม่สุริน ก่อตั้งเมื่อปี 2544 สมาชิก 48 คน
- โรงเรียนพุทธเกษตร ก่อตั้งเมื่อปี 2531 มีสมาชิกโรงเรียน 168 คน
- ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา ก่อตั้งเมื่อปี 2542 มีสมาชิก 14 คน
- โครงการลุ่มน้ำบุน ก่อตั้งปี 2543 พื้นที่ 2 ตำบล 19 หมู่บ้าน
- โครงการวิจัยเพื่อห้องถิ่นประเด็นเกษตรชั้นเชิง 5 โครงการ
- ศูนย์ควบคุมไฟป่าแม่สุริน ก่อตั้งปี 2542
- โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชดำริ ตั้งปี 2539

- เกษตรกรรมตามลือ ชนเผ่าม้งบันพีนที่สูง บ้านป่างทอง ต. แม่อุคอ

การจัดการบริหารเครือข่าย กก.ไกการขันเค็ม

การบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงนี้ จึงเป็นต้องมีโครงสร้างและผู้ประสานงานหลัก ในการทำงานที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง เพื่อจ่ายต่อการเชื่อมประสานกันในระหว่างกลุ่มดังนั้นจึงมีการจัดตั้งผู้ประสานและศูนย์ประสานงานเครือข่าย ณ. วิสาหกิจชุมชนการพัฒนาบ้านหนองป่าก่อ น. ต. บุนชาม อ. บุนชาม จ. แม่ส่องสอน 58140 โทร. 01-9509754 หรือ 06-1838013

กระบวนการคัดเลือกคนเข้าร่วมเครือข่าย

- เปิดโอกาสให้เกษตรกร กลุ่ม หรือองค์กรที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่นรายปี ประจำ เทศกาลคริสต์มาส จัดอบรม ศึกษาดูงาน การอี้มแเปลง งานมหกรรมต่างๆ โดยความสมัครใจ และเน้นการนี้ส่วนร่วม
- คัดตัวมีพื้นที่หรือสนับสนุนปัจจัยหรือองค์ความรู้ ประสบการณ์ เทคนิคต่างๆ ให้กับกลุ่มที่สนใจ สามารถใช้เชื่อมโยงอันดับต่อไปได้
- สำรวจบุคคลหรือกลุ่มที่มีแนวคิดทางการค้าที่ต้องการร่วมมือกัน หรือคล้ายกัน

- ร่วมกำหนดคุณสมบัติของคุณบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเอื้อให้เกิดการเข้ามาร่วมกันไปได้ เช่น มีพื้นที่ของคนมอง มีการตารางชีวิตที่ค่อยบ้างเรียงจ่าจอย มีเป้าหมายการผลิตเพื่อยังคงผลิต ขาย เข้าใจนักการของเกษตรกรรมซึ่งยืนพื้นฐานครัว
- กรณีที่เป็นหน่วยงาน ภาคีความร่วมมือ พยายามแจ้งหรือเชิญเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ให้ ความสำคัญในการบูรณาการแผนงาน/ กิจกรรม ที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน
- มีเป้าหมายที่เข้าร่วมหรือเข้าขัดเจน เช่น เข้ามาเพื่ออาชีวะอะไรแทนหรือขาย เป็นต้น

จัดตั้งประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบการผลิตในรูปแบบหมู่ครัวชั้นเยี่น ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาของ
ภาคที่สุด โดยให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านระบบการผลิต แนวคิด การคิด คิด แตะชั้นเยี่นในชีวิต ดุษกษา^๔
ในที่สุด

กต. ให้การชี้บเคสที่ยื่นระดับครึ่งปี

1. ตัวบทภาษาพื้นเมือง

มีก่ออุบัติเหตุที่สูงขึ้น และทำการเกณฑ์โดยใช้สารชีวภายนอกที่เป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีเครื่องข่ายประดิษฐ์เป็นตัวหนุนเสริม รวมถึงเครื่องข่ายคงที่ที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้าง (ค.ส.ช.) ของข่าย เป็นเกณฑ์ในการซ่อนไขงในระดับอ่อนก่อ

ระดับเครื่องข่าย เครื่องข่ายเกณฑ์อุตุนิยมวิทยาในมี ซึ่งตั้งมาก่อนเครื่องข่ายเกณฑ์อุตุนิยมวิทยาเพื่อเป็น
แผนหลักในการคัดลอก โดยใช้เสียงทางแนวทางร่วมกับเครื่องข่ายอื่นๆ ที่มีแนวทางเดินทางที่ต้องคัดลอก

ระดับนักพิ�ท์ ต้องให้ในระดับพื้นที่และระดับเครื่องข่ายในอีกอื่นความเข้มแข็งและชัดเจนก่อน ให้ใช้กลไกในระดับเครื่องข่ายระดับพื้นที่มาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกลไกในระดับจังหวัดอีกด้วยนั่นเอง

2. ด้านงานวิชัย

ใช้งานวิจัยเพื่อห้องเรียน เป็นกลไกในการขับเคลื่อน โฉมใหม่ โครงการ ในการพัฒนา ซึ่งโครงการที่ กำลังดำเนินการอยู่เป็นแนวทาง และเป็นพื้นที่สืบสาน การสร้างให้เกิดโครงการใหม่ ผลที่เกิดจากงานวิจัยใน พื้นที่นั้นนอกจากจะสร้างความรู้แล้ว ยังสามารถ “สร้างคน” ที่มีคุณภาพเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งใน กระบวนการเรียนรู้ค่าแรงงานวิจัยเพื่อห้องเรียนนั้น จะเกิดทั้งพุทธะ (ผู้รู้/ วิทยากรชาวบ้าน) ธรรมมะ (องค์ ความรู้) และสังฆะ (กตัญญู/ เครือข่าย) ใน โครงการ ดังภาพ

กระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทัวริจัย

ด้วยการร่วมกันเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัย
ในการวิจัยทางเลือกในการผลิตกระเทียมปลอดสาร บ้านแม่สุริน

ส่วนการบริหารจัดการด้านพนงาน/ กิจกรรมหรืองานประจำเดือนของครือข่ายนี้ ใช้เวลาที่ประชุมและกิจกรรม ระดับความคิดเห็นเป็นหลักในการพิจารณาการดำเนินงานของครือข่าย

3) ด้านองค์กรที่เลี้ยง

มี 2 ระดับคือองค์กรที่เลี้ยงงานพัฒนา และงานวิจัย ซึ่งจะมีบทบาทที่ชัดเจนในการอนุเครื่อง เครื่อข่าย โดยมีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาเป็นแกนหลัก ในการอนุเครื่อง เครื่อข่าย โดยมีรูปแบบการอนุเครื่อง ดังนี้

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน

- สนับสนุนในการเรื่องการสร้างความรู้ ผ่านทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา โดยอื้อให้เกิดเวทีวิเคราะห์ ปัญหาเป็นระยะ ๆ เพื่อกำหนดค่าตามวิจัยสู่การบรรลุเป้าหมายของเครือข่าย
- เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัย เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในเรื่องการสร้าง คน การสร้างความรู้ การขยายผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในระดับต่าง ๆ
- ร่วมสังเคราะห์ แปรรูปองค์ความรู้ เพื่อสื่อสารสาธารณะ ตามวัตถุประสงค์เฉพาะต่าง ๆ
- เชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นกับส่วนราชการ โดยร่วมจัดทำยุทธศาสตร์เกณฑ์กรรมยั่งยืนปี 2547 ในทุกอำเภอ โดยมีสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสนับสนุนงบประมาณ
- เชื่อมโยงองค์ความรู้นอกพื้นที่ (วิชาการ) เพื่อสนับสนุนทางเลือกแก่เครือข่ายในการปรับใช้
- ทำงานร่วมกับเครือข่าย ตามแผนยุทธศาสตร์ผู้ว่า CEO ในโครงการ Food Bank ที่บ้านปีง หลัง ต.แม่กี่
- เป็นที่ปรึกษาเครือข่ายในงานวิจัย “การจัดการองค์ความรู้เกณฑ์ชั้นของเครือข่าย” ที่ได้รับการสนับสนุนจาก พอช. (ปี 2546-47 : 18 เดือน)

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ

- เป็นศูนย์สาธิตเกณฑ์ร่องใหม่ในอาเภอบุนยวัม และจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- เป็นที่ศึกษาดูงานสำหรับคนในเครือข่ายและผู้สนใจ
- เป็นศูนย์เรียนรู้เกณฑ์ร่องใหม่ ทั้งด้าน เทคโนโลยีการผลิต แนวคิดหลักการ และวิถีชีวิตแบบเรียนรู้ตามแนวทางเกษตรอินทรีย์
- เป็นสถานที่ฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ สร้างวิทยากรชาวบ้าน และเครือข่ายสมาชิกผู้สนใจเกษตรอินทรีย์ ผ่านกระบวนการฝึกอบรม และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง
- ร่วมกับเครือข่ายกสิกรธน ไร่สารพิมพ์แห่งประเทศไทย ฝึกอบรมเกษตรกร และขุนเกษตรกร

โดยสรุปมีที่เลี้ยง และหน่วยงาน หรือโครงการที่สนับสนุนมีดังนี้ (รายละเอียดของการสนับสนุน มีในแฟ้มฐานข้อมูลของเครือข่าย)

1. ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาบ้านหนองป่าก่อ ต.บุนยวัม อ.บุนยวัม
2. โครงการวิจัย ส.ก.ว แม่ฮ่องสอน จำนวน 5 โครงการ ได้แก่
 - การใช้ชุลินทรีย์ในท้องถิ่นกับการข้อมูลของเกษตรกร อ.บุนยวัม

- รูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ดูแลรักษา ลด เสีย การใช้สารเคมีของชุมชน ต.เมืองป่อน อ.บุนยวัม
- การศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพกระเทียม โดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร บ้านแม่สุริน อ.บุนยวัม
- กระบวนการจัดทำหลักสูตรห้องเรียนเกี่ยวกับอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บุนยวัม
- โครงการวิจัย ของ พ.อ.ช จำนวน 1 โครงการ ได้แก่ “การพัฒนาและเสริมสร้างกลไกการจัดการองค์ความรู้ในการขับเคลื่อน เกษตรยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรทั่วไป จ.แม่ฮ่องสอน”
- 3. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องเรียน จ.แม่ฮ่องสอน (สกอ.แม่ฮ่องสอน) เป็นพี่เลี้ยง โครงการวิจัย ทำฐานข้อมูลเกษตรยั่งยืน จัดกระบวนการเรียนรู้เกษตรยั่งยืน
- 4. โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรยั่งยืน สกอ.สำนักงานภาค สังเคราะห์งานวิจัย 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จ.แม่ฮ่องสอน และ อ.บุนยวัม
- 5. โครงการพัฒนาคุณน้ำယwm ทำงานพัฒนาการใช้ที่ดินเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง จำนวน 19 หมู่บ้าน กิจกรรมหลักคือ สนับสนุนพันธุ์สัตว์แก่เกษตรกรเป้าหมาย การอบรมเทคนิคทางเลือกสู่การ ลด และ เสียการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- 6. เครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน อ.บุนยวัม (คสข.) มีการเคลื่อน งานด้านเกษตรยั่งยืน ผ่านโครงการวิจัยชีวิตสาระและห้องเรียนน่าอยู่ และ โครงการ เชื่อมประสานการพัฒนาโดยมีพื้นที่เป็นตัวตั้งๆ
- 7. สำนักงานพัฒนาที่ดิน อ.บุนยวัม เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ในหลายระดับ สนับสนุนองค์ ความรู้ด้านการปรับปรุงบ้านรุ่งคินฯ
- 8. โครงการธนาคารอาหาร (foodbank) เป็นโครงการ ผู้ว่า CEO ปี 2547 – 2550 สนับสนุน หมู่บ้าน Food Bank จำนวน 12 หมู่บ้าน ทั้งจังหวัด ในปี 2547 และที่อ้างอิงบุนยวัม จำนวน 1 หมู่บ้าน คือบ้านเปียงหลวง ต.แม่ก้อ อ.บุนยวัม ซึ่งมีกิจกรรมบางส่วนที่ดำเนินการโดย สกอ.แม่ฮ่องสอน ร่วมกับเครือข่ายเกษตรทางเลือก จำนวน 105,000 บาท ในปี 2547 เพื่อ สนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านในเรื่องการศึกษา/ วิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และการทำศูนย์ เรียนรู้เกษตรอินทรีย์

มีงานในการขับเคลื่อนด้านเกษตรยั่งยืน

- ร่วมผลักดันกระบวนการวิจัยไปสู่การพัฒนา คือศึกษาเรียนรู้มีการทดสอบทดลองให้ได้องค์ความรู้ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาการเกษตรในชุมชนต่อไป (การขยายผลองค์ความรู้)

- สร้างความตระหนักในเรื่องของอันตราย ที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีต่อสุขภาพร่างกาย และชีวิตริบบน้ำที่มีอิทธิพลต่อชุมชน สังคม และระบบกระแสทุนนิยมในปัจจุบัน
- สร้างความตระหนักในคุณค่าที่มีปัญญาต้องอ่อน ให้มีกระบวนการทราบร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น หรือส่วนชาติสภาพหรือทุนทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อเป็นฐานในการแก้ปัญหา ที่พึงพอใจมากที่สุด ที่เป็นปัจจัยส่งเสริมหรืออื่นๆ ให้เกิดการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืนที่ได้ผล
- พัฒนาศักยภาพ และยกระดับ คน กลุ่ม องค์กร ให้มีความเข้มแข็ง และสามารถเป็นแบบอย่างให้กับที่อื่นได้
- การสร้างวิทยาการชุมชนเพิ่มมากขึ้น

พัฒนา
ศักยภาพ
ปี 48

- การพัฒนาฟาร์มด้านระบบเกษตรยั่งยืนที่หลากหลาย หลากหลาย พืชพันธุ์ที่ต่างๆ เพื่อตัวอย่างเดียวกัน และเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน
- พัฒนาการจัดการ ด้านการตลาด สร้างการยอมรับในการบริโภคเชื่อมประสานหน่วยงาน และผู้ต้องขึ้นในระดับต่างๆ ให้เข้ามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน และผลักดันสู่แผนการพัฒนาของชุมชน สู่การนำไปปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน
- ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานผ่านตัวต่างๆ รวมถึงองค์ความรู้ของเครือข่ายชุมชนและภาครัฐต่อไป

4.7 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

1) การปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืนของเกษตรกร

ผลจากการบูรณาการขับเคลื่อนงาน ทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต สู่เกษตรยั่งยืนของเกษตรกรในพื้นที่อ่าาอกอุบุนชุม ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 “ลด” คือ การทดลองใช้บางเทคโนโลยี/วิธีการ เพื่อทดลองใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นกลุ่มที่ใช้สารเคมีในบางขั้นตอนของการเพาะปลูก และพิจารณาใช้สารเคมีทางการเกษตรหรือวิธีทางธรรมชาติ ผสมผสานกันไป เช่น มีการใช้ยากำจัดวัชพืชในขั้นตอนการเตรียมพื้นที่ และใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักจุลินทรีย์ ในขั้นตอนการดูแล บำรุงรักษาผลผลิต เป็นต้น การปรับเปลี่ยนในระดับนี้ จะมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่วิจัยเพื่อห้องถัน จำนวน 7 หมู่บ้านและพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำช่วง 19 หมู่บ้าน แต่ไม่สามารถสำรวจข้อมูลที่แน่นอนได้เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวอยู่เรื่อยๆ บางราย ลด การใช้สารเคมีไปสักพัก ก็หันกลับมาใช้อีก เป็นต้น ซึ่งยากแก่การติดตามข้อมูลในเชิงลึก เนื่องจากขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนตัวของเกษตรกร

ระดับที่ 2 “ลด” คือ การแบ่งพื้นที่การเกษตรบางส่วน เพื่อทดลองทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี บนพื้นที่โครงการวิจัยบ้านเมืองป่อนจำนวน 10 ราย และในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการสำรวจ เป็นกลุ่มที่สนใจ จะเลิกใช้สารเคมี แต่ยังอยู่ในระหว่างการศึกษา สังเกตการณ์ และทดลองในพื้นที่บางส่วนของตนเอง หรือนำบางเทคโนโลยีทางเลือกมาทดลองใช้ เนื่องจากยังไม่มีความมั่นใจในทางเลือกว่าจะได้ผลจริง จึงยังไม่กล้าที่จะปรับเปลี่ยนทั้งระบบหรือเติมพื้นที่ในทันที

ระดับที่ 3 “เลิก” คือ การปรับเปลี่ยนสู่เกษตรยั่งยืนทั้งระบบ โดยเลิกใช้สารเคมีทุกขั้นตอนในการผลิตทั้งระบบ ในโครงการวิจัยบ้านเมืองป่อน นี้จำนวน 2 ราย ได้แก่

1. นายสุวิทย์ วารินทร์

ที่ทำกิน มีทั้งหมด 13 ไร่ เป็นของตนเอง แบ่งเป็น

- พื้นที่ปลูกไม้ผล จำนวน 5 ไร่ เช่น ส้มเขียวหวาน มะขามหวาน ลิ้นจี่ ฝรั่ง
- พื้นที่นา 7 ไร่ โดยแบ่งเป็นแปลงผักผสมพืชพื้นที่ประมาณ 3 งาน
- สารน้ำ ประมาณ 1 ไร่ (3 สาระ) ใช้เลี้ยงปลากินพืช

สมาชิกครอบครัว มี 4 คน เป็นแรงงานเกษตร 2 คน เรียนหนังสือ 1 คน (ชั้น ป.4) และมีคนชรา 1 คนที่ไม่สามารถทำงานได้

รายได้หลัก ได้จากการทำการเกษตร จากการปลูกถั่วเหลือง กระเทียม ผลไม้ตามฤดูกาล และพืชผัก เช่น กะหล่ำปลี ถั่วฝักขาว คะน้า เป็นต้น ปัจจุบันผลผลิตจากสวนโดยเฉพาะพืชผักสามารถจำหน่ายภายในหมู่บ้าน ได้ตลอด เพราะคนในหมู่บ้านรู้กันดีว่าไม่ใช้สารเคมี นอกจากคาดคะเนในหมู่บ้าน หากช่วงไหนมีผลผลิตมากก็จะนำไปขายที่ตลาดสินค้าปลีก สารบบริเวณท่ารถอ่า哥อุนยวัฒน์ในวันจันทร์ และวันศุกร์ จึงไม่เป็นห่วงเรื่องติดต่อรองรับผลผลิต ปัจจุบันรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครัวเรือน ส่วนหนึ่งพระลูกยังเรียนไม่ถูง

บทบาทของการเลือกใช้สารเคมี จำกัดนิที科教ใช้สารเคมีบ้าเกิดอาการหนึ่งชาที่บริเวณนิอ จึงคิดที่จะเลือกใช้ตัวอ่อนไม่รุกร้ำงทาง生物 ไม่มาหากเห็นให้ จนได้หัวรับการอบรมการทำปุ๋ยและน้ำ หมักกุจิณทรี ในปี 2542 ที่ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาหนองป่าก่อ อ. ทุนชาน และได้หันตัวอ่อนการปลูก และหมักตัวอ่อนที่ไม่ใช้สารเคมี ตอนแรกอ่อนไม่ค่อยเข้ากันจึงได้ นำมาหากเห็นใช้กับพืชผักบางส่วน แล้วก็สังเกตุการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพบว่า พืชผักพืชฯ สอดคล้อง “ไม่เข้ากัน” และให้ผลผลิตดี จึงได้นำคลองใช้และศึกษาพื้นที่เพิ่มเรื่อยๆ จนกระทั่ง เข้าร่วมโครงการวิจัยกึ่ดวันน่าจะทำเป็นตัวอ่อนให้กับกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านจึงได้เลือกใช้ การเคมีอย่างเด็ดขาด

2. นาทบุญทรี ศิริวนิช

ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ไร่ เป็นของตนเอง โฉนดบั้งบีบ

- ที่นา 3 ไร่ บั้งพื้นที่ส่วนหนึ่งปลูกพืชผักสวนครัวประมาณ 2 งาน
- สวนไม้ผลประมาณ 2 ไร่ ปลูกไม้ผลสมมติฐาน เช่น กัญชง มะม่วง ฝรั่ง มะพร้าว มะขามหวาน ลิ้นชี้ ขบุน มะกอกน้ำ และแบ่งพื้นที่ที่กว้างเนินงำน้ำรับกึ่งหัวตัว “ได้บก” ไก่ และหมู และเป็นสระน้ำประมาณ 2 งาน เดิมปลูกนา ก่อนจากนี้ยังปลูกพืชผักสวน ครัว เช่น ข้าว พืช มะนาว มะเดื่อ เพกา ชะอม เป็นต้น

จำนวนครัวเรือน 4 คุน เป็นแรงงานเกษตร 2 คน
หางานเก็บตัวเอง 1 คน และเป็นคนชรา 1 คน
รายได้หลัก มาจากการทำกับข้าวนา โฉนดการทำพืชผัก
พืชผักและผลไม้ ในฟาร์มที่ให้ผลผลิตตามฤดูกาลมาทำ
ทำด้วยการเลือกใช้สารเคมี เมื่อจากเหตุการณ์
ระหว่างกันผลกระทบของทำเรื่องการทำให้สารเคมีจากตัวอ่อน
เกิดผลกระทบอ่อน化 ในชุมชน ประกอบกับการเริ่มหัน

ผลประโยชน์ที่เกิดกับพื้นที่นาของตนเอง ที่ดินเริ่มหาย ใจดีนาดกและห้องวิชีวิทยาไม่หาย จึงได้เริ่มน้ำบุก
ตัวตัวที่ดินสีอ่อนมากคล่องไส้ที่อ่อนปรุงสภาพดินและเริ่มน้ำดินผลการปลูกขึ้นมาดีขึ้น หน้าดินมี
ความรุนแรงและดีขึ้น จากความรู้สึกของคนที่นารับรู้ ใจนาบอกรว่า ใจง่ายกว่าที่นาคนอื่นๆ ปัจจุบันเลือกใช้
สารเคมีทุกประเภท และที่นาบางปีก็หันเอง บางปีก็ให้คนอื่นเช่าเพื่อเดินข้อทดสอบว่าดีอย่างไร ไม่ใช้สารเคมีและ
ปุ๋ยเคมี

การปรับเปลี่ยนระบบการทำเกษตรทั้งระบบน้ำ จะต้องใช้เวลาหลายปี แต่เนื่องจากเครื่องข้าว
เกษตรกรรมทางเดือด อ. ทุนชาน พื้นที่รวมตัวกันในการดำเนินงานมาเมื่อ 3-4 ปี นานนี้เอง ดังนั้นการ
ปรับเปลี่ยนอ่อนไม่สามารถหันหลังที่ขาดใจไม่ได้ ทำให้เพื่อขึ้นตัวอ่อนๆ ตัวน้ำหนึ่งห่านนั้น ซึ่งตัวน้ำที่ทำได้นั้น
เป็นพื้นที่ที่ทำให้ตัวน้ำดีมากก่อน เนื่องจากมีการพัฒนาตัวน้ำแล้ว เมื่อเสริมปั้นจักษ์การผลิตบางส่วน

ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ 100% เช่น แปลงของศูนย์ส่งเสริมการศึกษาพื้นที่พัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้น แปลงของคุณภาพพิเศษ เกษม ประชานครเริ่มขึ้นโดยครบทุกภูมิภาค บุนช่วง เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่ขึ้นน้อยอยู่

2) การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล/ กลุ่มเกย์ตระกูล พบว่า ภารกิจที่เข้ามาร่วมเครือข่าย นี้ พัฒนาการด้านความคิด ด้านพฤติกรรมในการต่อรองชีวิ หรือการพัฒนาศักยภาพ ไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากเครือข่ายมีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นส่วนกลาง/ เสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็น การอบรม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การไปศึกษาดูงาน การพบปะเชื่อมต่อในหมู่ในสานักฯ หรือ การร่วมสร้างหลักสุทธิธรรมะตั้งแต่เด็กขึ้นไป ปิดก่อนในวิทยาลัยชุมชนอ่าาโศกอนุบาล เพื่อขยายผลของค ความรู้ด้วย นับเป็นกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญในการที่จะปรับเปลี่ยนบุคคลให้ระดับหนึ่ง

4) ผลที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน พบว่าชาวบ้านที่รับรู้ผลการดำเนินงานของเครือข่ายให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การอบรมพัฒนาศักยภาพ ฯลฯ การขอรับการสนับสนุนวิทยากร ปัจจัยการผลิตนางออย่างหลังการอบรม ชาวบ้านเริ่มตื่นตัวในการที่จะเก็บรักษา เช่นวัสดุเหลือใช้จากการผลิตการเกษตร น้ำประปาเป็นปัจจัยการผลิต เช่น ปัจจัยการฟาร์มมิวต์ เป็นต้น

5) ผลที่เกิดขึ้นในระดับเหนือชุมชน นีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายนักอภิภากาดพื้นที่ กลุ่มองค์กรและหน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย รวมถึงการประสานการทำงานที่จะเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด ประกอบกับนิยามการทำงานที่มุ่งเน้นการศรัทธาในกระบวนการบูรณาการแผนงานประจำเดือน เกณฑ์รับซื้อข้อมูล ที่นำไปผลิตที่จะขับเคลื่อนงานเป็นไปในทิศทางดีขึ้นมากที่สุด องค์กรหน่วยงานระดับเหนือชุมชนให้ความสนับสนุนกิจกรรมมากที่สุด

4.8 แนวทางการทำงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในระยะต่อไป

4.8.1 ยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืนอ่ำกอกบุนยวน

อ่ำกอกบุนยวนร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องถันและเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืน อ.บุนยวน โดยได้ระดมความคิดในการสรุปหาศักยภาพ / ทุนเดิน แลกปัจจัยอื่นต่อการทำการเกษตรแบบยั่งยืนก่อน จึงได้ร่วมกันทำยุทธศาสตร์เกษตรยั่งยืนของ อ.บุนยวน ออกมาโดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1) ระบบการผลิต

- รณรงค์การผลิตแบบปลอดสารพิษ
- พัฒนาฟาร์มดีนแบบ
- พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
- สร้างมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์
- การปรับรูป, เพิ่มนูคล่า
- การรวมกลุ่ม

2) การตลาด

- ร้านค้าชุมชน
- ตลาดสีเขียว
- ขยายตลาดสู่ชุมชนอื่น

3) ข้อมูล, ความรู้, สารสนเทศ

- พลักดันให้เกิดหลักสูตรเกษตรอินทรีย์ระดับต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและสถานศึกษา
- ศูนย์เรียนรู้ระดับตำบล, หมู่บ้าน
- ศึกษาวิจัย, กรณีศึกษา
- อบรมเทคนิค – แนวคิดความยั่งยืน
- ประชาสัมพันธ์, สื่อ
- ขยายผลหลักสูตร

4) ด้านการอนรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

- การจัดการป่า – คิน – น้ำ – สัตว์ป่า โดยเน้นความยั่งยืน
- จัดตั้งอาสาอนรักษ์ปะมงประจำหมู่บ้าน
- พลักดันป่าชุมชน (พ.ร.บ.)
- ตอบสนองเรียนหมู่บ้านตัวอย่างด้านการอนรักษ์
- จัดการที่ทำกิน, ที่อยู่อาศัย
- การกำจัดขยะคัวขี้วิถี

4.8.2 การถอดบทเรียนการท่องเที่ยว 4 ปี

เมื่อได้คำนินการเพื่อให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ของพื้นที่ นาครuby 4 ได้มีการจัดอบรมเรียนของเครือข่ายร่วมกัน เมื่อปลายปี 2547 โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ SWOT ของเครือข่าย แล้ววางแผนการทำงานในระยะต่อไป มีข้อสรุปดังนี้

1) ปัจจัยภายใน-ภายนอกที่เป็นตัวอื่น/ ข้อดีข้อเสียของการขับเคลื่อน

ปัจจัยอื่นทั้งภายใน-ภายนอก (ทุนเดิมที่เป็นศักยภาพ) จากการดำเนินงานของเครือข่ายในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ให้เห็นถึง ทุนเดิมในการพัฒนาที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนงานด้านเกษตรทางเลือก ในอาชีวศึกษา มีดังนี้

ค่าน้ำยาภาพ

- ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการผลิต เช่น ดิน น้ำ ป่า
- พันธุกรรมพืชที่ยังมีหลากหลาย
- วัตถุดิน ในห้องถิ่น ที่จะใช้ทดแทนสารเคมียังมีมาก
- เป้าหมายการผลิตของเกษตรกร ยังคงเป็นการผลิตเพื่อขายเป็นส่วนใหญ่
- ยังมีการผลิตพื้นที่น้ำป่าอยู่ในการผลิต มากใช้

ด้านการปฏิบัติการ

- มีองค์ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางเลือก (IMO,EM) เพื่อการลด ละ เลิก การใช้สารเคมีทางการเกษตร
- มีความหลากหลายในการผลิต (ชนิดพืช/ สัตว์)
- มีการบุคลากรน้ำในไร่นาสวนผสม ที่หน่วงงานสนับสนุนเป็นจำนวนมาก
- มีกลุ่ม/ เครือข่ายเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรทางเลือกบ้านแม่สุริน ต. บุนยวน กลุ่มเกษตรนาทีกัดeng ต. บุนยวน เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ บุนยวน และเมืองปอน
- มีศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาฯ เป็นศูนย์สาธิต ฝึกอบรม แหล่งเรียนรู้ เกษตร ยังชีน ที่มีทั้ง องค์ความรู้ ผู้รู้ และวิชากรชาวบ้าน ที่เป็นเครือข่ายกันอยู่
- มีฟาร์์มดันแนว ที่บ้านเมืองปอน บ้านต่อแพ และบ้านบนชุมชน

หน่วยงาน หรือโครงการที่สนับสนุน/ พี่เลี้ยง มีรายละเอียดของการสนับสนุนมีในแฟ้มฐานข้อมูลของเครือข่าย

ปัจจัยภายนอก

- ยุทธศาสตร์/กิจกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามนิติคิริยะรัฐมนตรี
- กระบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติ

- วิกฤตที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ/ โลก
- ผลกระทบจากการใช้สารเคมี เช่น หนึ่สิน สุขภาพ สิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่ขัดขวาง/ จุดติดขัด ทั้งภายในและภายนอก

- ค่านิยมของผู้ผลิต ของผู้บริโภค
- เป้าหมายการผลิต วิธีคิดของเกษตรกร
- เทคนิคทางเลือก ในการทดแทนสารเคมีเกษตรยังมีน้อย
- ภาวะปัญหาที่กระทบกับเกษตรกร เช่น หนึ่สิน ภาระความรับผิดชอบ ที่ทำกิน เสียงจากคนรอบข้าง
- ความเข้าใจเรื่องผลกระทบของสารเคมียังมีน้อย
- แรงงานในการทำเกษตรขาดแคลน ต้องใช้ยาฆ่าแมลง
- ความสะดวก รวดเร็วของระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีทางการเกษตร
- ระบบการเข้าไปของสารเคมี ในชุมชน (ง่ายและสะดวกกว่า)
- ผลกระทบของการแย่งชิงผลประโยชน์
- นโยบายบางหน่วยงานหรือบางแหล่งทุนยังไม่สามารถปรับตัวได้
- ขาดการบริหารจัดการในเรื่องพันธุกรรมพืช เช่น การเก็บรักษาพันธุ์พืชต่างๆ
- การผลิตพื้นของค์ความรู้ยังปัจจุบันของระบบการเกษตรในอดีตยังมีน้อย
- การสร้างความตระหนักผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังมีน้อย ยังไม่ครอบคลุม
- กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน ยังมีค่อนข้างน้อย (คนที่จะอาชุรร่วม ไม่ค่อยมี)
- นโยบายเบื้องบน ไม่จริงจังกับมาตรการในการแก้ไขปัญหา เช่น เรื่องของดีของการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะ
- เกษตรกรยังไม่มีความมั่นใจ ในรูปแบบ กิจกรรมทางเลือกต่างๆที่ทำมาสั่งเสริมให้
- ปัญหาการจัดการองค์ความรู้ สู่การขยายผลต่อชุมชน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการมีส่วนร่วมมีน้อย รวมถึงการให้ความสำคัญต่อข้อมูล

2) แนวทางการดำเนินงานระยะต่อไป

2.1) ต้านกลไกการทำงานและการจัดการ สร้างกลไกทำงานที่เป็นจริง/ ทำงานได้จริงและทำงานอย่างต่อเนื่อง โดย

- เป็นเครือข่ายการจัดการในแนวร่วม สามารถทุกคนมีความเห็นเที่ยมกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน

- สร้างฐานงานในพื้นที่ เช่น บ้านบุนยวน บ้านเมืองปอน บ้านต่อไฟ ให้มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งเกษตรกร ชาวบ้าน องค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ
- สร้างพื้นที่เพื่อสืบสาน วิถีชีวิตริมแม่น้ำ ให้กับกลไกการทำงาน เช่น แนวคิดหลักการเกษตรยั่งยืน มีทักษะและสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ความรู้ต่างๆ เพื่อการใช้ประโยชน์ใน การทำงานได้

2.2) ด้านเป้าหมายการทำงาน

- เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนและเกษตรกรให้เกิดความตระหนักริบบิลกิจของสารคดี
- ผลักดันแนววิถีชีวิตริมแม่น้ำสู่หลักสูตรขั้นพื้นฐาน
- เสนอข้อมูลด้านงานเกษตรกรรมยั่งยืนให้กับโรงเรียนและกรรมการการศึกษา
- พัฒนาให้มีชุมชนต้นแบบด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทุกตำบล
- สนับสนุนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ร่วมกับภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างเหมาะสม-

2.3) ด้านแผนการทำงาน

- สร้างความร่วมมือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- มีการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน อ.ส.ม.ท เวทีมหกรรมต่างๆ ตลาดนัด และอื่นๆ
- มีการประชุมเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
- ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแผนการทำงาน ศึกษารวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ โดยเฉพาะที่เรียนกู้น้ำท่วมที่ประสบความสำเร็จ

2.4) กิจกรรมหลักที่กำลังดำเนินการ

- จัดตั้งศูนย์ข้อมูลของเครือข่ายเกษตรทางเลือก ตั้งอยู่ที่ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.บุนยวน อ.บุนยวน
- การระดมทุน โดยการขออนุมัติจากสมาชิก
- การทำตลาดนัดปลดสารพิษทุกวันพุธ และวันศุกร์
- เพิ่มศักยภาพสามารถเครือข่าย โดยการจัดอบรมวิถีชีวิตริมแม่น้ำ ด้านต่างๆ
- ประชุมประจำเดือน โดยการสัญจรไปตามฟาร์มต้นแบบต่างๆ เพื่ออื้อไห้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เที่ยงของจริง เป็นกำลังใจเข้าของฟาร์ม ฯลฯ

2.5) การจัดการความรู้สู่การใช้ประโยชน์และขยายผล

2.5.1) การเก็บรวบรวมข้อมูล และเผยแพร่ เช่น

- ข้อมูลสถานการณ์การใช้สารเคมี
- ข้อมูล กลุ่มองค์กรที่ทำเกษตรยั่งยืน (ทำเนียบ)
- ข้อมูลองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผู้รู้ ประษฐ์ชาวบ้าน
- ข้อมูลฟาร์มดีดีแบบ ที่เป็นตัวอย่าง
- ข้อมูลองค์ความรู้ นบทเรียน ที่เกิดจากการวิจัย 5 โครงการ รวมถึงจากการพัฒนา
- การอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนที่ต้องการ
- การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ องค์ความรู้ ซึ่งกันและกัน
- การจัดงานมหกรรม นิทรรศการต่างๆ ร่วมในกิจกรรมของชุมชน
- การจัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัยชุมชน ก.ศ.น
- การจัดทำแผนพัฒนา ไปปลิว วารสาร เอกสาร เผยแพร่ วีซี ดีนำเสนอ ในเวทีระดับต่างๆ
- การนำเสนอเรียนรู้ความรู้ เข้าสู่แผนงาน กิจกรรมของการทำแผนงาน ชุมชนเพื่อ แก้ปัญหาความยากจน
- การประชาสัมพันธ์จัดทำคลิปเพื่อรับรับผลผลิตจากสำนัก ให้ชุมชนรับทราบ

2.5.2) จุดดีข้อดีของการใช้กระบวนการ เป้าหมายที่จะให้ชาวบ้านร่วมกับชุมชน

- การยกระดับองค์ความรู้จากงานวิจัย งานพัฒนา มาขับเคลื่อนและสื่อสารและ ขั้นตอน ขั้นตอนน้อย เช่น งานวิจัยบางโครงการใช้เวลาแค่ช่วงระยะเวลา แล้วไม่มีการทำต่อ หรือ ทำไม่ต่อเนื่องพอ โครงการจบ กิจกรรมก็จบไปด้วย
- การแปรรูปองค์ความรู้สู่การสื่อสารขั้นขาดเทคโนโลยี หลากหลายวิธีที่เหมาะสม
- การค้นหาข้อมูลหรือองค์ความรู้บางโครงการทำมากเกินความจำเป็นและข้อมูลบางประเภท ไม่สามารถสร้างความตระหนักรือเกิดความตื่นตัวของชุมชน
- กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมไม่ได้คัดหรือแยกระดับแนวคิดให้ชัดเจน รวมทั้งพื้นที่บางพื้นที่ไม่ เอื้อต่อการขับเคลื่อน เช่น ที่ทำกิน ระบบน้ำ สภาพปัญหา สภาพแวดล้อม
- กลไกที่จะมาช่วยกันขยายแนวคิดขึ้นมาอีก

2.5.3) แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

- การสรรหารหีบงานที่มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันก่อน และต้องมีความเสียสละที่จะ ทำงานร่วมกันได้
- เตรียมหีบงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด
- ช่วยให้ชุมชนทบทวน ศึกษาปรับทุนชุมชนตอนก่อนเพื่อที่จะได้รับทราบข้อมูลต่างๆ

ส่วนที่ 5

สรุปและวิเคราะห์ผล

5.1 สรุปผลการดำเนินงาน

ประเด็นเกณฑ์กรรมยังยืน เป็นประเด็นที่มีการขับเคลื่อนของผู้เกี่ยวข้องนานับลิบปีแล้ว แต่เมื่อประเมินจากการขยายผลในระดับครัวเรือนกลับพบว่า ไม่เห็นการเติบโตในเชิงปริมาณมากนัก จำนวนเกณฑ์ที่ปรับเปลี่ยนมาสู่ระบบนือย่างเต็มรูปแบบยังไม่เพิ่มขึ้นตามที่ทุกฝ่ายคาดหวัง แม้ว่ากระแสการพัฒนาแบบยังยืน และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะได้รับการยอมรับมากขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และมีความเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมอย่างกว้างขวางก็ตาม

การสังเคราะห์งานวิจัยในประเด็นเกณฑ์กรรมยังยืนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อเป็นฐานในการ “จัดการองค์ความรู้” สู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ คือ ให้สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ ไปเผยแพร่/ขยายผล ไปต่อยอด ไปเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระดับต่าง ๆ เป็นข้อมูลในการจัดทำแผน/ ยุทธศาสตร์เชิงประเด็น เชิงพื้นที่ และเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันในด้านนือย่างแท้จริง ซึ่งมีวัตถุประสงค์การสังเคราะห์ดังนี้

- 1) เพื่อสังเคราะห์โครงการวิจัยเพื่อท่องถิน ที่ดำเนินการโดย ศกอ.ภาค ทั้งในเบื้องของประเด็น วิจัย ผลการวิจัย และกระบวนการวิจัย
- 2) เพื่อทบทวนและประเมินสถานการณ์การขับเคลื่อนงานด้านเกณฑ์กรรมยังยืนในภาคเหนือ ตอนบน ทั้งด้านงานวิจัย และงานพัฒนา
- 3) เพื่อสำรวจความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานวิจัย ในภาค เหนือตอนบน
- 4) เพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานประเด็นเกณฑ์รังยืน และกลไกการจัดการในจังหวัดนำร่อง ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอําเภอน้ำร่อง 1 อําเภอ คือ อําเภอขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

การสังเคราะห์งานวิจัยเกณฑ์กรรมยังยืนภาคเหนือตอนบน ได้กำหนด หน่วยการสังเคราะห์ ออกเป็น 3 ระดับคือ 1) ระดับภาค : ภาคเหนือตอนบน 2) ระดับจังหวัด : แม่ฮ่องสอน 3) ระดับอําเภอ : ขุนยวม

การดำเนินการสังเคราะห์นี้ นอกจากจะเป็นการประมวลความรู้ที่เกิดจากการวิจัยของ ศกอ. สำนักงานภาค ไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ แล้ว การดำเนินงานในระดับอําเภอและจังหวัด ยังถ้าล้าไปสู่ เป้าหมายที่สูงขึ้น คือ “การจัดการองค์ความรู้” ในประเด็นเกณฑ์กรรมยังยืน เพื่อสามารถบูรณาการกับ งานพัฒนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อเกิดกลไกการจัดการขึ้นมาแล้ว (เครือข่ายเกณฑ์ทางเลือกรอบจังหวัด และอําเภอ) การสังเคราะห์ที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนก็เกิดขึ้นต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสังเคราะห์

เพื่อนำเข้าเวทีต่าง ๆ เพื่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อเป็นข้อเสนอต่อผู้สมัคร สส. ใหม่ สู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เป็นดังนี้

ผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น หรือความคาดหวังต่อการสังเคราะห์ซึ่งกันและได้ดังนี้

- 1). ได้ทราบว่ามีองค์ความรู้อะไรบ้างที่เกิดจากผลงานวิจัยของ สกอ.ภาฯ ในเรื่อง เกษตรยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน
- 2). มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การขับเคลื่อนงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนของผู้เกี่ยวข้องหลัก ในระดับภาค ของภาคเหนือตอนบน และในพื้นที่ เป้าหมายทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา
- 3). ได้ประเด็นวิจัย ที่เป็นโจทย์สำคัญ ที่จะสามารถเดิมพื้น หนุนเสริม การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน และในพื้นที่ เป้าหมาย
- 4). ได้กลไกการจัดการร่วมกันในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรยั่งยืนโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อห้องถูนทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด (แม่ช่องสอน) และระดับอำเภอ (บุนยวัณ)

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์งานสังเคราะห์นี้ ได้แก่

- 1) สูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องถูน ทั่วประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา โครงการฯ และเป็นองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและงานพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ศึกษา
- 3) หน่วยงาน/ องค์กร/ เครือข่ายภาคประชาชน อื่น ๆ ที่สนใจความค�ร้องขอ และจัดให้มีการเผยแพร่ผลงานบางส่วนในสื่อสิ่งพิมพ์

ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลการดำเนินงานภาคเหนือตอนบน

ในระดับภาคมีการสังเคราะห์โครงการวิจัยเพื่อห้องถูนในประเด็นเกษตรยั่งยืน 21 โครงการ มีการประเมินองค์ความรู้ ปูดคุยกับทีมวิจัยบางโครงการในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งศึกษาทบทวน สถานการณ์งานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน โดยการตรวจสอบข้อมูลมือสอง/ สรุปข้อมูล และในช่วง 1 ปี ที่ผ่านมา นี้ หลายฝ่ายหันมาสนใจงานสังเคราะห์/ งานวิจัยชาวบ้านใน ประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยชาวบ้านในโครงการน่าร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรรายย่อย ซึ่งในภาคเหนือมีจำนวนถึง 25 เรื่อง ผลการสังเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1) ประเด็นวิจัยเกี่ยวกับกรรมยั่งยืนของ สกอ.ภาฯ ในภาคเหนือตอนบนทั้ง 21 โครงการนั้น ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านเทคโนโลยีการผลิต (เทคโนโลยีทางเลือก) ที่มีจำนวนถึง 6 โครงการ รองลงมาได้แก่ ด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม – เครือข่าย และการประสานความร่วมมือกับ อบต จำนวน 4 โครงการ รองลงมาได้แก่ ด้านหลักสูตร 2 โครงการ ด้านอื่น ๆ อีก อย่างละ 1 โครงการ และที่สำคัญคือ ชุดโครงการ เกษตรยั่งยืน ที่เป็นงานวิจัยต่อขอดงานพัฒนาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ นี้ 7 โครงการที่ได้องค์ความรู้ในร่องเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งที่เป็นบทเรียนการทำงานพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ที่ครบถ้วนทั้ง 4 เรื่องสำคัญ คือ ด้านการผลิต ด้านการบริโภค ด้านการตลาด และด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

2) องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เป็นการยกที่จะสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เพราะแต่ละประเด็นนั้นมีงานวิจัยไม่น่าก่อ แต่ส่วนใหญ่ขององค์ความรู้ที่ได้จะเป็นรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นที่กำหนดในพื้นที่ป้าหมายงานวิจัยเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงมีการสังเคราะห์ในสองระดับคือ

2.1) สังเคราะห์องค์ความรู้แต่ละโครงการ โดยใช้ข้อมูลจากการรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัย แล้วสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากนักวิจัย สรุปไว้เป็นฐานข้อมูลของทุกโครงการ

2.2) การสังเคราะห์เพื่อป้าหมายที่ชัดเจน ตามแต่การใช้ประโยชน์ ซึ่งได้ทำไปแล้ว คือ

- ประเด็น “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน” มีป้าหมายการสังเคราะห์เพื่อการสื่อสารสาธารณะ เพื่อจะสนับสนุนการขับเคลื่อนงานเกษตรยั่งยืนมีจุดติดข้อข้อที่การขยายผลจึงจำเป็นต้องสังเคราะห์ความรู้ด้านนี้เพื่อการใช้ประโยชน์ โดยมีกลุ่มป้าหมายหลักคือ ผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน นำเสนอในรูปแบบความ ลงใน Web Site เสนอในงานมหกรรม และในเวทีเครือข่ายระดับต่าง ๆ (มีรายละเอียดในภาคผนวก 1)

- ประเด็น “ข้อเสนอแนะ ต่อการพิจารณาโครงการวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่เกษตรกรรมยั่งยืน” มีป้าหมายเพื่อให้ผู้พิจารณาโครงการได้ศึกษา ก่อนให้ข้อเสนอแนะ หรือพิจารณาอนุมัติโครงการในลักษณะนี้

- ประเด็น “กรอบในการพิจารณาโครงการด้านเกษตรกรรมยั่งยืน” มีป้าหมายเพื่อให้ผู้พิจารณาโครงการได้ศึกษา ก่อนให้ข้อเสนอแนะ หรือพิจารณาอนุมัติโครงการด้านเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งหมดทุกประเด็น (มีรายละเอียดในภาคผนวก 2)

- ประเด็น “ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านเกษตรที่อื้อต่อสุขภาพสู่เวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติภาคเหนือ” เป็นการร่วมสังเคราะห์กับเครือข่ายพันธมิตรด้านสุขภาพ ในฐานะตัวแทนของ สกอ. ที่รับผิดชอบด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

- ๗๗

3) สถานการณ์การขับเคลื่อนงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ทั้งด้านงานวิจัย และงานพัฒนา ได้ประมวลจากเอกสารและจากเวทีต่าง ๆ ที่มีโอกาสได้เข้าร่วม ซึ่งพบว่า ในระดับ นโยบายชาติได้เขียนไว้ชัดเจนในเรื่องนี้ แต่ไม่ปัญหาเรื่องการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ซึ่งยังไม่เป็นจริงนัก เพราะเจ้าหน้าที่รัฐยังไม่เข้าใจแนวคิดหลักการเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างแท้จริง มีความเข้าใจแตกต่างไปจาก ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาอิสระ และองค์กรชาวบ้านที่ดำเนินงานด้านนี้มานาน จึงยังมีการแบ่งชิง “วาระกรรม” และความหมาย จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามในการปฏิรูป ผ่านราชการก็มีองค์กรใหม่ที่เกิดขึ้นมารับผิดชอบด้านนี้ชัดเจนขึ้น มีโครงการนำร่องเพื่อพัฒนา เกษตรกรรมยั่งยืนฯ เกิดขึ้นมาในช่วงปี 2544-47 ซึ่งมีงานวิจัยเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืนถึง 25 โครงการ อีกทั้ง มีโครงการรัฐของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุขอิกจันวนหนึ่งที่สามารถใช้เป็น ฐานในการพัฒนาสู่เกษตรกรรมยั่งยืนที่แท้จริงได้ เพราะส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สร้าง ความหลากหลายในพืช เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ไปศึกษาดูงาน เป็นต้น

4) การเผยแพร่ความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ใน การขับเคลื่อนงานวิจัย ในภาค เหนือตอนบน
พบว่า ในภาคเหนือตอนบนนั้น มีกลไกการจัดการหลัก ที่օเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคเหนือ ที่มี ประวัติศาสตร์การรวมตัวกันมาอย่างยาวนาน แม้ว่าจะสุ่น ๆ ตอน ๆ ก็ตาม ดังนั้นการดำเนินการในระดับ ภาคจะเป็นการเชื่อมประสานกับกลไกเดิมที่เป็นหลัก เพราะขณะนี้ทิศทางการวิจัยของประเทศไทยกำลังถึงจุด เปิดยิ่น เพราะหลายองค์กรตระหนักรถึงความสำคัญ โดยได้สนับสนุนงานวิจัยที่มีรูปแบบคล้าย สกอ. ก้าว มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น พอช. โครงการนำร่องพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน บุณนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ที่ไม่ได้ มองงานวิจัยแยกส่วนกับงานพัฒนาอีกต่อไป จึงเป็นการง่ายที่งานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืนจะเชื่อมประสาน การทำงานกับส่วนต่าง ๆ ซึ่งได้ดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว

5.1.2 จังหวัดแม่ส่องสอน

มีการทบทวนทบทวนเดิมการดำเนินงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ เช่น งานวิจัย/พัฒนา ของ กสุวน/ องค์กร/ เครือข่าย ที่กำลังขับเคลื่อนงานด้านนี้ และปัญหา/ ข้อจำกัด รวมถึงศักยภาพพื้นที่ที่ต้องการ ขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน และได้จัดเวทีเสนอผลการทบทวนทบทวนเดิมในพื้นที่ต่อผู้เกี่ยวข้อง ได้ ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพพื้นที่ และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อน ทั้งด้าน งานวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

- สังเคราะห์ข้อมูลด้านเกษตรกรรมยั่งยืนระดับจังหวัด โดยทำเป็นสื่อน่าสนใจรูปแบบ เช่น
 - หนังสือ
 - โปรแกรมนำเสนอผ่าน Power point

- แผ่นปลิตประดิ่นต่าง ๆ เพื่อนำสู่เวทีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เกยตระกรรมชั้นยืน เวทีโครงการธนาคารอาหารชุมชน เวทีด้านการเกยตระกรรมจังหวัด
- สังเคราะห์เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสู่เวทีพลังแผ่นดิน เพื่อยื่นข้อเสนอเชิงนโยบาย แก่ สส. แม่ร่องสอน
- สังเคราะห์สู่เวทีสมัชชาสุขภาพระดับจังหวัด และเวทีมหกรรม งานประจำปีของภาคประชาสังคมจังหวัดแม่ร่องสอน

- เกิดกลไกการจัดการอย่างต่อเนื่องในระดับจังหวัด เรียกว่า “เครือข่ายเกยตระกรรมทางเลือก จ.แม่ร่องสอน” โดยมีโครงสร้าง บทบาท ยุทธศาสตร์และแผนงานของเครือข่ายที่ชัดเจน ซึ่ง โครงการสังเคราะห์ได้ให้การสนับสนุนงานเกิดเครือข่ายชั้นเมื่อปลายปี 2545 และดำเนินการ อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. จนถึงปี 2549
- เกิดการพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ ๆ ที่ได้รับการอนุมัติจากแหล่งทุนต่าง ๆ ไปแล้วจำนวน 4 โครงการและกำลังพัฒนาโครงการอญี่ปันวน 5 โครงการ โดยท่าร่วมกับ Node – แม่ร่องสอน
- มีเวทีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเกยตระกรรมชั้นยืน เพื่อการนำเสนอผลงาน ประชาสัมพันธ์ และ ยกระดับองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ในระดับต่าง ๆ
- เชื่อมประสานผู้ที่เกี่ยวข้อง และงบประมาณในพื้นที่ได้ระดับหนึ่ง สามารถผลักดันการ สนับสนุนเกยตระกรรมชั้นยืนสู่ยุทธศาสตร์จังหวัดได้
- แปรรูปองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย เป็นหนังสือเล่มเล็ก เพื่อเผยแพร่ประสบการณ์งานวิจัย ชาวบ้านด้านเกยตระกรรมชั้นยืนที่ดำเนินการเสร็จสิ้น แก่เกยตระกรรและผู้สนใจทั่วไป โดยทำ ร่วมกับ Node – แม่ร่องสอน จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ทางเลือกที่เหมาะสมในการผลิตกระเทียม ปลูกสารพิษบ้านแม่สุริน อ.ขุนยวม การใช้ IMO กับการยอมรับของเกยตระกรร อ.ขุนยวม และการปรับเปลี่ยนการผลิต สู่การลดละเลิกการใช้สารเคมีทางการเกษตรบ้านเมืองป่อน อ. ขุนยวม
- ได้ฐานข้อมูลเกยตระกรรมชั้นยืนจังหวัดแม่ร่องสอน 4 ฐาน ได้แก่ ด้านผู้รู้ ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น ด้านองค์ความรู้จากงานวิจัย ด้านกลุ่ม/เครือข่าย และฟาร์มตัวอย่างเกยตระกรรมชั้นยืน
- เป็นศูนย์ข้อมูลด้านเกยตระกรรมชั้นยืนในจังหวัด ที่มีผู้ใช้ประโยชน์หลักคือเครือข่าย เกยตระกรรมทางเลือกจังหวัด ข้ากอ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำหน้าที่แบบ Active service ให้บริการทั้งด้านเอกสาร ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ วิทยากรเชิงประเด็น และยัง สามารถเป็นตัวเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้ด้านเกยตระกรรมชั้นยืนในทุกระดับ เป็นต้น

5.1.3 อำเภอขุนยวม

มีการดำเนินงานคล้ายกับระดับจังหวัด ตามกรอบแผนการทำงานที่วางไว้ แต่มีความเข้มข้นในการทำงานร่วมกับเครือข่ายมากขึ้น โดยสามารถเข้าถึงชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นฟาร์มตัวอย่าง มีการสนับสนุนการดำเนินงาน ในเชิงวิชาการ และการถอดบทเรียนองค์ความรู้ร่วมกัน ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

- ได้ข้อมูลความรู้ ด้านสถานการณ์เกษตรกรรมยั่งยืน อำเภอขุนยวม ตามกรอบข้อมูลที่กำหนด และจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ในระดับ อำเภอ
- สังเคราะห์ข้อมูลด้านเกษตรกรรมยั่งยืน โดยทำเป็นสื่อนำเสนอหลากหลายรูปแบบ เช่น
 - หนังสือ เรื่อง “เทคนิคทางเลือกสู่เกษตรกรรมยั่งยืน” โดยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ ด้านเทคโนโลยีการผลิต เช่น การทำ IMO การทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อทดแทนปุ๋ย แบบต่าง ๆ การทำสารไอล์เมล์ การทำสูญ แชนกู เป็นต้น โดยจัดพิมพ์จำนวน 500 เล่ม กลุ่มป้าหมายคือเกษตรกรในพื้นที่ โดยทำร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ สกอ.แม่ฮ่องสอน
 - สังเคราะห์เป็นกรณีศึกษา สู่วิถีสมัชชาเกษตรกรรมทางเลือกประเทศไทย ที่จัดขึ้น ในเดือน พฤษภาคม 2547 ในหมวด “ความรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้สู่เกษตรกรรมยั่งยืน” กรณีอำเภอขุนยวม ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ โดยรูปแบบสำคัญ คือใช้ “กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เป็นเครื่องมือ หลัก ทั้งนี้โดยเป็นกรณีศึกษา หนึ่งในแปดกรณี และทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก ออกจำหน่ายร่วมกับมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย
 - ร่วมสังเคราะห์องค์ความรู้ในลักษณะ “ถอดบทเรียน” กระบวนการทำงานของ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.ขุนยวม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการชีวิตสารธาณะฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (จาก สสส.)
- เกิดกลไกการจัดการอย่างต่อเนื่องในระดับอำเภอ เรียกว่า “เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ. ขุนยวม” มีโครงสร้าง บทบาท ยุทธศาสตร์ และแผนงานที่ชัดเจน ซึ่งโครงการสังเคราะห์มีส่วนให้การสนับสนุนกิจกรรมเครือข่ายนี้เมื่อปลายปี 2545 และดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. จนถึงปี 2549
- เกิดการพัฒนาโซนที่วิจัยใหม่ ๆ ที่ได้รับการอนุมัติจากแหล่งทุนต่าง ๆ ในอำเภอขุนยวม ไปแล้วจำนวน 1 โครงการและกำลังพัฒนาโครงการอีกจำนวน 1 โครงการ
- มีเวทีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อการนำเสนอผลงาน ประชาสัมพันธ์ และยกระดับองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ในระดับต่าง ๆ
- ได้ฐานข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 ฐาน ได้แก่ ด้านผู้รู้ ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น ด้านองค์ความรู้จากงานวิจัย ด้านกลุ่ม/เครือข่าย และฟาร์มตัวอย่างเกษตรกรรมยั่งยืน

5.2 การวิเคราะห์ผล

เนื่องจากคำว่า “การสังเคราะห์” นั้น ยังเป็นคำนامจากผู้เกี่ยวข้องหลายส่วน ยังให้ความหมาย หรือความที่แตกต่างกันออก ไป ว่าระดับไหนจะเรียกว่า สังเคราะห์ แต่ขณะนี้มีการใช้คำนี้อย่าง กว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานของภาคประชาสังคม บางท่านบอกว่า ผลกระทบการสังเคราะห์ จะต้องนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ (เกิดนวัตกรรม) เช่น เกิดทฤษฎีใหม่ ขึ้น แต่จากการณ์การได้สัมผัส ของจริงในกระบวนการสังเคราะห์ของภาคส่วนต่าง ๆ พบร่วมกันที่แตกต่างกันออก ไป เช่น เป็นการ ยกระดับข้อมูลเป็นสารสนเทศเพื่อเผยแพร่แก่กลุ่มเป้าหมายในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการนำข้อมูลมา เชื่อมโยงเป็นความรู้ที่สามารถใช้เป็นฐานในแก้ไขปัญหาได้ เป็นต้น

ดังนั้นการสังเคราะห์จะไม่สามารถอยู่โดยเดียว ได้ เพราะมันเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งใน กระบวนการจัดการความรู้ ทั้งระบบ มันเป็นพกตัวรรเป็นอย่างยิ่ง การที่จะสังเคราะห์จะ ไรมันนี้ จะต้อง ชัดเจนว่า สังเคราะห์เพื่ออะไร ต้องมีเป้าหมายการใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน มีกิจกรรมเป้าหมายที่ชัด จึงจะ สามารถยังประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นกรอบการสังเคราะห์งานวิจัยเกณฑ์กรรมยังยืน ของ สกอ.ภาค ที่ดังไว้ดิน จึงได้ปรับให้ เข้ากับการตอบสนองการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะมีลักษณะเป็น Active Service (ทำแล้วไว้ใช้แล้ว ๆ) มากกว่าจะเป็นแบบ Passive Service (ทำไว้เพื่อจะมีคนใช้) เพราะ งานสังเคราะห์แต่ละชิ้นต้องใช้เวลาและพลังงานสูง จึงต้องแน่ใจว่า ต้องมีคนใช้แน่ ๆ

อย่างไรก็ตามงานนี้มีการจัดทำฐานข้อมูลไว้ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชุดองค์ความรู้” เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหาในการสังเคราะห์ที่จะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ การยืนยันความรู้ หรือการ ใช้ฐานความรู้จากการวิจัยในโอกาสต่าง ๆ เช่น เพื่อประกอบข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อการศึกษาค้นคว้า ของผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น

หากมอง กรอบการสังเคราะห์เชิงระบบ ในหน้า 140 ที่ได้จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ศูรุนพิชชอนงานสังเคราะห์เชิงประเด็น ของ สกอ.สำนักงานภาค เมื่อปี 2545 งานวิจัยแต่ละชิ้นนี้เป็น เพียง “ตัวต่อ” เล็ก ๆ ตัวหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์กับ ตัวต่ออื่น ๆ ที่ต้องสร้างอีกมากmany โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากจะมองในแง่ “การสังเคราะห์องค์ความรู้” เพื่อการผลักดันเชิงนโยบาย หรือเพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในสังคม ที่เป็นเป้าหมายสุดท้ายของงานนี้ จะต้องมองความเป็นไปได้ว่า องค์ความรู้ที่มีอยู่ จะสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายหลัก คือ “การเปลี่ยนแปลงให้หรือไม่” ซึ่งคงจะต้องหนีไม่พ้นที่จะต้อง ค้นหา “จุดความต่อ” ร่วมกันออกมาก่อน ซึ่งแน่นอนว่าต้องคิดหลากหลายชั้น ต้องแก้ไขสถานการณ์ และ วิเคราะห์ปัญหาในประเด็นที่จะขับเคลื่อนเสนอ มีการกำหนดคุณภาพมาตรฐาน ผลงานสังเคราะห์ที่เป็น เพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ที่อยากให้เกิด

ม่องการสังเคราะห์เชิงระบบ

ภาพรวม : เป็นการจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับนโยบาย และ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (ในที่สุด)

งานวิจัย : ประเมินสิ่งที่เป็นอยู่ ว่า เป็นอยู่อย่างไร ปัญหา สักยภาพคืออะไร พัฒนาอย่างไร สิ่งที่ควรจะเป็น เป็นการกำหนดเป้าหมาย ข้อเสนอแนะ ซึ่งมักไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ จะทำให้เกิดขึ้น ได้อย่างไร (How to?)

หน่วยการวิเคราะห์ : อาจจะเป็น ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น ถุน้ำ ภาค ประเทศ

การสังเคราะห์ :

คุ้มนุษย์ กับระบบนิเวศน์ (Human and Ecology) เพื่อให้เห็นระบบความสัมพันธ์ วิเคราะห์คุ้ว่า “งานวิจัยตอบปัญหาแต่จะดูแล้วหรือไม่ อย่างไร” ประกอบด้วย

- 1) สถาบันทางสังคม ตั้งแต่ครัวเรือน วัด โรงเรียน ศาสนสถาน (ระบบความสัมพันธ์)
- 2) กลุ่ม/ องค์กร/ อบต. ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ซึ่งเป็นกลไกการจัดการ --คุ้มครองสุขของคนในชุมชน)
- 3) ฐานทางทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน การใช้ที่ดิน ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ (คนที่อยู่ภายใต้ทรัพยากรแบบต่าง ๆ กันนี้ มีวิถีชีวิต แตกต่างกันอย่างไร)

ประเด็นที่สังเคราะห์ : (คุ้ว่างานวิจัยตอบปัญหาแต่ละประเด็นได้อย่างไร)

- 1) คน/ ภูมิปัญญา/ การศึกษา
- 2) เศรษฐกิจ (ใช้ฐานทรัพยากร + ภูมิปัญญา + ทุนทางสังคม)
 - การผลิต/ การบริการ
 - การบริโภค (กระแสบริโภคนิยม)
 - การแลกเปลี่ยน เช่น เบี้ยกุดชุม
- 3) สังคม/ วัฒนธรรม (โบราณคดี/ ประวัติศาสตร์) การศึกษาเนื้อหา การประเมินค่า การนำเสนอ
- 4) การปกครอง ...การจัดการโดยกลุ่ม/ องค์กร
- 5) สิ่งแวดล้อม/ ทรัพยากรเข้าใจ - เห็นคุณค่า - ทราบ - การจัดการร่วมกันอย่างไร

โครงสร้าง/นโยบาย : การนำเสนอ/ ชี้ให้ฝ่ายนี้ “รับรู้” ผลจากการสังเคราะห์ เช่น กลไกทางสังคม/ นโยบายรัฐ/ นโยบายสาธารณะ/ การเมืองภาคประชาชน

ดังนั้นการสังเคราะห์ตามโครงการนี้ จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนระบบใหม่ๆ ที่โดยธรรมชาติของประเทศ (ทวนกระแสบริโภคนิยม) ก็ยากยิ่งที่จะนำความรู้ที่ได้ไปเปลี่ยนแปลงสังคม และนโยบายอยู่แล้ว จึงเป็นการนำผลการสังเคราะห์เข้าสู่เรื่องที่ งานสมัชชา งานมหกรรม ต่างๆ เพื่อเป็นการนำเสนอให้เกิดการรับรู้ความจริงเพื่อเป็นฐานแห่งปัญญา หรือบางสถานการณ์ก็ถึงขั้น การเสนอผลที่ได้จากการนำความจริงเหล่านั้นมาสังเคราะห์ให้เป็นปัญญาที่สูงกว่าที่ปรากฏ ส่วนจะมีการนำปัญญาที่ได้ไปใช้ประโยชน์เพียงใดนั้น เป็นเรื่องที่ไม่สามารถคาดหวังได้ จึงอาจยังไม่ถึงเป้าหมายสุดท้าย คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ที่ชึ้นทั้ง 2 ส่วนนี้ ถูกพัฒนาโดย “มายาคติ” มากมาย ไม่ว่าจะเป็น ระบบคุณค่าทางสังคม ระบบผลประโยชน์ส่วนตน ที่เป็นตัวปิดกั้นสำคัญของการเข้าถึงปัญญาที่แท้จริงได้

5.3. ข้อเสนอแนะ

จากการการสังเคราะห์องค์ความรู้ แบบประพดคุยกับผู้ที่ยวังผ่านเวทีต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในระดับภาค เห็นควรให้มีการดำเนินการอย่างน้อย 4 เรื่อง คือ

- 1) การประมวลองค์ความรู้เกย์ตระรรมย์ยังยืนที่ได้จากการวิจัยอุกมาเป็นรูปเล่ม เพื่อเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป
- 2) จัดทำหลักสูตรการส่งเสริมเกย์ตระรรมย์ยืน
- 3) จัดทำหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนที่สามารถติดตั้งการเข้าถึงปัญญาที่แท้จริง เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนสู่วิถีเกย์ตระรรมย์ยืน

สำหรับการกำหนดกลไกการจัดการในระดับภาคนั้นยังไม่ควรดำเนินการ แต่น่าจะร่วมมือกับเครือข่ายเกย์ตระรรมย์ทางเลือกภาคเหนือ เพราะงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในงานพัฒนาไม่ควรแยกส่วนนี้ตั้งกลไกใหม่ แต่อาจมีผู้ประสาน 2-3 ท่านเพื่อติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ส่วนในระดับอำเภอ และจังหวัดนั้น สิ่งที่จะทำต่อไปคือ การปรับปรุง เพิ่มเติมเนื้อหาฐานข้อมูลทั้ง 4 ฐาน ดำเนินงานตามแผนงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง แบบรูปข้อมูลองค์ความรู้สู่สังคมในวงกว้าง และเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่างๆ ตลอดจนจัดทำนำเสนอในภูมิภาคที่ทำกิจกรรมที่ทำกิจกรรมยังยืน เป็นต้น

วรรณฯ ประยุกต์วงศ์. 2546. บุทชาสตร์การวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมชั้นเย็นภาคใต้. www.vijai.go.th
วิชิต ถินวัฒนาภูด แคละคง. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการจัดการทางเลือกให้เหมาะสมกับ
ระบบการผลิตทางการเกษตรเพื่อลดการใช้สารเคมี (ปุ๋ยเคมี) ที่สั่นน้ำกวนพะເຍ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

วัลลล สรุวรรณอาภา และคง. 2547. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการใช้จุลทรรศน์ในห้องถัง (IMO)
กับการยอมรับของเกษตรกร อ.ชุมยวน จ.แม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

สกิต เรือนคำ และคง. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กร
บริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตรกร ในการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชนตำบลบ้านกาสะ
อ.สูงเม่น จ.แพร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

สุดาเน คำดี และคง. 2547. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการจัดการองค์ความรู้และการขยายผล
การผลิตและการแปรรูปน้ำมันงาปลดสารพิษสุวิสาหกิจชุมชนพึงตนเอง อ.เมือง
จ.แม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

สังเวียน ดวงสุภา และคง. 2547. รายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 1 และ 2 โครงการกระบวนการจัดทำ
หลักสูตรห้องถังเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อ.ชุมยวน จ.แม่ฮ่องสอน.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

แสงพิพิพ เขมราช. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสมสำหรับ
อาหารปลอดสารพิษในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระยะที่ 2. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

อนุสรณ์ อุณ โฉน. 2546. ขบวนการเกษตรชั้นในสังคมไทยและการเมืองของงานเขียนเกษตรกรรมชั้นใน.
กรุงเทพ : มูลนิธิเกษตรกรรมชั้นใน ประเทศไทย.

อนุสรณ์ อุณ โฉน. 2547. รายงานการวิจัยการบริหารจัดการทรัพยากร่วมและสนับดิสชารณ์โดยองค์กร
ชุมชน โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมชั้นในของเกษตรกรรายย่อย. กรุงเทพ : มูลนิธิ
เกษตรกรรมชั้นใน ประเทศไทย.

การปรับเปลี่ยนสู่เกณฑ์กรรมยั่งยืน

“เงื่อนไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนของเกณฑ์กรรม”

เมื่อพูดถึง เกณฑ์กรรมยั่งยืน ปัญหาหลักคงอยู่ที่ ช่วงปรับเปลี่ยน จากเกณฑ์กรรมแบบลักษณะเดิม สู่ เกณฑ์กรรมยั่งยืน ซึ่งมีน้อยคนที่จะข้ามพ้น “จุดเปลี่ยน” (Transition Point) นี้ได้ ดังนั้น การค้นหา “กระบวนการปรับเปลี่ยน” (Transition Process) หรือ “การยอมรับของเกณฑ์กรรม” จึงเป็นคำาณหลักของ การวิจัยและพัฒนาเกณฑ์กรรมยั่งยืน ตลอดมา และจะยังเป็นคำาณอีกต่อไป เพราะการเปลี่ยนแปลงสู่ เกณฑ์กรรมยั่งยืน เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง ที่ลึกซึ้ง ที่ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลง “วิถีการผลิต” เท่านั้น แต่ยังรวมถึง “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต” ทั้งชีวิตของครอบครัวเกณฑ์กรรม ไปพร้อม ๆ กัน ด้วย

การสังเคราะห์จากการวิจัยของ ศกอว. ในภาคเหนือ จำนวน 8 โครงการ ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ รวมถึงการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีต่าง ๆ พบว่า มีทั้งปัจจัยเอื้อ และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข/ ข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนสู่ เกณฑ์กรรมยั่งยืน รวมถึงข้อแนะนำต่อส่วนต่าง ๆ ที่จะสนับสนุน/ ส่งเสริม ให้การปรับเปลี่ยนเป็นไปได้ ดังนี้

ปัจจัย/ เงื่อนไขภายใน

- * **หนี้สินเกณฑ์กรรม** เป็นสิ่งมีอนุภูมลึก ที่เกณฑ์กรรมเกือบทุกคน ได้ตกลงไปแล้ว ซึ่งมีผู้มองว่า ไม่ใช่หุ้น ธรรมชาติ แต่เป็น หุ้นหม้ายคุณ ที่ยากจะถอนตัว การกระตือรือกระตือรน ขึ้นจากหุ้น ต้องอาศัยพลังมหาศาล ทึ้งพลังจากใจตนเอง และแรงดึงแรงดูดอย่างจริงใจ และจริงจัง ของผู้คนรอบข้าง
- * **ภาระของครอบครัวเกณฑ์กรรม** หากยังต้องส่งภาระเรียนหนังสือ และบุคคลในครอบครัวเข้าบ้านป่วย ที่ต้อง พึ่งพาเงินรายได้จากการเกณฑ์กรรมเป็นหลัก เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยน
- * **การยอมรับของสามาชิกในครอบครัว** นับเป็นเรื่องใกล้ตัวเกณฑ์กรรมมากที่สุด หากสามีสันใจในเรื่องนี้ แต่กรรยาไม่เดินด้วย ความยุ่งยากในครอบครัวที่จะตามมา ซึ่งเป็นปัญหาเชิงประจักษ์ ที่หลายครอบครัว จากเงื่อนไขนี้ กลุ่มเกณฑ์กรรม แม่ท้า จังหวัดเชียงใหม่ ให้ข้อเสนอแนะว่า หากจะมีศึกษาดูงานที่แม่ท้า น่าจะมาทั้งครอบครัว หรือ มาทั้งสามีกรรยา จะได้ผลในการนำไปปฏิบัติ และนักส่งเสริมเกณฑ์กรรมยั่งยืน ทึ้งหลายครัวค้านนึงถึงบทบาทของผู้หญิง ในกระบวนการส่งเสริมตัวเอง
- * **ความเชื่อมั่นในแนวทางเกณฑ์กรรมยั่งยืน** ในเรื่องเทคนิค วิธีการผลิตที่ทดแทนการใช้สารเคมีเกณฑ์ ว่า จะได้ผลผลิตเท่าเดิมหรือไม่ พอจะเสียงได้ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารทดแทนข้าวหลามทราย ที่ยังไม่ชัดเจน พบกันนี้เป็นเงื่อนไขที่เกณฑ์กรรมต้องหัวใจไป เข้าติดกันอยู่ ยังก้าวไม่พ้น แต่อาจมีข้อยกเว้นสำหรับคน ที่ไม่ธรรมชาติ ซึ่งความไม่ธรรมชาติที่ทำให้สามารถก้าวผ่านจุดนี้ได้ อาจเป็นด้วยประสบการณ์อันยาวนาน ที่ชีวิตในเรื่องสุขภาพ อุบัติเหตุ ธุรกิจพัง นาล้ม จึงเอื้อให้มีเวลาอยู่นิ่ง ๆ (ทึ้งในโรงพยาบาล หรือ ตก งาน) ที่จะทบทวนตนเอง แล้วปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต สู่เกณฑ์กรรมยั่งยืนได้ หรือ ที่พิเศษไปกว่านั้น อาจจะ

เป็นการอุกโปรแกรมมาอัน DNA หรือชิ้น ที่ชาวพุทธ บอกว่าเป็นบุญเก่า (เนื้อนานาบุญ) จึงไม่จำเป็นต้องมี ไครนาคอยกระดับก็เปลี่ยนแปลงตนเองได้

- * ปัจจามาชการทำการเกษตร เป็นแบบขั้นซึ่พ แบบพอเพียง หรือเป็นรายได้หลัก (แบบการค้า) หากเริ่มจาก แบบแรกก่อน ก็มีความเป็นไปได้มากกว่าแบบที่ 2
- * การรับรู้ข้อมูลทั่วสาร มีบุคคลในเครือ 3 เรื่อง คือ โอกาสในการรับรู้ ตัวข้อมูล/สื่อ และผู้รับข้อมูล (เกษตรกร) ที่จะต้องสร้างโอกาสให้รับรู้ จะต้องมีข้อมูลที่เหมาะสม (น่าสนใจพอที่จะกระตุกใจ/ กิจ พลังที่จะถูกขึ้นมาจัดการแก้ไข ฯลฯ) และที่สำคัญที่สุดคือตัวเกษตรกรเองว่า “จะเมิดรับ” แค่ไหน

ข้อมูลที่มักจะใช้เพื่อให้เกิดความตระหนักรือ ผลกระบวนการของสารเคมีในการเกษตรด้านต่าง ๆ เริ่มจากผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น ข้อมูลการตรวจหาสารพิษในเลือด จำนวนผู้ป่วยจากการใช้สารเคมี ข้อมูลสารตกค้างในพืชผักและอาหาร ต่อสิ่งแวดล้อม การปนเปื้อนในดิน น้ำ อากาศ ผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ เช่น การใช้ปุ๋ยยาเพิ่มทุกปี ทำให้ดินทุนเพิ่ม กำไรน้อยลง มีหนี้สิน และผลกระทบต่อระบบ นิเวศน์ ทำให้เสียความสมดุล แมลง ศัตรูพืชดื้อยา กิจกรรมบ้าด เป็นต้น

นักวิจัยส่วนใหญ่เชื่อว่า การเก็บข้อมูลผลกระทบร่วมกับชุมชน อาจทำให้ชุมชนเกิดความ ตระหนักรือในพิษภัยของสิ่งเหล่านี้ ได้ แต่ หลายโครงการมีบทเรียนว่า พลังของข้อมูลที่เก็บโดย กระบวนการวิจัย หากจะให้นำมา ต้องเลือกประเด็นที่ใกล้ตัว ชาวบ้านสามารถเห็นชัด คล้ายตามได้ ไม่ใช่เก็บมากมายจนเป็นภาระที่ต้องจัดการ จนมองไม่เห็นประโยชน์ของข้อมูล

- * เงินทุน ที่ต้องการจะไว้เพื่อรับ “ความเสี่ยง” ใน ช่วงปรับเปลี่ยน ซึ่งปกติจะต้องใช้เวลานาน ประมาณ 3 – 5 ปี จึงจะเห็นผล ซึ่งระยะเวลาจะยาวสักแค่ไหน ก็แล้วแต่เงื่อนไขปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมา รวมถึงบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น ๆ รูปธรรมของปัจจัยที่เห็นได้ชัดคือ “ดิน” หากเป็นดินที่ด้วย แล้ว จะต้องหาทางคืนชีวิตให้มันใหม่ ซึ่งเวลาอาจนานกว่าปกติ แต่สำหรับแม่ของสอน “ผู้รู้” ด้านนี้ บอกว่า ยังดีอยู่เป็นส่วนใหญ่ อาจใช้เวลาแค่ 2-3 ปี ก็จะฟื้นกันได้
- * แรงงานในการเกษตร เป็นเงื่อนไขสำคัญในหลายพื้นที่ เพราะการไม่ใช้ยากำจัดวัชพืช ทำให้หน้าราก แรงงานในครอบครัว จึงไม่พอเพียง ต้องจ้าง การกำหนดพื้นที่ให้เหมาะสมกับแรงงานในครอบครัว ก็ เป็นไปได้ยาก เพราะ หากผลผลิตต่อไร่ลดลง ต้องปลูกในพื้นที่ที่มากพอจึงจะอยู่ได้
- * ปัญหาด้านที่ดิน มี 3 ประเด็น ได้แก่ การเช่าที่ดินทำคิน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน และขนาดที่ดิน (พื้นที่ที่ถือครอง) 2 ตัวแรก เป็นปัจจัยสำคัญที่เกษตรกร ไม่อยากทำเกษตรซึ่งยืน เพราะขาดแรงจูงใจในการ ลงทุนเพื่อฟื้นฟูดินให้สมบูรณ์ หรือปลูกไม้ผล บุคคลบ่อปลา ซึ่งเป็นการลงทุนมาก ให้ผลระยะยา เป็นต้น

ปัจจัย/ เงื่อนไขภายนอก

- * องค์กรและเครือข่ายเกษตรกร การปรับเปลี่ยนในเกษตรกรรมคราวๆ นั้น ขึ้นต้องการ กำลังใจ พรรค พวก ที่มีแนวคิดเดียวกัน อยู่สนับสนุน การมีกิจกรรม จะทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ เทคนิคชีวิตระหว่างกัน อาจมีกองทุนหมุนเวียนของกลุ่ม นี้อานาจการต่อรองในหลายระดับ ให้เห็น

คุณค่าในด้วยอง มั่นใจในแนวทางนี้ อีกทั้งยังมีผลด้านการขยายผลสู่เกษตรกรรายอื่น ๆ และการจัดการด้านตลาด อีกด้วย

- * **องค์กรส่งเสริม** ต้องมีความรู้ความเข้าใจ แนวคิดหลักการของเกษตรขั้นสูงเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความรู้ที่สำคัญในช่วงการปรับเปลี่ยน ที่จะสามารถสนับสนุน ประคับประคองให้เกษตรกรผ่านช่วงวิกฤตนี้ ไปได้ เช่น การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเสริมแนวคิด เทคนิค ทักษะ และเงินทุนหมุนเวียน โดยผ่านกระบวนการทำงานของกลุ่มเกษตรกรอย่าง หลากหลาย คล่องแคล่ว และที่สำคัญที่สุดคือกำลังใจ ที่จะมีให้กันอย่างต่อเนื่อง
- * **ตลาดองรับผลผลิต** ชุมชนยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพารายได้จากการเกษตรอยู่ ช่วงแรกของการปรับเปลี่ยนผลผลิตต้องลดลงอยู่เล็กน้อย ถ้ายังขายในราคาน้ำตลาดทั่วไปจะอยู่ไม่ได้ หากไม่หาช่องทางการตลาดที่ชัดเจน (หรือกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะที่แน่นอน) ในราคาน้ำที่เกษตรกรอยู่ได้ ยากที่จะผ่านพ้นช่วงนี้ไปได้
- * **นโยบายส่งเสริมการเกษตร** พบว่ามีก่อตัวไว้ในแผนชาติ แผนกระทรวง แต่การนำแผนสู่การปฏิบัติยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้เท่าที่ควร เพราะกลไกรัฐปรับตัวช้า และเดินตามกับเกษตรคนเมืองมากที่จะเข้าใจ แนวทางเกษตรกรรมขั้นสูงอย่างแท้จริง เพราะการดำเนินงานด้านนี้ เป็นอุดมการณ์ที่ทวนกระแส ใช้เวลานาน วัดผลชิ้งปริมาณได้ยากในช่วงสั้น ๆ อีกทั้งรัฐยังมีนโยบายที่คุ้งขัดแย้งกันอยู่ในตัวหลายเรื่อง
- * **สื่อโฆษณาสารเคมีเกษตร** ขั้นพันการโฆษณา ขายปุ๋ย ยาน้ำแมลงกันตามสื่อต่าง ๆ การเข้าถึงสารเคมีเหล่านี้ของเกษตรกรทำได้ง่าย อีกทั้งยังใช้สะดวก เห็นผลเร็ว สรุนผลกระทบทางลงที่ตามมาเห็นผลช้า
- * **ความรู้/ ความเข้าใจ** และค่านิยมของผู้บริโภค สรุนให้ผู้อ่านแยกกันผักสาวงาม และขั้นไม่ตระหนักรถึงพิษภัยของสารเคมีตอกด้างในผลผลิต และสิ่งแวดล้อม ยังถือว่าเป็นเรื่องไก่ตัว บ่นทุกครั้งที่ต้องซื้อผักปลอดสารที่แพงกว่าตลาด ร้องเรียกหาผักจีนที่ใช้ปุ๋ยมาก เมินเฉยผักพื้นบ้าน นิยมอาหารกระดูกซื้อ โดยไม่เคยศึกษาวิเคราะห์ที่มาและคุณค่าของอาหาร และยังเป็นทางการโฆษณา ผ่านสื่อต่าง ๆ ในสังคม “บริโภคนิยม”

บทสรุปและวิเคราะห์

การที่เกษตรคนหนึ่งจะปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ที่เคยทำมานานนับสิบปีได้นั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยอื่นหลายด้านร่วมกัน หรือ หากมีปัจจัยขัดขวางเพียงด้านเดียว เช่น หนี้สินท่วมตัว ก็ไม่อาจตัดสินใจเลือกทำเกษตรขั้นสูงได้ ปัจจัยที่ได้นำเสนอทั้งหมดนี้ อาจจะยังไม่ครบถ้วน และในแต่ละพื้นที่นั้นปัจจัยแต่ละด้านจะมีอิทธิพลแตกต่างกันออกไป

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ทั้ง 8 โครงการวิจัยนั้นพบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ภาวะหนี้สิน ที่เป็นตัวขัดขวางการตัดสินใจปรับเปลี่ยน ปัจจัยที่รองลงมาคือ แต่ก็ต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ แต่นักจะเป็นเรื่องไม่มั่นใจในเทคโนโลยีการเกษตรที่จะทดแทนยาฆ่าแมลงได้ รวมถึงการที่จะต้องส่งเสียงลูกหลวง และไม่มั่นใจในตลาดองรับผลผลิตเป็นต้น

มีหลายคนเสนอว่า ต้องลดหนี้สินให้ได้ก่อน จึงมาคุยเรื่องกฤษตรัชช์ยังสิ้น แต่การลดหนี้สินต้องคิดหนัก ถึงกลยุทธ์ที่จะใช้ หากลดรายจ่ายลงได้หนี้สินน่าจะลด ต้องวิเคราะห์ดูอีกว่า รายจ่ายอะไรจำเป็น ไม่จำเป็น หากต้องลดรายจ่ายก็เป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตอย่างส่วน จะทำได้อย่างไร ในเมื่อเราอยู่ในกระแสอัน เชี่ยวชาดของสื่อทุกทางที่กระตุ้นการบริโภคอยู่ตลอดเวลา

ในบางพื้นที่ บอกว่า น่าจะเริ่มจากผู้ที่มีความพร้อมก่อน พวกรหัสสัมภាន ไม่มีภาระมาก มีทุนอยู่จำนวนหนึ่ง (อาจมีรายได้หลักจากอย่างอื่นมาชดเชย) ทำให้สำเร็จ เป็นฟาร์มตัวอย่าง เพื่อสร้างความมั่นใจว่า มันทำได้แก่เกษตรรายอื่น ๆ

ข้อเสนอสำคัญที่น่าพิจารณาคือ ข้อเสนอของเครือข่ายกษตรกรรมทางเลือก ที่เป็นข้อเสนอต่อ นโยบาย ไม่ว่าจะเป็น การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนากษตรกรรมยั่งยืน การตั้งสถาบันวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืน การประกาศยกเลิกนำเข้าสารเคมีเกษตรอันตราย การห้ามการโฆษณาสารเคมีเกษตร การสนับสนุนให้มี “หนึ่งตำบลหนึ่งกลุ่มกษตรอินทรีย์” เหล่านี้ ล้วนเป็นทางออกสำคัญที่จะอื้อไห้เกษตรกรหัวใจ สามารถ ปรับเปลี่ยนสู่กษตรัชช์ยังสิ้นได้ ขึ้นอยู่ว่า องค์กรรัฐจะจริงใจต่อนโยบายด้านนี้ที่ถูกเขียนไว้แล้วในแผนชาติ เพียงใด

อรุณี เวียงแสง
โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืน สกอ.ภาคร
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องถัง จ.แม่ฮ่องสอน

กรอบการพิจารณาโครงการวิจัยเพื่อห้องถิน ของ สกอ. “ประเด็นเกยตกรรมยังยืน”

เกณฑ์ในการพิจารณาโครงการวิจัย “ประเด็นเกยตกรรมยังยืน”

1. เชิงกระบวนการ

- ควรจะมีการ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น กลุ่มแคนทรัล กลุ่มวงนอก กลุ่มวงนอกใน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งควรจะมี “การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง” และกำหนดบทบาทร่วมกันก่อน
- “การสร้างความตระหนัก” ผ่านกระบวนการวิจัย เป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เพราะประเด็นนี้ ผู้ผลิตสามารถหันกลับมาใช้สารเคมีได้อีก หาก “แนวคิดไม่ตกล” ประเด็นที่สามารถใช้เพื่อ เกิดความตระหนักอาจเป็น
 - ผลกระทบถึงพิษภัยของเกยตกรรมแสบลักษณะ ที่เห็นได้จาก ผลกระทบต่อ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม (ดิน-น้ำ-ป่า-ความหลากหลายทางชีวภาพ-ระบบนิเวศของฟาร์ม)
 - ผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น ผลกระทบต่อสุขภาพ โรคไข้ไข้พยาบาล โรคผิวหนัง ฯลฯ
 - ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น ด้านทุนการผลิต หนี้สิน ฯลฯ
 - ผลกระทบทางสังคม เช่น ครอบครัวแต่แยก เครียด...
 - การสูญเสียของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิต
 - การพั่งพ้าปัจจัยภายนอก การครอบงำ ความไม่เป็นอิสระ เสียอำนาจการตัดสินใจ
 - ฯลฯ

กระบวนการสร้างความตระหนัก อาจทำผ่าน

- กระบวนการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม (ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม/ ด้านทุน/ หนี้สิน)
- กรณีศึกษารายบุคคล (ผลกระทบต่อสุขภาพ)
- การแลกเปลี่ยนกับผู้ผลิต/ ชุมชน/ เครือข่ายเกยตกรรมยืน (เห็นพัฒนาการ/ ตัวอย่าง/ ของจริง/ ลงมือทำ)
- วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาข้อมูลที่สามารถเป็นตัวกระตุ้น จุดประกาย แก่ชุมชนให้เกิดการ ตื่นตัว อย่างปรับเปลี่ยน (ข้อมูลในเชิงลึก—รวมรวม/ วิเคราะห์/ สรุปผลแบบมีส่วนร่วม)
- มีการแทรกวิธีคิดเชิงช้อน/ แนวคิดเชิงระบบ เข้าไปในกระบวนการวิจัย ตามความเหมาะสม เช่น
 - ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมการผลิตกับระบบนิเวศในไร่นา
 - ความสัมพันธ์ของการใช้ปัจจัยการผลิตกับการพั่งพ้า/ การครอบงำระดับต่าง ๆ
 - ดำเนินชั้นในระบบเกยตกรรม ตั้งแต่ ระดับฟาร์ม (ไร่-นา) ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มน้ำ ภาค ประเทศไทย โลก
 - การเชื่อมโยง ในวงจรการผลิต เช่น

- ด้านการผลิต (กิจกรรมการผลิต การกระจายผลผลิต การปรับปรุง การรวมกลุ่ม...)
- ด้านการตลาด (การซื้อขาย ผู้บริโภค มาตรฐาน การจัดการ....)
- ฯลฯ

2. เชิงเนื้อหา

เนื้อหาที่อาจครอบคลุมประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือ หลายประเด็นรวมกัน ดังนี้

2.1 กระบวนการปรับเปลี่ยน ถูกรผลิตเกยตระรรมยังยืน

- การสร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบจากเกยตระรรมยังยืน
- การศึกษาเงื่อนไข/ ปัจจัยสู่การปรับเปลี่ยน
- การสร้างความเข้าใจในแนวคิด/ หลักการเกยตระรรมยังยืน
- ฯลฯ

2.2 การผลิตในระบบเกยตระรรมยังยืน

- เทคนิค/ วิชาการทางเลือกในการผลิต เพื่อการลด-ละ-เลิก การใช้สารเคมีเกยตระ
- การผลักพื้นภูมิปัญญาท่องถิ่นในการผลิต เพื่อการลด-ละ-เลิก การใช้สารเคมีเกยตระ
- รูปแบบเกยตระรรมยังยืนที่เหมาะสมในแต่ละบริบทของพื้นที่ (ที่ราบ - ที่ดอน - ที่สูง)
- ฯลฯ

2.3 การตลาดในระบบเกยตระรรมยังยืน

- รูปแบบ/ การจัดการด้านการตลาดที่เหมาะสมกับเกยตระรรมยังยืน
- มาตรฐานผลิตภัณฑ์เกยตระรรมยังยืน
- การบริโภค/ องค์กรผู้บริโภค
- การปรับปรุงและบรรจุภัณฑ์เกยตระรรมยังยืน
- ฯลฯ

2.4 การพัฒนากลุ่มและเครือข่าย

- กระบวนการกรุ่น/ เครือข่ายที่สามารถสนับสนุน ส่งผ่านองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ในการส่งเสริมเกยตระรรมยังยืนในทุกระดับ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน
- ฯลฯ

2.5 การส่งเสริม และการขยายผล

- รูปแบบ/ กระบวนการส่งเสริมที่เหมาะสมกับเกยตระรรมยังยืนในระดับต่าง ๆ
- การขยายฐานการผลิต/ การขยายผล
- การเผยแพร่แนวคิด หลักการ องค์ความรู้ บทเรียน เกยตระรรมยังยืน ถูกรกุ่มเป้าหมาย
- ฯลฯ

ด้านเนื้อหาเมื่อพิจารณาดังนี้ (หากมีปัจจัยใดๆ ที่มาพร้อมกับความสำคัญเพื่อความสำเร็จของการแก้ปัญหาเป็นหลัก)

- 1) มีความเป็นไปได้ ของการดำเนินการภายใต้กรอบเวลา งบประมาณ ที่ สกอ.กำหนด เพราะ ประเด็นนี้ เป็นเรื่องยากที่จะวางแผนให้สำเร็จ หรือวัตถุประสงค์ที่สูงเกินไป เพราะเป็นเรื่องต้องใช้ เวลาทั้งสิ้น
- 2) ไม่ควรกว้างเกินไป เพราะจะสร้างความกดดันแก่ทุกฝ่ายที่หลัง
- 3) ควรเหมาะสมกับบริบทชุมชน สามารถใช้ศักยภาพในพื้นที่ในการแก้ปัญหาเป็นหลัก

ข้อมูลที่ต้องพิจารณาประกอบ ในการให้ข้อเสนอแนะต่อโครงการ

1) สถานการณ์การผลิตในพื้นที่ โครงการ

- เป็นแบบเข้มข้น ขนาดใหญ่ (ปริมาณ/ ระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีเกษตร : ประวัติการใช้พื้นที่)
- เป้าหมายการผลิต เป็นการผลิตแบบยั่งยืน หรือผลิตเพื่อขาย
- ความสำคัญของประเด็น เช่น จะผลิตผักปลอดสารพิษ ที่ให้คุณภาพดี ผักเป็นรายได้หลักหรือไม่ หรือ เป็นเพียงผักสวนครัว
- ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรการผลิต เช่น มีที่ดินเป็นของคนของหรือไม่ เป็นต้น

2) สถานการณ์ปัญหา/ ความรุนแรง

- สภาพหนี้สินเกษตรกรเป็นอย่างไร
- คุณภาพ/ปริมาณของทรัพยากรการผลิต (ดิน-น้ำ-ป่า) ในพื้นที่ มีสภาพเป็นเช่นไร ถูกทำลายไป ขนาดไหนแล้ว
- ผลกระทบต่อสุขภาพเกษตรกร/ ผู้บริโภค มีให้เห็นเป็นรูปธรรมหรือยัง มี Case ไหน

3) ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง

- อาชีพ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน
- ความรู้ในประเด็นที่จะศึกษา
- ความมุ่งมั่น/ อุดมการณ์
- การทำงานเป็นทีม
- การครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน
- พื้นที่เดิม/ เครือข่ายประเด็นในพื้นที่/ เครือข่ายนักวิจัยเพื่อท่องเที่ยว/ การสนับสนุนช่วยเหลือ
- ทรัพยากรบุคคลในประเด็นนี้

4) ชุมชนวิจัย (พื้นที่วิจัย)

- เผ่าพันธุ์/ พื้นที่
- สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่

- การรวมกลุ่ม / ประสบการณ์การทำงาน/ ความเข้มแข็ง

- ๑๑๗

๕) นโยบายของ Node ต่อประเด็นนี้

- สอดคล้องยุทธศาสตร์จังหวัด/ พื้นที่ หรือไม่
- เป็นประเด็นการขับเคลื่อนหลักของการประชาสังคมหรือไม่
- โครงการวิจัยในประเด็นนี้ในพื้นที่ มีอะไรบ้าง ทำเรื่องอะไร ที่ไหน ได้ผลเป็นอย่างไร
- ๑๑๗

สิ่งที่ควรคำนึง/ เข้าใจ ก่อนพิจารณาโครงการ

- ลักษณะเฉพาะของประเด็นนี้ คือ เป็นแนวคิด “หวานกระແສ” ที่มีเป้าหมายการทำการเกษตรที่ ตรงกันๆ ลักษณะกับ “เกษตรกรรมหลัก” หรือ เกษตรแผนใหม่
- การปรับเปลี่ยนไม่ใช่เรื่องที่จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะ ไม่ใช่เพียงการปรับเปลี่ยนวิธีการ พลิกเท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยน “วิถีชีวิตของครัวเรือนเกษตร” นั้น ๆ ด้วย
- พึงระวังความขัดแย้งจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้ง เครือข่ายผู้ผลิต/ ผู้ขายสารเคมีเกษตร เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวกับการซื้อขายปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร และกลุ่มที่ผลิตเพื่อขายเป็นหลัก

โครงการสังเคราะห์งานวิจัยเกษตรกรรมยั่งยืน

สกอ. สำนักงานภาค

ตัวอย่างฐานข้อมูล

กลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่ดำเนินงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ภายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่อำเภอขุนยวม

❖ ที่อยู่ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนา บ้านหนองป่าก่อ ต.ขุนยวม อ.ขุนยวม

❖ เริ่มดำเนินการ เมื่อ พ.ศ. 2541

❖ จำนวนสมาชิก จำนวน 40 คน

❖ พื้นที่ดำเนินการ กระจายอยู่ใน 4 ตำบล คือ ต.แม่อุคอ ต.เมืองป่อน ต.แม่เงา และต.ขุนยวม

โครงสร้างการบริหารจัดการ

ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ มีประธาน รองประธาน เลขาธุการ เหตุณยิก และที่ปรึกษา

❖ ผู้รับผิดชอบหลัก นางสุพิน เกษม นายบุญสุข เตือนชลาลย์ นายรัส สังข์สุข นายวัลลก สุวรรณอาภา และรับผิดชอบดำเนินงานที่เกี่ยวกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อำเภอขุนยวม ด้วย

กิจกรรมหลักที่ทำไปแล้ว

- มีกิจกรรมการออมทรัพย์ (มีเงินกองกลาง โดยสมาชิกสมทบ 10 % จากสินค้าที่นำมาฝากขาย)
- ประชุมประจำเดือน และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอยู่อย่างต่อเนื่อง
- การดำเนินงานส่วนใหญ่จะร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาหนองป่าก่อเป็นหลัก นอกจากนั้นยังมีการดำเนินงานร่วมกับองค์กรหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เครือข่ายคุณนำ ขวน ชกส. สปจ. ในบางครั้งบางกิจกรรม
- เน้นให้สมาชิกผลิตผักปลอดสารพิษเป็นหลัก
- มีการเพาะชำ ขยายพันธุ์ กล้าไม้ ซื้อขายแลกเปลี่ยน
- มีการจัดการด้านการตลาดสินค้าปลอดสารพิษ ซึ่งมีคาดการณ์ประจำในทุกวันศุกร์ และส่งขาย อำเภอเมืองวันอาทิตย์
- แบกรูปผลผลิต มีไว้ในปุยชีวภาพ ออร์โวน สมุนไพรขันไล่แมลง น้ำยาล้างจาน และขนมต่างๆ
- มีการอบรมสร้างวิทยากรชุมชนในเรื่อง IMO ทั้งทางด้านเทคนิค กระบวนการและการปฏิบัติการ เพื่อขยายความรู้และเครือข่าย ซึ่งปัจจุบันมีทีมวิทยากรหลักอยู่ 15 คน กระจายอยู่ในอำเภอขุนยวม
- สนับสนุนวิทยากรที่มีความรู้ในด้าน IMO ให้กับเครือข่ายในอำเภอขุนยวม ที่มีการจัดอบรม
- เพิ่มศักยภาพ โดยการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หาความรู้ ข้อมูลเพิ่ม (คุ้งาน 2 ครั้ง ที่ ต.แม่เที่ยง อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และเชียงรายอ โศก)

❖ จุดแข็งขององค์กร

- สามารถรวมตัวกัน ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมเชิงรุก เช่น การปิดตลาด สินค้า ปลดปล่อยสารพิษ การระดมทุน การปล่อยก๊าซมลพิษเพื่อการผลิตฯลฯ
- มีผู้รู้ (วิชากรชาวบ้าน) ที่เกิดจากการร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อห้องถีน หลายคน เพราะนี่ โครงการวิจัยด้านเกษตรยังยืนในพื้นที่ จำนวน 4 โครงการ
- มีองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และประสบการณ์พัฒนา ในการเพิ่มศักยภาพเครือข่าย ได้ ไม่ว่า จะเป็น ด้าน การผลิต IMO สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชธรรมชาติ การส่งเสริมเกษตรทางเลือก แนวคิด/ หลักการ ฯลฯ
- มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่สามารถใช้ประเมินได้ทุกระดับ

❖ ปัญหา / บทเรียน การดำเนินงาน

- เวลาที่ให้กับเครือข่าย มีน้อย เพราะส่วนใหญ่ เป็นแกนหลักในการเคลื่อนงานภาคประชาสัมคม ของอำเภอชุมชน
- ยังไม่สามารถพัฒนา “ฟาร์มตัวอย่างเกษตรกรรมยั่งยืน” ในพื้นที่ได้
- การขยายผลยังเป็นไปได้ช้า เพราะเกษตรกรยังขาดความมั่นใจในทางเลือก เพื่อทดสอบการใช้ สารเคมีทางการเกษตร

บรรณานุกรม

กรณิการ ชมพศรี และคณะ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการทางเลือกการผลิตทางการเกษตรเพื่อลดการใช้สารเคมีในพื้นที่ต้นน้ำกว้างພะເຍາ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ชมชวน บุญระหงษ์. 2546. ระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ชมชวน บุญระหงษ์. 2546. พัฒนาการระบบการเกษตรภาคเหนือ. (เอกสารໂຮງໝາຍ)

ดำเนิน วงศุรุษิ และคณะ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาและพัฒนาวัสดุท้องถิ่น ทดแทนกาลน้ำตาลเพื่อผลิตสารจุลินทรีย์ จ.เชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ทรงพล เจตนาภิชัย คณะ. 2546. ประมวลสถานการณ์ความเคลื่อนไหวและองค์ความรู้เบื้องต้น เกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทย. โครงการประสานงานวิจัยเพื่อสังคม สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกอ.).

พิพย์รัตน์ มนีเลิศ ผศ.ดร. 2542. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม กับเกษตรกรรายย่อยภาคเหนือ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

พิพย์รัตน์ มนีเลิศ ผศ.ดร. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม กับเกษตรกรรายย่อยภาคเหนือ ระยะที่ 2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

นิคม ไชยารณ. 2542. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรม ยั่งยืน ต.แม่ท่า กิ่งอำเภอแม่่อน จ.เชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

นิคม ไชยารณ. 2543. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการกระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยภาคเหนือ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

บุญแต่ง พิมพ์งาน และคณะ. 2547. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดวิธีการปลูกผักปลอดสารพิษโดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านดอนมูลพัฒนา จ.น่าน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

บุญสุข เตือนชัวลัย และคณะ. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสม ในการพัฒนาคุณภาพกรเทียมโดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรในกรณีบ้านแม่สุริน ต.ขุนยวม อ.ขุนยวม จ.แม่อ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

เบญจมิน ดอแสง และคณะ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการบริหารจัดการกลุ่มการผลิต
ปลอดสารพิษ ต.แม่กรรณ อ.เมือง จ.เชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ประสงค์ อุยสุขสำราญ. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบองค์กรผู้บริโภคที่เหมาะสม
สำหรับอาหารปลอดสารพิษในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ. 2543. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา
ระบบเกษตรยั่งยืน ส่วนที่ 1 : การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวโดยใช้ปุ๋ยพิชสด.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา
ระบบเกษตรยั่งยืน ระยะที่ 2 : การเพิ่มศักยภาพชุมชนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

พงษ์ธร ชยาดุลชาต และคณะ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบการเกษตรยั่งยืนบนที่สูง
ชาวอาช่าบ้านแม่เต็มและบ้านแม่จันหลวง อ.แม่จัน จ.เชียงราย. สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ไฟบูลย์ สุทธสุภา และคณะ. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรเกษตรกรรม
ยั่งยืนในสถาบันการศึกษาในภาคเหนือระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

ไฟศาล ญาดิศรี และคณะ. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต
สูกรถลด ละ เลิก การใช้สารเคมีของชุมชน ต.เมืองปอน อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.

มนตรี กุลเรืองทรัพย์. 2548. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับระบบเกษตรกรรมยั่งยืน กรณีศึกษาจังหวัดน่าน
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จ.เชียงใหม่. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ประเทศไทย. 2547. รายงานสรุค์ความรู้สู่เกษตรกรรมยั่งยืน “ทำเนียบ
โครงการวิจัยในโครงการนาร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย
ปีงบประมาณ 2544-45. กรุงเทพ : มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ประเทศไทย.

วัลลิพ ชุมภูพิทักษ์ และคณะ. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการบริหารจัดการกลุ่มการผลิตผัก
ปลอดสารพิษ ต.แม่กรรณ อ.เมือง จ.เชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค จ.เชียงใหม่.